

Biznesa augstskola Turība

INESE BĀRA

**MĀJAS (ISTABAS) DZĪVNIEKU
TIESISKAIS REGULĒJUMS LATVIJĀ**

PROMOCIJAS DARBS

Studiju programmā TIESĪBU ZINĀTNE

Darba autors: _____ **Inese Bāra**

/paraksts, datums/

Darba vadītājs: _____ **Jānis Načisčionis, Dr.iur.**

/paraksts, datums/

Rīga, 2023

ANOTĀCIJA

Promocijas darbs “Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskais regulējums Latvijā” ir pirmais šāda apjoma pētījums ne tikai par dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistēmu Latvijā, bet konkrēti par vienu no dzīvnieku veidiem – mājas (istabas) dzīvniekiem. Pētījuma mērķis ir veikt sistēmisku tiesību normu analīzi un izstrādāt priekšlikumus mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma pilnveidei. Pētījuma rezultātus autore apkopojusi 19 priekšlikumos, kas faktiski iekļauj 40 priekšlikumus tiesību aktu grozījumiem.

Promocijas darbā izmantotas vispārzinātniskās (analīze, sintēze), pētījuma (vēsturiskā, indukcija, dedukcija) un teorētiskās analīzes metodes (deskriptīvā, analīzes, hologrāfiskā analīzes metode), kā arī tiesību normu interpretācijas metodes (gramatiskā, vēsturiskā, teleoloģiskā, sistēmiskā).

Pētījumā izvirzītā hipotēze: mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskajam regulējumam Latvijā trūkst stratēģiskas un sistēmiskas pieejas, kas negatīvi ietekmē šī tiesiskā regulējuma jaunrades un pilnveidošanas procesus, ir apstiprinājusies.

Promocijas darba apjoms ir 156 lappuses. Darbam pievienoti 22 pielikumi.

Atslēgas vārdi: mājas (istabas) dzīvnieks, klaiņojošs dzīvnieks, bezsaimnieka dzīvnieks, dzīvnieku aizsardzība, dzīvnieku labturība, dzīvnieku turēšanas noteikumi.

ANNOTATION

The doctoral thesis "Legal regulation of pet animals in Latvia" is the first study of this scope both the legal regulation system of animals in Latvia, and specifically on one of the types of animals – pet animals. The objective of the research is to carry out a systemic analysis of legal norms and develop proposals for the improvement of the legal regulation of pet animals. The author has summarized the results of the research into 19 proposals, which actually include 40 proposals for amendments to legal acts.

The following research methodology has been used in the thesis: general scientific (analysis, synthesis), research (historical, induction, deduction) and theoretical analysis methods (descriptive, analysis, holographic analysis method), as well as methods of interpretation of legal norms (grammatical, historical, teleological, systemic).

The hypothesis put forward in the study: the legal regulation of pet animals in Latvia lacks a strategic and systemic approach, which negatively affects the processes of creation and improvement of this legal regulation, has been confirmed.

The doctoral thesis consists of 156 pages. There are 22 appendices attached to the work.

Key words: pet animal, stray animal, homeless animal, animal protection, animal welfare, rules for keeping animals.

Promocijas darbā izmantoto saīsinājumu saraksts

AAL – Administratīvās atbildības likums
ABGB - Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (Austrijas Civillikums)
AK – Apvienotā Karaliste
APL – Administratīvā procesa likums
BAT – Biznesa augstskola Turība
BGB - Bürgerliches Gesetzbuch (Vācijas Civillikums)
CL - Civillikums
DOSAAF – no krievu valodas: *ДОСААФ - Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту*
DzACL – Dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba likums
DzAL – Dzīvnieku aizsardzības likums
DzALKP – Dzīvnieku aizsardzības un labturības konsultatīvā padome
DzAO – dzīvnieku aizsardzības organizācija
EK – Eiropas Komisija
ES – Eiropas Savienība
FEDIAF - The European Pet Food Industry
IeM – Iekšlietu ministrija
KF – Krievijas Federācija
KL - Krimināllikums
KLD – Krimināllietu departaments (promocijas darbā izmantots savienojumā - Senāta KLD)
LAPK – Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss
LDC – Lauksaimniecības datu centrs
LPSR – Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika
LU – Latvijas Universitāte
MK – Ministru kabinets
NVA – Nodrošinājuma valsts aģentūra
PVD – Pārtikas un veterinārais dienests
RD – Rīgas dome
SIF – Sabiedrības integrācijas fonds
TAP – tiesību aktu portāls
TM – Tieslietu ministrija
VARAM – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VetL – Veterinārmedicīnas likums
VID – Valsts ieņēmumu dienests
VK – Valsts kanceleja
VMD – Valsts meža dienests
VP – Valsts policija
ZM – Zemkopības ministrija

Satura rādītājs

Promocijas darbā izmantoto saīsinājumu saraksts.....	4
Satura rādītājs	5
IEVADS	8
1. MĀJAS (ISTABAS) DZĪVNIĒKU TIESISKĀ REGULĒJUMA ATTĪSTĪBA UN PAMATJĒDZIENI.....	16
1.1. Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma veidošanās un attīstība Latvijas Republikā.....	17
1.2. Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma pamatjēdzieni, to pielietojums normatīvajos aktos	29
2. MĀJAS (ISTABAS) DZĪVNIĒKU TIESISKĀ REGULĒJUMA SISTĒMA LATVIJAS REPUBLIKĀ.....	47
2.1. Speciālie tiesību akti mājas (istabas) dzīvnieku regulējumā	51
2.2. Vispārējie tiesību akti mājas (istabas) dzīvnieku regulējumā.....	58
3. AR MĀJAS (ISTABAS) DZĪVNIĒKU SAISTĪTIE CIVILTIESISKIE JAUTĀJUMI.....	66
3.1. Mājas (istabas) dzīvnieka civiltiesiskais statuss	67
3.2. Mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieka un turētāja tiesiskā regulējuma īpatnības.....	74
3.3. Bezsaimnieka mājas (istabas) dzīvnieks	82
4. AR MĀJAS (ISTABAS) DZĪVNIĒKU UZTURĒŠANU REGLAMENTĒJAMIE JAUTĀJUMI	92
4.1. Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācija – rīks uzraudzības un kontroles funkciju īstenošanai	93
4.2. Mājas (istabas) dzīvnieku audzēšana un atsavināšana – dzīvnieku labturības un patērētāju aizsardzības aspekti.....	98
4.3. Savvaļas sugu dzīvnieku kā mājas (istabas) dzīvnieku turēšana – esošā tiesiskā regulējuma, uzraudzības un kontroles nepilnības un potenciālie draudi.....	104
4.4. Sabiedriskās kārtības un sabiedriskās drošības jautājumi mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanā.....	110
5. MĀJAS (ISTABAS) DZĪVNIĒKU TIESISKĀ REGULĒJUMA ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJA LATVIJAS REPUBLIKĀ.....	118
5.1. Subjekti mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās	124
5.2. Objekti mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās.....	129

5.3. Valsts un pašvaldību iestāžu kompetences sadalījums mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās.....	133
5.4. Tiesību aktu sistēma mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās	135
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI.....	143
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS	157
PIELIKUMI.....	180
1.pielikums	181
Biedra kartes dzīvnieku aizsardzības biedrībās: Aspazija.....	181
2.Pielikums	182
Dzīvnieku aizsardzības organizācijas un dzīvnieku patversmes Latvijā 1990-2019.....	182
3.Pielikums	184
Dzīvnieku aizstāvības filosofisko pieeju ietekme uz tiesībām	184
4.pielikums	185
Dzīvnieku tiesības. Apakškategorijas [S.Brels].....	185
5.pielikums	186
Dzīvnieku labturība un aizsardzība iestāžu kompetenču sadalījumā.....	186
6.pielikums	187
Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas, labturības un aizsardzības prasības pēc MK 04.04.2006.g. noteikumiem Nr.266	187
7.pielikums	188
Jēdzienu loģiskās attiecības	188
8.pielikums	189
Dzīvnieku iedalījums pēc to faktiskā stāvokļa un izmantošanas veida (DzAL)	189
9.pielikums	190
Dzīvnieku domestikācija	190
10.pielikums	191
Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistematizācija.....	191
11.pielikums	192
LAPK normas nozaru likumos: DzAL un VetL.....	192
12.pielikums	193
Pašvaldību saistošie noteikumi par mājas (istabas) dzīvniekiem, kas izdoti saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 43.panta pirmās daļas 10.punktu.....	193
13.pielikums	194
Bezsaimnieka kaķu tiesiskais regulējums	194

<i>14.pielikums</i>	195
Normas par bezsaimnieka kaķiem spēkā esošajos pašvaldību saistošajos noteikumos.....	195
<i>15.pielikums</i>	200
Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas ieviešanas hronoloģija	200
<i>16.pielikums</i>	201
Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas normatīvo aktu salīdzinošā tabula.....	201
<i>17.pielikums</i>	202
Pašvaldības nodeva par suņu turēšanu Rīgā.....	202
<i>18.pielikums</i>	203
Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācija ES valstīs.....	203
<i>19.pielikums</i>	208
Mājas (istabas) dzīvnieku audzēšanas tiesiskā regulējuma objekti	208
<i>20.pielikums</i>	210
Praktisks pētījums – šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecība	210
<i>21.pielikums</i>	220
Intervija ar Ivanu Pavlovski.....	220
<i>22.pielikums</i>	224
Profesija “kinologs”	224

IEVADS

“Par nācijas diženumu un morālo progresu var spriest pēc tā, kā tā izturas pret dzīvniekiem... Es uzskatu, jo bezpalīdzīgāka ir būtne, jo lielākas tiesības tai ir uz cilvēka aizsardzību pret cilvēka nežēlību.”
/Mahatma Gandi/

Kā promocijas darba moto autore izvēlējusies Mahatma Gandi vārdus, kas, autoresprāt, pilnībā atspoguļo cilvēka ētiskās attieksmes apjomu un saturu pret dzīvnieku, kā arī valsts pienākumu noteikt tiesisko bāzi dzīvnieku aizsardzības jomā: 1) sabiedrības attieksme pret dzīvnieku ir atspulgs sabiedrības briedumam un veselībai; 2) vājāko valstiskas aizsardzības nepieciešamība – īpaši attiecināma uz mājas (istabas) dzīvniekiem, kas pilnībā atkarīgi no cilvēka.

Promocijas darbs plānots kā oriģināls pētījums par mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma attīstību un tendencēm Latvijā, tai skaitā, kā tas ietekmē normu jaunradi un interpretāciju. Līdz šim Latvijā nav veikti zinātniski pētījumi ne par dzīvnieku, ne tai skaitā par mājas (istabas) dzīvnieku tiesisko aizsardzību. Autore plāno veikt sistēmisku tiesību normu analīzi un izstrādāt mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma pilnveides priekšlikumus mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas jomas sakārtošanai atbilstoši esošai realitātei.

Dzīvnieku aizsardzības likums (DzAL), ar kuru faktiski aizsākusies mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistēmas izveide Latvijā, ir spēkā jau 23 gadus. Uz šī likuma pamata izdotie MK noteikumi, kas reglamentē atsevišķas mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas jomas, ir daudzkārt papildināti, grozīti.

Būtiski mainās sabiedrības attieksme pret dzīvnieku turēšanu un to tiesisko aizsardzību. To apliecina vairākas pilsoniskās iniciatīvas: kā nozīmīgāko, kas attiecināma uz promocijas darba pētījumu, var minēt manabalss.lv pilsonisko iniciatīvu “Bargākus sodus par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvniekiem”, kas iniciēta 02.12.2020.g. un nepieciešamo parakstu skaitu (t.i., virs 10 000) guva vien nedēļas laikā – uz 08.12.2020.g. Attieksmes maiņa pret dzīvniekiem pilsētvidē (kas vistiešākā nozīmē saistāma ar mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu) kā vadmotīvs tika izvirzīta Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja organizētā 28.10.2022.g. starptautiskā konferencē “Dzīvnieki Rīgā: attieksmes maiņa pret dzīvniekiem pilsētvidē vēsturiskā kontekstā”. Savukārt, 2023.g. 31.maijā iniciēta pilsoniskā iniciatīva “Reālu cietumsodu dzīvnieku spīdzinātājiem un slepkavām” 10 000 parakstu savāca rekordlielā ātrumā – nepilnās

divās dienās (ņemot vērā Saeimas vasaras pārtraukumu, līdz iniciatīvas iesniegšanai Saeimā 2023.g. septembrī, to parakstījušas 30 400 personas).

Sabiedrības pieprasījums pēc reāla mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzības mehānisma mūsu valstī ir par pamatu pārskatīt esošās normas un, balstoties uz pēdējo 20 gadu pieredzi tiesību normu piemērošanas praksē, radīt tādu mūsdienīgu mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistēmu, kas nodrošinātu gan dzīvnieku aizsardzību un labturību, gan dzīvnieka īpašnieka tiesību, pienākumu un atbildības ieviešanu un ievērošanu, gan sabiedrības (sabiedriskās kārtības, sabiedriskās drošības) intereses, gan kompetento iestāžu (valsts un pašvaldību) spēju uzraudzīt un kontrolēt mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanu.

Kā problēmu dzīvnieku aizsardzības tiesiskā regulējuma pilnveidošanas jomā Autore redz nozares ministrijas (ZM), likumdevēja (Saeima) un nevalstisko dzīvnieku aizsardzības organizāciju nespēju vienoties par nepieciešamajiem tiesiskā regulējuma uzlabojumiem, ko uzskatāmi apliecina likumprojekta “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (reģ.Nr.507/Lp13)) virzība Saeimā: 7 deputātu iesniegts 28.11.2019.g., nodots komisijai 01.12.2019.g, bet pirmā atbildīgās komisijas sēde notika gandrīz pēc gada – 20.10.2020.g.; sēdēs pausto pretrunīgo viedokļu dēļ likumprojekts nav sagatavots pat 1.lasījumam. Paralēli ZM 24.05.2021.g. izstrādāja alternatīvu likumprojektu, ar kuru apstājās likumprojekta Nr.507/Lp13 tālāka virzība (TAP portālā alternatīvā likumprojekta (21-TA-976) saskaņošana ar valsts pārvaldes iestādēm notiek vien 2022.g. nogalē).

Attiecībā uz promocijas darba pētāmo tēmu likumprojekts Nr.507/Lp13 paredzēja ļoti būtiskus jautājumus tiesiskā regulējuma pilnveidošanai mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas jomā – iekļaut likumā deleģējumu MK izstrādāt noteikumus par līdz šim neregulētiem vai nepietiekami regulētiem jautājumiem: par mājas (istabas) dzīvnieku audzēšanu un audzētājiem izvirzāmām prasībām; par bezsaimnieka kaķu tiesisko statusu; par sabiedriskās kontroles dzīvnieku aizsardzības jomā ieviešanu, kā arī pārstrādāt MK noteikumus par mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtību, kas stājās spēkā 21.06.2011.g., bet ilgstoši nenasniedza MK noteikumu mērķi – panākt visu valstī mītošo suņu reģistrāciju valsts datubāzē. Jāatzīst, ka ZM izstrādātais projekts Nr.21-TA-976 satur sadrumstalotu normu grozījumus dzīvnieku audzēšanas un tirdzniecības internetā regulēšanai. 08.02.2023.g. Saeimā iesniegts jauns likumprojekts “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā (reģ.Nr.148/Lp14), kas 20.03.2023.g. Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas sēdē atzīts kā vāji izstrādāts un ar kuru paredzēti būtiski grozījumi tieši mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskajā regulējumā.

Augstāk minētais pamato šī promocijas darba aktualitāti un sniedz priekšstatu par pēdējo gadu laikā nerisinātu un samilzušu mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma problēmu loku, kā arī sistēmiskas pieejas trūkumu tiesību normu jaunradē un pilnveidē.

Pētījuma objekts ir ar mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu, labturību un aizsardzību saistītās tiesiskās attiecības un to regulējums Latvijā.

Pētījuma priekšmets ir mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskais regulējums Latvijā, iekļaujot mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzības un labturības tiesisko regulējumu; civiltiesisko regulējumu, kas saistīts ar mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu; sabiedriskās kārtības un sabiedriskās drošības tiesisko regulējumu mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas jomā.

Pētījuma hipotēze: mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskajam regulējumam Latvijā trūkst stratēģiskas un sistēmiskas pieejas, kas negatīvi ietekmē šī tiesiskā regulējuma jaunrades un pilnveidošanas procesus.

Promocijas darba mērķis ir sagatavot priekšlikumus izpētes rezultātā identificēto problēmu mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskajā regulējumā novēršanai, kā arī izstrādāt mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma attīstības stratēģiju.

Pētījuma uzdevumi promocijas darba mērķa sasniegšanai ir:

- 1) analizēt mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma pamatjēdzienus un vēsturisko attīstību Latvijā;
- 2) izpētīt mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma Latvijā sistēmu un attīstību, identificējot iespējamās problēmas;
- 3) sistematizēt Latvijas normatīvos aktus mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma jomā, veikt Latvijas mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistēmas analīzi;
- 4) analizēt ar mājas (istabas) dzīvnieku saistītos civiltiesiskos jautājumus: dzīvnieka civiltiesiskais statuss, dzīvnieka īpašnieka un turētāja tiesiskais regulējums;
- 5) identificēt ar mājas (istabas) dzīvnieka uzturēšanu reglamentējamos jautājumus, kas nepieciešami dzīvnieka aizsardzības un labturības nodrošināšanai; personu (dzīvnieku īpašnieku/turētāju, patērētāju, sabiedrības) tiesisko interešu aizsardzībai; sabiedriskās kārtības un sabiedriskās drošības nodrošināšanai;
- 6) pētīt zinātnisko literatūru par dzīvnieku turēšanas, aizsardzības un labturības juridiskajiem aspektiem; ārvalstu praksi mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējumā un tā īstenošanā; tiesu prakses materiālus, statistikas datus, reģistrus mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas jomā;

- 7) vispusīga pētījuma rezultātā izstrādāt mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma attīstības stratēģiju, kā arī priekšlikumus normatīvo aktu pilnveidošanai mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas jomā.

Struktūra promocijas darbam veidota tā, lai pilnīgāk sasniegtu promocijas darba mērķi un, vienlaikus, iekļaujot dažādās tiesiskās intereses (civiltiesiskie aspekti; dzīvnieku labturības nodrošinājums; sabiedrības interešu ievērošana) veiktu vispusīgāku zinātnisko izpēti.

Promocijas darbā izmantotas vispārzinātniskās (analīze, sintēze) un pētījuma (piemēram, vēsturiskā, indukcija, dedukcija) metodes. Promocijas darba 1.1.nodaļā pielietota vēsturiskā metode – kas sniedz priekšstatu par mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma veidošanos – kurai seko loģiskā metode, prognozējot mājas (istabas) dzīvnieku tiesību jomas tālāku attīstību. Ar indukcijas un dedukcijas metodēm autore veido secinājumus, pamatojoties uz pētījuma laikā izvirzītiem apgalvojumiem vai novērojumiem. Promocijas darbā izskatītie jautājumi strukturāli sakārtoti no vispārējā uz speciālo. Promocijas darba 5.nodaļa ir sintēzes rezultāts – no atsevišķu jautājumu izpētes izveidota stratēģiska vīzija mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma kopainas veidošanā. Autore pielieto teorētiskās analīzes metodes, piemēram: deskriptīvā (aprakstīšanas) metode – mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma aprakstīšana (īpaši 1.2.nodaļā pamatjēdzienu apskats); analīzes metode – mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma apjoma un satura analīze; hologrāfiskā analīzes metode – savienojot pētījuma priekšmeta teorētiskās zināšanas ar praktiskajām izpausmēm. Lai noskaidrotu normu jēgu un mērķi, kā arī to sistēmisko saderību, pielietotas tiesību normu interpretācijas metodes: gramatiskā, vēsturiskā, teleoloģiskā, sistēmiskā. Ar šo metožu palīdzību autore analizē spēkā esošās tiesību normas, to kolīzijas, piemērošanas problēmas. Kā kvantitatīvās metodes autore izmantojusi datu analīzi mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas efektivitātes izpētei, veikusi publiski pieejamo reģistru un datu avotu izpēti dzīvnieku aizsardzības organizāciju skaita dinamikas, kā arī šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju praktiskās situācijas raksturošanai. Izpētes secinājumi iekļauti promocijas darba attiecīgajās nodaļās, kā arī pievienoti pielikumos.

Lai iekļautos promocijas darba apjomā, autore noteikusi šādus **pētījuma ierobežojumus**:

- promocijas darbā tiks pētīts tikai mājas (istabas) dzīvnieku¹ tiesiskais regulējums;
- promocijas darbā netiks pētītas dzīvnieku tiesības kā filosofijas kategorija, autore pētīs tiesību aktus un juridiskos jautājumus, kas juridiskajā zinātnē precīzāk izsakāma jēdzienā

¹ Atbilstoši Dzīvnieku aizsardzības likuma iedalījumam, mājas (istabas) dzīvnieki ir viena no sešām nebrīvē audzēto dzīvnieku grupām pēc to izmantošanas veida.

“dzīvnieku tiesiskā aizsardzība”, nevis “dzīvnieku tiesības”. Filosofiskās atziņas promocijas darbā tiks aplūkotas tiktāl, lai precīzāk izprastu dzīvnieku aizsardzības jomas attīstības iespējas un juridiskās robežas;

- ierobežotā promocijas darba apjoma dēļ ārvalstu pieredzes izpēti autore aprobežojusi ar ārvalstu pozitīvo praksi. Izvērtējot jau esošās zināšanas par tādu valstu kā Vācija, Šveice, Čehija, Lielbritānija u.c. mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas kārtību, kur tiesiskās apziņas līmenis un attieksme pret dzīvniekiem jau ir nākamajā līmenī, kad tiek domāts ne vairs tikai par sabiedrisko kārtību un drošību, bet gan par dzīvnieku īpašnieku ērtībām, autore uzskata par pārsteidzīgu tieši pārņemt un/vai ieviest šo valstu pozitīvo praksi Latvijā, kur vēl nav sasniegts pamatlīmenis dzīvnieku turēšanas kārtības ievērošanā un dzīvnieku īpašnieku bezatbildības dēļ sabiedrība cieš neērtības;
- promocijas darba pētījuma perioda robežas: sākot ar 2000.gadu (izņemot atkāpi promocijas darba 1.1.apakšnodaļā par vēsturisko attīstību) līdz promocijas darba iesniegšanas brīdim (2023.g.).

Pētījuma teorētisko un metodoloģisko bāzi veido starpdisciplināru nozaru autoru viedokļi, Latvijas un ārvalstu tiesību akti (gan spēkā esošie, gan spēku zaudējušie, kas ļauj izsekot tiesiskā regulējuma attīstībai), tiesu prakses atziņas, kā arī praktiskie pētījumi: vadlīnijas, ziņojumi, statistikas pārskati u.tml. Promocijas darbs ir pirmais šāda līmeņa pētījums par mājas (istabas) dzīvnieku normatīvo regulējumu Latvijā – autore nav saskārusies ar citu autoru darbiem, pētījumiem, publikācijām Latvijā šādā vai līdzīgā juridiskā jautājumā. Promocijas darba pētījuma periodā (2000.-2023.) autore ir līdzdarbojusies mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma izstrādē, kas dod autorei priekšrocības analizēt normu radīšanas, grozīšanas, izslēgšanas mērķus un konkrēto periodu vajadzības. Promocijas darbs plānots kā zinātnisks un, vienlaikus, empīrisks (uz autores pieredzi pamatots) pētījums.

Ārvalstu teorētiskās bāzes pamatu šajā nozarē veido vairāk filosofiski pētījumi un publikācijas par dzīvnieku tiesībām, ētisku attieksmi pret dzīvniekiem. Kā pazīstamākās pieejas dzīvnieku tiesībās jāmin: 1) utilitārisma pieeja, Pīters Singers (*Peter Singer*); 2) tiesību pieeja, Toms Rīgens (*Tom Regan*) un 3) abolicionisma pieeja, Gerijs Frensione (*Gary Francione*). Pēdējo četrdesmit gadu laikā interese par dzīvnieku tiesībām filosofijā ir tik liela, ka publikācijas skaitāmas tūkstošos. Tā kā autores darbs ir tiesību zinātnē, promocijas darbā ir skartas tikai vispārējās filosofiskās iezīmes – tās, kuras ietekmē arī tiesību zinātnes attīstību dzīvnieku aizsardzības jomā. Filosofiskie uzskati ir par pamatu arī dzīvnieku aizsardzības organizāciju darbības virzienu dalījumam divās grupās: radikālais dzīvnieku tiesību aizsardzības virziens un labturības aizstāvības virziens.

Latvijā dzīvnieku aizstāvības ētikas jautājumus pētījis filosofs Artis Svece,² tai skaitā, par dzīvnieka ētisko nozīmīgumu, par cilvēka un dzīvnieka attiecībām filosofiskos viedokļos, kas ir ņemts vērā šī promocijas darba ietvaros un ļauj dziļāk izprast mājas (istabas) dzīvnieka juridiskā statusa jautājumus. A.Svece savā promocijas darbā jautā, cik pamatoti ir atzīt dzīvniekiem piešķiramu nozīmīgu ētisko statusu; kādos gadījumos dzīvnieki un citas būtnes ir jāvērtē kā ētiski vienlīdz nozīmīgas un kādos gadījumos ne; cik lielā mērā mūsu spriedumi par dzīvniekiem ir atkarīgi no antropomorfizācijas.³ Atbildes uz šiem jautājumiem autori interesē saistībā ar dzīvnieka kā justspējīgas būtnes nostiprināšanu Latvijas normatīvajos aktos.

Normatīvo aktu pilnveidošanas darbā (TM, ZM darba grupās) un dzīvnieku aizsardzības organizāciju diskusijās aizvien vairāk izskan priekšlikumi par dzīvnieku tiesiskā statusa jautājumiem – dzīvnieks kā īpašums, dzīvnieks kā just spējīga būtne, dzīvnieks kā cietušais. Vairākās Eiropas valstīs, piemēram, Šveicē, Austrijā, Vācijā, Čehijā, Francijā u.c. dzīvnieka civiltiesiskā statusa maiņa jau notikusi, tie juridiski nodalīti no lietu statusa. Šo valstu tiesību normu piemēri pētīti promocijas darba 3.1.apakšnodaļā.

Atsevišķu jautājumu padziļinātai izpratnei autore atsaukusies arī uz zoopsiholoģijas nozari, balstoties uz Austrijas zinātnieka, dzīvnieku izturēšanās salīdzināmās pētniecības jeb etoloģijas⁴ pamatlicēja Konrāda Lorenca (*Konrad Z. Lorenz*) un Kolorādo Valsts universitātes asociētās profesores Templas Grendinas (*Temple Grandin*) atziņām.

Promocijas darba zinātniskā novitāte izpaužas kā sistēmiska mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma normu apkopošana un analīze jaunu secinājumu izdarīšanai un priekšlikumu sagatavošanai, kur, autoresprāt, tiesiskā regulējuma kvalitāte nav normu daudzumā, bet gan šo normu saturā. Pētījuma rezultātā izstrādātiem secinājumiem un priekšlikumiem ir praktiska nozīme: sistēmiska normu analīze mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskajā noregulējumā līdz šim mūsu valstī nav veikta un tā var kalpot efektīvākai normu pārskatīšanas un pilnveidošanas praksei.

Autores interese par dzīvnieku aizsardzības jautājumiem aizsākusies akadēmisko un profesionālo studiju posmā, izstrādājot diplomdarbu “Dzīvnieku tiesību aizsardzība un organizācijas “Dzīvnieku Draugs” darbība” (2001.g.), šīs jomas pētījumus turpinot maģistra

² Svece, A. Tiešsaistes lekciju kurss “Dzīvnieku un vides ētika”, 8 lekcijas, iegūts 01.02.2019. no: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLSSRofRfIj0ov059uvlriFM9VhdHYSHd>.

³ Svece, A. (2015) “Dzīvnieku ētiskais statuss un antropomorfizācijas problēma”, prom.darbs filozofijas nozarē, ētikas apakšnozarē. Rīga, LU Vēstures un filozofijas fakultāte // iegūts 01.02.2019 no: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/31318>; https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/31318/298-51283-Svece_Artis_as09003.pdf?sequence=1&isAllowed=y 11., 13.lpp.

⁴ Etoloģija pēta dzīvnieku izturēšanos no tās vispārbioloģiskās nozīmības viedokļa, noskaidro, kā izturēšanās palīdz dzīvniekiem pielāgoties ārējās vides apstākļiem un kāda ir tās nozīme dzīvnieku pasaules evolūcijā. [K.Lorencs “Cilvēks atklāj suni”, izdevniecība “Zinātne”, Rīga, 1976.g., izdots saskaņā ar Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Redakciju un izdevumu padomes lēmumu, 172.lpp.].

studiju programmās civiltiesību apakšnozarē maģistra darbā “Dzīvnieku tiesiskā aizsardzība” (2002.g.) un starptautisko attiecību tiesību maģistratūrā maģistra darbā “Konvencijas par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām (CITES) ieviešana Latvijā” (2004.g.). Publikācijas žurnālā “Jurista Vārds”: “Dzīvnieku turēšanas noteikumu pārkāpums Krimināllikuma izpratnē. Komentārs par Senāta Krimināllietu departamenta lēmumu lietā Nr. SKK-377/08”(2009)⁵; “Dzīvnieka statusa ietekme uz tiesisko regulējumu” (2023)⁶; “Vai grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā mainīs dzīvnieku aizsardzības likteni”⁷; atbildes žurnālam “Praktiskais Latvietis” sadaļā “Mājas mīluļi” (2015)⁸.

Autores iepriekšējie pētījumi promocijas darba tematikā veikti kā atsevišķi tematiski ziņojumi konferencēs vai diskusijās. Par pētījuma priekšmetu bijis: dzīvnieks kā īpašuma priekšmets; dzīvnieku tiesiskās aizsardzības juridiskie aspekti; dzīvnieks kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu procesā u.c. Autore piedalījusi konferencēs ar ziņojumiem, kas publicēti zinātnisko rakstu krājumos:

- 1) 2023.g. 19.aprīlī – dalība BAT XXIV starptautiski zinātniskajā konferencē “Pārmaiņas – ilgtspējīgas sabiedrības pamats” ar publikāciju un prezentāciju “Kaķis – tiesiskā regulējuma izaicinājumi šī dzīvnieka tiesiskā statusa noteikšanā”;
- 2) 2023.g. 22./23.februārī – dalība LU 81.starptautiskās zinātniskās konferences sekcijā “Daba: starpdisciplinārā perspektīva” ar ziņojumu “Dzīvnieku domestikācija un de-domestikācija mūsdienu realitātē”, līdzautors A.Liepa (biologs);
- 3) 2022.g. 28.oktobrī – Starptautiska konference “Dzīvnieki Rīgā: attieksmes maiņa pret dzīvniekiem pilsētvidē vēsturiskā kontekstā”; referāts “Dzīvnieks tiesiskajā regulējumā: dzīvnieku aizsardzības un labturības normu attīstības tendences”⁹;
- 4) 2018.g. 11.aprīlī – dalība starptautiskā seminārā “Ceļā uz Pozitīvā saraksta ieviešanu Latvijā” ar ziņojumu “Savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas tiesiskais regulējums, juridiskās problēmas "eksotisko" mājas (istabas) dzīvnieku turēšanā”;
- 5) 2012.g. 22.novembrī – konference “Dzīvnieku tiesību aizsardzība: ētiskais un juridiskais aspekts”, ziņojums “Dzīvnieku tiesiskās aizsardzības juridiskie aspekti”; LU Vēstures un filozofijas fakultāte sadarbībā ar UNESCO Latvija;

⁵ „Jurista Vārds”, Nr.20 (573), 22.-26.lpp.

⁶ „Jurista Vārds”, Nr.12 (1278), 17.-22.lpp. // <https://juristavards.lv/doc/282986-dzivnieka-statusa-ietekme-uz-tiesisko-regulejumu/>.

⁷ Bāra I., Krodere I. Vai grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā mainīs dzīvnieku aizsardzības likteni. Jurista Vārds, 07.11.2023., Nr. 45 (1311), 5.-8.lpp.

⁸ <http://www.la.lv/kad-jaliek-uzpurnis/> - 14.09.2015; <http://www.la.lv/ja-uzbruk-suns/> - 15.09.2015; <http://www.la.lv/rej-dienu-un-nakti/> - 21.09.2015; <http://www.la.lv/pieludzeji-aiz-setas/> - 22.09.2015; <http://www.la.lv/atbildibas-nasta/> - 25.09.2015.

⁹ Konferences ieraksts: <https://www.facebook.com/Rigamuz/videos/506940717962151/>.

6) 2010.g. 26.martā – BAT 11.Starptautiskā zinātniskā konference – referāts „Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskās aizsardzības normu juridiskais statuss šībrīža ekonomiskajos apstākļos”, publicēts Rakstu krājumā „Cilvēks, sabiedrība, valsts mūsdienu mainīgajos ekonomiskajos apstākļos”;

7) 2006.g. 2.jūnijā – BAT 7.Starptautiskā zinātniskā konference – referāts „Īpašuma priekšmets – dzīvnieks, ar to saistītās problēmas”, publicēts Rakstu krājumā „Īpašums, tā apgrūtinājumi: problēmas, risinājumi, iespējas”, Rīga, 2006.g., 86.-94.lpp.

Daļa pētījumu veikti ar praktisku nozīmi – padziļināta jautājuma izpēte un analīze problēmu identificēšanai un priekšlikumu izstrādei nozares ministrijām (TM, IeM, ZM), kā, piemēram, 2018.g.-2022.g. diskusiju cikls ikgadējo Juristu dienu ietvaros sadarbībā ar Tiesībsargu un Latvijas Juristu biedrību par dzīvniekiem administratīvo pārkāpumu procesā un kriminālprocesā: 2018.g. 26.aprīlī “Juridiskās problēmas krimināllietās un administratīvo pārkāpumu lietās, kurās iesaistīti dzīvnieki”¹⁰; 2019.g. 25.aprīlī – “Aktuālie juridiskie jautājumi dzīvnieku aizsardzības un saimnieku atbildības stiprināšanas jomā”¹¹; 2021.g. 30.aprīlī – “Cietsirdīga izturēšanās pret dzīvnieku (nodarījuma sastāvs un sods)”¹²; 2022.g. 29.aprīlī – “Cietsirdība pret dzīvniekiem – tiesiskā regulējuma attīstība un perspektīvas”¹³; 2022.g. 27.oktobrī – “Dzīvnieks administratīvo pārkāpumu procesā un kriminālprocesā”, veikts praktiskais pētījums “Dzīvnieku aizsardzības organizāciju loma administratīvo pārkāpumu procesā un kriminālprocesā, ja iesaistīti dzīvnieki” un izstrādātas Vadlīnijas “Administratīvo pārkāpumu process un kriminālprocess, ja iesaistīts dzīvnieks”¹⁴, kas iesniegtas IeM un TM (02.01.2023.g. no TM saņemta pateicība par sagatavoto materiālu tiesību normu piemērošanas uzlabošanai).

Pēdējos gados īpaši aktualizēts jautājums par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvniekiem. Autore gatavo publikāciju “Aktualitātes cietsirdīgas izturēšanās pret dzīvniekiem tiesiskajā regulējumā” publicēšanai žurnālā “Administratīvā un Kriminālā Justīcija”.

¹⁰ Rezultātu apkopojums: <http://info.dzivniekupolicija.lv/lv/projekts/diskusijas-juridiskas-problemas-kriminallietas-un-administrativo-parkapumu-lietas-kuras-iesaistiti-dzivnieki-rezultati>.

¹¹ Informācija par diskusiju: <http://info.dzivniekupolicija.lv/lv/aktualitate/konference-aktualie-juridiskie-jautajumi-dzivnieku-aizsardzibas-un-saimnieku-atbildibas-stiprinanas-joma-677>.

¹² Kopsavilkums (pētījums) par diskusijas rezultātiem: <http://info.dzivniekupolicija.lv/lv/aif-zina/diskusijas-cietsirdiba-pret-dzivniekiem-tiesiskais-regulejums-nodarijuma-sastavs-sodi-to-piemerosana-kopsavilkums>.

¹³ Kopsavilkums par diskusijas rezultātiem: <http://info.dzivniekupolicija.lv/lv/aif-zina/diskusijas-cietsirdiba-pret-dzivniekiem-tiesiska-regulejuma-attistiba-un-perspektivas-kopsavilkums>.

¹⁴ Pētījuma rezultātā izstrādātas vadlīnijas un secinājumi: <http://info.dzivniekupolicija.lv/lv/aif-zina/diskusijas-dzivnieks-administrativo-parkapumu-procesa-un-kriminalprocesa-kopsavilkums>.

1. MĀJAS (ISTABAS) DZĪVNIĒKU TIESISKĀ REGULĒJUMA ATTĪSTĪBA UN PAMATJĒDZIENI

Cilvēka un dzīvnieka savstarpējo saikni atzīmējis B.Rjabiņins: cilvēks kopš seniem laikiem tiecies pie dzīvniekiem tieši tāpat kā dzīvnieki pie cilvēka¹⁵. G.Daija norādījis, ka “cilvēka attiecībās ar dzīvniekiem “viss plūst un mainās”. Mainās gan mūsu savstarpējo attiecību formas, gan arī padziļinās mūsu zināšanas”¹⁶. Mūsdienās dzīvnieka un cilvēka mijattiecības ir atsevišķs pētniecības virziens – cilvēku un dzīvnieku studijas (*Human-Animal Relationship (HAS)*) - starpdisciplināri pētījumi, kuros tiek izmantotas socioloģijas, antropoloģijas, psiholoģijas un filozofijas metodes, lai pētītu vardarbību pret dzīvniekiem, cilvēku mijiedarbību ar mīļdzīvniekiem, dzīvnieku reprezentāciju medijos u.c.¹⁷, ar ko nodarbojas, piemēram, Dzīvnieku un sabiedrības attiecību pētniecības institūts (*Animals Society Institute (ASI)*)¹⁸.

Mājas (istabas) dzīvnieku turēšana ir ne tikai dzīvnieka īpašnieka priekšs (tiesības), bet arī pienākumi gan pret pašu dzīvnieku, gan pret sabiedrību. Kļūstot aizvien komplicētākām sabiedriskajām attiecībām mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanā, rodas nepieciešamība pēc atsevišķas tiesiskā regulējuma apakšnozares. Jāpievērš uzmanība, ka mājas (istabas) dzīvnieki nav ekoloģisko (vides) tiesību objekti un ar jēdzienu “dzīvnieku aizsardzība” ekoloģiskajās (vides) tiesībās tiek saprasta savvaļas dzīvnieku aizsardzība, bioloģiskās daudzveidības saglabāšana. Ekoloģisko (vides) tiesību priekšmets ir savvaļas dzīvnieki²⁰, kas ir dzīvnieku populācija kopumā, mājas (istabas) dzīvnieks ir aizsargājams kā atsevišķs indivīds. Mājas (istabas) dzīvnieki ir civiltiesību objekti. Savukārt civiltiesiskajās attiecībās mājas (istabas) dzīvnieku reglamentācija ir ierobežota – tikai kā civiltiesību objektam.

K.Lorenca piezīme, ka “senie ēģiptieši viedi novērtējuši kaķu nozīmi, ņēma tos likuma aizsardzībā – [...] viņi noteica nāves sodu par šo dzīvnieku nogalināšanu”²¹ (pat par nejaušu

¹⁵ Rjabiņins, B. (1989) “Uzticamais draugs”, Rīga, izdevniecība “Liesma”, 24.lpp.

¹⁶ Daija G. (1967) “Par cilvēka un dzīvnieku attiecībām”, 53.lpp.

¹⁷ Svece, Artis (21.11.2023) “Nedēļu domāt par dzīvniekiem” // <https://satori.lv/article/nedelu-domat-par-dzivniekiem?s=03>

¹⁸ “Animals & Society Institute Finances and Impact Report” (2022) // <https://www.animalsandsociety.org/about-asi/finances-and-impact-report/>

¹⁹ Pēc dzīvnieku izmantošanas nolūka mājas (istabas) dzīvnieki tiek turēti cilvēka priekam (Dzīvnieku aizsardzības likuma 1.panta 14.punkts).

²⁰ Strautmanis, J. (1997) “Ekoloģisko tiesību pamati. Dabaszinātņu tiesiskā aizsardzība”, Rīga, apgāds Zvaigzne ABC, 75., 188-195.lpp.; Strautmanis, J. (1996) “Latvijas Republikas vides tiesiskās aizsardzības režīms un atbildība par tā pārkāpumiem”, Rīga, LU Ekoloģiskā centra apgāds “Vide”, 10.lpp.

²¹ Lorenca, K. (1976) “Cilvēks atklāj suni”, izdevniecība “Zinātne”, Rīga, 22.lpp.

kaķa nogalināšanu sodīja ar nāvi²²²³) lika autorei aizdomāties par dzīvnieka tiesiskās aizsardzības mērķiem – ja dzīvnieks tiek aizsargāts tādēļ, ka tas ir vērtīgs cilvēkam, tad attieksme pret šādu aizsardzību ir balstīta uz cilvēka izdzīvošanas nepieciešamību. Savukārt, ja dzīvnieka aizsardzība nav pamatota ar izdzīvošanas mērķi, tai trūkst pamatojuma, ko gatavs pieņemt vairākums. Dzīvnieka turēšana savam priekam nav vajadzība, ko var argumentēt ar objektīvo nepieciešamību. Tā ir ētiska vērtība atsevišķai cilvēku grupai, bet ne cilvēcei kopumā. To pierāda lauksaimniecības dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistēma, uzraudzības un kontroles apjoms un nozīme (no šo dzīvnieku turēšanas noteikumu ievērošanas atkarīga pārtikas drošība u.c. produktu kvalitāte, kas nepieciešama cilvēkam). Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma attīstība un sistēma saistāma ar šo dzīvnieku aizsardzības mērķi. Nereti tā ir dzīvnieka aizsardzība no tā īpašnieka ietekmes vai sabiedrības aizsardzība no dzīvnieka.

Dž.Orvela skarbā norāde, ka “dzīvnieka dzīve ir posts un verdzība: tā ir tīra patiesība”²⁴ pamato cilvēka pienākumu regulēt tiesiskās attiecības dzīvnieku turēšanas jomā. Pirmajā nodaļā autore sniegs ieskatu mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma vēsturiskajā attīstībā mūsu valstī, kā arī aplūkos pamatjēdzienus un to lietojumu spēkā esošajos normatīvajos aktos.

1.1. Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma veidošanās un attīstība Latvijas Republikā

Lai analizētu mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma veidošanās pirmsākumus, pirmkārt, nepieciešams konstatēt, ar kuru periodu tas būtu jāskatīt. Jēdziens “mājas (istabas) dzīvnieki” ir ieviests tikai ar DzAL²⁵, t.i, ar 2000.gada 1.janvāri. Tomēr nebūtu korekti aprobežoties ar tiesiskā regulējuma attīstības sākumposmu, balstoties vien uz terminoloģiskām pazīmēm. Sistēmiski analizējot mājas (istabas) dzīvnieku spēkā esošās normas, no šī jēdziena satura izriet, ka ar mājas (istabas) dzīvniekiem tiek saprastas tādas dzīvnieku sugas kā suņi, kaķi, mājas (istabas) seski, truši, kāmjji, baloži, zivtiņas u.t.t. Attiecīgi šo dzīvnieku tiesiskā regulējuma attīstības sākumu autore meklē tiktāl, kad šo sugu dzīvnieku turēšana reglamentēta kādā normatīvā aktā. Vēsturiskajā periodā šo sugu dzīvnieki skatāmi iedalījumā “mājdzīvnieki”, kas pēc spēkā esošās kārtības var būt gan mājas (istabas) dzīvnieki, gan lauksaimniecības dzīvnieki, gan darba dzīvnieki – atkarībā no dzīvnieka izmantošanas veida. Attiecīgi šīs apakšnodaļas ietvaros vēsturiskais atskats sākas ar 19.gs. vidu – tas ir laiks, kad

²² Agafoničevs, V. (2006) “Dzīvniekterapija. Mūsu zāles – ūsas, ķepas un aste”, Rīga, Tapals, 233.lpp.

²³ Krastiņš, L. (1937) “Dzīvnieku aizsardzība”, Rīga, Grāmatspiestuves A/S “ROTA”, 9.lpp.

²⁴ Orvels, Dž. (1945) “Dzīvnieku ferma”, Apgāds Zvaigzne ABC, Rīga, 9.lpp.

²⁵ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022.

pirmā dzīvnieku aizsardzības organizācija (DzAO) un pirmā dzīvnieku patversme tolaik Krievijas impērijā izveidotas tieši Latvijas teritorijā.

Pētot normatīvo aktu par mājdzīvnieku aizsardzību un labturību vēsturisko attīstību Latvijā, autore var izdalīt sešus virzienus:

1) nodokļu normatīvie akti – vēsturiski tie ir normatīvie akti par dzīvnieku turēšanas nodokļiem: piemēram, Rīgas domes izdotie noteikumi par nodokli zirgiem²⁶; govīm un cūkām²⁷; suņiem²⁸, kas šobrīd ir pašvaldības nodeva par visu veidu dzīvnieku turēšanu²⁹ un tiek reglamentēta pašvaldību saistošo noteikumu juridiskā formā, pamatojoties uz MK noteikumiem par kārtību, kādā pašvaldības var uzlikt pašvaldību nodevu³⁰;

2) trakumsērgas apkarošanas normatīvie akti – sodi par noteikumu pārkāpumiem infekciju slimību gadījumos paredzēti jau 1845.gada Sodu likumos par krimināliem un pārmācīšanas sodiem.³¹ Normatīvie akti, kas nosaka kārtību, kā rīkoties trakumsērgas skartos apgabalos bijuši, piemēram, Valdības rīkojums prefektiem un apriņķu priekšniekiem³² (parakstījis Iekšlietu ministrs, Administratīvā departamenta direktors un Veterinārpārvaldes priekšnieks), pamatojoties uz kuru izdots Valdības vietējo iestāžu rīkojums³³ Valmieras apriņķī, izsludinot Ēveles, Jērcēnu un Trikātas pagastu par trakuma sērgas apdraudētu rajonu (parakstījis Apriņķa priekšnieks un Darbvedis). Šobrīd šo jomu regulē VetL³⁴ un MK noteikumi par trakumsērgas profilaksi un apkarošanu³⁵;

²⁶ Rīgas domes „Noteikumi par nodokli no zirgiem Rīgā”. Pieņemti: 30.01.1922. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.40, 1922.g. 18.februārī, 2.lpp. *Nav spēkā*; 1922.g. 16.novembra papildinājumi “Nodoklis (1923.g.) no zirgiem, govīm, cūkām un suņiem Rīgā” // Publicēts: “Valdības Vēstnesis”, Nr.287, 1922.g. 20.decembrī, 3.lpp. *Nav spēkā*.

²⁷ Rīgas domes „Noteikumi par nodokli no govīm un cūkām Rīgā”. Pieņemti: 30.01.1922. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.40, 1922.g. 18.februārī, 2.-3.lpp. *Nav spēkā*; 1922.g. 16.novembra papildinājumi “Nodoklis (1923.g.) no zirgiem, govīm, cūkām un suņiem Rīgā” // Publicēts: “Valdības Vēstnesis”, Nr.287, 1922.g. 20.decembrī, 3.lpp. *Nav spēkā*.

²⁸ Rīgas domes „Noteikumi par nodokli no suņiem Rīgā”. Pieņemti: 30.01.1922. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.40, 1922.g. 18.februārī, 3.lpp. *Nav spēkā*; 1922.g. 16.novembra papildinājumi “Nodoklis (1923.g.) no zirgiem, govīm, cūkām un suņiem Rīgā” // Publicēts: “Valdības Vēstnesis”, Nr.287, 1922.g. 20.decembrī, 3.lpp. *Nav spēkā*.

²⁹ Saskaņā ar likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12.panta pirmās daļas 5.punktu.

³⁰ MK noteikumi Nr.480 “Noteikumi par kārtību, kādā pašvaldības var uzlikt pašvaldību nodevas”. Pieņemti: 28.06.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis 01.07.2005. Nr.102 (3260). Pēdējie grozījumi: 20.04.2021.

³¹ Sodu likumi par krimināliem un pārmācīšanas sodiem, Astotā šķira. Par noziegumiem un pārkāpumiem pret sabiedrības labkārtību un labklājību, Pirmā nodaļa. Par noziegumiem un pārkāpumiem pret nolikumiem, kas apsargā tautas veselību, 222.-233.lpp., t.sk., Otrā nošķira. Par nolikumu pārkāpšanu pret epidemisku un lipīgu slimību izplatīšanos, 854.-858.p.; Ceturtā nošķira. Par nosacījumu pārkāpšanu, kuri uzstādīti lopu sērgu atgādājumiem, 861.-862.p., Rīga, 1894.g., pieejams tīmeklī: <https://dom.lndb.lv/data/obj/416897>.

³² Valdības rīkojums Nr.1430 „Rīkojums prefektiem un apriņķu priekšniekiem”. Pieņemts: 01.07.1927. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.142, 1927.g. 2.jūlijā, 1.lpp. *Nav spēkā*.

³³ Valmieras apriņķa priekšnieka Rīkojums Nr.3841/I. Pieņemts: 06.08.1927. Valkā. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.174, 1927.g. 9.augustā, 1.lpp. *Nav spēkā*.

³⁴ Veterinārmedicīnas likums. Pieņemts 26.04.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.05.2001. Nr.75 (2462). Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 07.06.2001. Pēdējie grozījumi: 09.12.2021.

³⁵ MK noteikumi Nr.178 “Trakumsērgas profilakses un apkarošanas kārtība”. Pieņemti 23.02.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 26.02.2010. Nr.33 (4225). Pēdējie grozījumi: 02.07.2019.

3) medību normatīvie akti – normatīvie akti, kas reglamentē medību kārtību. Šīs jomas normatīvie akti uz promocijas darba tēmu attiecināmi ar normu par mājas (istabas) dzīvnieku atrašanos medību platībās un no tā izrietošām sekām. Tā, piemēram, “Noteikumi par medīšanu”³⁶ 20.punktā noteikts: “*Suņus, to starpā arī medību suņus, var iznīcināt, ja tie klejo apkārt pa mēžiem bez saimnieka uzraudzības. Bez saimnieka skaitas arī suņi, kuriem nav kakla saites. Kaķus atļauts nošaut ārpus pagalma*” [citēts 1922.gada redakcijā]. Šāda kārtība saglabāta medības reglamentējošajos aktos arī mūsdienās, lai novērstu vai nepieļautu suņu un kaķu atrašanos medību platībās, kur tie apdraud savvaļas dzīvniekus. Salīdzinājumam, kā transformējusies šī norma, nemainoties normas jēgai: “*medībām pielīdzināma klaiņojošu mājas (istabas) dzīvnieku nonāvēšana medību platībās, izmantojot medību šaujamieročus un ievērojot dzīvnieku aizsardzību reglamentējošos starptautiskos līgumus un citus normatīvos aktus*”³⁷;

4) dzīvnieku aizsardzības un labturības normatīvie akti – normatīvie akti, kas nosaka dzīvnieku aizsardzības un labturības prasības, iekļaujot arī dzīvnieku turēšanas kārtību, piemēram, vēsturiski kā būtiskākie jāmin 1923.gada “Obligatoriošie noteikumi lopu aizsargāšanai no mocīšanas un bargas apiešanās”³⁸, kurus aizstāja 1936.gada „Obligatoriošie noteikumi dzīvnieku aizsardzībai”³⁹. Attiecībā uz dzīvnieku labturības normām kā piemēru var minēt arī pakārtotos normatīvos aktus, piemēram, rīkojums – dzīvnieku pārvadāšanas prasības, pārvadājot dzīvniekus ar automobiļiem un pa dzelzceļu⁴⁰. Mūsdienās šī normatīvo aktu grupa kļuvusi par sazarotu sistēmu – katrai dzīvnieku grupai ir savs tiesiskais regulējums. Kā nozīmīgākais jāmin DzAL, tam pakārtotie normatīvie akti, plašāk par spēkā esošo mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistēmu tiks skatīts promocijas darba 2.nodaļā;

5) pārkāpumu un atbildības normatīvie akti – 1845.gada Sodu likumos par krimināliem un pārmācīšanas sodiem⁴¹ autore neatrod normu/-as par pārkāpumiem pret dzīvniekiem, bet 1903.gada Sodu likumos⁴² jau divās nodaļās ir normas par pārkāpumiem

³⁶ „Noteikumi par medīšanu”. Pieņemti: 14.01.1922. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.12, 1922.g. 16.janvārī, 31.-33.lpp. *Nav spēkā*.

³⁷ Medību likums. Pieņemts 08.07.2003. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 23.07.2003. Nr.107 (2872). Pēdējie grozījumi: 11.11.2021., 3.pants otrā daļa 3.punkts.

³⁸ „Obligatoriošie noteikumi lopu aizsargāšanai no mocīšanas un bargas apiešanās, izdoti uz Krievijas lik.krāj. II sēj. I.d. 421.p.p. pamata”. Pieņemti: 03.12.1923. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.271, 05.12.1923. *Nav spēkā*.

³⁹ „Obligatoriošie noteikumi dzīvnieku aizsardzībai”. Pieņemti: 06.02.1936. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.35, 1936.g. 12.februārī, 1.lpp. *Nav spēkā*.

⁴⁰ Rīkojums Nr.126 „Par pagaidu tarifa un noteikumu preču pārvadāšanai papildināšanu attiecībā uz dzīvnieku pārvadāšanu”. Pieņemts: 25.05.1923. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.110, 1923.g. *Nav spēkā*.

⁴¹ Sodu likumi par krimināliem un pārmācīšanas sodiem, Rīga, 1894.g., 671 lpp., pieejams tīmeklī: <https://dom.lndb.lv/data/obj/416897> [iegūts 27.01.2021.g.].

⁴² 1903.gada 22.marta Sodu likumi X nodaļa. Sabiedriskās un personiskās drošības aizsardzības noteikumu pārkāpšana 232.pants, 233.pants; XIII nodaļa. Sabiedriskās tikumības uzraudzības noteikumu pārkāpšana 287.pants. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Trešais izdevums. Rīgā, 1930.g., 196 lpp., <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/1281> [iegūts 27.01.2021.g.].

attiecībā pret dzīvniekiem – sabiedriskā drošība (par plēsīgu zvēru turēšanu; par tīšu suņa rīdīšanu) un sabiedriskā tikumība (par veltīgu dzīvnieku mocīšanu). Līdzīgas normas sastopamas arī 1933.gada Sodu likumā⁴³, ar izņēmumu, ka nav normas par nepienācīgu uzmanību par plēsīgu zvēru turēšanu. Interesanti, ka jēdziens “cietsirdīga izturēšanās” lietots tikai attiecībā pret personu, bet attiecībā uz dzīvniekiem lietots jēdziens “mocīšana”. No komentāra pie Sodu likuma 314.panta vērojama gan normas, gan sabiedrības attieksmes maiņa pret dzīvnieku mocīšanu: norma paplašināta no mājlopiem uz visiem dzīvniekiem, paaugstināts sods par veltīgu dzīvnieka mocīšanu ar pamatojumu, ka “*veltīgas dzīvnieku mocīšanas sodāmība izskaidrojama ar līdzcietību, kādu cilvēks sajūt, redzēdams šo mocīšanu (kaut gan “publiskums” tehniskā nozīmē šim nolūkam nav vajadzīgs), kā arī ar tās personas tikumu “pārrupjošanos”, kura pati izrāda tādu cietsirdību*”⁴⁴. 1961.gada LPSR Kriminālkodekss⁴⁵ pamata redakcijā neparedz atbildību par cietsirdību pret dzīvniekiem un tikai ar 1987.gada 23.aprīļa dekrētu tas papildināts ar 207.¹pantu – Cietsirdīga izturēšanās pret dzīvniekiem⁴⁶, kas tādā pašā redakcijā 1998.gadā pārņemts arī uz KL 230.pantu. Spēkā esošās normas paredz dalījumu pēc sabiedriski bīstamajām sekām – cietsirdīga izturēšanās pret dzīvnieku kā administratīvs pārkāpums pēc LAPK 106.¹panta (spēkā līdz 01.07.2020.g.); pēc DzAL 59.panta (spēkā no 01.07.2020.g.) un kā noziedzīgs nodarījums pēc KL 230.panta;

6) Īpašuma tiesību normatīvie akti – dzīvnieks kā īpašuma priekšmets – kur vēsturiskais normatīvais akts un mūsdienu regulējums ir Civillikums, Lietu tiesību daļa⁴⁷. Satur normas par dzīvnieku kā lietu tiesību objektu – lietu, attiecīgi arī lietošanas un īpašuma tiesības uz dzīvnieku. Vairāk par šo tiks skatīts promocijas darba 3.nodaļā.

No augstāk minētajiem normatīvajiem aktiem autore vairāk uzmanības šajā apakšnodaļā vēlas pievērst dzīvnieku aizsardzības un labturības normām, proti, 1923.g. „Obligatoriskie noteikumi lopu aizsargāšanai no mocīšanas un bargas apiešanās”, 1936.g. „Obligatoriskie noteikumi dzīvnieku aizsardzībai” un DzAL⁴⁸, lai atklātu tiesiskā regulējuma attīstības ceļu.

⁴³ 1933.gada 24.aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. 14.nodaļa Sabiedriskās drošības aizsardzības noteikumu pārkāpšana 256.pants; 18.nodaļa. Sabiedriskās tikumības uzraudzības noteikumu pārkāpšana 314.pants. Sastādījuši: P.Mincs, H.Ehlerss, P.Jakobi, J.Lauva, Rīgā, 1934.g., 289 lpp., <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/1283> [iegūts 27.01.2021.g.].

⁴⁴ Sal. 1903.g. Sodu lik. 287.p., Taganceva kōmm. 719.-740.lpp.

⁴⁵ Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālkodekss, Rīga, 1961, LPSR Augstākās Padomes un Valdības Ziņotāja” pielikums, 92 lpp. <https://dom.lndb.lv/data/obj/file/18119693.pdf> [iegūts 27.01.2021.g.].

⁴⁶ Latvijas Kriminālkodekss un komentāri pie atsevišķiem Latvijas Kriminālkodeksa pantiem (Dr.jur.A.Niedre), Valsts SIA “TIC”, 1997.g., 181.lpp.

⁴⁷ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 20.02.1937. Nr.41. Pēdējie grozījumi: 13.10.2022.

⁴⁸ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022.

1923.gada „Obligatoriskie noteikumi lopu aizsargāšanai no mocīšanas un bargas apiešanās” ir salīdzinoši primitīvi un satur galvenokārt aizliegtošas normas (t.i., no 13 noteikumu paragrāfiem, 8 paragrāfi ir aizliegumu formā). No šiem noteikumiem izriet, ka galvenā tiesiskā aizsardzība paredzēta zirgiem, kuriem veltīti šo noteikumu seši paragrāfi, kā arī citi lopi (no pieminētajiem izriet, ka tie ir mājlopi – „*kaušanai nolemti*” 8.§; „*teļi, cūkas, aitas un citi dzīvnieki*” 9.§). Faktiski gan no normatīvā akta nosaukuma, gan no normu satura izriet, ka šie pirmie dzīvnieku aizsardzības noteikumi tika attiecināti tikai uz lauksaimniecības dzīvniekiem. 1936.gada „Obligatoriskajos noteikumos dzīvnieku aizsardzībai” saglabāti visi 1923.gada noteikumu paragrāfi ar nelieliem redakcionāliem precizējumiem, bet ir vērojami arī būtiski papildinājumi un uzlabojumi. Piemēram, pieminēšanas vērts ir 1936.gada noteikumu 1.punkts „*Dzīvnieku aizsardzība ir nepieciešama pret katru necilvēcīgu mocību un cietsirdīgu apiešanos ar dzīvniekiem no nežēlīgu cilvēku puses. Aizsardzība attiecas uz visiem dzīvniekiem un ne tikai uz mājkustoņiem. Ar vārdiem cietsirdīga, nežēlīga rīcība jāsaprot katra darbība, kas dzīvniekiem rada ciešanas un bojā viņu veselību.*” No šī punkta izriet vēl viena būtiska atšķirība – jaunie noteikumi paplašināja jēdzienu „dzīvnieks”, attiecinot to uz visiem dzīvniekiem, ne tikai uz lauksaimniecības dzīvniekiem, kā tas bija interpretējams no 1923.gada noteikumiem. 1936.gada noteikumos 17.punktā tiek nosaukti „*Latvijas dzīvnieku aizsardzības biedrības biedri*”, kas 1923.gada noteikumos bija minēti kā „*lopu aizstāvēšanu biedrību kuratori un biedri*” (11.§), kā arī atsevišķi 16.punktā uzsvērtā dzīvnieku aizsardzības biedrības izglītojošā funkcija, kas nav mazsvarīga.

Pie tiesību aktu vēsturiskā atskata autorei šķiet būtiski iekļaut arī dzīvnieku aizsardzības praktisko pusi šajā laika periodā – tās ir DzAO un dzīvnieku patversme. Pirmās dzīvnieku patversmes būvniecība Rīgā tika realizēta 1877.gadā. Apliecinājumu šīs dzīvnieku patversmes darbībai vēl 20.gs. 20-tajos gados autore rod Rīgas pilsētas veselības nodaļas vadītāja Aizrādījumā par trakumsērgas izplatību un suņu ķeršanu, norādot, ka „... *suņus uz ielas var izlaist tikai uzpurņos, vai arī vest pie pavadas. Pretējā gadījumā suņi tiks ķerti un nodoti Dāmu komitejas lopu patversmei Ormaņu ielā Nr.32, no kurienes tos 3 dienu laikā var izpirkt pret 150 rbļ. samaksu par dienu. Neizpiršanas gadījumā pēc noteiktā termiņa, īpašnieka tiesības uz attiecīgiem suņiem iet pazušānā.*”⁴⁹ Atšķirībā no mūsdienu dzīvnieku patversmēm, kas pārsvarā paredzētas mājas (istabas) dzīvnieku izmitināšanai un uzturēšanai, 20.gs. sākumā dzīvnieku patversmēs bieži patvērumu un veterinārmedicīniskā palīdzība bija jāsniedz lauksaimniecības dzīvniekiem – zirgiem, govīm, kazām, trušiem un mājputniem. Tas atbilst arī

⁴⁹ Rīgas pilsētas veselības nodaļas vadītāja, pilsētas valdes locekļa Dr.med. Grūnsteina Aizrādījums // „Valdības Vēstnesis”, Nr.179, 1922.g. 14.augustā, 3.lpp.

tā laika normatīvo aktu regulējumam, kad dzīvnieku aizsardzības darbības sfērā aktuālāki bija lauksaimniecības dzīvnieki, to aizsardzība.

1983.gadā spēkā stājās noteikumi par neproduktīvo mājdzīvnieku turēšanu LPSR⁵⁰, kas regulēja galvenokārt suņu un kaķu turēšanas kārtību, t.sk., suņu un kaķu skaitu, kādu atļauts turēt; suņu uzskaiti; klaiņojošu dzīvnieku izķeršanas kārtību; aizliegumu turēt plēsīgus dzīvniekus, indīgas čūskas un citus savvaļas dzīvniekus u.c. Noteikumi lielākoties regulēja sabiedriskās kārtības nodrošināšanu. Tai pat laikā paredzēja arī dzīvnieku aizsardzības normas: aizliegumu atstāt dzīvnieku bez uzraudzības, bez barības un bez attiecīgas kopšanas, pamest suņus, kaķus un citus dzīvniekus, kā arī cietsirdīgi izturēties pret tiem.

Pēc neatkarības atjaunošanas nozīmīgākais normatīvais akts promocijas darba izpētes tēmā ir 1995.gada MK noteikumi Nr.291 “Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”, kuru mērķis noteikts: panākt vienotu suņu reģistrāciju un kaķu uzskaiti, kā arī nodrošināt, lai minēto dzīvnieku turēšana neapdraudētu sabiedrību (2.p.). Kā redzams, šo noteikumu uzdevums ir ne tik daudz dzīvnieku aizsardzība un labturība, cik suņu un kaķu turēšanas kārtības noteikšana. Dzīvnieka aizsardzība noteikta tikai vienā normā: “*Īpašniekiem (valdītājiem) aizliegts cietsirdīgi izturēties pret suņiem un kaķiem, atstāt tos bez aprūpes vai pamest.*”⁵¹

Nākamais (t.i., pēc 1936.g.) vispārēja rakstura dzīvnieku aizsardzības tiesību akts ir minams DzAL – kā iepriekš redzams, MK noteikumi Nr.291 attiecās tikai uz suņu un kaķu turēšanu.

Autore apzināti kā pirmo vispārējo tiesību aktu pēc neatkarības atgūšanas nemin 1992.gada likumu “Par veterinārmedicīnu”⁵², lai gan tā 3.pantā bija noteikti vispārējie dzīvnieku aizsardzības principi: “*Katra cilvēka pienākums ir saudzēt dzīvniekus un to veselību, nepieļaujot cietsirdīgu izturēšanos pret tiem. Personas, kuras ir nodarījušas kaitējumu dzīvnieku veselībai, ir atbildīgas saskaņā ar Latvijas Republikas likumiem.*” Aplūkojot šī likuma mērķi – regulēt sabiedrības attiecības veterinārās uzraudzības un dzīvnieku veterinārmedicīniskās aprūpes jomā, nosakot risināmos uzdevumus, organizatoriskās struktūras un to tiesisko stāvokli, kā arī šī likuma 2.pantā uzskaitītos veterinārmedicīniskās aprūpes galvenos uzdevumus⁵³, secināms, ka ne vienā, ne otrā uzskaitījumā neparādās “dzīvnieka aizsardzība”.

⁵⁰ “Noteikumi neproduktīvo mājdzīvnieku turēšanai Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā”, apstiprināti ar Latvijas PSR Ministru Padomes 1983.gada 28.jūlija lēmumu Nr.440, Rīgas Balss, 15.03.1984., 7.lpp. *Nav spēkā.*

⁵¹ MK noteikumi Nr.291 „Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”. Pieņemti: 03.10.1995. Publicēts: „Latvijas Vēstnesis”, 10.10.1995. Nr.155 (438), *Nav spēkā*, 6.2.punkts.

⁵² Likums “Par veterinārmedicīnu”. Pieņemts: 30.06.1992. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 29/31, 30.07.1992.; Diena, 132, 21.07.1992. *Nav spēkā*, 1., 2., 3.pants.

⁵³ Samazināt cilvēku saslimstību ar cilvēkiem un dzīvniekiem kopējām lipīgām slimībām; sekmēt dzīvnieku augstvērtīgas un nekaitīgas produkcijas ieguvu; veicināt dzīvnieku labturību, veselības saglabāšanu, ražību, kā arī

Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma attīstība 21.gs. sākumā kā jauns virziens tiesību nozarē iezīmējas tieši ar DzAL spēkā stāšanos. Pirmie uz DzAL pamata izdotie MK noteikumi tika pieņemti tikai 2006.gada pavasarī. Sešus gadus valstī mājas (istabas) dzīvnieku jomā valdīja tiesisks haoss:

- DzAL noteica vien vispārējus principus, deleģējot MK izstrādāt speciālos noteikumus, kuru pieņemšana ieilga;
- tiesiskā vakuuma aizpildīšanai tika piemēroti ar 01.01.2000.g. spēku zaudējušie MK 1995.gada 3.oktobra noteikumi Nr.291 „Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”;
- atsevišķu pašvaldību administratīvajās teritorijās šo jomu reglamentēja pašvaldību saistošie noteikumi, kuri izdoti uz jau minēto spēku zaudējušo MK 1995.gada 3.oktobra noteikumu Nr.291 „Suņu un kaķu turēšanas noteikumi” pamata.

Vairāk MK noteikumu Nr.291 „Suņu un kaķu turēšanas noteikumi” piemērošanas jautājumu autore aplūkojusi savā komentārā par Senāta KLD lēmumu lietā Nr. SKK-377/08⁵⁴, līdz ar ko promocijas darbā tikai tēžu veidā iezīmēts situācijas juridiskais absurds:

- ne pieņemot DzAL, ne turpmāk tos grozot, Saeima nav atcēlusi vai atzinusi, ka MK noteikumi Nr.291 “Suņu un kaķu turēšanas noteikumi” nav spēkā;
- 2001.gadā MK veic grozījumus⁵⁵ spēkā neesošajos noteikumos Nr.291, papildinot tos ar aizliegumu turēt, vairot un ievest valstī noteiktu šķirņu suņus;
- 2002.gadā Satversmes tiesa ar spriedumu lietā Nr.2002-01-03⁵⁶ atzinusi, ka noteikumi Nr.349 [augstāk minētie grozījumi MK noteikumos Nr.291 – autores piezīme] ir neatbilstoši Satversmei un nav spēkā no sprieduma publicēšanas dienas;
- 2005.gadā Senāta KLD lēmumā lietā Nr.SKK-J-2 (679)⁵⁷ norādīts: “*Lai gan MK atbilstoši DzAL Pārejas noteikumu 3.punktam līdz 2003.gada 1.jūlijam vēl arvien nav apstiprinājis mājas dzīvnieka īpašnieka un turētāja tiesības un pienākumus, Senāts uzskata, ka praksē piemērojami “Suņu un kaķu turēšanas noteikumi” Nr.291 tiktāl, cik tie nav pretrunā DzAL, un šie noteikumi nav atcelti*”;

noderību darbam, sportam, cilvēku ētisko, estētisko un citu vajadzību apmierināšanai; piedalīties apkārtējās vides aizsardzībā.

⁵⁴ Bāra, I. (19.05.2009) “Dzīvnieku turēšanas noteikumu pārkāpums Krimināllikuma izpratnē. Komentārs par Senāta Krimināllietu departamenta lēmumu lietā Nr. SKK-377/08” // “Jurista Vārds”, Nr.20 (573), 22.-26.lpp.

⁵⁵ MK noteikumi Nr.349 “Grozījumi Ministru kabineta 1995.gada 3.oktobra noteikumos Nr.291 “Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”. Pieņemti: 31.07.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 17.08.2001. Nr.119 (2506), *Nav spēkā*.

⁵⁶ Par Ministru kabineta 2001.gada 31.jūlija noteikumu Nr.349 “Grozījumi Ministru kabineta 1995.gada 3.oktobra noteikumos Nr.291 “Suņu un kaķu turēšanas noteikumi” atbilstību Satversmes 105. pantam un Ministru kabineta iekārtas likuma 14.panta 3.punktam, Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums Lietā Nr.2002-01-03, 2002.gada 20.maijā.

⁵⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments. Lēmums lietā SKK–J–2 (679) (krimināllieta Nr.11100007904). Pieņemts: 04.01.2005.

- 2008.gadā Senāta KLD lēmumā lietā Nr.SKK-377/08⁵⁸ atzīts: “MK noteikumi zaudē spēku, ja pieņemts attiecīgo jautājumu regulējošs normatīvais akts ar augstāku juridisko spēku, kā tas ir konkrētajā gadījumā. Tādējādi laika posmā no 2000.gada 1.janvāra līdz 2006.gada 4.aprīlim, kad stājās spēkā MK noteikumi Nr.266⁵⁹, konkrētos jautājumus par dzīvnieku turēšanas noteikumiem regulēja tikai DzAL”.

Augstāk minētais norāda, kā normatīvo aktu nesakārtotība sešu gadu periodā no DzAL spēkā stāšanās brīža radījusi virkni pārpratumu un neskaidrību normu piemērošanā.

Šobrīd spēkā esošais DzAL terminoloģijas, struktūras un tiesiskās aizsardzības jomā būtiski atšķiras no iepriekš aplūkotajiem 1923.gada un 1936.gada noteikumiem. Neliela līdzība vērojama DzAL ar 1936.gada „Obligatoriskajiem noteikumiem dzīvnieku aizsardzībai” – abi šie tiesību akti attiecināmi uz visu veidu un sugu dzīvnieku aizsardzību, kā arī tiem ir līdzīgi ievadi. DzAL sākas ar preambulu: „*Cilvēces ētiskais pienākums ir nodrošināt visu sugu dzīvnieku labturību un aizsardzību, jo katrs īpatnis pats par sevi ir vērtība. Cilvēkam ir morāls pienākums cienīt jebkuru radību, izturēties pret dzīvniekiem ar iejutīgu sapratni un tos aizsargāt. Nevienam nav atļauts bez pamatota iemesla nogalināt dzīvnieku, nodarīt tam sāpes, radīt ciešanas vai citādi kaitēt.*” Autoresprāt, arī 1936.gada „Obligatorisko noteikumu dzīvnieku aizsardzībai” 1.punkts ir sava veida lozungs dzīvnieku aizsardzības idejai – „*Dzīvnieku aizsardzība ir nepieciešama pret katru necilvēcīgu mocību un cietsirdīgu izturēšanos ar dzīvniekiem no nežēlīgu cilvēku puses*”.

Iepazīstoties ar likumprojektu „Par dzīvnieku aizsardzību”⁶⁰, kurā bija 210 panti (1999.g. pieņemtajā DzAL vairs tikai 52 panti), jāatzīst, ka likumprojekta izstrādes gaitā bija tendence šo tiesību aktu veidot pirmskara Latvijas valsts normatīvo aktu stilā (ļoti sīki regulējot aizliedzošās normas, pielietojot novecojušu terminoloģiju u.c.), vienīgi ar plašāku struktūru un sadrumstalotākām normām, piemēram, šī likumprojekta 136.pants – „*Nobeigušies dzīvnieki, kā arī pakaiši un izdalījumi jāizvāc pie pirmās iespējas*”.

DzAL jaunievedums ir dzīvnieku sadalījums pēc to faktiskā stāvokļa vai izmantošanas veida (skatīt pielikumā Nr.9), kas tika precizēts 2010.gadā ar grozījumiem DzAL⁶¹ (dzīvnieku iedalījums un jēdzieni tiks analizēti šī promocijas darba 1.2.nodaļā). Atbilstoši šim iedalījumam tiek veidota arī likumpakārtoto normatīvo aktu sistēma, kas nebija raksturīga pirmskara periodā

⁵⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments. Lēmums lietā Nr.SKK-377/08. Pieņemts: 02.07.2008. Nav publicēts.

⁵⁹ MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012.

⁶⁰ Projekts, Latvijas Republikas likums „Par dzīvnieku aizsardzību”, 07.04.1997. Nav publicēts.

⁶¹ Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemti 31.03.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.04.2010., Nr.62.

dzīvnieku aizsardzības tiesiskā regulējuma jomā. Attiecībā uz mājas (istabas) dzīvniekiem promocijas darba ietvaros papildus interesi rada jaunais dzīvnieku izmantošanas veids – savvaļas sugu dzīvnieki, kurus tur reģistrētā savvaļas sugas dzīvnieku turēšanas vietā – starp kuriem ir arī t.s. “eksotiskie dzīvnieki”, kas tiek turēti kā mājas (istabas) dzīvnieki, ja to turēšana atbilst DzAL 1.panta 14.punkta definīcijai: “*dzīvnieks, kuru cilvēks tur savam priekam*”. Šis jautājums plašāk tiks aplūkots promocijas darba 4.3.nodaļā.

Kopumā vērtējot dzīvnieku aizsardzības un labturības normatīvo aktu attīstību, secināms, ka no vienkāršotām aizliedzošām normām šī tiesību aktu joma ir attīstījies uz plašu, strukturētu tiesiskā regulējuma sistēmu, kur šobrīd var izdalīt „jumta likumu” dzīvnieku aizsardzībā (DzAL) un pamatojoties uz to izdotos MK noteikumus, kas ir daudzskaitlīgi arī šī promocijas pētījuma priekšmeta – mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma jomā (piezīme – šajā apakšnodaļā nav uzskaitīti visi spēkā esošie normatīvie akti mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanā, pilnvērtīga mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistēmas analīze tiks veikta šī promocijas darba 2.nodaļā).

Šāda mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma attīstība pēdējos gados ir bijusi iespējama pateicoties dzīvnieku aizsardzības organizāciju aktīvai līdzdalībai. Līdzīgi kā pirmskara Latvijā, Latvijas dzīvnieku aizsardzības biedrībai panākot valdības aktīvu līdzdalību dzīvnieku aizsardzības aktivitātēs, arī šobrīd dzīvnieku aizsardzības biedrības ir galvenie iniciatori normatīvo aktu izstrādei un pilnveidošanai par dzīvnieku aizsardzību un labturību.

Realizējot promocijas darba uzdevumu, autore veikusi dzīvnieku aizsardzības organizāciju vēsturisko izpēti (par periodu no 1860.g. līdz 1940.g.), kā arī analizējusi aktuālo informāciju⁶² par dzīvnieku aizsardzības organizācijām 20.gs.beigās/21.gs.sākumā.

Kā pirmā dzīvnieku aizsardzības biedrība Eiropā tiek minēta Karaliskā biedrība cietsirdības pret dzīvniekiem novēršanai (RSPCA), dibināta 1824.g., kuras viens no dibinātājiem Viljams Vilberforss iestājies par verdzības atcelšanu, to attiecinot ne tikai uz cilvēkiem, atzīstot, ka verdzība ir aplama un ka ne cilvēku, ne dzīvnieku nedrīkst uzskatīt par priekšmetu⁶³. Pirmā dzīvnieku aizsardzības biedrība Latvijā tika nodibināta Rīgā 1861.g. 20.janvārī – Rīgas biedrība pret lopu mocīšanu (vēlāk Vidzemes dzīvnieku aizsardzības biedrība)⁶⁴ un kuras palīgorganizācija – Rīgas lopu patversmes dāmu komiteja izveidoja un

⁶² Informācijas analīze veikta pēc publiski pieejamiem Lursoft datu bāzes datiem Biedrību un nodibinājumu reģistrā [uz 2019.gada februāri].

⁶³ Čilvere, K. (Chilver, Ch.) “Dzīvnieki un Cilvēks” (“Animals and Man”), Rīga, Mācību apgāds NT, 1999, 17.lpp.

⁶⁴ Pēc 2007.gada 4.novembra Latvijas dienesta suņkopības un sabiedrisko organizāciju konferences „Latvijas suņkopības attīstībai – 100” materiāliem (I.Pavlovskis „Latvijas suņkopības attīstības vēsturiskais apskats”).

1877.g. atklāja Rīgas lopu patversmi – pirmo šāda veida iestādi Krievijas impērijā⁶⁵. Tai pat 1861.g. biedrība tika nodibināta arī Jelgavā – Jelgavas (Mītavas) lopu aizsargāšanas biedrība (vēlāk: Kurzemes lopu aizsargāšanas biedrība) – tās bija pirmās DzAO Krievijas impērijā⁶⁶.

Autoresprāt, zīmīga ir 1884.g. publikācija par dzīvnieku aizsardzības idejas ietekmi uz sabiedrību, kurā norādīts: “*Lopu aizstāvēšanas biedrības tura godā radījumu tiesības un dod liecību no īstas civilizācijas. Nevieni nevarēs liegties, ka tāds darbs ir labs un teicams un arī vispārīgai labklāšanai derīgs. [...] visa tauta iestājas augstākā attīstības kāpenē caur to, ka viņas locekļi garā izkopjas un sirdīs top izglītoti*”.⁶⁷

Pēc Latvijas Valsts vēstures arhīva datiem⁶⁸ izriet, ka pirmskara Latvijā darbojušās četras dzīvnieku aizsardzības biedrības: 1. Latvijas dzīvnieku aizsardzības biedrība (Rīga) – līdz 1941.g.; 2. Vidzemes dzīvnieku aizsardzības biedrība (Rīga) – no 1861.g. līdz 1928.g.; 3. Kurzemes dzīvnieku aizsardzības biedrība (Jelgava) – no 1920.g. līdz 1938.g. un 4. Starptautiskā kustoņu aizsardzības biedrība Latvijā (Rīga) – no 1924.g. līdz 1936.g.

K.K.Kristapsone zinātnisko lasījumu ziņojumā devusi secinājumu saviem pētījumiem, ka iekšējo nesaskaņu un vērtību satricināšanās rezultātā dāmu komiteja 20.gs. 20-tajos gados sašķēlusies, izveidojot atsevišķu biedrību – Starptautisko kustoņu aizsardzības biedrību, kas 20.gs. 30-to gadu vidū atkal apvienojusies, uz Rīgas lopu patversmes dāmu komitejas bāzes izveidojot Latvijas dzīvnieku aizsardzības biedrību (1935.g.). Idejiskās sadursmes jau tolaik bijušas: 1) racionalitātē (utilitārisma pieeja) un 2) empātijā (identificēšanās ar dzīvnieku).⁶⁹ Tādejādi gūstama skaidrība par atšķirīgiem nosaukumiem, bet faktiski tajā laika periodā Latvijā darbojusies viena dzīvnieku aizsardzības aktīvistu grupa. Pēc J.Zālīša⁷⁰ prezentācijas redzams, ka, piemēram, Aspazijai bijušas visu trīs dzīvnieku aizsardzības organizāciju biedru kartes (pielikums Nr.1).

Kā nozīmīga atšķirība pirmskara Latvijas dzīvnieku aizsardzības organizāciju darbībā minama, ka šo organizāciju loma dzīvnieku aizsardzības nozarē ir reglamentēta ārējos

⁶⁵ Krista Kristiāna Kristapsone, ziņojums ““Dzīvnieku, ne tikai cilvēku dēļ”: Rīgas lopu patversmes dāmu komitejas darbība 19./20.gs. mijā”. Tiešsaistes zinātniskie lasījumi “Dzīvnieku brīvība: Aspasia@Animalium”, 16.03.2021.g., organizē Memoriālo muzeju apvienība, Raiņa un Aspazijas māja // ieraksts: <https://www.facebook.com/events/351316339415338> [iegūts 16.03.2021.g.].

⁶⁶ Turpat.

⁶⁷ Turpat, 3.attēls F.A.Garbs. Skola un lopu aizstāvēšana. Raksts iz Latviski pārcelts, 1884.g.

⁶⁸ Latvijas Valsts vēstures arhīvs: arhivi.gov.lv [iegūts 04.03.2019].

⁶⁹ Krista Kristiāna Kristapsone, ziņojums ““Dzīvnieku, ne tikai cilvēku dēļ”: Rīgas lopu patversmes dāmu komitejas darbība 19./20.gs. mijā”. Tiešsaistes zinātniskie lasījumi “Dzīvnieku brīvība: Aspasia@Animalium”, 16.03.2021.g., organizē Memoriālo muzeju apvienība, Raiņa un Aspazijas māja // ieraksts: <https://www.facebook.com/events/351316339415338> [iegūts 16.03.2021.g.].

⁷⁰ Jānis Zālītis, ziņojums “Aspazija: no vivisekcijas līdz dzīvnieku aizsardzības biedrībai”. Tiešsaistes zinātniskie lasījumi “Dzīvnieku brīvība: Aspasia@Animalium”, 16.03.2021.g., organizē Memoriālo muzeju apvienība, Raiņa un Aspazijas māja // ieraksts: <https://www.facebook.com/events/351316339415338> [iegūts 16.03.2021.g.].

normatīvos aktos. Tā, piemēram, dzīvnieku aizsardzības biedrību biedriem ar ārējo normatīvo aktu tika dots pilnvarojums rūpēties par dzīvnieku aizsardzību – „*Lopu aizstāvēšanu biedrību kuratoriem un biedriem ir atļauts slimus, ievainotus vai ar noberstām ķermeņa daļām zirgus un citus lopus apturēt un ar policijas palīdzību nogādāt uz veterinar slimnīcām vai lopu patversmēm*”⁷¹. Policijai bija noteikts pienākums sadarboties ar dzīvnieku aizsardzības organizācijām: „*Policijas ierēdņiem pienākas šos noteikumus ievērot un lopu aizsargāšanas biedrību locekļiem, kuri uzrāda savas biedru kartis, sniegt katru piepalīdzību*”⁷², kas būtiski atviegloja dzīvnieku aizsardzības biedrību praktisko rīcību cietsirdības gadījumos un gadījumos, kad ir pārkāptas dzīvnieku labturības normas. Uz dzīvnieku aizsardzības organizāciju biedru kartēm arī šī informācija norādīta: gan biedriem ir pienākums novērst pārkāpumus nežēlībā pret dzīvniekiem, gan valdības iestādēm un amata personām ir pienākums sniegt palīdzību personām, kuras uzrāda šādas biedru kartes (skatīt pielikumā Nr.1). Šobrīd DzAL 9.panta otrā daļā iekļauta vispārēja norma, ka “*var iesaistīt sabiedriskās dzīvnieku aizsardzības organizācijas*”, bet konkrēta pilnvarojuma dzīvnieku aizsardzības organizācijām iesaistīties dzīvnieku aizsardzības un labturības uzraudzībā nav.

Īpaša uzmanība tika vērsta uz bērnu un jaunatnes izglītošanu: gan tautu skolotāji saņēma aicinājumus iestāties biedrībā, lai varētu skolu jaunatni humānā garā audzināt, gan Izglītības ministra rīkojumā skolu priekšniekiem noteikts: „*Šī gada 6.oktobrī Latvijas dzīvnieku aizsardzības biedrība sarīko dzīvnieku draugu dienu. Izglītības ministrija lūdz skolu priekšniekus uzaicināt dabas zinību skolotājus oktobra pirmajās dienās kādā dabas zinību stundā apskatīt klasē dzīvnieku aizsardzību un tās nepieciešamību.*”⁷³ Dzīvnieku aizsardzības biedrības izglītojošo lomu pastiprināja 1936.g. „*Obligatoriošie noteikumi dzīvnieku aizsardzībai*”, kuru 16.punktā bija noteikts: „*Jāgādā, lai dzīvnieku aizsardzības biedrību un citu kulturālo organizāciju biedri nolasītu skolās, mazpulkos un sapulcēs populāras lekcijas par lopu aizsardzību pret mocīšanu un tā veicinātu jaunatnes humanitāro audzināšanu*”.⁷⁴ Uz izglītošanas nozīmi tiek norādīts arī mūsdienās, piemēram, citējot Dž.Smedliju: ja bērni tiktu audzināti tā, lai cienītu un rūpētos par dzīvniekiem, viņi kļūtu labi pieaugušie, kas nebūtu vienaldzīgi pret citiem. [...] Dzīvnieki var cilvēkiem iemācīt garīgumu⁷⁵.

⁷¹ „Obligatoriošie noteikumi lopu aizsargāšanai no mocīšanas un bargas apiešanās, izdoti uz Krievijas lik.krāj. II sēj. 1.d. 421.p.p. pamata”. Pieņemti: 03.12.1923. Publicēti: „Valdības Vēstnesis”, Nr.271, 1923.g. 5.decembrī *Nav spēkā*, 11.§.

⁷²Turpat, 12.§.

⁷³ Rīkojums skolu priekšniekiem A-2454. Pieņemts: 23.09.1935. Publicēti: „Valdības Vēstnesis”, Nr.217, 1935.g. 24.septembrī, 1.lpp.

⁷⁴ „Obligatoriošie noteikumi dzīvnieku aizsardzībai”. Pieņemti: 06.02.1936. Publicēti: „Valdības Vēstnesis”, Nr.35, 1936.g. 12.februārī, 1.lpp. *Nav spēkā*, 16.punkts.

⁷⁵ Smedlija, Dž. (2011) “Dzīvnieks Tavs Sargeņģelis”, Jumava, Rīga, 29.lpp.

1939.g. ar Iekšlietu ministrijas rīkojumu tika likvidētas dzīvnieku aizsardzības biedrības – tas saistīts ar aizliegumu pulcēties vairāk par trim personām.

PSRS laikā kā lielākā organizācija saistībā ar dzīvnieku aizsardzības jautājumiem jāmin t.s. Osoaviohim⁷⁶, vēlāk DOSAAF⁷⁷ - veidota civilās aizsardzības attīstībai, lai katrs sabiedrības loceklis būtu morāli, tehniski un fiziski sagatavots militāru pienākumu veikšanai⁷⁸, kuras ietvaros izveidojās un attīstījās dienesta suņkopības nozare (ik gadu DOSAAF mācību laukumos apmācīti ne mazāk par tūkstoš suņiem⁷⁹), bet tieša dzīvnieku aizsardzības atzara šajā organizācijā nebija. Tai pat laikā DOSAAF sastāvā tiek veidoti suņkopības klubi, kas bija gan izglītojošas, gan cilstdarba organizācijas⁸⁰, kurās paralēli attīstās arī dzīvnieku aizsardzības virziens.

No šobrīd pastāvošajām dzīvnieku aizsardzības biedrībām vecākā būtu 1976.g.⁸¹ izveidotā Latvijas Dzīvnieku aizsardzības biedrība.⁸² Saskaņā ar veikto izpēti⁸³ vērojams, ka no 1990.g. līdz 2008.g. Latvijā dibinātas 0-2 DzaO gadā, savukārt, no 2009.g. jaundibināto organizāciju skaits strauji palielinājies, 2011./2012.g. sasniedzot lielāko dibināto dzīvnieku aizsardzības organizāciju skaitu, kas ir 11 jaunas organizācijas 2011.g. un 13 – 2012.g. (papildus informācija pielikumā Nr.2).

Pozitīvi vērtējams, ka DzaO šobrīd vairs nekonzentrējas tikai Rīgā un Rīgas reģionā, kā tas bija vēl 2000.-šo gadu sākumā. Pēc autores domām, šāds teritoriāls pārklājums veicina dzīvnieku aizsardzības ideju attīstību pārējos Latvijas reģionos – DzaO esamība veicina sabiedrības interesi un iniciatīvas dzīvnieku aizsardzības jomā. Tomēr vērtējot šo organizāciju iesaistes aktivitāti līdzdalības procesos – normatīvo aktu jaunradē un pilnveidošanā – jāsecina, ka tā nav paaugstinājusies proporcionāli organizāciju skaita palielināšanās apjomiem. No autores pieredzes pēdējo 15 gadu laikā regulāri un aktīvi līdzdalības procesos valsts pārvaldē iesaistās līdz 8 dzīvnieku aizsardzības organizācijām, ar īslaicīgām vai konkrēta gadījuma aktivitāti iesaistījušās līdz 10 dzīvnieku aizsardzības organizācijām. Ja skata no organizāciju kopskaita, kas termiņā iesniegušas gada pārskatus – t.i., 68 organizācijas⁸⁴ – tad vairāk kā 70%

⁷⁶ Rjabinšins, B. (1989) "Uzticamais draugs", Rīga, izdevniecība "Liesma", 205.lpp.

⁷⁷ Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту – ДОСААФ.

⁷⁸ "Твой друг. Сборник по служебному собаководству", под об.ред. Ф.Л.Гончарова, составитель К.Б.Глиер, издательство ДОСААФ, Москва, 1970, 7.lpp.

⁷⁹ Rjabinšins, B. (1980) "Paša audzināts draugs", Rīga, "Liesma", 177.lpp.

⁸⁰ Turpat, 117.lpp.

⁸¹ Informācija pēc Latvijas Dzīvnieku aizsardzības biedrības vadītājas Marinas Oščepkovas intervijas žurnālam "Astes" // I.Štāle „Puņķiem un asarām te nav vietas!” // „Astes”, 2008.g. augusts, Nr.8, 22.lpp., pēc Lursoft datiem Biedrība reģistrēta 08.08.1994.g.

⁸² <https://company.lursoft.lv/latvijas-dzivnieku-aizsardzibas-biedriba/40008009192> [iegūts, 02.02.2019.].

⁸³ Lursoft datu bāzes izpēte veikta 2019.gada februārī, martā.

⁸⁴ Autore aplūkojusi tikai dzīvnieku aizsardzības organizācijas, te nav pieskaitītas ne dzīvnieku audzētāju organizācijas, ne mednieku organizācijas.

organizāciju nav iesaistījušās normatīvo aktu pilnveidošanas procesos valstiskā līmenī, tikai 12% ir aktīvo organizāciju, 15% ar mainīgu vai zemu aktivitāti. No vienas puses, mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma attīstība valstī ir atkarīga no sabiedrības līdzdalības valsts pārvaldē un lēmumu pieņemšanā, no otras puses, dzīvnieku aizsardzības organizāciju kvantitāte nenodrošina līdzdalības kvalitāti. Nereti viedokļu daudzveidības un pretrunības dēļ pat svarīgi jautājumi tiek noņemti no politiskās dienaskārtības.

Kopumā vērojama liela līdzība dzīvnieku aizsardzības organizāciju darbībai pirmskara Latvijā un šobrīd – tā ir visa veida iesaistīšanās pret cietsirdīgu attieksmi pret dzīvniekiem, šo biedrību izglītojošā funkcija, sadarbība ar valsts pārvaldes iestādēm. Autores augstāk minētais secinājums bijis tikai par šo organizāciju aktivitāti līdzdalības procesos valsts pārvaldē, jo šīs apakšnodaļas pamatmērķis ir aplūkot tieši tiesiskā regulējuma attīstību un attiecīgi arī dzīvnieku aizsardzības organizāciju lomu šajos procesos, bet ne visas dzīvnieku aizsardzības organizāciju darbības sfēras. Lai gan atzīstams, ka izglītojošā un praktiskā darbība dzīvnieku aizsardzības jomā ir ne mazāk svarīga. Neviena organizācija šajā promocijas darbā netiek vērtēta kā labāka vai sliktāka tikai pēc to aktivitātes tiesību aktu pilnveidošanā, autore apzinās nevalstisko organizāciju kapacitāti, cilvēkresursu un finanšu resursu nepietiekamību u.c. faktorus, kas ietekmē arī dzīvnieku aizsardzības organizāciju prioritātes un īstenotās aktivitātes.

Šajā apakšnodaļā autore ir aplūkojusi mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzības tiesiskā regulējuma attīstības pirmsākumus Latvijā, to veicinošos aspektus – dzīvnieku aizsardzības organizāciju ietekmi un lomu normatīvo aktu jaunradē un pilnveidošanā, kā arī spēkā esošo normatīvo aktu sistēmas veidošanos 20.gs. beigās / 21.gs. sākumā. Šīs apakšnodaļas lielākais akcents ir uz vēsturisko atskatu un normu transformāciju mūsdienās.

Nākamajā apakšnodaļā autore aplūkos būtiskākos pamatjēdzienus mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskajā regulējumā, to nozīmi un interpretācijas problēmas.

1.2.Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma pamatjēdzieni, to pielietojums normatīvajos aktos

Šajā apakšnodaļā autore uzmanību pievērš divu grupu jēdzieniem: 1) pašas tiesību apakšnozares, ko nereti dēvē par “dzīvnieku tiesībām”, pamatjēdzieniem un to skaidrojumiem un 2) jēdzieniem “dzīvnieks”, “mājas (istabas) dzīvnieks” un ar tiem saistīto jēdzienu skaidrojumiem. No pirmās grupas pamatjēdzieniem kā būtiskākos autore izdala: dzīvnieku tiesības; dzīvnieku tiesiskā aizsardzība; dzīvnieku aizsardzība; dzīvnieku labturība.

Lai gan jēdzieni „dzīvnieku tiesības” un „dzīvnieku tiesiskā aizsardzība” nereti tiek lietoti kā sinonīmi, no juridiskā viedokļa tie ir atšķirīgi. Par **dzīvnieku tiesībām** dēvē teoriju dzīvnieku aizstāvības ētikā, kuras pamatā ir uzskats, ka dzīvniekiem, kas nav cilvēki (*non-human animal*) piešķiramas morālas vai juridiskas tiesības, pamatojoties uz to izziņas, emocionālās un sociālās dzīves sarežģītību vai spēju izjust fiziskas vai emocionālas sāpes, gūt baudu.⁸⁵ Filosofijā lieto jēdzienu “dzīvnieku aizstāvība”, lai norobežotu no juridiskā jēdziena “dzīvnieku aizsardzība”.

Neapšaubāmi, filosofiskā doma ietekmē tiesību attīstību. Dzīvnieku aizsardzības nozarē tas ir īpaši jūtams – pēdējo 50-70 gadu laikā būtiski aktivizējušās filosofiskās diskusijas par dzīvnieka kā just spējīgas būtnes vietu un lomu cilvēku sabiedrībā, attiecīgi arī radot nepieciešamību veikt izmaiņas juridiskajā nozarē, piemēram, mainot civiltiesiskās normas par dzīvnieka kā lietas statusu, radot jaunu apakšnozari – dzīvnieku aizsardzības tiesības (speciālās normas cilvēka un dzīvnieka savstarpējo attiecību regulējumā). Kā dzīvnieku tiesību aizsardzības sākumu mēdz uzskatīt 1965.g., kad tika publicēts Bridžitas Brofi (*Brigid Brophy*) raksts “Dzīvnieku tiesības”⁸⁶, kurā norādīts: “ja mēs atzīstam citu dzīvnieku dzīvi un spēju just, tad mums ir pienākums atzīt arī viņu tiesības uz dzīvību, brīvību un laimi”.

Izdalāmas vairākas filosofiskās pieejas. Autore kā būtiskas tiesību normu attīstībā saskata: utilitārisma pieeju⁸⁷, tiesību pieeju⁸⁸ un abolicionisma pieeju⁸⁹. Skatīt pielikumā Nr.3 būtiskākās filosofiskās atziņas un to ietekmi uz tiesību attīstību, kas ļauj izprast šī brīža dzīvnieku aizsardzības organizāciju mērķus un iniciatīvas, kur tabulas ailē “Atspoguļojums tiesībās” autore iezīmē, kā šīs pieejas iestrādātas tiesībās. Būtiski ir apzināties, ka tas ir tikai sākums dzīvnieku aizsardzības tiesību attīstībā un nākotnē varbūt varēsīm runāt par dzīvnieku tiesībām ne tikai kā filosofisku pieeju, bet arī kā juridisku disciplīnu pilnā šī jēdziena izpratnē – dzīvnieku tiesības.

Ja filosofijā ar dzīvnieku tiesībām tiek saprasts, ka dzīvnieka intereses ir morāli nozīmīgas, tad tiesību nozarē tiesību atzīšana dzīvniekam prasa papildus juridisko nodrošinājumu – kā dzīvnieks šīs tiesības izmantos, kā tās aizstāvēs u.tml. Arī filosofijā par

⁸⁵ Animal Rights. (2007) “*Encyclopaedia Britannica*” // <http://www.britannica.com/eb/article-9007642/animal-rights> [iegūts 03.03.2019.].

⁸⁶ Brophy, B. (1965) “The Rights of Animals”, Animal Defence & Anti-Vivisection Society, 7 p. // pieejams: <https://cellulr.wordpress.com/2017/10/09/the-rights-of-animals/>.

⁸⁷ Singer, P. (1975, 1990, 1995) “Animal Liberation”, Second edition with a New Preface by the Author, PIMLICO, London, 320 p.

⁸⁸ Regan, T. (1983, 1985, 2004) “The Case for Animal Rights”, updated with a new preface, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, 425 p.

⁸⁹ G.Frensiones (*G.Francione*) blogs - <https://www.abolitionistapproach.com/>.

šiem jautājumiem tiek domāts, piemēram, atzīstot, ka dzīvniekam var piemērot juridiskās personas statusu vai arī ka dzīvnieka intereses tiek aizstāvētas ar pārstāvības tiesībām.

Jēdzienus “dzīvnieku tiesības” (*animal law*) un “dzīvnieku aizsardzības tiesības” (*animal protection law*) S.Brels (*Sabine Brels*)⁹⁰ uzskata par sinonīmiem un “dzīvnieku tiesības” daļa apakškategorijās (skatīt pielikumā Nr.4), kur plašākā nozīmē dzīvnieku tiesības robežojas ar vides tiesībām (mērķis ir pasargāt savvaļas dzīvnieku sugas no izmiršanas, ja tās ir apdraudētas), bet precīzākā (jeb šaurākā) nozīmē – dzīvnieku aizsardzības tiesību normas attiecas uz atsevišķām būtnēm (mērķis ir pasargāt atsevišķas būtnes no ciešanām, aizsargājot to labturību un/vai tiesības. S.Brels sistematizācijā vienlaikus parāda arī dzīvnieku tiesību attīstības tendences – no apdraudēto savvaļas dzīvnieku sugu aizsardzības, kas aizsākās 19.gs. līdz atsevišķu dzīvnieku grupu labturības prasībām 20.gs. un nākotnes virzienu – vienlīdzīgām tiesībām cilvēkam un dzīvniekam 21.gs.

Autore piekrīt L.Liepas atziņai, ka “tiesību sistēma ir antropocentriska – tā ir cilvēka radīta kārtība, kurā pārējiem planētas iemītniekiem ir pakārtota loma un to tiesiskā aizsardzība izriet no cilvēka vajadzībām”⁹¹. Šī nav jauna atziņa. Jau romiešu tiesībās jurists Hermogenianus norādījis “tā kā visi likumi ir izstrādāti cilvēku labad, vispirms jārunā par personu statusu un pēc tam par pārējiem”⁹². Pierādīts, ka cilvēkveidīgajiem pērtiķiem ir personība, uz kā pamata dzīvnieku pērtiķi uzskata, ka atšķirība no cilvēka ir tik niecīga, ka šiem dzīvniekiem pienākas tādas pašas tiesības kā cilvēkiem⁹³. Lielo pērtiķu projekta ietvaros uzsāktās iniciatīvas atzīt cilvēkveidīgiem pērtiķiem *Habeas Corpus* paredzētās cilvēktiesības uz personiskās brīvības aizsardzību ir atzīstamas kā “dziļa ētikas un politikas dilemma, kurai jāpievērš mūsu uzmanība”⁹⁴, tomēr Ņujorkas Augstākā tiesa 08.05.2018.g. noraidījusi atļauju iesniegt apelāciju par divu nebrīvē turētu šimpanžu atzīšanu par personām *Habeas Corpus* izpratnē, kā vienu no argumentiem norādot, ka šimpanzēm “trūkst spēju uzņemties juridiskus pienākumus, kā arī tās nevar saukt pie atbildības par viņu darbībām”.⁹⁵ Šādu argumentu izmanto arī filosofijā dzīvnieku tiesību kritiķi, piemēram, Karls Koenš (*Carl Cohen*), norādot, ka “...lai kādam būtu

⁹⁰ Brels, Sabine (2019.) “Animal Law: Towards a Global Definition?”. *Global Journal of Animal Law*, [S.l.], v. 7, aug. ISSN 2341-8168, iegūts 23.09.2019. no: <https://ojs.abo.fi/ojs/index.php/gjal/article/view/1669>.

⁹¹ Liepa, L. (2015. marts) “Lielo pērtiķu tiesību rītausmā” // <https://www.rigaslaiks.lv/zurnals/lielo-pertiku-tiesibu-ritausma-14517>.

⁹² Corcoran, S. (2013) “The Gregorian and Hermogenianus assembled and shattered”, iegūts: 23.09.2019. no: <https://journals.openedition.org/mefra/1772>.

⁹³ Holbe, R. (2003) “Līdzgaitnieki”, Rīga, Avots, 9.lpp.

⁹⁴ State of New York Court of Appeals, May 8, 2018, Motion No. 2018-268, In the Matter of Nonhuman Rights Project, Inc., on Behalf of Tommy, Appellant, v. Patrick C. Lavery, &c., et al., Respondents; In the Matter of Nonhuman Rights Project, Inc., on Behalf of Kiko, Appellant, v. Carmen Presti et al., Respondents // <https://www.nycourts.gov/ctapps/Decisions/2018/May18/M2018-268opn18-Decision.pdf>.

⁹⁵ Turpat.

tiesības, tam jāspēj saprast savas intereses un jāapzinās tiesību nozīmi... Tiesību turētājiem jāspēj izprast pienākumus, kas attiecas uz visiem, arī viņiem pašiem. ...tiem jāspēj saskatīt iespējamus konfliktus starp pašu interesēm un taisnīgu rīcību”⁹⁶. Autoresprāt, šis ir nozīmīgākais jautājums, ko līdz šim nav izdevies atrisināt – kā piešķirt dzīvniekiem juridiskas tiesības, neapveltot tos ar juridiskiem pienākumiem un juridisko atbildību.

Autore uzskata, ka ar jēdzienu “**dzīvnieku tiesiskā aizsardzība**” juridiskā izpratnē tiek precīzi atspoguļots tiesību normu mērķis un saturs – proti, tās ir tiesību normas, kuras regulē personas tiesības, pienākumus un atbildību attiecībā ar dzīvniekiem, neuzliekot tiesības, pienākumus un atbildību pašiem dzīvniekiem. Dzīvnieku tiesiskā aizsardzība paredz, ka dzīvniekiem pienākas juridiska aizsardzība no cilvēka (neatkarīgi no tā, vai šis cilvēks ir dzīvnieka īpašnieks vai nav), ka cilvēkam piemīt tiesības un pienākumi attiecībā ar un par dzīvniekiem, ka cilvēks ir atbildīgs par savā īpašumā un lietojumā esošu dzīvnieku (vispārinot var teikt, ka cilvēks ir atbildīgs par jebkuru pieradinātu dzīvnieku), par dzīvnieka radīto kaitējumu u.t.t.

Turpinājumā autore aplūkos divus jēdzienus, kuru nodalīšana ir juridiski nozīmīga – tie ir “dzīvnieku aizsardzība” un “dzīvnieku labturība”. N.I.Zubčenko (*Зубченко Н. И.*) norāda, ka starptautisko un nacionālo tiesību aktos pastāv jēdzienu “dzīvnieku labklājība” un “dzīvnieku aizsardzība no cietsirdīgas attieksmes” nošķiršanas problēma, kā arī, ka pilnvērtīga šo jēdzienu attiecību analīze zinātniskajā literatūrā nav veikta. Šo jēdzienu analīzē N.I.Zubčenko konstatē, ka 1) vēsturiski tiesiskajā regulējumā pirmās normas attiecināmas tieši uz dzīvnieku aizsardzību no cietsirdīgas attieksmes, tikai vēlāk tiesību aktos sāk nostiprināt arī labturības prasības dzīvniekiem; 2) vārds “aizsardzība” paredz darbību, savukārt, “labturība” – darbības rezultāts, kas nozīmē: “dzīvnieka aizsardzība” kā cilvēka darbība transformējas mērķī “dzīvnieka labturība” kā šīs darbības rezultāts⁹⁷. Šo jēdzienu nošķiršanai Latvijas normatīvajos aktos lieto saikli “un”,⁹⁸ kā arī pielikumā Nr.5 autore apkopojusi iestāžu kompetences sadalījumu, pēc kura arī nodalāma labturības un aizsardzības joma pēc dzīvnieku veidiem.

⁹⁶ Cohen, C. (October 1986) “The Case for the Use of Animals in Biomedical Research”, *New England Journal of Medicine*, vol.315, issue 14, pp.865-870.

⁹⁷ Зубченко Н. И. (2014) К вопросу о соотношении понятий "благополучие животных" и "защита животных от жестокого обращения" в международном праве // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць / НУ "ОЮА" ; Південноукр. центр гендерних досліджень; / Голов. ред. доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік АПН України С. В. Ківалов. – Одеса, Вип. 52. – С. 135, 136, 142

⁹⁸ Piemēram, Dzīvnieku aizsardzības likma (DzAL) preambulas pirmajā teikumā: “*Cilvēces ētiskais pienākums ir nodrošināt visu sugu dzīvnieku labturību un aizsardzību*”; DzAL 2.pantā: “*Šis likums nosaka personas tiesības un pienākumus dzīvnieku aizsardzības un labturības jomā.*”; konsultatīvās institūcijas nosaukumā, DzAL 11.pantā: Dzīvnieku aizsardzības un labturības konsultatīvā padome.

Lai gan jēdziens “**dzīvnieku aizsardzība**”⁹⁹ tiek plaši lietots dažādās formās – Dzīvnieku aizsardzības likums; dzīvnieku aizsardzības organizācijas; aizsargājамie dzīvnieki u.t.t. – vārdnīcās nav atrodamā šī jēdziena tieša definīcija. Arī DzAL nesatur legālo definīciju. Piemēram, Lietuvas dzīvnieku labturības un aizsardzības likumā definēti abi jēdzieni: dzīvnieku aizsardzība – pasākumi dzīvnieku labturības nodrošināšanai; dzīvnieku labturība – optimāla dzīvnieku fizioloģisko un etoloģisko vajadzību apmierināšana¹⁰⁰. Bezobrazovs P.V. (*Безобразов П.В.*) norāda: taisnīgums nav īstenojams, ja cilvēks neņem savā aizsardzībā dzīvnieku¹⁰¹. Šo apgalvojumu var likt “dzīvnieku aizsardzības” jēdziena pamatā.

Autore izvirza pieņēmumu, ka dzīvnieka aizsardzība vieglāk saprotama, nodalot šo jēdzienu pēc dzīvnieku faktiskā stāvokļa – savvaļas dzīvnieki un nebrīvē turēti dzīvnieki. Tā, piemēram, savvaļas dzīvnieku aizsardzība asociējas ar aizsargājamām dzīvnieku sugām – tas liecina, ka ir apdraudējums kā cēlonis un aizsardzība kā reakcija uz cēloni. Savvaļas dzīvnieku aizsardzības saturu autore redz Sugu un biotopu aizsardzības likuma mērķī¹⁰², no kura autore izveidojusi savvaļas dzīvnieku aizsardzības definīciju: *normu un pasākumu kopums ar mērķi nodrošināt bioloģisko daudzveidību, sugu aizsardzību un populāciju saglabāšanu*.

Ir acīmredzami, ka savvaļas dzīvnieku aizsardzības saturs atšķiras no nebrīvē turētu, t.sk., mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzības satura. Līdzība vērojama vien savvaļas sugu dzīvnieku turēšanai zooloģiskajos dārzos¹⁰³.

Nebrīvē turēto dzīvnieku būtiskākā atšķirība no savvaļas dzīvniekiem savvaļas apstākļos ir to dažādas pakāpes atkarība no cilvēka – tie tiek turēti norobežotās telpās un/vai teritorijās, tie ir pilnībā vai daļēji zaudējuši spēju patstāvīgi nodrošināt sevi ar nepieciešamo barību vai arī tiem nav fiziskas iespējas tikt pie barības bez cilvēka palīdzības, tie ir pakļauti cilvēka varai¹⁰⁴. Kā būtiskāko akcentu autore redz cilvēka varu pār nebrīvē esošu dzīvnieku – dzīvnieks faktiski ir atkarīgs no cilvēka izpratnes par tā vajadzībām, attieksmes, atbildības izjūtas, fiziskām, finanšu u.c. iespējām u.t.t.

No minētā izdarāms secinājums, ka dzīvnieku aizsardzība šaurākā izpratnē nozīmē dzīvnieka aizsardzību no cilvēka varas, kas krimināltiesību un administratīvo pārkāpumu

⁹⁹ Angļu valodā - *animal protection*.

¹⁰⁰ Lietuvas Republikos Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas, 1997 m. lapkričio 6 d. Nr. VIII-500, Suvestinė redakcija nuo 2016-07-05, 2 straipsnis 13., 15.

¹⁰¹ Безобразов П.В. (1903) О правах животных / П.В. Безобразов. – М. : Печатня А. И. Снегиревой, 220 с.

¹⁰² Sugu un biotopu aizsardzības likums. Pieņemts 16.03.2000. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 05.04.2000. Nr.121/122 (2032/2033). Pēdējie grozījumi 25.11.2021., 2.pants.

¹⁰³ МК 09.11.2010. noteikumu Nr.1033 “Prasības savvaļas sugu dzīvnieku turēšanai zooloģiskajā dārzā un prasības zooloģiskā dārza izveidošanai un reģistrācijai” 2.punkts, saskaņā ar kuru viens no uzdevumiem ir sugu saglabāšana, apdraudēto sugu izpēte un atjaunošana.

¹⁰⁴ apstiprinājums tam rodams Dzīvnieku aizsardzības likuma 5.panta pirmajā daļā – *dzīvnieka īpašniekam ir Civillikumā noteiktā vara pār dzīvnieku, izņemot šajā likumā un citos normatīvajos aktos noteiktos gadījumus*.

normās reglamentēta kā dzīvnieka aizsardzība pret cietsirdību¹⁰⁵ - apzinātu vai bezjēdzīgu sāpju vai ciešanu radīšanu dzīvniekam, tā nāves izraisīšanu vai tīšu vai ļaunprātīgu nolaidību attieksmē pret dzīvnieku¹⁰⁶; noziegums, kas saistīts ar fizisku sāpju nodarīšanu, ciešanu radīšanu vai nāves izraisīšanu dzīvniekam, galvenokārt pieradinātam dzīvniekam, ieskaitot nolaidību, kas ir tik briesmīga (barības vai ūdens nepieejamība), ka dzīvnieks ir cietis, miris vai bijis pakļauts nāves briesmām¹⁰⁷. Autore sašaurina secinājumu tikai uz mājas (istabas) dzīvnieka aizsardzību: juridiska un faktiskā dzīvnieka aizsardzība no cilvēka ietekmes – darbības vai bezdarbības, kas rada vai var radīt dzīvniekam sāpes, ciešanas vai izraisīt dzīvnieka nāvi (neatkarīgi no tā, vai nāve ir vai nav iestājusies, bet ņemot vērā apstākļus, ka tā varēja iestāties).

Jēdziens “dzīvnieku aizsardzība” ir attiecināms uz visiem dzīvniekiem, neatkarīgi no to faktiskā stāvokļa vai izmantošanas veida – gan savvaļas, gan nebrīvē turētiem dzīvniekiem tiesību normās ir paredzētas aizsardzības prasības. Jēdziens “labturība” attiecināms tikai uz nebrīvē turamiem dzīvniekiem un nav piemērojams savvaļas dzīvniekiem, kas ir savvaļas apstākļos. Dzīvnieku labturība paredz noteiktu rīcību vai pasākumu kopumu, ko cilvēkam ir pienākums nodrošināt. To ir iespējams nodrošināt savā īpašumā vai turējumā esošam dzīvniekam, pār kuru personai ir faktiskā vara. Juridiski cilvēkam nav varas pār savvaļas dzīvnieku, kamēr persona to nav ņēmusi savā varā (t.i., iegūšana ar piegūšanu). Savvaļas dzīvniekam savvaļas apstākļos kā bezīpašnieka lietai¹⁰⁸ nav noteiktu labturības prasību, jo nav subjekta, kas šīs prasības pildīs. Savukārt, brīdī, kad šis savvaļas dzīvnieks tiek sagūstīts un turēts nebrīvē, tā juridiskais statuss mainās no bezīpašnieka lietas uz personas īpašumu (pat tiesību nozare mainās – no vides tiesību objekta dzīvnieks kļūst par civiltiesību objektu). Turot savvaļas dzīvnieku nebrīvē, personai kļūst saistoši pienākumi ne tikai par labturības nodrošināšanu konkrētam dzīvniekam, bet arī par atļauju turēt savvaļas dzīvnieku nebrīvē.

Dzīvnieka labturības jēdziens jau gramatiski norāda “laba turēšana”. Labturības legālā definīcija dota DzAL: “*dzīvnieka fizioloģisko un etoloģisko vajadzību nodrošināšanas pasākumu kopums*”¹⁰⁹. Salīdzinājumam teorētiskā definīcija: dzīvnieku labturība ir dzīvnieka

¹⁰⁵ Krimināllikums, 230.pants. Cietsirdīga izturēšanās pret dzīvnieku un dzīvnieka spīdzināšana; Dzīvnieku aizsardzības likums, 59.pants. Par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvnieku.

¹⁰⁶ *cruelty to animals* - <https://www.britannica.com/science/cruelty-to-animals> [iegūts 03.03.2019.].

¹⁰⁷ *cruelty to animals* (redirected from *Animal protection*) - <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/Animal+protection>, Copyright © 1981-2005 by Gerald N. Hill and Kathleen T. Hill [iegūts 03.03.2019.].

¹⁰⁸ Civillikums, 930., 931.pants. CL lietoti apzīmējumi “bezīpašnieka lietas” un “bezīpašnieka priekšmets” (šo attiecinot uz meža dzīvniekiem CL 931.panta 1.punktā). Promocijas darbā tiks lietots jēdziens “lieta”, kas, autoresprāt, ir plašāks jēdziens.

¹⁰⁹ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 1.pants 12.punkts.

veselības un labklājības aizsardzība¹¹⁰. N.I.Zubčenko (*Зубченко Н. И.*) dzīvnieka labturības izpratnē izdala tāda pieejas kā: ētisko, veterinārmedicīnisko un juridisko. Ar juridisko tiek saprasts dzīvnieka labturības normu iekļaušana kādā tiesību aktā un tas veidojas, pamatojoties gan uz ētisko, gan veterinārmedicīnisko pieeju¹¹¹. I.J.H.Dunkans (*I.J.H. Duncan*) izsaka viedokli, ka dzīvnieku labturība sastāv no cieņas pret to jūtām, no kā izriet, ka dzīvnieka labturība iekļauj sevī divas sastāvdaļas: fizisko un morālo (emocionālo).¹¹² Dzīvnieku labturība tiek izprasta arī kā tā uzvedības vajadzību apmierināšana.¹¹³ Secināms, ka ar dzīvnieka labturību tiek saprasta katra dzīvnieka sugai atbilstošo vajadzību (gan fizioloģisko, gan zoopsiholoģisko) nodrošināšana, dzīvnieka turēšana tā labsajūtai atbilstošos apstākļos (kas var būt gan telpas izmēri (telpa jāsaprot šī vārda plašākajā nozīmē, jo sugu daudzveidība paredz, ka persona var turēt ne tikai zīdītājus, bet arī putnus, zivis, rāpuļus, kukaiņus u.c.), gan drošības apsvērumi, lai dzīvnieks nesavainotos, gan sanitārie apstākļi, tīrība), dzīvnieka aprūpe un rūpes par tā veselību.

Nebrīvē turēto dzīvnieku sugu daudzveidība un daudzskaitlība neļauj tiesību normās paredzēt katras sugas labturības prasības. Bez tam, Latvijā iespējams turēt ne tikai Latvijas dabai raksturīgās sugas, bet praktiski jebkādas sugas dzīvnieku – tai pat laikā iespējas reglamentēt dzīvnieku labturības prasības ir ierobežotas.

Jēdzienu “dzīvnieku aizsardzība” un “dzīvnieku labturība” attiecībās vērā ņemams, ka dzīvnieku aizsardzībai pret cietsirdīgu attieksmi ir antropocentriska pieeja – likumdevējs orientējas uz sabiedrības morāles aizsardzību, cilvēku jūtām, ne tik daudz uz cietsirdības pret dzīvnieku novēršanu. Labturības normām ir ekocentriska pieeja – t.i., pirmām kārtām novērst negatīvu attieksmi pret dzīvnieku, tikai pēc tam cilvēka interešu aizsardzība.¹¹⁴ To 20.gs. sākumā norādījis jau Bezobrazovs P.V. (*Безобразов П.В.*) – dzīvnieku aizsardzība nav dzīvnieka interesēs, bet gan cilvēka tikumisko jūtu aizsardzībai, kas var tikt apdraudētas dzīvnieka mocīšanas rezultātā¹¹⁵. To apstiprina arī šī promocijas darba 1.1.nodaļā izpētie

¹¹⁰ *animal welfare* - <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/animal-welfare>, *Collins English Dictionary*. Copyright © HarperCollins Publishers [iegūts 03.03.2019.].

¹¹¹ Зубченко Н. И. (2014) К вопросу о соотношении понятий "благополучие животных" и "защита животных от жестокого обращения" в международном праве // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць / НУ "ОЮА" ; Південноукр. центр гендерних досліджень; / Голов. ред. доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік АПН України С. В. Ківалов. – Одеса, Вип. 52. – С. 137-138

¹¹² Rakstā Hewson C.J. (2003) What is animal welfare? Common definitions and their practical consequences / Caroline J. Hewson // *The Canadian Veterinary Journal*. – 2003. – № 44. – atsaucas uz: Duncan IJH. Poultry welfare: science or subjectivity? *Br Poult Sci* 2002;43:643–652.; Duncan IJH. Animal welfare defined in terms of feelings. *Acta Agric Scand Sect A, Animal Sci Suppl* 1996;27: 29–35.

¹¹³ Kiley-Worthington, M. (1989). Ecological, ethological, and ethically sound environments for animals: Toward symbiosis. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics* 2 (4)

¹¹⁴ Зубченко Н. И. (2014) К вопросу о соотношении понятий "благополучие животных" и "защита животных от жестокого обращения" в международном праве // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць / НУ "ОЮА" ; Південноукр. центр гендерних досліджень; / Голов. ред. доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік АПН України С. В. Ківалов. – Одеса, Вип. 52. – С. 136-137

¹¹⁵ Безобразов П.В. (1903) О правах животных / М. : Печатня А. И. Снегиревой, 220 с.

tiesību akti, jo īpaši par krimināltiesisko atbildību, kur cietsirdība pret dzīvniekiem 1903.gada Sodu likumos¹¹⁶ ir nodaļā par sabiedrisko tikumību.

Pie pamatjēdzienu “dzīvnieku aizsardzība” un “dzīvnieku labturība” analīzes vēl jāmin tāda kategorija kā “**dzīvnieka turēšanas noteikumi**”¹¹⁷, kas neiekļaujas ne aizsardzībā, ne labturībā. Īpaši attiecībā uz mājas (istabas) dzīvniekiem būtiski ir saprast atšķirību turēšanas un labturības noteikumiem.

Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas prasības lielākoties noteiktas pašvaldību saistošajos noteikumos, tomēr atsevišķas turēšanas prasības noteiktas arī MK noteikumos¹¹⁸. Galvenais kritērijs, kā nošķirt “turēšanas prasības” no “labturības prasībām”, autoresprāt, ir pēc sekām, kas iestājas šo prasību pārkāpumu gadījumā: ja kaitē, traucē cilvēkam – tās ir dzīvnieka turēšanas prasības; ja kaitē dzīvniekam, tā veselībai, labsajūtai – tās ir dzīvnieka labturības prasības.

Nodalāma arī kompetence: turēšanas pārkāpumi kā sabiedriskās kārtības jautājums ir pašvaldības ziņā; labturības pārkāpumi kā dzīvnieka interešu aizsardzība ir PVD ziņā. Mēģinājums 2009.g. šo noregulēt juridiski, autoresprāt, nav izdevies, jo jaunā norma¹¹⁹ neskaidro PVD un pašvaldības kompetences dalījumu, kā arī kļūdaini tiek lietots jēdziens “labturība”, to attiecinot gan uz PVD, gan uz pašvaldībām, radot funkciju dublēšanos, kas nu jau nostiprināta arī jaunajā Pašvaldību likumā¹²⁰.

Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma kontekstā ir svarīgi saprast atšķirības un spēt norobežot mājas (istabas) dzīvnieka turēšanas prasības (sabiedriskā kārtība); mājas (istabas) dzīvnieka labturības prasības un mājas (istabas) dzīvnieka aizsardzības normas – pielikumā Nr.6 autore apkopojusi šīs prasības uz MK noteikumu Nr.266 piemēra. Skaidrs normatīvo prasību sadalījums un kompetento iestāžu funkciju precizējums novērstu pašlaik

¹¹⁶ 1903.gada 22.marta Sodu likumi X nodaļa. Sabiedriskās un personiskās drošības aizsardzības noteikumu pārkāpšana 232.pants, 233.pants; XIII nodaļa. Sabiedriskās tikumības uzraudzības noteikumu pārkāpšana 287.pants. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Trešais izdevums. Rīgā, 1930.g., 196 lpp., <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/1281> [iegūts 27.01.2021.g.].

¹¹⁷ Par dzīvnieku turēšanas noteikumu pārkāpšanu paredzēta gan kriminālatbildība pēc KL 230.¹panta, gan administratīvā atbildība pēc DzAL 58.panta.

¹¹⁸ MK 04.04.2006. noteikumos Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”, lai gan MK noteikumu nosaukumā tiek lietots jēdziens “labturības prasības”.

¹¹⁹ MK noteikumi Nr.669 “Grozījumi MK 2006.gada 4.aprīļa noteikumos Nr.266 "Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai, pārvadāšanai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai". Pieņemti: 30.06.2009. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 07.07.2009. Nr.105 (4091), ar kuriem MK noteikumi Nr.266 papildināti ar jaunu 2.¹punktu: *Dienesta inspektoriem un pašvaldībām ir tiesības kontrolēt šajos noteikumos noteikto mājas (istabas) dzīvnieku labturības prasību ievērošanu, ja ir aizdomas vai sūdzības par šo prasību pārkāpumiem.*

¹²⁰ Pašvaldību likums 45.panta otrā daļa 5.punkts: *Dome ir tiesīga paredzēt administratīvos sodus par saistošo noteikumu pārkāpšanu, ja likumos nav noteikts citādi, šādos jautājumos: par mājas (istabas) dzīvnieku labturību.* Likumā “Par pašvaldībām” tas bija formulēts: *par mājdzīvnieku uzturēšanu.*

esošo funkciju dublēšanos un uzlabotu pārkāpumu un noziedzīgu nodarījumu izskatīšanas kvalitāti un ātrumu.

Otrā pamatjēdzienu grupā autore iekļāvusi jēdzienus, kas saistīti tieši ar dzīvnieku – “dzīvnieks” un “mājas (istabas) dzīvnieks” – kā spēkā esošajās normās šos jēdzienus izprast, vai tas ir pietiekami efektīvam tiesiskam regulējumam.

Jēdziens “**dzīvnieks**” bioloģijā un tiesību zinātnē būtiski atšķirsies. Tjeri Ofret van der Kemps (*Thierry Auffret Van Der Kemp*) dzīvnieka jēdzienu tiesību aktos klasificē trīs kategorijās¹²¹: 1) utilitārā – dzīvnieks kā lieta, īpašums; 2) filosofiskā – būtnes, radības, kas nav lietas; 3) zinātniskā – ietver zooloģiskās klasifikācijas, dažādas attīstības stadijas, neiroloģiskās jutības formas. A.Svece norāda, ka problēma ir pats divdaļīgais nošķirums cilvēks-dzīvnieks, kur visi dzīvnieki ir salikti vienā grupā, jo ir milzīga atšķirība pasaules daudzveidībā.¹²² Juridiski nozīmīgs ir dzīvnieka statusa jautājums: kā dzīvai būtnei un kā īpašumam. E.Meļķisis pie abstraktu jēdzienu veidošanas kā piemēru minējis: “Juristu neinteresē dzīvnieku zooloģiskā klasifikācija, arī ne zīdītāju, putnu u.t.t. atšķiršanas. Daudz vairāk viņu interesē mājas dzīvnieki, savvaļas dzīvnieki un pieradināti dzīvnieki (CL 899., 934., 883.p.). Taču lietu tiesību jomā šīs grupas ietilpst jēdzienā kustams īpašums (CL 842.p.)”¹²³. Runājot par normu abstraktumu un civiltiesībām šāds viedoklis ir pieņemams (īpaši periodā pirms DzAL spēkā stāšanās), bet padziļinātai izpratnei ar to nepietiek – promocijas darba tēmas ietvaros priekšstatam par dzīvnieku zooloģisko klasifikāciju ir jābūt, zīdītāju, putnu u.c. dzīvnieku klases ir jāatšķir, jo tām ir būtiskas atšķirības labturības prasību noteikšanā, kā arī jāievēro jēdzienu loģiskās attiecības¹²⁴: piemēram, jēdziens “mājas dzīvnieki” pilnībā iekļaujas jēdziena “pieradināti dzīvnieki” apjomā (skatīt pielikumā Nr.7, attēlu Nr.1). Šī pielikuma attēlā Nr.2 autore salīdzinājumam attēlojusi jēdzienu attiecības pēc DzAL 3.panta: jebkurš mājas (istabas) dzīvnieks ir nebrīvē audzēts dzīvnieks, bet ne katrs nebrīvē audzēts dzīvnieks ir mājas (istabas) dzīvnieks. Loģisko kļūdu pieļaušana normatīvajos aktos rada interpretācijas kļūdas normatīvo aktu piemērošanā, tāpēc, autoresprāt, ir svarīgi saprast jēdzienu saturu, apjomu un attiecības.

Jēdziena “dzīvnieks” analizē autore izmantos gan dzīvnieku klasifikāciju pēc bioloģijas kategorijām, gan šī jēdziena satura un apjoma loģiskās sakarības, gan klasifikāciju pēc DzAL

¹²¹ Auffret van der Kemp T. (2019) “To which animals does animal welfare apply in law and why?” In: Hild S. & Schweitzer L. (Eds), *Animal Welfare: From Science to Law*, pp.47-56. // <https://www.fondation-droit-animal.org/documents/5-AUFFRETVDK-AnimalWelfare2019.v1.pdf> [skatīts 30.09.2022.].

¹²² Svece, Artis (18.03.2016) “Vai mūsu kultūra ir labvēlīga dzīvniekiem?” // <https://satori.lv/article/vai-musu-kultura-ir-labveliga-dzivniekiem>.

¹²³ Meļķisis, E. (2000) “Attīstības tendences dažos tiesību teorijas un prakses jautājumos”, LU, Rīga, 29.lpp.

¹²⁴ Pēc Vedins, I. (2000) “Loģika. Mācību grāmata augstskolām”, Rīga, Avots, 50., 62.-71.lpp.

3.panta iedalījuma, gan dzīvnieka juridisko statusu: dzīvnieks kā dzīva būtne un dzīvnieks kā īpašums, kā arī tiesību aktos atrodamās legālās definīcijas.

Dzīvnieks kā dzīva būtne ir bioloģijas pētīšanas priekšmets, kur dzīvnieki aptver daudzveidīgas dzīvības formas ar atšķirīgām attīstības pakāpēm: no mikroorganismiem līdz lielajiem zīdītājiem (t.sk., cilvēkveidīgajiem pērtiķiem un cilvēkiem) - “dzīva būtne, kas barojas ar gatavām organiskām vielām, spēj aktīvi kustēties, bet kam nav spējas abstrakti domāt (pretstatā cilvēkam)”¹²⁵. Šajā definīcijā dzīvnieks nošķirts no cilvēka ar vienu pazīmi: spēju abstrakti domāt. Atbilstoši zinātniskai klasifikācijai cilvēks arī ir dzīvnieks – saprātīgais cilvēks (*Homo sapiens*).¹²⁶ Pēc DNS analīzēm molekulārā un ģenētiskā līmenī cilvēku un šimpanžu identitāte ir vismaz 98%.¹²⁷ Pielikumā Nr.7, attēlā Nr.3 uz piemēra “cilvēks” autore attēlojusi “dzīvnieka” sistematizāciju pēc bioloģijas kategorijām no valsts “dzīvnieks” līdz pasugai “mūsdienu saprātīgais cilvēks”, attēlā Nr.4 salīdzinājumam attēlotas jēdziena “dzīvnieks” universālās klases, “mugurkaulnieks” klases, “zīdītājs” apakšklases un cilvēks loģiskās attiecības, kur jēdzieni atrodas pakārtojuma attiecībās, kas lasāmas: jebkurš cilvēks ir zīdītājs, bet ne katrs zīdītājs ir cilvēks; jebkurš zīdītājs ir mugurkaulnieks, bet ne katrs mugurkaulnieks ir zīdītājs.

DzAL nesatur jēdziena “dzīvnieks” legālo definīciju (lai gan DzAL projektā definīcija bija iekļauta¹²⁸), bet klasificē dzīvniekus vairākos veidos, definējot šos atsevišķos veidus¹²⁹. Jēdziena “dzīvnieks” definēšanas problēma ir divas galējības: dzīvnieks ir arī cilvēks un dzīvnieks ir jebkurš dzīvs mikroorganisms. Sastopams tāds nodalījums kā “dzīvnieks, kas nav cilvēks” – “*non-human animal*” (angļu val.) vai “*nicht - menschliche Tiere*” (vācu val.). Attiecīgi pirmo galējību varētu novērst ar šādu risinājumu, DzAL izpratnē no jēdziena “dzīvnieks” izslēgt cilvēku. Bet lielākas problēmas sagādā otra galējība – līdz kādiem dzīvniekiem ierobežot likuma attiecināmību un vai vispār ierobežot? Piemēram, kā mājas (istabas) dzīvnieku var turēt ne tikai zīdītājus un putnus, bet arī zivis, rāpuļus, abiniekus, kukaiņus, zirnekļus u.t.t.

DzAL 3.pantā izmantoti divi iedalījuma pamati: 1) pēc faktiskā stāvokļa un 2) pēc izmantošanas veida. Tikai ar 2010.gada grozījumiem¹³⁰ DzAL ieviests divpakāpju iedalījums:

¹²⁵ <https://tezaurs.lv/dzivnieks> // Interneta lapas avots: Latviešu literārās valodas vārdnīca. 1.–8. Rīga, Zinātne, 1972.–1996. [skatīts 25.03.2021.].

¹²⁶ Cilvēks // Latvijas Padomju Enciklopēdija, 2. sēj. Rīga: Galv. enciklopēdiju redakcija, 1982. 280.lpp.

¹²⁷ Korens, S. (2000) “Kā saprasties ar suni”, 2.izdevums (2002, 2015), Avots, Rīga, 32.lpp.

¹²⁸ “Dzīvnieks – katra dzīva būtne, kura spēj just un aktīvi kustēties, bet kuram nav spējas abstrakti domāt”, 1.panta 5.punkts, Latvijas Republikas likums “Par dzīvnieku aizsardzību”, Projekts, 07.04.1997., 4.lpp.

¹²⁹ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 1.pants 1., 7., 13., 14., 16., 17.punkts.

¹³⁰ Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemti 31.03.2010. Publicēts: LV, 20.04.2010., Nr.62.

1) dzīvnieku faktiskais stāvoklis; 2) dzīvnieku izmantošanas veids atbilstoši to faktiskajam stāvoklim (pielikumā Nr.8 autore izveidojusi normas salīdzinošo tabulu). Diemžēl līdz ar jauno klasifikāciju netika papildinātas un precizētas legālās definīcijas dzīvnieku veidiem DzAL 1.pantā – tajā saglabājušies sākotnējie seši dzīvnieku veidi, bet nav skaidrojuma, kas šī likuma izpratnē saprotams, piemēram, ar “nebrīvē audzēti dzīvnieki”. Pēc faktiskās situācijas, aplūkojot pielikuma Nr.8 attēlā Nr.2 jēdzienu loģiskās attiecības ar apzīmējumu “nebrīvē audzēti dzīvnieki”, šī jēdziena apjomā neiekļaujas bezsaimnieka kaķi, kas dzimuši savvaļas apstākļos (vairāk par bezsaimnieka kaķiem skatīt šī promocijas darba 3.3.nodaļā).

Palīdzēt izprast dzīvnieka legālo definīciju var Sugu un biotopu aizsardzības likums, kurā skaidroti jēdzieni “indivīds” – *dzīvs dzīvnieks* un “sugas” – *savvaļas dzīvnieku, putnu [...] sugas (arī pasugas) to zinātniskajā nozīmē*¹³¹.

Jēdziena “dzīvnieks” legālā definīcija atrodama likumā “Par veterinārmedicīnu” – “**Dzīvnieki** ir visu sugu mājas un savvaļas dzīvnieki, arī putni, zivis, bites u.c.”¹³² Spēkā esošajā VetL šī definīcija nav saglabāta.

Visbeidzot, dzīvnieka jēdziens pēc dzīvnieka statusa civiltiesībās – dzīvnieks kā īpašums. G.Frensione (*Gary Francione*) uzskata, ka ētiskas attieksmes pret dzīvniekiem problēmas pamatā ir fakts, ka dzīvnieki tiek uzskatīti par īpašumu – tādēļ tie tiek pakļauti cilvēka iegribām,¹³³ tai pat laikā uzsverot, ka cilvēka pienākums ir rūpēties par tiem domesticētajiem dzīvniekiem, kas jau ir to īpašumā, neradot jaunas īpašuma tiesību attiecības ar dzīvnieku turēšanu¹³⁴. Dzīvnieka civiltiesiskais statuss vairāk pētīts šī promocijas darba 3.1.nodaļā.

Jēdziena analīzes noslēgumā daži salīdzinoši piemēri no ārvalstu tiesību aktiem, kuros definēts, ka “dzīvnieks/-i” ir: zīdītājs, putns, rāpulis, abinieks, zivs vai bezmugurkaulnieks¹³⁵; jebkura veida lauksaimniecības vai savvaļas dzīvnieks, vai mājdzīvnieks¹³⁶; mugurkaulnieks,

¹³¹ Sugu un biotopu aizsardzības likums. Pieņemts 16.03.2000. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 05.04.2000. Nr.121/122 (2032/2033). Pēdējie grozījumi 25.11.2021., 1.pants 2¹., 5.punkts.

¹³² Likums “Par veterinārmedicīnu”. Pieņemts: 30.06.1992. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 29/31, 30.07.1992.; Diena, 132, 21.07.1992. *Nav spēkā*, Likumā lietotie termini.

¹³³ Francione, G. L. (2000) “Introduction to Animal Rights: Your Child or the Dog?”, Philadelphia, Temple University Press.

¹³⁴ Francione, G. L. (2007). Reflections on “Animals, Property, and the Law” and “Rain without Thunder.” *Law and Contemporary Problems*, 70(1), 57.p. <http://www.jstor.org/stable/27592164>.

¹³⁵ Igaunijas Dzīvnieku aizsardzības likums: Animal Protection Act, Passed 13 December 2000 (RT¹ I 2001, 3, 4; consolidated text RT I 2002, 13, 78), entered into force 1 July 2001, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/517012019002/consolide>, § 2 (1).

¹³⁶ Lietuvas Dzīvnieku labturības un aizsardzības likums: Lietuvos Respublikos Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas, 1997 m. lapkričio 6 d. Nr. VIII-500, Suvestinė redakcija nuo 2016-07-05 // <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424/YTWcRBgbwM>, 2 straipsnis 4.

kas nav cilvēks¹³⁷; jebkuri dzīvnieki, kuriem ir nervu sistēma un kuri atrodas cilvēka darbības vai iedarbības sfērā¹³⁸; visi mugurkaulnieku un bezmugurkaulnieku pārstāvji, kuriem ir attīstīta nervu sistēma un kuri spēj just sāpes¹³⁹. Autore izvēlējusies uzskatāmi atšķirīgus definējumus, lai varētu veikt salīdzinošo analīzi pieejām, kā likumos var ierobežot jēdziena “dzīvnieks” saturu. Igaunijas Dzīvnieku aizsardzības likumā ir sajauktas dzīvnieku sistematizācijas kategorijas – nosauktas visas piecas klases, kas ietilpst hordaiņu (mugurkaulnieku) tipā un turpinājumā pievienots bezmugurkaulnieks, neprecizējot, kuras dzīvnieku klases ir domātas. Baškortostanas likuma “Par mājdzīvniekiem” definējums – visi mugurkaulnieku un bezmugurkaulnieku pārstāvji ar ierobežojumu tikai uz tādiem dzīvniekiem, kuriem ir attīstīta nervu sistēma un kuri spēj just sāpes. Pārējos piemēros jēdziena “dzīvnieks” apjoms ir būtiski sašaurināts: KF likumprojektā tikai uz dzīvniekiem, kuri atrodas cilvēka darbības vai iedarbības sfērā (tas gan izskaidrojams ar to, ka savvaļas dzīvniekus šajā valstī reglamentē cits normatīvais akts); Kanādas Dzīvnieku veselības un aizsardzības likumā – tikai uz mugurkaulniekiem. Lietuvas Dzīvnieku labturības un aizsardzības likumā nosaukti tikai trīs dzīvnieku veidi: lauksaimniecības, savvaļas un mājdzīvniekus (lai gan pašā likumā reglamentētas normas arī par citiem dzīvnieku veidiem, piemēram, izmēģinājumu dzīvniekiem, atrakciju dzīvniekiem). Kā veiksmīgāko jēdziena definējumu autore saskata Baškortostanas likumā noteikto, kurā gan ir lieki nosaukt abus tipus – mugurkaulnieki un bezmugurkaulnieki, kas pilnībā aptver jēdziena “dzīvnieks” apjomu pēc bioloģiskās sistematizācijas, tāpēc likuma izpratnē būtu pietiekams šāds jēdziena skaidrojums: “dzīvnieki – visi dzīvnieki, kuriem ir attīstīta nervu sistēma un kuri spēj just sāpes”.

No izklāstītā secināms, ka jēdzienu “dzīvnieks” juridiski ir grūti definēt, jo nav iespējams pārņemt bioloģijas definējumu, kā arī ir grūti nodalīt, kuri dzīvnieki likuma izpratnē ir aizsargājami un kuriem dzīvniekiem liegt tiesisku aizsardzību. Tāpat jāreķinās, ka arī cilvēks ir dzīvnieks bioloģiskā izpratnē, bet juridiskais statuss cilvēkam un dzīvniekam ir atšķirīgs:

¹³⁷ Dzīvnieku veselības un aizsardzības likums Kanādas provincē Ņūfaundlenda un Labradora: SNL2010 chapter A-9.1 “Animal health and protection act”, Newfoundland and Labrador, Canada, Amended: 2013 c1 (Assented to June 24, 2010), <https://www.assembly.nl.ca/legislation/sr/statutes/a09-1.htm>.

¹³⁸ Tā kā spēkā esošajā KF federālajā likumā “Par atbildīgu attieksmi pret dzīvniekiem un grozījumiem atsevišķos KF likumdošanas aktos” (27.12.2018.g.) jēdziens “dzīvnieks” nav definēts, autore kā piemēru izmanto šī projekta definīciju, jo tajā izmantota atšķirīga pazīme dzīvnieka juridiskai definēšanai (KF federālā likuma projekts „Par dzīvnieku aizsardzību pret cietsirdīgu izturēšanos”, 1.p.). Закон РФ “О защите животных от жестокого обращения”, (проект № 97802163-2), <https://sozd.duma.gov.ru/bill/97802163-2> [iesniegts Valsts Domē 19.06.1997, pieņemts 1.lasījumā 24.06.1998, pieņemts 2.lasījumā 26.11.1999, likums pieņemts 01.12.1999, nosūtīts Federālajai Padomei 07.12.1999, atbalstīts Federālajā Padomē un nosūtīts Prezidentam 22.12.1999, Prezidents likumu noraida 03.01.2000, otrreizēja likuma izskatīšana Valsts Domē 04.01.2000, noņemts no izskatīšanas 21.32.2008 kā aktualitāti zaudējis].

¹³⁹ Baškortostanas likums „Par mājdzīvniekiem”: “О домашних животных”, Закон Республики Башкортостан от 22 апреля 1997 года N 88-з, (с изменениями на: 02.11.2015), <http://docs.cntd.ru/document/935101754>, Статья 1.

cilvēks ir tiesību subjekts, dzīvnieks – tiesību objekts. Mēģinājumi dzīvniekam piešķirt cilvēktiesības saduras ar juridiski pieņemto kārtību, ka tiesību subjektam piemīt ne tikai tiesības, bet arī pienākumi un atbildība. Tomēr pirmie precedenti pasaulē jau nostiprinās – dzīvnieku apveltot ar tiesībām, bet nemainot tā statusu no tiesību objekta uz tiesību subjektu. Lielākas aktivitātes un diskusijas pēdējos gados norit ap dzīvnieka civiltiesiskā statusa maiņu – no lietas uz just spējīgu būtni, kas nodrošina īpašu attieksmi pret dzīvnieku jau ar citiem normatīviem aktiem, ne vairs civiltiesībām.

Ja juridiski varētu aprobežoties tikai ar nebrīvē audzētu dzīvnieku definīciju, tad definīciju var veidot uz jau minēto kritēriju “justspēja” (kura diskusijās par dzīvnieku statusu uzmanības centrā nonāca jau 18.gs.¹⁴⁰) un Antuāna de Sent-Ekziperī (*Antoine de Saint-Exupéry*) populāro frāzi “Tev vienmēr jābūt atbildīgam par tiem, ko esi pieradinājis”¹⁴¹. Tomēr autores mēģinājumi definēt kaut vai tikai šo dzīvnieku grupu ir nesekmīgi, jo arī nebrīvē audzēto dzīvnieku sugu daudzveidība ir tik liela, ka “justspēja” var nebūt attiecināma uz visām sugām, kā arī atbildība par pieradināšanu labi iederas filosofijā, bet juridiskais kritērijs šai dzīvnieku grupai būtu domestikācija – sugas piejaucēšana, kas prasījusi tūkstošiem gadu (skatīt pielikumu Nr.9) – ko gan nevar attiecināt uz visiem nebrīvē audzētiem dzīvniekiem, jo vienas vai divu paaudžu nebrīvē dzimušu savvaļas sugu īpatņus nevar uzskatīt par pieradinātiem dzīvniekiem domestikācijas izpratnē.

No tā izriet, ka definējamais jēdziens vēl jāsašaurina, proti, pēc DzAL 3.panta iedalījuma pēc izmantošanas veida – **mājas (istabas) dzīvnieks**. Tā legālā definīcija: *dzīvnieks, kuru cilvēks tur savam priekam*¹⁴² DzAL iekļauta tikai ar 2012.g. grozījumiem¹⁴³ un nedod pilnu skaidrību, kādus dzīvniekus uzskatīt par mājas (istabas) dzīvniekiem. Jēdziens ieviests tikai ar DzAL spēkā stāšanos. Līdz tam tiesiskajā regulējumā tika nosauktas atsevišķas šo dzīvnieku sugas: galvenokārt, suņi un kaķi¹⁴⁴, neproduktīvie mājdzīvnieki¹⁴⁵.

Eiropas Konvencijā par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību ar mājas (istabas) dzīvnieku saprotams “*jebkurš dzīvnieks, kas tiek turēts vai ir paredzēts turēšanai cilvēka*

¹⁴⁰ *Sabiedriskā līguma idejas virzītājs Ž.Ž.Ruso uzsvēra, ka dzīvnieki spēj just un tas ir pietiekams kritērijs, lai arī uz viņiem attiektos dabiskais likums un tiesības*. Pēc: Ādminis, Sandris (2023) “Dzīvnieku tiesības: pelēkā zona starp lietas un personas statusu”. Jurista Vārds, 21.03.2023., Nr. 12 (1278), 13.lpp.

¹⁴¹ Antuāns de Sent-Ekziperī (2017) “Mazais princis”, Apgāds Zvaigzne ABC, Rīga, ISBN 978-9984-37-452-9, 74.lpp.

¹⁴² Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 1.pants 14.punkts.

¹⁴³ Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemts: 08.03.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.03.2012. Nr.50 (4653), 1.pants.

¹⁴⁴ MK noteikumi Nr.291 „Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”. Pieņemti: 03.10.1995. Publicēts: „Latvijas Vēstnesis”, 10.10.1995. Nr.155 (438), *Nav spēkā*.

¹⁴⁵ “Noteikumi neproduktīvo mājdzīvnieku turēšanai Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā”, apstiprināti ar Latvijas PSR Ministru Padomes 1983.gada 28.jūlija lēmumu Nr.440, Rīgas Balss, 15.03.1984., 7.lpp. *Nav spēkā*.

*mājsaimniecībā viņa priekam un sabiedrībai*¹⁴⁶, kas plašāk izskaidrots Konvencijas paskaidrojuma ziņojumā, norādot, ka definīcija “mājas (istabas) dzīvnieks” ietver: a) dzīvniekus, kas ir kompanjona attiecībās ar cilvēku un jo īpaši kas dzīvo cilvēka mājsaimniecībā; b) dzīvniekus, kas ir paredzēti šādam nolūkam; c) dzīvniekus, kas tiek turēti, lai šim nolūkam audzētu dzīvniekus; d) klaiņojošus dzīvniekus un no klaiņojošiem dzīvniekiem dzimušus pirmās paaudzes dzīvniekus.¹⁴⁷

Autoresprāt, veiksmīgs mājas (istabas) dzīvnieka definējums bija DzAL projektā: *“domesticēts jeb piejaucēts dzīvnieks, kuram izveidojusies mijiedarbība un savstarpēja atkarība no cilvēka un kuri dzīvo kopā ar cilvēku, galvenokārt viņa mājā*¹⁴⁸, jo noteikta būtiska pazīme – domestikācija.

Savam priekam persona var iegūt un turēt visdažādāko sugu dzīvniekus, t.sk., tā saucamos “eksotiskos dzīvniekus”. Šis jēdziens spēkā esošajās Latvijas tiesību normās netiek lietots, tam arī nav precīza skaidrojuma – tik vien saprotams, ka tie nav “ierastie” mājas (istabas) dzīvnieki, piemēram, suņi, kaķi, kāmjū u.tml., vai arī tie ir dzīvnieki, kas atvesti no “eksotiskām” valstīm. Par šo dzīvnieku turēšanu un ar to saistīto problemātiku vairāk tiks skatīts šī promocijas darba 4.3.nodaļā.

Priekšstatu par dzīvnieku sugām (pat klasēm), kuri uzskatāmi par mājas (istabas) dzīvniekiem, var gūt no spēkā esošām tiesību normām par labturības prasībām¹⁴⁹: suņi; kaķi; mājas (istabas) seski; mājas (istabas) putni; baložveidīgie putni; rāpuļi un abinieki; truši, šinšillas un citi sīkie zīdītāji; zivis. Diemžēl šis nav izsmeļošs mājas (istabas) dzīvnieku sugu uzskaitījums, kā arī ar uzskaitījumu vien ir par maz, lai noteiktu, vai konkrētais dzīvnieks ir mājas (istabas) dzīvnieks, jo, piemēram, suns vienlaicīgi var pildīt arī darba dzīvnieka funkcijas, piedalīties sacensībās kā sporta dzīvnieks, kaķis var būt izmantojams cirkū – atrakciju dzīvnieks u.tml.

DzAL kā vienīgā pazīme norādīta “turēšana savam priekam”. Autoresprāt, svarīga pazīme ir domestikācija – kas vienlaikus atrisinātu arī “eksotisko dzīvnieku” problēmu, izdalot tos no mājas (istabas) dzīvnieku kategorijas un likuma izpratnē par mājas (istabas) dzīvniekiem definētu tikai domesticētas dzīvnieku sugas. Domesticēts dzīvnieks – tāds, kas piejaucēts no savvaļas dzīvnieka pieradināšanas ceļā. Domestikācija ir savvaļas dzīvnieku pārvēršana mājas

¹⁴⁶ Eiropas konvencija Par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību, Pieņemta Strasbūrā, 13.11.1987. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 21.09.2010. 149 (4341), 1.pants 1.punkts.

¹⁴⁷ “Explanatory Report to the European Convention for the Protection of Pet Animals”, Strasbourg, 13.XI.1987, iegūts 14.10.2019., no: <https://rm.coe.int/16800ca43a>, 15.punkts.

¹⁴⁸ Latvijas Republikas likums “Par dzīvnieku aizsardzību”, 1.panta 11.punkts, Projekts, 07.04.1997., 4.lpp.

¹⁴⁹ MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012., III, IV, IV¹ un V nodaļa.

dzīvniekos, mājkušos, piejaucesana. Domesticēt nozīmē – padarīt par mājkušoni.¹⁵⁰ Domesticāciju kā nozīmīgu pazīmi izdala arī Otrfrīds Hefe (*Otfried Höffe*)¹⁵¹, norādot, ka domesticācija rada lielāku atbildību, jo cilvēks padara dzīvnieku atkarīgu no sevis. Jau 19.g. franču fiziologs M.Ž.P.Flurans (*Marie Jean Pierre Flourens*) par mājdzīvniekiem secina, ka cilvēks maina dzīvnieka dabisko stāvokli, pakļaujot to sev, liekot tam kalpot sev. Mājas apstākļos dzīvniekā viss ir mākslīgs, viss atkarīgs no cilvēka¹⁵². Dzīvnieka domesticācijas pamatā ir bijusi dzīvnieka spēja pakļauties cilvēkam.

Autore uzskata, ka turēt kā mājas (istabas) dzīvniekus būtu pieļaujams tikai domesticētas sugas, jo domesticācija ir priekšnoteikums, ka dzīvnieka turēšana nebrīvē un cilvēka tuvumā nerada dzīvniekam stresu un ciešanas. Te gan vērojams risks – kā mājas (istabas) dzīvnieki paliks vien suņi un kaķi. Kā norāda K.Lorencs, pretstatā domesticētiem lauksaimniecības dzīvniekiem “tikai divi dzīvnieki nav ienākuši cilvēka saimniecībā kā gūstekņi un ir tikuši pieradināti nevis piespiedu kārtā, bet gan ar citādiem līdzekļiem, - tie ir suns un kaķis”.¹⁵³ Lai arī dzīvnieka domesticācijas mērķi bijuši cilvēka vajadzību apmierināšana – dzīvnieki darbam un patēriņam, tomēr suns un kaķis no sākotnējiem darba dzīvniekiem veido jaunu kategoriju – mīldzīvnieki (skatīt pielikumā Nr.9). K.Lorencs suņus un kaķus pieradināšanas jautājumā izceļ īpaši: “savu sirmseno savienību abas līgumslēdzējas puses – cilvēks un suns – ir parakstījuši brīvprātīgi un bez jebkādiem spaidiem. Visi citi mājdzīvnieki ir kļuvuši par tādiem aplinku ceļā, iziedami vispirms gūstekņu stadiju; to nevar teikt vienīgi par kaķi, bet kaķis jau arī tagad vēl nav īsts mājdzīvnieks. Un visi mājdzīvnieki ir nebrīvi vergi, tikai suns ir draugs.”¹⁵⁴ Arī Dž.Fennela¹⁵⁵ vērš uzmanību, ka cilvēka un suņa saikne saistīta ar šo sugu kopīgajām iezīmēm, kas veicināja dabiskas simbiozes izveidošanos: vilkiem un cilvēkiem bija līdzīgi instinkti un sociālā hierarhija, to attiecības bija izdevīgas abām sugām. Savukārt klēpja sunīšu evolūcija norāda, ka suņi pārtapuši par laika kavēkli, modes aksesuāru. Sekas tam – mūsdienu sabiedrībā suns zaudējis agrāk nozīmīgo vietu, seno tuvību aizstājusi nevērība, zudusi cilvēka un suņa instinktīvā saprašanās.

¹⁵⁰ lat.val. „domesticus” – mājas, ģimenes; iekšējs, iekšzemes; *Animalia domestica* – mājkušoni, „Latviešu konversācijas vārdnīca”, galv.redaktori: A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers, 23.burtnīca, A.Gulbja apgādībā, Rīgā, 5733.sleja.

¹⁵¹ Hefe, O. (2009) “Taisnīgums. Filosofisks ievads”, Zvaigzne ABC, Rīga, 91.-93.lpp.

¹⁵² Флуранс, Пьер Мари Жан (1900) Об инстинкте и об уме животных [*De L'instinct et de L'intelligence des animaux, 1841*], пер. с фр. Н. Федоровой, Санкт-Петербург, типография И. М. Комелова, 69 с.

¹⁵³ Lorencs, K. (1976) “Cilvēks atklāj suni”, izdevniecība “Zinātne”, Rīga, 8.lpp.

¹⁵⁴ Lorencs, K. (1973) “Viņš runāja ar zvēriem, putniem un zivīm”, Rīga, izdevniecība “Zinātne, 131.lpp.

¹⁵⁵ Fennela, Dž. (2000) “Saruna suņu valodā. Kā saprasties ar savu labāko draugu”, Rīga, Apgāds Zvaigzne ABC, 23., 25., 26.lpp.

Normatīvajos aktos netiek ievērota vienota terminoloģija, piemēram, CL¹⁵⁶ šie dzīvnieki nosaukti par „mājas kustoņiem”. Lai labāk izprastu, kas CL domāts ar šo jēdzienu, autore skaidrojumu meklē CL izstrādes vēsturiskajā periodā: „mājkustoņi” ir pastāvīgi ar cilvēku mājas dzīvi saistīti un noteiktiem saimnieciskiem mērķiem lietoti vai arī tikai patikai turēti dzīvnieki, kas spēj nebrīvībā, t.i., pakļauti zināmiem audzēšanas un turēšanas paņēmieniem, kārtīgi un neierobežoti vairoties. Mājkustoņi cēlušies no kādreiz pieradinātiem savvaļas dzīvniekiem.¹⁵⁷ Mājkustoņi šaurākā nozīmē ir mājlopi – zīdītāju klases mājas dzīvnieki, ko cilvēks izmanto galvenokārt lauksaimniecībā. Latvijā pie mājlopiem pieskaita: zirgus, govslopus, aitas, kazas, cūkas un trušus.¹⁵⁸ No minētā izriet, ka CL jēdziens „mājas kustoņi” tiek lietots plašāk nekā jēdziens „mājas (istabas) dzīvnieki”, ieskaitot arī dzīvniekus, kurus izmanto „saimnieciskiem mērķiem”, tātad lauksaimniecības dzīvniekus.

Tikai ar 01.01.2023.g. Pašvaldību likumu¹⁵⁹ mainīts iepriekš likumā „Par pašvaldībām”¹⁶⁰ lietotais jēdziens: **mājdzīvnieks**, uz mājas (istabas) dzīvnieks. Šī terminoloģijas neprecizitāte novērsta.

Regulā (ES) Nr.576/2013¹⁶¹ tiek lietots jēdziens – „lolojumdzīvnieks” (regulas angļu val. redakcijā: „*pet animals*”), kas tulkojumā nozīmē iemīļots dzīvnieks, luteklis, mīlulis). Šajā regulā ar „lolojumdzīvniekiem” tiek saprasti divu grupu dzīvnieki: 1) suņi (*Canis lupus familiaris*); kaķi (*Felis silvestris catus*); mājas seski (*Mustela putorius furo*); 2) bezmugurkaulnieki (izņemot bites un kameņes, gliemji un vēžveidīgie); dekoratīvie ūdensdzīvnieki; abinieki; rāpuļi; putni; zīdītāji – grauzēji un truši, izņemot tos, kas ir paredzēti pārtikas ražošanai. Regulas tulkojuma ietekmē arī mājas (istabas) dzīvnieka pase šobrīd nosaukta “Lolojumdzīvnieka pase”, lai gan Latvijas iekšējos normatīvajos aktos tiek lietots jēdziens “mājas (istabas) dzīvnieks”, kā arī saglabājies iepriekšējais dokumenta nosaukums “mājas (istabas) dzīvnieka pase”. Tikai ar 2019.gada grozījumiem VetL¹⁶² definējot jēdzienu

¹⁵⁶ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 20.02.1937. Nr.41. Pēdējie grozījumi: 13.10.2022., 934.p., 1217.p.

¹⁵⁷ „Latviešu konversācijas vārdnīca”, galv.redaktori: A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers, 99.burtņīca, A.Gulbja apgādībā, Rīgā, 25269.-25270.sleja.

¹⁵⁸ „Latviešu konversācijas vārdnīca”, galv.redaktori: A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers, 99.burtņīca, A.Gulbja apgādībā, Rīgā, 25276.sleja.

¹⁵⁹ Pašvaldību likums. Pieņemts: 20.10.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 04.11.2022., Nr.215, OP numurs: 2022/215.1.

¹⁶⁰ Likums “Par pašvaldībām”. Pieņemts: 19.05.1994. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24.05.1994., Nr.61; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.11, 16.06.1994. *Nav spēkā* [zaudējis spēku ar 01.01.2023.g.].

¹⁶¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr.576/2013 (2013.gada 12.jūnijs) par lolojumdzīvnieku nekomerציālu pārvietošanu un par Regulas (EK) Nr.998/2003 atcelšanu. Publicēta: ES Oficiālais Vēstnesis L 178/1, 28.06.2013., 1./26. lpp.

¹⁶² Grozījumi Veterinārmedicīnas likumā. Pieņemts: 28.11.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 248A, 10.12.2019, OP numurs: 2019/248A.21., 1.pants, ar kuru papildina VetL 1.pantu ar 19.punktu.

“mājas (istabas) dzīvnieka pase”, tā skaidrojumā tas sasaistīts ar jēdzienu lolojumdzīvnieks (pase nosaukta par lolojumdzīvnieka identifikācijas dokumentu) un ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulu Nr.576/2013¹⁶³ un Komisijas īstenošanas regulu Nr.577/2013¹⁶⁴.

Apkopojot šajā apakšnodaļā izpētīto, var secināt, ka jēdziens „dzīvnieku tiesības” vairāk ir filosofisks jēdziens. Tiesību zinātnē tiesības piemīt tikai tiesību subjektam – personai. Dzīvnieks ir tiesību objekts – neatkarīgi no tā, vai to uzskata par “lietu” vai “just spējīgu būtni”. Neskatoties uz to, ka cilvēks no dzīvnieka sagaida noteiktu rīcību, uzliek dzīvniekam noteiktus pienākumus (sargāt māju, ķert peles, uzstāties publikai cirkū u.tml.), runāt par pilnvērtīgām dzīvnieka tiesībām (t.i., līdzvērtīgām cilvēka tiesībām) un pienākumiem juridiskā izpratnē nevar.

Ar jēdzienu „dzīvnieku tiesiskā aizsardzība” autore saprot normu kopumu, kas regulē personas tiesības un pienākumus dzīvnieku aizsardzības un labturības jomā. Tās ir nevis dzīvnieka tiesības, bet gan personas pienākums nodrošināt tiesību normu ievērošanu un dzīvnieka aizsardzību.

Jēdzieni “dzīvnieku aizsardzība” un “dzīvnieku labturība” nav sinonīmi – tiem ir atšķirīgs saturs, kā arī tiesību jomā to nodrošinājumā ir nodalīta iestāžu kompetence.

Analizējot jēdziena “dzīvnieks” saturu, autore nonāk pie secinājuma, ka juridiski ir grūti definēt šo jēdzienu, jo ir jāizšķiras, kuri dzīvnieki būs tiesiskā aizsardzībā un kuri nebūs. Tāpat jāņem vērā, ka arī cilvēks bioloģiski ir dzīvnieks, bet Latvijas normatīvajos aktos šāda formulējuma “*non human animal*” jeb “dzīvnieks, kas nav cilvēks” pielietojumu autore konstatē tikai vienā tiesību aktā attiecībā uz zinātniskiem mērķiem izmantojamo dzīvnieku aizsardzību¹⁶⁵. Turklāt spēkā esošais regulējums dzīvnieku ierindo lietu tiesību sadaļā, kas vairs neatbilst mūsdienu uzskatam par dzīvnieku kā just spējīgu būtni.

Analizējot jēdziena „mājas (istabas) dzīvnieks” nozīmi un pielietojumu, autore konstatē, ka normatīvajos aktos pašlaik netiek ievērota konsekvence šī jēdziena lietojumā, jo paralēli jēdzienam „mājas (istabas) dzīvnieks” citos normatīvajos aktos sastopami jēdzieni: mājas kustoņi; lolojumdzīvnieki. Tomēr visi šie jēdzieni norāda uz šo dzīvnieku izmantošanas veidu

¹⁶³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr.576/2013 (2013.gada 12.jūnijs) par lolojumdzīvnieku nekomerciālu pārvietošanu un par Regulas (EK) Nr.998/2003 atcelšanu. Publicēta: ES Oficiālais Vēstnesis L 178/1, 28.06.2013., 1./26. lpp.

¹⁶⁴ Komisijas Īstenošanas regula (ES) Nr.577/2013 (2013.gada 28.jūnijs) par identifikācijas dokumentu paraugiem suņu, kaķu un mājas sesku nekomerciālai pārvietošanai, teritoriju un trešo valstu saraksta izveidošanu un par deklarāciju formas, izkārtojuma un valodas prasībām atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr.576/2013 paredzētajiem konkrētiem nosacījumiem. Publicēta: ES Oficiālais Vēstnesis L 178/109, 28.06.2013., 109./148. lpp.

¹⁶⁵ MK noteikumi Nr.1 “Zinātniskiem mērķiem izmantojamo dzīvnieku aizsardzības noteikumi”. Pieņemti: 08.01.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 8, 11.01.2019. OP numurs: 2019/8.4. Pēdējie grozījumi: 05.10.2021., 4.1.punkts: “*Noteikumi attiecas uz dzīvniem mugurkaulniekiem, kas nav cilvēki*”.

– tie ir dzīvnieki, kas dzīvo līdzās cilvēkam, cilvēka mājā, tie tiek loloti (mīlēti) un pilda savu „kompanjona” funkciju. Šī funkcija paredz mājas (istabas) dzīvnieka ciešu emocionālu saikni ar tā īpašnieku (turētāju), tai pat laikā šo dzīvnieku tiesiskā aizsardzība ir apgrūtināta, jo nav pilnvērtīgi nodrošināma atbildīgo institūciju uzraudzība un kontrole pār šo dzīvnieku labturības prasību ievērošanu (piemēram, ierobežojumi iekļūt privātīpašumā). Tā kā šie dzīvnieki tiek turēti mājā paša dzīvnieka īpašnieka priekam, lielākoties par šāda dzīvnieka eksistenci ir zināms tikai pašam dzīvnieka īpašniekam (ja tie nav suņi, kuri ir jāved pastaigās). Tādēļ šo dzīvnieku labturība ir atkarīga no konkrētās personas izpratnes par attiecīgās dzīvnieku sugas labturību un/vai godprātības ievērot dzīvnieka īpašniekam uzliktos pienākumus.

2. MĀJAS (ISTABAS) DZĪVNIĒKU TIESISKĀ REGULĒJUMA SISTĒMA LATVIJAS REPUBLIKĀ

Šī promocijas darba ietvaros ar mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistēmu Latvijā autore seko A.Plotnieka skaidrojumam par tiesību normu sistēmu, kas aptver tikai tiesību normatīvo elementu¹⁶⁶. Šī atruna ir būtiska, lai norobežotos no sociālo normu to plašākā izpausmē jēdziena, jo arī dzīvniekiem ir sociālā uzvedība, kurā vērojams uzvedības morāls vērtējums, kā arī sava veida īpašuma tiesību aspekts (teritorijas iezīmēšana un aizsardzība), soda institūts u.c., ko primātu pētījumos novērojis M.Hausers¹⁶⁷. Mājas (istabas) dzīvnieki cilvēkam ir ar visciešāko emocionālo saikni¹⁶⁸, nereti dēvēti par ģimenes locekļiem¹⁶⁹. Vērojama tendence mājas (istabas) dzīvniekus ģimenes tiesiskajās attiecībās pielīdzināt bērniem, piemēram, laulības šķiršanas gadījumā lemt par dzīvnieku ne vairs kā par īpašumu, bet gan, ņemot vērā tā labturību¹⁷⁰. Tai pat laikā šī dzīvnieku grupa, autoresprāt, ir tiesiski un arī praktiski visneaizsargātākā:

- mājas (istabas) dzīvnieki tiek turēti priekam, šis dzīvnieku izmantošanas veids nav valsts uzraudzības un kontroles sfērā (dzīvnieks kā īpašums personas privātīpašumā, uzraudzība un kontrole paredzēta tikai sūdzību gadījumā¹⁷¹);
- mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma izstrāde ir ZM kompetencē, kas ir vadošā valsts pārvaldes iestāde lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē¹⁷² – mājas (istabas) dzīvnieki nav nevienā no šīm nozarēm, attiecīgi nav bijuši un nav ZM prioritāšu jautājums;
- ES nav vienotu prasību mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai.

¹⁶⁶ Plotnieks, A. (2009) "Tiesību teorija & juridiskā metode", Rīga, SIA "Izglītības soli", 137.lpp.

¹⁶⁷ Hauser, M. (2006) "Moral minds: How nature designed our universal sense of right and wrong". Ecco/HarperCollins Publishers.

¹⁶⁸ Projekts, Latvijas Republikas likums „Par dzīvnieku aizsardzību”, 07.04.1997. Nav publicēts. Preambulā kā viens no likuma pieņemšanas mērķiem ir: *domestikācijas rezultātā cilvēkam ar mājdzīvniekiem ir izveidojusies mijiedarbība un savstarpēja atkarība*.

¹⁶⁹ Ņikona, L. (2019) "Kā pārvadāt mājdzīvnieku – auto, sabiedriskajā transportā, uz kuģa un lidmašīnā" // Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/310354-ka-parvadat-majdzivnieku-auto-sabiedriskaja-transporta-uzkuga-un-lidmasina-2019>.

¹⁷⁰ Handy, M. C. (2018). The "De-Chattelization" of Companion Animals through Family Law Legislation: How Alaska's H.R. 147 Has Dismantled the Traditional Property Law View of Pets. *Family Law Quarterly*, 52(1), 170.p. // <https://www.jstor.org/stable/27007800>.

¹⁷¹ Dzīvnieku aizsardzības likuma 9.panta pirmās daļas 1.punkta a) apakšpunktā noteikts, ka PVD uzrauga un kontrolē mājas (istabas) dzīvnieku labturību – "tikai valsts veterinārās uzraudzības objektos un gadījumos, kad ir aizdomas vai sūdzības par normatīvo aktu pārkāpumiem".

¹⁷² MK noteikumi Nr.187 "Zemkopības ministrijas nolikums". Pieņemti: 30.04.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis 20.05.2019. Nr.99 (6438). Pēdējie grozījumi: 17.01.2023., 1.punkts.

Šie faktori ir būtiski kavējuši¹⁷³ mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma izstrādi, kā arī bijuši par cēloni visai haotiskam tiesiskā regulējuma jaunrades (jaunu tiesību normu izdošana, esošo grozīšana, tiesību normu atcelšana¹⁷⁴) procesam.

Promocijas darba 1.1.nodaļā autore veikusi mājas (istabas) dzīvnieku tiesību normu klasifikāciju pēc normu satura, izdalot sešas normatīvo aktu grupas: 1) nodokļu, 2) trakumsērgas apkarošanas, 3) medību, 4) dzīvnieku aizsardzības un labturības, 5) pārkāpumu un atbildības; 6) īpašuma tiesību normatīvie akti. Šajā nodaļā uzdevums ir analizēt spēkā esošās normas, tāpēc tiesiskā regulējuma sistematizāciju autore veikusi pēc normatīvo aktu juridiskā spēka hierarhijas¹⁷⁵, papildus iekļaujot Eiropas tiesību aktus un starptautiskos līgumus. Sistematizācijas grafisko attēlojumu skatīt pielikumā Nr.10.

Raksturojot spēkā esošos normatīvos aktus mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas jomā, jāsāk ar pamatlikumu – Satversmes 105.pantā¹⁷⁶ noteiktas cilvēka tiesības uz īpašumu, t.sk. dzīvnieku. Šīs tiesības ir pieļaujams ierobežot ar likumu, piemēram, *personai ir aizliegts turēt dzīvnieku, ja tā ir sodīta par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvnieku*¹⁷⁷, kā arī noteikts, ka īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm, kas DzAL noteikts kā dzīvnieka īpašnieka pienākums *rūpēties par labvēlīgu sabiedrības attieksmi pret viņa īpašumā esošo dzīvnieku; nodrošināt, lai dzīvnieks netraucētu un neapdraudētu cilvēkus vai citus dzīvniekus*¹⁷⁸. Apstiprinājums dzīvnieka un īpašuma tiesību saiknei rodams arī Satversmes tiesas spriedumā Lietā Nr.2002 – 01 - 03¹⁷⁹, saskaņā ar kuru atzīts, ka MK aizskāris suņu īpašnieku tiesības uz īpašumu.

¹⁷³ Pāris piemēri: Mājas (istabas) dzīvnieku labturības prasības tika apstiprinātas sešus gadus pēc DzAL spēkā stāšanās, ar vairākkārtējiem termiņu pagarinājumiem šo MK noteikumu izstrādei. Pirmie MK noteikumi “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”, apstiprināti 2008.g., ar vairākkārtēju spēkā stāšanās termiņu pārcelšanu, tā arī nestājās spēkā, 2011.gada 21.jūnijā tika pieņemti citi noteikumi par mājas (istabas) dzīvnieku reģistrāciju.

¹⁷⁴ Neimanis, J. (2004) “Ievads tiesībās”, Rīga: zv.adv. J.Neimanis, 90.lpp.

¹⁷⁵ Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likums. Pieņemts: 31.05.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 96, 20.06.2012. Pēdējie grozījumi: 24.11.2020., 9.panta pirmā daļa: 1) Satversme; 2) likumi; 3) Ministru kabineta noteikumi; 4) pašvaldību saistošie noteikumi.

¹⁷⁶ Latvijas Republikas Satversme. Pieņemts 15.02.1922. Publicēts: Latvijas Vēstnesis 01.07.1993. Nr.43.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994., Valdības Vēstnesis, 30.06.1922. Nr.141.; Diena, 81, 29.04.1993. Pēdējie grozījumi: 04.10.2018., 105.pants.

¹⁷⁷ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 4.panta otrā daļa.

¹⁷⁸ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 5.panta otrās daļas 2. un 3.punkts.

¹⁷⁹ Satversmes tiesa atzinusi MK 2001.gada 31.jūlija noteikumus Nr.349 "Grozījumi MK 1995.gada 3.oktobra noteikumos Nr.291 "Suņu un kaķu turēšanas noteikumi"" par neatbilstošiem Satversmes 105.pantam un Ministru kabineta iekārtas likuma 14.panta 3.punktam un ka “MK, izdodot apstrīdēto aktu, aizskāris pitbulterjera, Argentīnas dogu, Brazīlijas fila, Tosa inu un Amerikas Stafordšīras terjera šķirnes suņu īpašnieku, kā arī šo šķirņu suņu jaukتهņu saimnieku tiesības uz īpašumu”. LR Satversmes tiesas spriedums Lietā Nr.2002-01-03, 2002.gada 20.maijā “Par MK 2001.gada 31.jūlija noteikumu Nr.349 "Grozījumi MK 1995.gada 3.oktobra noteikumos Nr.291 "Suņu un kaķu turēšanas noteikumi"" atbilstību Satversmes 105.pantam un Ministru kabineta iekārtas likuma 14.panta 3.punktam”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 75 (2650), 21.05.2002.g. // <https://likumi.lv/ta/id/62273-par>

Atšķirīga pieeja vērojama Luksemburgas konstitūcijā, kur valsts galvenajā likumā nostiprināta vērtība – dzīvnieka aizsardzība un labturība: “Valsts garantē cilvēka un dabas vides aizsardzību, strādājot, lai izveidotu ilgstošu līdzsvaru starp dabas saglabāšanu, jo īpaši tās atjaunošanās spējā, un pašreizējo, kā arī nākotnes paaudžu vajadzību apmierināšanu. Tā veicina dzīvnieku aizsardzību un labturību.”¹⁸⁰; kas 2023.g. jaunajā Konstitūcijā papildināta: “Valsts garantē cilvēka un dabas vides aizsardzību, strādājot pie ilgtspējīga līdzsvara starp dabas saglabāšanu, īpaši tās atjaunošanās spēju, kā arī bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, un pašreizējo un nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanu. [...] Tā atzīst dzīvniekus par dzīvām būtnēm, kas nav cilvēki, un kuras ir apveltītas ar jūtām, un rūpējas par to labklājības aizsardzību.”¹⁸¹ un Vācijas pamatlikumā, kur noteikta valsts atbildība nākamo paaudžu priekšā par dabas un dzīvnieku aizsardzību konstitucionālās kārtības ietvaros caur likumdošanu un saskaņā ar likumu un taisnīgumu caur izpildvaru un tiesu varu¹⁸², kas nostiprina dzīvnieku pamattiesības – tiesības uz dzīvību un veselību¹⁸³. Šie piemēri apstiprina vērtību maiņu – dzīvnieka aizsardzībai un labturībai tiek pievērsta aizvien lielāka vērība ne tikai ētiskā, filosofiskā aspektā, bet arī tiesību aktos – gan speciālos dzīvnieku aizsardzības tiesību aktos, gan konstitūcijās.

Kā pirmo tiesību aktu grupu autore apskatīs starptautiskos un ES tiesību aktus. Latvija ratificējusi Eiropas konvenciju par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību¹⁸⁴, par ko norādīts, ka “līdz ar Eiropas Konvencijas par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību ratificēšanu Latvija iekļaujas starptautiskajā apritē, un arī citām valstīm ir interese, kāda situācija ir Latvijā.”¹⁸⁵ Diemžēl plašākai sabiedrībai medijos šis fakts aprobežojās vien ar aizliegumu turpmāk slīcināt

ministru-kabineta-2001-gada-31-julija-noteikumu-nr-349-grozījumi-ministru-kabineta-1995-gada-3-oktobra-noteikumos-nr-291-su...

¹⁸⁰ Dzīvnieku aizsardzības un labturības jautājums iekļauts šajā pantā ar 1999.gada 2.jūnija grozījumiem. Constitution du Grand-Duché du Luxembourg, Texte de la Constitution du Grand-Duché de Luxembourg, du 17 octobre 1868, Constitution of Luxembourg (in French) // <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/recueil/constitution/20191214, Art. 11bis>.

¹⁸¹ Version consolidée applicable au 01/07/2023: Constitution du Grand-Duché de Luxembourg, Art.41. Publication: 19/01/2023 // <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/constitution/1868/10/17/n1/consolide/20230701>.

¹⁸² Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, vom 23. Mai 1949 (BGBl. S.1), zuletzt geändert durch Artikel 1 des Gesetzes zur Änderung des Grundgesetzes (Artikel 82) vom 19. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2478). // <https://www.bundestag.de/parlament/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz, Art 20a>.

¹⁸³ Зубченко Н.И. (2014) К вопросу о соотношении понятий "благополучие животных" и "защита животных от жестокого обращения" в международном праве // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць / НУ "ОЮА" ; Південноукр. центр гендерних досліджень; / Голов. ред. доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік АПН України С. В. Ківалов. – Одеса, Вип. 52. – С. 140.

¹⁸⁴ Likums “Par Eiropas konvenciju par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību”. Pieņemts 02.09.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 21.09.2010. Nr.149 (4341).

¹⁸⁵ Bierande, R. (2010.gada 20.janvāris) “Vai konvencija mainīs sabiedrības attieksmi?”, LV portāls, iegūts: 23.09.2019. no: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/203864-vai-konvencija-mainis-sabiedribas-attieksmi-2010>.

kaķēnus¹⁸⁶, kas, autoresprāt, noniecināja Konvencijas kā juridiski saistoša starptautiska normatīva akta jēgu un mērķus kontrolēt: 1) dzīvnieku tirdzniecību (t.sk., nepieļaut eksotisko dzīvnieku importu) un 2) dzīvnieku populāciju (t.sk., humānu skaita regulāciju, sterilizējot dzīvniekus)¹⁸⁷.

Nozīmīga ietekme mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistēmā bija Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (EK) Nr.998/2003¹⁸⁸, kas kalpoja par pamatu mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas sistēmas izstrādei Latvijā, lemjot par līdz tam Latvijā maz pielietotu dzīvnieku apzīmēšanas veidu – mikroshēmu. Šo regulu aizstāj divas citas regulas: 1) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 576/2013¹⁸⁹ un 2) Komisijas Īstenošanas regula (ES) Nr. 577/2013¹⁹⁰ (tās piemēro no 2014.gada 29.decembra), kuras ietekmē mājas (istabas) dzīvniekiem izsniedzamo dokumentu regulējumu Latvijā: izstrādāts vienots ES paraugs Lolojumdzīvnieka pasēm ES, kuru ZM ar 2019.gada grozījumiem VetL¹⁹¹ ieviesusi kā obligātu Latvijas teritorijā visiem suņiem.

Likumus, kas iekļaujami mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistēmā, autore iedala divās grupās: vispārējie un speciālie (skatīt pielikumā Nr.10). Normatīvo aktu apskatu autore sadalījusi apakšnodaļās un sāks ar speciālajiem likumiem, skatot tos kopā ar nākamā līmeņa tiesību aktiem – MK noteikumiem – hronoloģiskā secībā.

¹⁸⁶ Informācija par Konvencijas par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību” ratificēšanu nacionālajos un reģionālajos medijos: 1) Brinkmane, I. (2010.gada 9.janvāris) “Kā slīcināja kaķēnus, tā slīcinās arī turpmāk”, “Diena”, iegūts: 23.09.2019. no: <https://www.diena.lv/raksts/sodien-laikraksta/ka-slicinaja-kakenus-ta-slicinas-ari-turpmak-712686>; 2) Barkāns, E. (2010.gada 13.janvāris) “Kaķēnu “sūtīšana jūrskolā” var izmaksāt tūkstošus”, iegūts 23.09.2019. no: <https://jauns.lv/raksts/zinas/221947-kakenu-sutisana-jurskola-var-izmaksat-tukstosus>; 3) nav norādīts autors (2010.gada 13.janvāris) “Kaķēni negrib “jūrskolā”. Ir varianti?”, “Kurzemes Vārds”, iegūts 23.09.2019. no: <https://www.liepajniekiem.lv/zinas/sabiedriba/kakeni-negrib-jurskola-ir-varianti-36818>; 4) Sudare, I. (2010.gada 11.janvāris) ““Jūrskolas” aizliegums”, “Staburags”, iegūts: 23.09.2019. no: <http://www.staburags.lv/citas-zinas/viedokli/jurskolas-aizliegums-17565>; 5) Savicka, I. (2010.gada 15.janvāris) “Aizliegs kaķēnus sūtīt “jūrskolā””, “Dzirkstele”, iegūts: 23.09.2019. no: <https://www.dzirkstele.lv/blogi/aizliegs-kakenus-sutit-jurskola-36923>.

¹⁸⁷ Saskaņā ar “Explanatory Report to the European Convention for the Protection of Pet Animals”, Strasbourg, 13.XI.1987, iegūts 14.10.2019., no: <https://rm.coe.int/16800ca43a>, 1.punktu.

¹⁸⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK) Nr.998/2003 (2003.gada 26.maijs) par dzīvnieku veselības prasībām, kas piemērojamas lolojumdzīvnieku nekomerciālai pārvietošanai, un ar kuru groza Padomes Direktīvu 92/65/EEK // ES Oficiālais Vēstnesis L 146, 13/06/2003 Lpp. 0001 - 0009, *Nav spēkā*.

¹⁸⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr.576/2013 (2013.gada 12.jūnijs) par lolojumdzīvnieku nekomerciālu pārvietošanu un par Regulas (EK) Nr.998/2003 atcelšanu. Publicēta: ES Oficiālais Vēstnesis L 178/1, 28.06.2013., 1./26. lpp.

¹⁹⁰ Komisijas Īstenošanas regula (ES) Nr.577/2013 (2013.gada 28.jūnijs) par identifikācijas dokumentu paraugiem suņu, kaķu un mājas sesku nekomerciālai pārvietošanai, teritoriju un trešo valstu saraksta izveidošanu un par deklarāciju formas, izkārtojuma un valodas prasībām atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr.576/2013 paredzētajiem konkrētiem nosacījumiem. Publicēta: ES Oficiālais Vēstnesis L 178/109, 28.06.2013., 109./148. lpp.

¹⁹¹ Grozījumi Veterinārmedicīnas likumā. Pieņemts: 28.11.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 248A, 10.12.2019, OP numurs: 2019/248A.21., 19.pants, ar kuru VetL 59.pantu papildina ar 17.punktu.

2.1. Speciālie tiesību akti mājas (istabas) dzīvnieku regulējumā

Par „jumta“ likumu mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskajā regulējumā atzīstams DzAL, uz kura 10.pantu¹⁹² pamatojoties, izdoti likumpakārtotie akti par šādām ar mājas (istabas) dzīvniekiem saistītām jomām:

- labturības prasības veterinārmedicīniskās aprūpes iestādēs: pirmajos MK noteikumos iekļauta atsevišķa nodaļa, kuras četros punktos nav nevienas labturības prasības¹⁹³; tos aizstāja 2013.g. MK noteikumi Nr.768¹⁹⁴, kuros vienā punktā minimālas labturības prasības iekļāva vien ar 2021.g. grozījumiem¹⁹⁵;
- labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai¹⁹⁶ – MK noteikumu līmenī šis ir apjomīgākais un nozīmīgākais normatīvais akts gan mājas (istabas) dzīvnieku īpašniekiem (turētājiem), gan uzraugošajām institūcijām (ņemot vērā, ka gan KL, gan DzAL X nodaļas panti par dzīvnieku turēšanas noteikumu pārkāpumiem ir blanketa normas);
- labturības prasības dzīvnieku patversmēs un dzīvnieku viesnīcās¹⁹⁷ – šajā normatīvo aktu sistēmā šie MK noteikumi ir būtiski, jo lielākā daļa dzīvnieku patversmju Latvijā¹⁹⁸ nodrošina tieši mājas (istabas) dzīvnieku – galvenokārt suņu un kaķu – uzturēšanu;
- savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietu reģistrācija¹⁹⁹ – uz promocijas darba tēmu attiecas, ciktāl savvaļas sugas dzīvnieks tiek turēts kā mājas (istabas) dzīvnieks, vairāk par šo jautājumu skatīts šī promocijas darba 4.3.nodaļā;

¹⁹² Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 10.panta 2., 7., 8., 11., 12., 20., 22. un 23.punkts.

¹⁹³ Saskaņā ar Dzīvnieku aizsardzības likuma 10.panta 7.punktu izdoti MK noteikumi Nr.599 “Prasības dzīvnieku veterinārmedicīniskās aprūpes prakses darba vietām”. Pieņemti: 13.07.2004. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.07.2004. Nr.112, *Nav spēkā*, III nodaļa.

¹⁹⁴ MK noteikumi Nr.768 “Prasības veterinārmedicīniskās prakses iestādēm un veterinārmedicīniskā pakalpojuma sniedzējiem, to reģistrācijas un reģistrācijas anulēšanas kārtība”. Pieņemti: 10.09.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 12.09.2013., Nr.178. Pēdējie grozījumi: 21.12.2021., 9.4.punkts.

¹⁹⁵ MK noteikumi Nr.859 “Grozījumi Ministru kabineta 2013.gada 10.septembra noteikumos Nr.768 “Prasības veterinārmedicīniskās prakses iestādēm un veterinārmedicīniskā pakalpojuma sniedzējiem, to reģistrācijas un reģistrācijas anulēšanas kārtība”. Pieņemti: 21.12.2021. Publicēts: LV, 23.12.2021., Nr.248, OP numurs: 2021/248.19., 1., 2., 3.punkts.

¹⁹⁶ Saskaņā ar Dzīvnieku aizsardzības likuma 10.panta 2.punktu izdoti MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012.

¹⁹⁷ Saskaņā ar Dzīvnieku aizsardzības likuma 10.panta 7. un 12.punktu izdoti MK noteikumi Nr.407 “Noteikumi par dzīvnieku labturības prasībām dzīvnieku patversmēs un dzīvnieku viesnīcās, kārtību, kādā dzīvnieku nodod dzīvnieku patversmē vai dzīvnieku viesnīcā, kā arī dzīvnieku patversmju un dzīvnieku viesnīcu reģistrācijas kārtību”. Pieņemti: 16.05.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.05.2006. Nr.83 (3451). Pēdējie grozījumi: 11.01.2022.

¹⁹⁸ 25 no 27 PVD reģistrētajām dzīvnieku patversmēm uztur mājas (istabas) dzīvniekus (dati uz 04.02.2021.g.).

¹⁹⁹ Saskaņā ar Dzīvnieku aizsardzības likuma 10.panta 22.punktu izdoti MK noteikumi Nr.1146 “Savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietu reģistrācijas kārtība”. Pieņemti: 21.12.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.12.2010. Nr.204. Pēdējie grozījumi: 06.08.2013.

- suņa atzīšana par bīstamu un prasības bīstama suņa turēšanai²⁰⁰ – vērtējami kā piemērošanas ziņā problemātiskākie MK noteikumi analizējamā normatīvo aktu sistēmā (vairāk par šo tiks aplūkots šī promocijas darba 4.4.nodaļā) un šie ir jau otrie MK noteikumi, kuri aizstāj spēku zaudējušos 2006.g. noteikumus Nr.109²⁰¹;
- prasības klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanai²⁰² – nosaka gan prasības klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanai, gan dzīvnieku ķērāja pienākumus, apmācības programmu, apmācības un reģistrācijas kārtību, kā arī dzīvnieku ķērāja apliecības izsniegšanas un anulēšanas kārtību, un ir jau trešie MK noteikumi, aizstājot MK 2010.g. noteikumus Nr.1192²⁰³, kuri savukārt aizstāja MK 2007.g. noteikumus Nr.606²⁰⁴, veidojot nosaukumā mainīgo jēdzienu ķēdi: noteikumi – kārtība – prasības;
- dzīvnieku pārvadāšana²⁰⁵ – speciālās normas par mājas (istabas) dzīvniekiem noteiktas šo noteikumu 5. un 7.punktā, reglamentējot mājas (istabas) dzīvnieka pārvadāšanu transportlīdzeklī un sabiedriskajā transportlīdzeklī (sākotnēji šos jautājumus regulēja MK noteikumi Nr.266, bet ar 2009.g. grozījumiem²⁰⁶ nodaļa – Prasības mājas (istabas) dzīvnieku pārvadāšanai – svītrotā, kā arī no MK noteikumu 266 nosaukuma svītrots vārds “pārvadāšanai”), dzīvnieku pārvadāšanas noteikumi kopš 2000.g. izdoti jau ceturto reizi, iepriekšējie aizstājuši viens otru: 2000., 2003. un 2008.g.²⁰⁷

Nav izstrādāti DzAL 10.panta 23.punktā paredzētie MK noteikumi par kārtību, kādā veicama apmācība dzīvnieku labturības jautājumos, apmācības programmu, kārtību, kādā izsniedzams un anulējams apliecinājums par veikto apmācību, kā arī apmācīto personu

²⁰⁰ Saskaņā ar Dzīvnieku aizsardzības likuma 10.panta 11.punktu izdoti MK noteikumi Nr.428 “Kārtība, kādā suni atzīst par bīstamu, un prasības bīstama suņa turēšanai”. Pieņemti: 19.06.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.06.2012. Nr.102 (4705).

²⁰¹ MK noteikumi Nr.109 “Noteikumi par kritērijiem un kārtību, kādā suni atzīst par bīstamu un nosaka turpmāko rīcību ar to, kā arī par prasībām bīstama suņa turēšanai”. Pieņemti: 07.02.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 10.02.2006. Nr.25 (3393). *Nav spēkā*.

²⁰² Saskaņā ar Dzīvnieku aizsardzības likuma 10.panta 20.punktu izdoti MK noteikumi Nr.678 “Klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanas prasības”. Pieņemti: 02.10.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 05.10.2012. Nr.158 (4761).

²⁰³ MK noteikumi Nr.1192 “Klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanas kārtība”. Pieņemti: 28.12.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.12.2010. Nr.206 (4398). *Nav spēkā*.

²⁰⁴ MK noteikumi Nr.606 “Klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanas noteikumi”. Pieņemti: 04.09.2007. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 14.09.2007. Nr.149 (3725), *Nav spēkā*.

²⁰⁵ Saskaņā ar Dzīvnieku aizsardzības likuma 10.panta 8.punktu izdoti MK noteikumi Nr.322 “Dzīvnieku pārvadāšanas noteikumi”. Pieņemti: 18.06.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.06.2013. Nr.118 (4924). Pēdējie grozījumi: 02.09.2014.

²⁰⁶ MK noteikumi Nr.669 “Grozījumi MK 2006.gada 4.aprīļa noteikumos Nr.266 "Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai, pārvadāšanai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai". Pieņemti: 30.06.2009. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 07.07.2009. Nr.105 (4091).

²⁰⁷ MK noteikumi Nr.1079 “Dzīvnieku pārvadāšanas noteikumi”. Pieņemti: 22.12.2008. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.2008. Nr.201 (3985). *Nav spēkā*; MK noteikumi Nr.713 “Dzīvnieku pārvadāšanas noteikumi”. Pieņemti: 16.12.2003. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 19.12.2003. Nr.180 (2945), *Nav spēkā*; MK noteikumi Nr.309 “Dzīvnieku pārvadāšanas noteikumi”. Pieņemti: 05.09.2000. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.09.2000. Nr.313/315 (2224/2226), *Nav spēkā*.

reģistrācijas kārtību²⁰⁸. Atsauce uz DzAL 10.panta 23.punktu dota MK noteikumiem Nr.322 “Dzīvnieku pārvadāšanas kārtība”, kuru 1.2.punktā paredzēts, ka šie noteikumi nosaka arī kārtību, kādā veic apmācību par dzīvnieku labturību pārvadāšanas laikā, apmācības programmu un kārtību, kādā izsniedz un anulē apliecinājumu par apmācību, kā arī apmācīto personu reģistrācijas kārtību. Savukārt, šī deleģējuma mērķis ir bijis MK noteikumu Nr.266 grozījumu²⁰⁹ rezultātā papildinātā 33.¹3.punkta nodrošinājumam: *mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieks, kas pavairo tam piederošos suņus, kaķus vai mājas (istabas) seskus un atsavina to pēcnācējus ir apmācīts mājas (istabas) dzīvnieku labturības jomā un saņēmis apmācību apliecināšanu dokumentu, kas nav reglamentēts vēl joprojām.*

Speciālas normas attiecībā uz mājas (istabas) dzīvniekiem satur arī VetL – dzīvnieka īpašnieka tiesības un pienākumi veterinārmedicīnas jomā, t.sk., no šī likuma izriet deleģējums izdot vairākus MK noteikumus šajā tiesiskā regulējuma sistēmā:

- trakumsērgas profilakse un apkarošana²¹⁰ – nosaka trakumsērgas profilakses un apkarošanas kārtību, kas jāievēro mājas (istabas) dzīvnieka īpašniekam, ja ir aizdomas par dzīvnieka inficēšanos ar trakumsērgu;
- mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācija²¹¹ – nosaka suņu, kaķu un mājas (istabas) sesku reģistrācijas kārtību. Šie ir jau trešie MK noteikumi, kas aizstāja 2011.g. MK noteikumus²¹² ar tādu pašu nosaukumu. 2008.g. MK noteikumiem²¹³ vairākkārt pārcelti spēkā stāšanās termiņi, tie tā arī spēkā nestājās.

Diviem no augstāk minētajiem MK noteikumiem deleģējums izriet gan no DzAL, gan no VetL: noteikumi dzīvnieku patversmēm un suņa atzīšanai par bīstamu.

Pie speciālajiem likumiem mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistēmā jāmin arī Medību likums un Dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba likums.

²⁰⁸ DzAL Pārejas noteikumu 11.punktā noteiktais termiņš šo noteikumu izstrādei ir līdz 31.12.2012.

²⁰⁹ Grozījumi DzAL un MK noteikumos Nr.266 veikti kompleksi: DzAL 10.pants papildināts ar 23.punktu ar 08.03.2012.g. Grozījumiem DzAL, kas stājās spēkā 15.04.2012.g., bet MK noteikumi Nr.266 papildināti ar 33.¹ punktu: MK noteikumi Nr.287 “Grozījumi Ministru kabineta 2006.gada 4.aprīļa noteikumos Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 24.04.2012. Publicēts: LV, 27.04.2012., Nr.66., 10.punkts.

²¹⁰ Saskaņā ar Veterinārmedicīnas likuma 25.panta 4.punktu un 36.pantu izdoti MK noteikumi Nr.178 “Trakumsērgas profilakses un apkarošanas kārtība”. Pieņemti 23.02.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 26.02.2010. Nr.33 (4225). Pēdējie grozījumi: 02.07.2019.

²¹¹ Saskaņā ar Veterinārmedicīnas likuma 25.panta 6.punktu izdoti MK noteikumi Nr.359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”. Pieņemti: 21.06.2022. Publicēts: LV, 28.06.2022., Nr.122, OP numurs: 2022/122.4.

²¹² MK noteikumi Nr.491 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”. Pieņemti: 21.06.2011. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.06.2011. Nr.100 (4498). *Nav spēkā.*

²¹³ MK noteikumi Nr.277 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”. Pieņemti: 15.04.2008. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 18.04.2008. Nr.61 (3845). *Nav spēkā.*

Medību likums uz mājas (istabas) dzīvniekiem attiecināms daļā par klaiņojošu mājas (istabas) dzīvnieku atrašanos medību platībās, kad to nogalināšana pielīdzināma medībām²¹⁴. Par apkārtklejojošu suņu un kaķu kaitīgumu no dabas aizsardzības viedokļa norādījuši jau prof.A.Kalniņš un doc.E.Tauriņš pagājušā gadsimta vidū, uzsverot, ka “to iznīcināšana ir meža sardzes pienākums”²¹⁵. Medību noteikumu 5.punktā noteikts, ka “*Klaiņojošu mājas (istabas) dzīvnieku nonāvēšana medību platībās, izmantojot medību šaujamo ierociņus un ievērojot dzīvnieku aizsardzību reglamentējošo starptautisko līgumu un citu normatīvo aktu prasības, atļauta visu gadu.*”²¹⁶ Šis punkts vērtējams kā kompromiss starp iepriekšējo kārtību, kur klaiņojoši suņi un kaķi tika pieskaitīti nelimitētiem medījamiem dzīvniekiem²¹⁷, un nākotnes mērķi – nepieļaut mājas (istabas) dzīvnieku šaušanu vispār, bet gan risināt suņu un kaķu turēšanas jomu atbilstoši Eiropas konvencijas par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību 12.pantā²¹⁸ noteiktajam – veicot atbilstošus juridiskus un/vai administratīvus pasākumus, lai samazinātu klaiņojošo dzīvnieku skaitu, izmantojot paņēmienus, kas dzīvniekiem rada pēc iespējas mazāk sāpju, ciešanu vai distresa. Autore uzskata, ka jau šobrīd ar šo normu ir aizliegta klaiņojošu suņu un kaķu šaušana, tomēr likumdevējs normu konfliktu nesaskatīja un Medību likuma 3.panta otrās daļas 3.punktā iekļāva atrunu: “*ievērojot dzīvnieku aizsardzību reglamentējošos starptautiskos līgumus un citus normatīvos aktus*”²¹⁹.

Medību likuma 2003.g. pamata versijā 3.panta redakcija pieļāva strīdīgas situācijas saistībā ar kritērijiem, kas tika šajā normā paredzēti suņu un kaķu nonāvēšanai. Tā kā spēkā esošā norma ir pārāk vispārēja, nereti tās interpretācija tiek balstīta uz vēsturisko redakciju, tāpēc autore uzskata par nepieciešamu aplūkot kritērijus, pēc kuriem tiek attaisnota suņu un kaķu šaušana:

1) medību platībās klaiņojoši suņi un kaķi – mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieks, kas nav mednieks, nespēj atšķirt, kura teritorija ir medību platības, kura nav. Autore praksē bijuši gadījumi, kad pat nekustamā īpašuma īpašnieks nezina, vai tā īpašums ir iekļauts medību platībā,

²¹⁴ Medību likums. Pieņemts 08.07.2003. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 23.07.2003. Nr.107 (2872). Pēdējie grozījumi: 11.11.2021., 3.panta otrās daļas 3.punkts.

²¹⁵ Kalniņš, Arv., Tauriņš, E. (1958) “Medniecība un dabas aizsardzība”, red.A.Feldhūne “Saudzējiet un mīliet dabu”, Dabas aizsardzības komisija, Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, Rīgā, 164.lpp.

²¹⁶ MK noteikumi Nr.421 “Medību noteikumi”. Pieņemti: 22.07.2014. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 01.08.2014. Nr.150 (5210). Pēdējie grozījumi: 12.04.2022., 5.punkts.

²¹⁷ MK noteikumi Nr.760 “Medību noteikumi”. Pieņemti: 23.12.2003. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.12.2003. Nr.183, *Nav spēkā*, 3.2.14.punkts.

²¹⁸ Eiropas konvencija Par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību, Pieņemta Strasbūrā, 13.11.1987. Publicēts: LV, 21.09.2010. 149 (4341)., III.nodaļa – Papildus pasākumi attiecībā uz klaiņojošiem dzīvniekiem, 12.pants.

²¹⁹ Medību likuma 3.panta redakcija saskaņā ar Grozījumi Medību likumā. Pieņemts 20.06.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.07.2013. Nr.133.

līdz brīdim, kad tam piederošs dzīvnieks (suns, kaķis) jau ir nošauts, pamatojoties uz Medību likuma 3.pantu;

2) klaiņojoši suņi, izņemot šķirnes medību suņus – nevienā normatīvā aktā nav norādīts, kuras suņu šķirnes uzskatāmas par medību suņu šķirnēm, lai gan normatīvais regulējums paredz stingru noteikumu, ka “*medībās atļauts izmantot tikai šķirnes medību suņus*”²²⁰. Juridiskā atšķirība: nošaujot medību šķirnes suni, darbība kvalificējama kā medību noteikumu pārkāpums, bet bezšķirnes vai ne-medību šķirnes suņa nošaušana var tikt kvalificēta kā cietsirdīga izturēšanās pret dzīvnieku. Administratīvā apgabaltiesa lietā Nr.142131711²²¹ skatīja strīdu tieši nošautā un sašautā (viens suns nošauts, otrs ievainots) suņu šķirnes jautājumā – pārsūdzības iemesls ir arguments, ka “šobrīd Latvijas normatīvajos tiesību aktos nav noteiktas medību suņu šķirnes [2.1.] ... labradora šķirnes suņi Latvijā medībās nav izmantoti un Latvijas medību suņu kluba organizētajās speciālajās medību suņu izstādēs reģistrētas 17 suņu šķirnes, kur labradoru šķirne nav minēta kā medību suns [2.2.]”. Tiesa apelācijas sūdzību noraidīja, atzīstot, ka šķirne labradora-retrīvers ir uzskatāma par medību suņu šķirni. Attiecīgi strīdus jautājums nākotnē varētu nebūt par 17 suņu šķirnēm, kuras reģistrētas medību suņu izstādēs un labradora-retrīvera šķirni, kuru tiesa atzinusi kā medību suņu šķirni, bet vairāk kā 500²²² citas suņu šķirnes ir nenoteiktības statusā. Autore uzskata, ka lietderīgāk ir Medību noteikumu pielikumā iekļaut Latvijā atzīto medību suņu šķirņu sarakstu un to regulāri aktualizēt;

3) *suņi un kaķi, kas klaiņo medību platībās tālāk par 200 metriem no apdzīvotām vietām vai dzīvojamām mājām* – konkrēti definēts attālums, kas radīja virkni problēmu praksē: nošauto dzīvnieku līķi tika pārvietoti tālāk par 200 metriem no apdzīvotām vietām; šie 200 metri tika uzskatīti kā pamatnoteikums suņa/kaķa nošaušanai, lai gan primārais mērķis ir nosargāt savvaļas dzīvnieku – attaisnojošs iemesls suņa/kaķa nošaušanai medību platībā ir tiešs apdraudējums, t.i., suns/kaķis plosa savvaļas dzīvnieku; mednieki tika attaisnoti arī gadījumos, kad suns/kaķis nošauts tuvāk par 200 metriem, tādējādi radot cietušo, t.i., nošauto dzīvnieku īpašnieku, neizpratni un neticību taisnīgumam. Piemēram, lietā Nr.A420616010²²³ pastāvēja strīds par attālumu, kādā nošauts suns. Faktiski suns nošauts 120 metru attālumā no mednieka

²²⁰ MK noteikumi Nr.421 “Medību noteikumi”. Pieņemti: 22.07.2014. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 01.08.2014. Nr.150 (5210). Pēdējie grozījumi: 12.04.2022., 95.punkts.

²²¹ Latvijas Republikas Administratīvā apgabaltiesa. Spriedums. 24.05.2013. lietā Nr.142131711 (lietas arhīva Nr.143/AA43-0610-13/10), kvadrātiekvās norādīti citētie sprieduma punkti.

²²² Biedrības “Latvijas kinoloģiskā federācija” informācija par šīs organizācijas sastāvā esošiem 126 suņu šķirņu audzētājiem - <http://www.dogs.lv/lv/klubi-un-audzetasvas/audzetavas/>; 554 suņu šķirnes apkopotas no vairākām pasaules suņu audzētāju organizācijām - https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_dog_breeds – kopējais suņu šķirņu skaits nav nosakāms; 1982.g. avotā minēts, ka “pasaulē ir vairāk nekā 400 kultivēto suņu šķirņu” [A.Siliņš “Medību suņu audzēšana un apmācība”, Rīga, Avots, 1982, 7.lpp.], kas liecina, ka šķirņu skaits ir pastāvīgā dinamikā.

²²³ Latvijas Republikas Administratīvā rajona tiesa. Spriedums 22.03.2011. lietā Nr.A420616010.

(šāvēja) mājas, bet VMD attaisnojis mednieka rīcību, argumentējot, ka 200 metru attālums ir skaitāms no suņa saimnieka mājas. Šāda interpretācija ir bīstama, jo VMD ir kompetentā iestāde, kurai jāuzrauga un jākontrolē medību likumība. Arī tiesa atzinusi, ka "...šāds Medību likuma 3.panta pirmās daļas tulkojums, [...], ir nepareizs". Sprieduma 14.punktā noteikts: "Tiesas ieskatā, šīs normas mērķis, nosakot noteiktu attālumu, no kura drīkst veikt klaiņojošu suņu nomedīšanu, ir vērsts uz jebkuru apdzīvotu vietu un uz jebkuru dzīvojamo māju, lai nodrošinātu droša šaušanas attāluma ievērošanu.";

4) *par klaiņojošiem atzīstami: brīvi klejojoši kaķi un suņi bez uzpurņa vai reģistrācijas žetona* – šajā punktā jānodala kaķu un suņu turēšanas noteikumi. Saskaņā ar MK noteikumu Nr.266 21.punktu vecāks par sešiem mēnešiem sterilizēts kaķis var brīvi uzturēties ārpus īpašnieka (turētāja) teritorijas, kas jau ir normu kolīzija kaķa turēšanas noteikumos. Suns uzskatāms par klaiņojošu, ja tam nav uzpurņa vai reģistrācijas žetona – tātad jābūt vismaz vienam no šiem aksesuāriem, jo savienojošais saiklis ir "vai". Kopš 2006.g. ir mainījušies noteikumi uzpurņa lietošanā²²⁴ – tie jālieto tikai suņiem, kuri atzīti par bīstamiem, vai suņiem, kuri tiek pārvadāti sabiedriskajā transportā²²⁵. Medību likums pieņemts agrāk (2003.g.), šī likuma 3.panta norma par uzpurni saistāma ar Suņu un kaķu turēšanas noteikumu²²⁶ 5.6.punktu, kas noteica īpašnieka pienākumu: "*izvest suņus pastaigā tikai līdz 1,5 m garā pavadā un ar uzliktu uzpurni (izņemot dekoratīvos suņus un suņus, kas speciāli apmācīti invalīdu apkalpošanai). Bez pavadas un uzpurņa suņus atļauts turēt vai palaist tikai suņu apmācību un pastaigu laukumos, medībās, ganot dzīvnieku ganāmpulkus, kā arī noziedznieku aizturēšanas operācijās*". Pasvītrotie vārdi ļauj pieņemt, ka tieši šī norma bijusi par pamatu Medību likuma 3.panta pamata redakcijas formulējumam, lai gan šie MK noteikumi bija zaudējuši spēku ar 2000.g. 1.janvāri, kad spēkā stājās DzAL. Novēcojusi prasība ir arī par reģistrācijas žetona esamību – šo kārtību nosaka vietējās pašvaldības un ne visās pašvaldībās suņu reģistrācija tika noteikta (pārsvarā suņus reģistrēja un žetonus izsniedza pilsētās). Attiecīgi varbūtība, ka medību platībās atradīsies kādā pilsētā reģistrēts suns ar reģistrācijas žetonu, ir salīdzinoši zema – lai gan jau minētajā lietā Nr.A420616010²²⁷ nošautajam sunim bijusi gan kaklasiksna, gan

²²⁴ MK noteikumu Nr.266 pamata versijā vairākos punktos tika uzsvērts "bez uzpurņa" (13., 14.1., 14.3.punkts), ar 30.06.2009.g. grozījumiem MK noteikumos Nr.266 vārds "uzpurnis" svītrots no šiem punktiem, noteikumos Nr.266 atstājot tikai vienīgo gadījumu, kad uzpurnis ir jālieto, t.i., kad suns atzīts par bīstamu (12.2.punkts).

²²⁵ Sākotnēji šīs prasības reglamentētas MK 04.04.2006.g. noteikumu Nr.266 7.1. un 12.2.punktā, ar MK 22.12.2008.g. noteikumiem Nr.1079 "Dzīvnieku pārvadāšanas noteikumi" (zaudējuši spēku ar MK 18.06.2013.g. noteikumiem Nr.322) no MK noteikumiem Nr.266 izslēgta II nodaļa Prasības mājas (istabas) dzīvnieku pārvadāšanai un norma par mājas (istabas) dzīvnieku pārvadāšanu sabiedriskajā transportā pārcelta uz MK noteikumiem Nr.1079 12.1.punktā (tagad uz spēkā esošiem MK noteikumiem Nr.322 7.1.punktā).

²²⁶ MK noteikumi Nr.291 „Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”. Pieņemti: 03.10.1995. Publicēti: „Latvijas Vēstnesis”, 10.10.1995. Nr.155 (438), *Nav spēkā*.

²²⁷ Latvijas Republikas Administratīvā rajona tiesa. Spriedums 22.03.2011. lietā Nr.A420616010.

žetons. No 2004.g. ZM darba grupās tika strādāts pie jaunas, valstī vienotas suņu reģistrācijas kārtības, kā apzīmēšanas līdzekli paredzot mikroshēmas, atsakoties no reģistrācijas žetoniem, kas ietekmēja arī pašvaldību lēmumus netērēt līdzekļus ne vietējām reģistrācijas kārtībām, ne reģistrācijas žetoniem. Secināms, ka Medību likuma 3.panta pirmās daļas kritēriji gan katrs atsevišķi, gan visi kopā bija neviennozīmīgi interpretējami, kā arī pretrunā ar citiem normatīvajiem aktiem.

Diemžēl suņi ar medību šaujamierociem tiek nogalināti gan medību platībās, gan ārpus tām. Apskatot tiesu praksē četrus gadījumus, kad ar medību šaujamieroci nogalināti suņi, autore secina, ka nevienā no šiem tiesas spriedumiem nav atsauces uz Medību likumu. Pat situācijā, kad suņi nogalināti it kā aizsargājot stirnas no suņu uzbrukuma – kur formāli saskatāmas gan medību pazīmes, gan suņu klaiņošana, tās rezultātā arī uzbrukumi savvaļas dzīvniekiem – lietā Nr.11355028113²²⁸ pēc KL 230.panta pirmās daļas, tiesa atsaucas uz DzAL 4.panta pirmās daļas 1.punktu un DzAL 44.pantu. Pārējos trīs gadījumos suņu nošaušanas pamats ir bijis svešu suņu esamība saimniecībās, kur cietuši lauksaimniecības dzīvnieki – arī šajos spriedumos, neskatoties uz to, ka ir pielietots medību šaujamierocis, atsauces uz Medību likumu nav, bet: lietās Nr.11280029416²²⁹ un Nr.11280015717²³⁰ ir atsauce uz DzAL 4.panta pirmās daļas 1.punkta pārkāpumu; savukārt, lietā Nr.11210081616²³¹ – uz DzAL preambulu, 4.panta pirmās daļas 1.punktu, CL 1040.²³², 2368.pantu²³³ un Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likuma²³⁴ 30.panta ceturtās daļas 4.punktu. Secināms, ka medību tiesiskais regulējums attiecībā uz mājas (istabas) dzīvniekiem ir neviennozīmīgi saprotams, netiek atbilstoši piemērots.

Pārejot no medību jomas uz ciltsdarbu, pieminēšanas vērts fakts ir Latvijā selekcionēta suņu šķirne – Latvijas dzinējsuns – pie kā selekcijas darbs uzsākts 1965.g., šķirne standartizēta 1971.g.²³⁵ Ciltsdarba tiesiskais regulējums uz mājas (istabas) dzīvniekiem attiecināms tikai no 2011.g.²³⁶, kad spēkā stājās Ciltsdarba un dzīvnieku audzēšanas likums²³⁷, kas zaudēja spēku

²²⁸ Rīgas rajona tiesa. Spriedums 08.06.2015. lietā Nr.11355028113 (lietas arhīva Nr.K35-0062-15/17).

²²⁹ Limbažu rajona tiesa. Spriedums 04.08.2017. lietā Nr.11280029416 (lietas arhīva Nr.K21-0069-17/2).

²³⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departaments. Lēmums 15.11.2018. lietā Nr.11280015717 (SKK-584/2018).

²³¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departaments. Lēmums 15.11.2018. lietā Nr.11210081616 (SKK-417/2018).

²³² Īpašnieka pašreizējās tiesības.

²³³ Zaudējuma atlīdzināšanas pienākums un atbrīvošana no zaudējuma atlīdzināšanas.

²³⁴ Zaudējis spēku ar 14.03.2019.: Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums. Pieņemts: 28.10.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 17.11.2010., Nr.183, *Nav spēkā*.

²³⁵ Siliņš, A. (1982) "Medību suņu audzēšana un apmācība", Rīga, Avots, 127.-128.lpp.

²³⁶ Līdz 2011.gadam ciltsdarba jautājumi valstiskā līmenī tika reglamentēti tikai lauksaimniecības dzīvniekiem, mājas (istabas) dzīvnieku vairošanu pilnībā atstājot nevalstisko organizāciju ziņā.

²³⁷ Ciltsdarba un dzīvnieku audzēšanas likums. Pieņemts: 20.01.2011. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.02.2011., Nr.21, *Nav spēkā*.

2018.g., kad spēkā stājās Dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba likums²³⁸, un attiecas tikai uz trim mājas (istabas) dzīvnieku sugām: suņiem, kaķiem, mājas (istabas) seskiem. Šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizācijas reģistrēšanas un atzīšanas kārtību, kā arī šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku ciltsgrāmatas kārtošanas, ciltsrakstu izsniegšanas un audzēšanas programmas apstiprināšanas kārtību nosaka MK noteikumi²³⁹, kas aizstāja 2011.g. noteikumus par šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizāciju reģistrēšanas, šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku ciltsgrāmatas kārtošanas un ciltsrakstu izsniegšanas kārtību²⁴⁰. Jaunie MK noteikumi paplašina regulējamo jautājumu loku, īpaši pēc pēdējo grozījumu²⁴¹ veikšanas, kad būtiska grozījumu daļa skāra tieši mājas (istabas) dzīvnieku audzēšanas normas. Padziļināti šie normatīvie akti tiks skatīti šī promocijas darba 4.2.nodaļā.

2.2. Vispārējie tiesību akti mājas (istabas) dzīvnieku regulējumā

Kā vispārējie mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma likumi minami: CL (Lietu tiesību daļa); KL; LAPK (līdz 01.07.2020.g.); Administratīvās atbildības likums²⁴² (AAL, no 01.07.2020.g.); Pašvaldību likums²⁴³; likums “Par nodokļiem un nodevām”²⁴⁴.

Mājas (istabas) dzīvnieks kā īpašuma priekšmets ir CL regulēšanas objekts. Arī DzAL dota atsauce uz CL, nosakot, ka “Dzīvnieka īpašniekam ir Civillikumā noteiktā vara pār dzīvnieku, izņemot šajā likumā un citos normatīvajos aktos noteiktos gadījumus”²⁴⁵, uzsverot, ka DzAL attiecībā uz dzīvniekiem ir speciālais likums. Mājas (istabas) dzīvnieka civiltiesiskie aspekti skatīti šī promocijas darba 3.nodaļā.

²³⁸ Dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba likums. Pieņemts 11.10.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24.10.2018. Nr.210 (6296).

²³⁹ Pamatojoties uz Dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba likuma 5.panta otrās daļas 2. un 3.punktu un 9.panta trešo daļu izdoti MK noteikumi Nr.10 “Šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizācijas reģistrēšanas un atzīšanas kārtība, kā arī šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku ciltsgrāmatas kārtošanas, ciltsrakstu izsniegšanas un audzēšanas programmas apstiprināšanas kārtība”. Pieņemti: 08.01.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis 10.01.2019. Nr.7 (6346).

²⁴⁰ MK noteikumi Nr.473 “Šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizāciju reģistrēšanas, šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku ciltsgrāmatas kārtošanas un ciltsrakstu izsniegšanas kārtība”. Pieņemti: 21.06.2011. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.06.2011., Nr.99. *Nav spēkā*.

²⁴¹ MK noteikumi Nr.606 “Grozījumi Ministru kabineta 2019. gada 8. janvāra noteikumos Nr. 10 "Šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizācijas reģistrēšanas un atzīšanas kārtība, kā arī šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku ciltsgrāmatas kārtošanas, ciltsrakstu izsniegšanas un audzēšanas programmas apstiprināšanas kārtība". Pieņemti: 29.09.2020. Publicēts: Latvijas Vēstnesis 01.10.2020. Nr.190, OP numurs: 2020/190.6.

²⁴² Administratīvās atbildības likums. Pieņemts 25.10.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 14.11.2018 Nr.225, OP numurs 2018/225.1. Pēdējie grozījumi: 12.12.2019.

²⁴³ Pašvaldību likums. Pieņemts: 20.10.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 04.11.2022., Nr.215, OP numurs: 2022/215.1.

²⁴⁴ Likums “Par nodokļiem un nodevām”. Pieņemts 02.02.1995. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 18.02.1995. Nr.26 (309). Pēdējie grozījumi: 22.12.2022.

²⁴⁵ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 5.panta pirmā daļa.

Atbildības jautājumi tiek regulēti atkarībā no nodarījuma smaguma: AAL un DzAL (no 01.07.2020.g.) – administratīvā atbildība; KL – kriminālatbildība. Atbildība par pārkāpumiem vai noziedzīgiem nodarījumiem pret dzīvniekiem, autoresprāt, dalāma pēc vairākiem klasifikācijas paņēmieniem, piemēram:

1. pēc subjekta: 1.1. ikviena persona (par dzīvnieku aizsardzības pārkāpumiem neatkarīgi no īpašuma tiesību esamības/neesamības uz dzīvnieku); 1.2. dzīvnieka īpašnieks / turētājs (kā tiešais subjekts, uz kuru attiecas dzīvnieka turēšanas un labturības prasības);
2. pēc dzīvnieka īpašnieka tiesiskajām attiecībām²⁴⁶: 2.1. atbildība attiecībās ar trešajām personām (KL 230.pants; DzAL 54.panta otrā daļa; 58.pants; CL 2363.-2366.panti); 2.2. atbildība attiecībā pret dzīvnieku kā dzīvu būtni – KL 230.pants; DzAL 57.pants; 59.pants.

Raksturojot šos atbildības veidus, konstatējams, ka pirmajā gadījumā paredzēta gan kriminālā, gan administratīvā, gan civiltiesiskā atbildība, savukārt, otrajā – tikai kriminālā vai administratīvā atbildība. Ja pirmajā gadījumā puses ir vienlīdzīgas (gan dzīvnieka īpašnieks, gan cietušais ir cilvēki vai juridisko personu pārstāvji, kas arī ir fiziskas personas), tad otrajā gadījumā cietušais ir dzīvnieks, kuru var pārstāvēt tā īpašnieks. Ja īpašnieks cietusirdīgi izturas pret savu dzīvnieku, tad dzīvnieks paliek sabiedrības vai valsts aizsardzībā. Šādos gadījumos dzīvnieka intereses pārstāv valsts iestādes – PVD (kontrolējot dzīvnieku labturības prasību ievērošanu), policija (izmeklējot krimināllietas), prokuratūra (uzturot valsts apsūdzību tiesā). DzAL 9.pantā paredzēts, ka uzraudzībā var iesaistīt sabiedriskās DzAO. Tomēr DzAO nav pilnvarotas būt par dzīvnieka pārstāvi valsts institūcijās. Tām ir tiesības vērsties iestādēs vispārējā kārtībā. Pirmais precedents, kad DzAO atzīta par cietušo krimināllietā pēc KL 230.panta, ieviests vien 2022.g. jūlijā (prokurores rezolūcija krimināllietā; spriedums lietā Nr.12031000522²⁴⁷, nosakot cietušajai kaitējuma kompensāciju). Šis vērtējams kā nozīmīgs sasniegums – noziedzīga nodarījuma rezultātā tika sakropļots bezsaimnieka kaķis, attiecīgi dzīvniekam nav īpašnieka kā likumīgā pārstāvja. Konkrētajā lietā DzAO uzņēma cietušo dzīvnieku, sniedza tam veterinārmedicīnisko palīdzību, vērsās ar iesniegumu policijā par krimināllietas ierosināšanu pēc KL 230.panta, pārsūdzēja policijas lēmumu par atteikumu uzsākt kriminālprocesu un nodot lietu administratīvā pārkāpuma procesa izskatīšanai PVD, prokuratūra atzina sūdzību par pamatotu, uzsākts kriminālprocess, tiesā persona atzīta par

²⁴⁶ Bāra, I. (2006) „Īpašuma priekšmets – dzīvnieks, ar to saistītās problēmas”, BAT 7.Starptautiskā zinātniskā konference, publicēts Rakstu krājumā „Īpašums, tā apgrūtinājumi: problēmas, risinājumi, iespējas”, Rīga, 92.lpp.

²⁴⁷ Rīgas pilsētas tiesa. Spriedums 26.01.2023. lietā Nr.12031000522, Arhīva Nr.K77-1182-23/115.

vainīgu cietsirdīgā rīcībā pret dzīvnieku. Šis praktiskais piemērs norāda uz DzAO nozīmīgo lomu cietuša dzīvnieka aizsardzībai (faktiski pārstāvībai).

Attiecībā uz cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvnieku aktuālas kļuvušas diskusijas par šī nodarījuma kriminalizēšanu, argumentējot, ka vardarbība ir vienlīdz bīstama gan vērsta pret cilvēku, gan vērsta pret jebkuru dzīvu būtni. Pašlaik par šiem nodarījumiem tiek piemērota vai nu administratīva atbildība vai nesamērīgi viegli kriminālsodi. Analizējot tiesu praksi par KL 230.pantu un piemērotajiem sodiem, prof. V.Liholaja secina, ka “tieši visatļautības un nesodāmības sajūta, zemais morāles līmenis, bezatbildība pret tiem, kurus esi pieradinājis, pārkāpuma apziņa pār visu dzīvo radību arī nosaka strauju cietsirdības gadījumu pret dzīvniekiem pieaugumu”.²⁴⁸ Nodarījuma kvalifikācija atkarīga vien no sekām – vai dzīvnieks gājis bojā vai nē. KL paredz atbildību, ja iestājusies dzīvnieka nāve. Tomēr ir atzīts, ka dzīvnieki izjūt gan pozitīvas, gan negatīvas emocijas, attiecībā uz dzīvniekiem problēmu var sagādāt tieši psihiskas ciešanas un to sekas²⁴⁹. KL paredz tikai fiziskas sekas – dzīvnieka nāvi vai sakropļošanu. Tiesību normu piemērošanā maz pētīta²⁵⁰ un neviennozīmīgi vērtējama bezdarbības kā cietsirdības kvalifikācija. Šie jautājumi jau šobrīd ir tiesību aktu pilnveidošanas dienaskārtībā.

Administratīvā atbildība par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzības un labturības normu pārkāpumiem, kas bija paredzēta LAPK²⁵¹, ar 2020.g. 1.jūliju tagad noteiktas DzAL²⁵² un VetL²⁵³. Veicot salīdzinošo analīzi, autore pielikumā Nr.11 apkopojusi LAPK attiecīgos pantus un to nostiprinājumu nozares likumos. Galvenie secinājumi par administratīvo pārkāpumu definēšanu nozares likumos:

- dzīvnieku turēšanas un dzīvnieku labturības pārkāpumi nodalīti atsevišķos DzAL pantos;
- vairs nav paredzēta administratīvā atbildība par dzīvnieku reģistrācijas noteikumu pārkāpumiem, dzīvnieku neregistrēšanu, neidentificēšanu (LAPK šīs līdzīgās normas pastāvēja divos atsevišķos pantos – LAPK 105.⁵ un LAPK 107.pants), to atstājot APL regulējumā ar piespiedu izpildes mehānismu;

²⁴⁸ Liholaja V. Cietsirdība pret dzīvnieku un atbildība par to. Jurista Vārds, 15.08.2023., Nr. 33 (1299), 15.lpp.

²⁴⁹ Animal rights: current debates and new directions. (2004) Edited by Cass R. Sunstein and Martha C. Nussbaum. Oxford: Oxford University Press, 154.p.

²⁵⁰ Naglis, R. (2013) “Kriminālatbildības piemērošanas problēmas par dzīvnieku atstāšanu bez aprūpes”, Jurista Vārds, Nr.25 (776), 25.06.2023.

²⁵¹ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. Pieņemts 07.12.1984. Publicēts: LPSR Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 20.12.1984. Nr.51. Pēdējie grozījumi: 21.06.2018. *Nav spēkā.*

²⁵² Dzīvnieku aizsardzības likuma X nodaļa. Administratīvie pārkāpumi dzīvnieku aizsardzības jomā un kompetence administratīvo pārkāpumu procesā.

²⁵³ Veterinārmedicīnas likuma XIII nodaļa. Administratīvie pārkāpumi veterinārmedicīnas jomā un kompetence administratīvo pārkāpumu procesā.

- dzīvnieku nogalināšanas prasību pārkāpšana, kas bija paredzēta LAPK 106.¹pantā, ZM iekļauj kā cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvnieku²⁵⁴;
- paredzēti jauni pārkāpuma veidi: mājas (istabas) dzīvnieku piedalīšanās sacensībās, tirgos un izsolēs, kā arī demonstrēšana publiskās izstādēs, ja tiem izdarīta izskatu pārveidojoša operācija; normatīvo aktu pārkāpšana, kuri regulē savvaļas sugu dzīvnieku ieguvi, iegādi, turēšanu nebrīvē, atsavināšanu vai turēšanu pārdošanai vai apmaiņai un piedāvāšanu tirdzniecībā;
- VetL paredzēta atbildība par dzīvnieka neuzrādīšanu PVD inspektoram gadījumos, kad normatīvajos aktos noteikts šāds pienākums.

Attiecībā uz promocijas darba tēmu kā būtiskas izmaiņas administratīvā atbildībā jāmin:

- 1) speciāls dzīvnieka konfiskācijas regulējums²⁵⁵ – konfiskācija vairs nav soda veids, bet gan procesuāla darbība: dzīvniekus var konfiscēt, ja sakarā ar izdarīto administratīvo pārkāpumu tie nav atstājami administratīvo pārkāpumu izdarījušas personas īpašumā;
- 2) ieviests papildsods – aizliegums turēt dzīvnieku uz laiku (par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvnieku pēc DzAL 59.panta);
- 3) policijas kompetences sašaurinājums administratīvo pārkāpumu lietās, kurās iesaistīti dzīvnieki – būtiskākā problēma, ka cietsirdīgas izturēšanās pret dzīvnieku gadījumā administratīvā pārkāpuma procesu veic tikai PVD, kas nav operatīvais dienests.

Skaidrojot administratīvo pārkāpumu reformas būtību, Zemgales rajona tiesas tiesnese I.Putra norāda uz 16 būtiskām izmaiņām²⁵⁶, no kurām autore sava pētījuma priekšmeta ietvaros izdala trīs: 1) sodu sistēmas izmaiņas ([...] papildsodi – tiesību atņemšana un tiesību izmantošanas aizliegums); 2) izslēgta administratīvā pārkāpuma atkārtotība gan kā kvalificējošā pazīme, gan kā atbildību pastiprinošs apstāklis; 3) nav sodu iekļaušanas (vieglākais smagākajā), proti, sods piemērojams par katru pārkāpumu atsevišķi.

²⁵⁴ ZM likumprojekta “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (Reģ.nr.146/Lp13) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija), I sadaļa 2.punkts, 11.lpp.

²⁵⁵ AAL 12.nodaļā (Konfiskācija administratīvā pārkāpuma procesā) 86.panta trešā daļa un AAL 18.nodaļā (Lēmuma pieņemšana) 155.panta pirmās daļas 4.punkts.

²⁵⁶ Ņikona, L. (30.06.2020) “Svarīgākais, kas jāzina par jauno Administratīvās atbildības likumu”, LV portāls // <https://lvportals.lv/skaidrojumi/317591-svarigakais-kas-jazina-par-jauno-administrativas-atbildibas-likumu-2020>.

Krimināltiesiskā atbildība par noziedzīgiem nodarījumiem, kuros iesaistīti mājas (istabas) dzīvnieki, noteikta divos KL pantos²⁵⁷. Atbildība par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvniekiem politiskā dienaskārtībā ir bijusi kopš 2008.g.²⁵⁸, kā rezultātā KL 230.pants tika būtiski grozīts²⁵⁹ (pirmo reizi tā dispozīcija mainīta kopš 1987.g., kad šāds noziedzīgs nodarījums iekļauts LPSR Kriminālkodeksā), sadalot to divās daļās, panta otrā daļā izdalot nodarījuma smaguma kvalificējošas pazīmes: darbības izdarītas publiskā vietā, nepilngadīgā klātbūtnē, tās izdarījusi personu grupa vai ar tām radīts būtisks kaitējums. 2022.gadā KL 230.panta dispozīcija ir grozīta²⁶⁰, pastiprinot atbildību par dzīvnieka spīdzināšanu, izdalot spīdzināšanu no pārējām cietsirdības formām, kā arī nosakot obligātu papildsodu – atņemot tiesības uz noteiktu vai visu sugu dzīvnieku turēšanu uz laiku līdz trim vai pieciem gadiem.

Administratīvo pārkāpumu procesā un kriminālprocesā izņemto dzīvnieku glabāšanas kārtību nosaka MK noteikumi²⁶¹. Kopš 2006.g., izstrādājot jaunus MK noteikumus par rīcību ar administratīvo pārkāpumu lietās izņemto mantu²⁶² dzīvnieki šajā procesuālajā darbībā izdalīti atsevišķi, jo tiem nepieciešama īpaša glabāšanas kārtība. 2008.g.²⁶³ veikti grozījumi arī kriminālprocesuālā rīcībai ar lietiskajiem pierādījumiem, ja tie ir dzīvnieki. Pēdējie grozījumi 2022.g.²⁶⁴ skāra rīcību ar kriminālprocesā izņemtiem dzīvniekiem – tā noteikta līdzīga administratīvo pārkāpumu lietās izņemtiem dzīvniekiem, to organizējot caur NVA.

²⁵⁷ 230.pants – Cietsirdīga izturēšanās pret dzīvnieku; 230.¹pants – Dzīvnieku turēšanas noteikumu pārkāpumi, Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998. Nr.199/200 (1260/1261). Pēdējie grozījumi: 20.04.2023.

²⁵⁸ 2008.gadā, reaģējot uz Latvijas Valsts prezidenta kancelejas 29.08.2008.g. vēstuli Nr.2092 ZM bija izveidojusi darba grupu, lai izvērtētu juridiskos jautājumus par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvniekiem. Darba grupas vairākās sanāksmēs tika pārstāvētas šādas institūcijas: LR Ģenerālprokuratūra, TM, IeM, Valsts policija, PVD, Latvijas Pašvaldību savienība, Dzīvnieku aizsardzības ētikas padome (šobrīd Dzīvnieku aizsardzības un labturības konsultatīvā padome), Aivara Borovkova juridiskais birojs „AB Grupa”, Latvijas Veterinārārstu biedrība un dzīvnieku aizsardzības organizācijas.

²⁵⁹ Grozījumi Krimināllikumā. Pieņemts: 21.05.2009. Publicēts: LV, 10.06.2009., Nr.90.

²⁶⁰ Grozījumi Krimināllikumā. Pieņemts: 07.04.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.04.2022., Nr.76. OP numurs: 2022/76.4.

²⁶¹ Kriminālprocesā: MK noteikumi Nr.1025 “Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu”. Pieņemti: 27.12.2011. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 205, 30.12.2011. Pēdējie grozījumi: 05.04.2022. (ar kuriem aizstāj tāda paša nosaukuma MK 27.09.2005.g. noteikumus Nr.726); administratīvo pārkāpumu procesā: MK noteikumi Nr.413 “Noteikumi par rīcību ar administratīvo pārkāpumu lietās izņemto mantu un dokumentiem”. Pieņemti: 30.06.2020. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 124A, 01.07.2020. OP numurs: 2020/124A.1. (ar kuriem aizstāti tāda paša nosaukuma MK 07.12.2010.g. noteikumi Nr.1098, kuri savukārt aizstāja MK 11.07.2006.g. noteikumus Nr.580).

²⁶² MK noteikumi Nr.580 “Noteikumi par rīcību ar administratīvo pārkāpumu lietās izņemto mantu un dokumentiem”. Pieņemti: 11.07.2006. Publicēts: LV, 129, 15.08.2006. *Nav spēkā*, 12.2., 13.3.punkts.

²⁶³ MK noteikumi Nr.721 “Grozījumi Ministru kabineta 2005.gada 27.septembra noteikumos Nr.726 “Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu”. Pieņemti: 08.09.2008. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 143, 16.09.2008. *Nav spēkā*, 3., 4., 7.punkts.

²⁶⁴ MK noteikumi Nr.212 “Grozījumi Ministru kabineta 2011.gada 27.decembra noteikumos Nr.1025 “Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu”. Pieņemti: 05.04.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 07.04.2022., Nr.69, OP numurs: 2022/69.17., 3., 4., 5.punkts.

Kad pieņemts lēmums par dzīvnieka konfiscēšanu, tas kļūst par valstij piekritīgu mantu un atbilstoši MK noteikumiem²⁶⁵ paliek glabāšanā vietā, kur atrodas, un nododami bez maksas personai, kuras glabāšanā tie atrodas. Valstij piekritīgiem dzīvniekiem noteikts saīsināts uzskaites termiņš – piecas darbdienas (vispārējais termiņš ir 20 darbdienas).

Noslēgumā kā mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sastāvdaļa minami normatīvie akti, kas saistīti ar pašvaldību funkciju mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas jomā tās administratīvajā teritorijā: Pašvaldību likums²⁶⁶, likums “Par nodokļiem un nodevām”,²⁶⁷ ar tiem saistītie tiesību akti: MK noteikumi un pašvaldību saistošie noteikumi.

Pašvaldību autonomā funkcija ir beigto dzīvnieku apbedīšanas vietu ierīkošana un uzturēšana²⁶⁸, savukārt, par mājas (istabas) dzīvnieku labturību dome ir tiesīga paredzēt administratīvos sodus par saistošo noteikumu pārkāpšanu²⁶⁹. Par visu veidu dzīvnieku turēšanu vietējās pašvaldības domei ir tiesības uzlikt pašvaldības nodevas attiecīgo dzīvnieku īpašniekiem kārtībā, kā nosaka MK noteikumi²⁷⁰. Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas kārtība un noteikumi par pašvaldību nodevas par dzīvnieku turēšanu noteikti pašvaldību saistošajos noteikumos.

Nodevu sistēmas apskats nebūtu pilnīgs, aprobežojoties tikai ar pašvaldības nodevu par visu veidu dzīvnieku turēšanu. Attiecībā uz mājas (istabas) dzīvnieku jomu jāmin valsts nodevas, kuru objekti no likuma “Par nodokļiem un nodevām” 11.p. izslēgti ar 2018.g.²⁷¹, tomēr pastāv pamatojies uz DzAL deleģējumu: valsts nodeva par tāda suņa reģistrāciju, kurš apmācīts uzbrukt cilvēkam – 2,85 euro²⁷²; valsts nodeva par dzīvnieka pārvadātāja apliecības izsniegšanu – 31,30 euro²⁷³; valsts nodeva par atļaujas izsniegšanu transportlīdzeklim dzīvnieku

²⁶⁵ MK noteikumi Nr.1354 “Kārtība, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ieņēmumu ieskaitīšana valsts budžetā”. Pieņemti: 26.11.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.11.2013. Nr.233, OP numurs: 2013/233.14. Pēdējie grozījumi: 07.09.2021., 3.2.2.punkts, 10.¹punkts, 32.11.punkts.

²⁶⁶ Pašvaldību likums. Pieņemts: 20.10.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 04.11.2022., Nr.215, OP numurs: 2022/215.1.

²⁶⁷ Likums “Par nodokļiem un nodevām”. Pieņemts 02.02.1995. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 18.02.1995. Nr.26 (309). Pēdējie grozījumi: 22.12.2022.

²⁶⁸ Pašvaldību likums. Pieņemts: 20.10.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 04.11.2022., Nr.215, OP numurs: 2022/215.1., 4.panta pirmā daļa 2.punkts.

²⁶⁹ Turpat, 45.panta otrā daļa 5.punkts.

²⁷⁰ MK noteikumi Nr.480 “Noteikumi par kārtību, kādā pašvaldības var uzlikt pašvaldību nodevas”. Pieņemti: 28.06.2005. Publicēts: LV, 01.07.2005. Nr.102 (3260). Pēdējie grozījumi: 20.04.2021., 10., 16.2.punkts.

²⁷¹ Grozījumi likumā “Par nodokļiem un nodevām”. Pieņemts: 16.11.2017. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.11.2017. Nr.236., OP numurs: 2017/236.4.

²⁷² Izdoti saskaņā ar Dzīvnieku aizsardzības likuma 10.panta 14.punktu: MK noteikumi Nr.588 “Noteikumi par valsts nodevu par tāda suņa reģistrāciju, kurš apmācīts uzbrukt cilvēkam”. Pieņemti: 28.08.2007. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 31.08.2007. Nr.141. Pēdējie grozījumi: 06.08.2013., 2.punkts.

²⁷³ Izdoti saskaņā ar Dzīvnieku aizsardzības likuma 10.panta 16.punktu: MK noteikumi Nr.1108 “Noteikumi par valsts nodevas apmēru un samaksas kārtību par dzīvnieka pārvadātāja apliecības izsniegšanu”. Pieņemti: 22.12.2008. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.12.2008. Nr.202. Pēdējie grozījumi: 13.08.2013., 2.punkts.

pārvadāšanai – 17,07 euro²⁷⁴; valsts nodeva par savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietas reģistrāciju – 9,96 euro, ja tiek izsniegta reģistrācijas apliecība; 8,54 euro, ja netiek izsniegta reģistrācijas apliecība²⁷⁵; valsts nodeva par atļaujas izsniegšanu komersantam tirdzniecībai ar mājas (istabas) dzīvniekiem – 16 latu²⁷⁶ (nav spēkā ar 18.10.2012.g.²⁷⁷). Minētās valsts nodevas uz promocijas darba tēmu attiecināmas tiktāl, cik runa ir par mājas (istabas) dzīvnieku.

Pašvaldību saistošie noteikumi par mājas (istabas) dzīvniekiem dalāmi: sabiedriskās kārtības noteikumi²⁷⁸; noteikumi par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas kārtību²⁷⁹; noteikumi par pašvaldības nodevu par dzīvnieku turēšanu.

Pašvaldību saistošie noteikumi par dzīvnieku turēšanu (spēkā esošo saistošo noteikumu apkopojumu skatīt pielikumā Nr.12) vairākkārt zaudējuši spēku: ar DzAL spēkā stāšanos spēku zaudēja saistošie noteikumi, kas izdoti, pamatojoties uz MK 03.10.1995.g. noteikumiem Nr.291 “Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”; ar Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu²⁸⁰, kas sākotnējā versijā paredzēja visu saistošo noteikumu pārskatīšanu līdz 01.07.2022.g., ko veica vairāk kā 20 pašvaldības, termiņš pagarināts līdz 31.12.2022.g.; ar 01.01.2023.g., kad spēkā stājās Pašvaldību likums, spēku zaudē saistošie noteikumi, kas izdoti pamatojoties uz likuma “Par pašvaldībām” 43.p. 10.p., to pārskatīšanas termiņš pašlaik noteikts līdz 30.06.2024.g. Šī iemesla dēļ promocijas darba ietvaros pašvaldību saistošo noteikumu padziļināta analīze netiks veikta, kā arī Pielikumā Nr.10 redzams, ka tikai 3 (trīs) pašvaldību saistošie noteikumi uz 2023.gada decembri ir izdoti, pamatojoties uz Pašvaldību likuma 45.panta otrās daļas 5.punktu, savukārt, 24 no spēkā esošajiem pašvaldību saistošajiem noteikumiem vēl joprojām pamatoti ar likumu “Par pašvaldībām”.

Šajā nodaļā autore veikusi mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistematizāciju, sakārtojot gan pēc normu hierarhijas tos normatīvos aktus, kas paredz normas par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu, gan iedalot nacionālos normatīvos aktus speciālos un vispārējos

²⁷⁴ Izdoti saskaņā ar Dzīvnieku aizsardzības likuma 10.panta 17.punktu: MK noteikumi Nr.742 “Noteikumi par valsts nodevu par atļaujas izsniegšanu transportlīdzeklim dzīvnieku pārvadāšanai”. Pieņemti: 06.11.2007. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 09.11.2007. Nr.181. Pēdējie grozījumi: 06.08.2013., 2.punkts.

²⁷⁵ Izdoti saskaņā ar Dzīvnieku aizsardzības likuma 10.panta 18.punktu: MK noteikumi Nr.1147 “Noteikumi par valsts nodevu par savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietas reģistrāciju”. Pieņemti: 21.12.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.12.2010. Nr.204. Pēdējie grozījumi: 09.08.2013., 2.punkts.

²⁷⁶ Izdoti saskaņā ar Dzīvnieku aizsardzības likuma 10.panta 19.punktu: MK noteikumi Nr.411 “Noteikumi par valsts nodevas apmēru un samaksas kārtību par atļaujas izsniegšanu komersantam tirdzniecībai ar mājas (istabas) dzīvniekiem”. Pieņemti: 05.05.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 07.05.2010. Nr.72, *Nav spēkā*, 2.punkts.

²⁷⁷ Dzīvnieku aizsardzības likuma 10.panta 19.punkts izslēgts ar Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemts: 08.03.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.03.2012. Nr.50 (4653).

²⁷⁸ Piemēram, RD saistošie noteikumi Nr.80 “Sabiedriskās kārtības noteikumi Rīgā”. Pieņemti: 19.06.2007.g. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 119, 25.07.2007. Pēdējie grozījumi: 18.12.2019., 6.¹ l.punkts (Rīgas pilsētas peldvietās aizliegts ievest dzīvniekus) 7.¹ 5.punkts (aizliegts uzbagot, izmantojot dzīvniekus).

²⁷⁹ Uz 12.02.2023.g. šādi pašvaldību saistošie noteikumi izdoti vismaz 29 pašvaldībās.

²⁸⁰ Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums. Pieņemts: 10.06.2020., Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 22.06.2020., Nr.119C, OP numurs 2020/119C.1. Pēdējie grozījumi: 19.05.2022., Pārejas noteikumi 17.punkts.

atkarībā no regulējamā priekšmeta. Būtiskākie speciālie normatīvie akti minami DzAL, VetL un MK noteikumi Nr.266. Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistēma ar spēkā esošiem normatīvajiem aktiem skaitļos izskatās šādi: 1 pamatlikums; 1 starptautisks līgums (konvencija); 3 regulas; 11 likumi (no kuriem 6 vispārējie; 4 speciālie likumi); 18 MK noteikumi (15 no kuriem deleģēti no speciālajiem likumiem); vismaz 30²⁸¹ pašvaldību saistošie noteikumi. Pielikumā Nr.10 autore apkopojusi ar mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanu saistītos tiesību aktus, tajos veiktos grozījumus, lai vizuāli uzskatāmi būtu redzama šo normatīvo aktu secība, daudzskaitlība, tajos veikto grozījumu daudzums. Autore aprāt, normatīvo aktu skaits šādai tiesisko un sabiedrisko attiecību nozarei ir pārāk liels, sadrumstalots un nepārskatāms.

²⁸¹ Precīzs pašvaldību saistošo noteikumu skaits uz promocijas darba izstrādes laiku nav nosakāms, jo ar Pašvaldības likuma spēkā stāšanos 01.01.2023.g. uz likuma "Par pašvaldībām" pamata izdoto saistošo noteikumu atbilstības izvērtēšanai un jaunu saistošo noteikumu izdošanai noteikts termiņš līdz 30.06.2024. (Pašvaldību likuma Pārejas noteikumu 6.punkts).

3. AR MĀJAS (ISTABAS) DZĪVNIĒKU SAISTĪTIE CIVILTIESISKIE JAUTĀJUMI

Filosofijā identificētā dzīvnieku antropomorfizācijas problēma, autoresprāt, uzskatāma par pamatu cilvēka vēlmei piedēvēt dzīvniekam ne tikai cilvēkam piemītošas īpašības, bet arī apveltīt dzīvnieku ar tiesībām, kuras līdz šim tiesību nozarē piemītušas tikai tiesību subjektam, t.i., personai, t.i., cilvēkam.²⁸² Jau 1937.gadā atzīts, ka “tagadnes jurisprudences neuzskata dzīvnieku kā tiesību subjektu. [...] Dažādas normas cenšas pēc iespējas humānāki noregulēt cilvēku un dzīvnieku attiecības, bet neatzīst, par pamatotu dzīvnieku uzskatīšanu par tiesību subjektu no juridiskā viedokļa”²⁸³. N.Ikstena ieviesusi jaunu jēdzienu “dzīvnieki”, attiecinot to uz suņiem, “cilvēku labākajiem draugiem”²⁸⁴. Dzīvnieku cilvēciskošana mitoloģijā, pasakās, ikdienā (īpaši saskarsmē ar saviem mājdzīvniekiem) nav pēc analogijas attiecināma arī uz tiesībām. Diskusijās par dzīvnieka civiltiesiskā statusa maiņu izskan argumenti, ka viena no galvenajām problēmām dzīvnieku aizsardzībā Latvijā ir sabiedrības nevērīgā attieksme pret dzīvnieku, jo pēc CL dzīvnieks pielīdzināts lietas statusam vai kā Dž.Bentams akcentē: “degradēts līdz lietu šķirai”²⁸⁵. Arī no tiesu spriedumiem var secināt, ka cilvēks bieži vien uztver dzīvnieku tā, kā Civillikumā ir rakstīts: tas ir viņa īpašums, ar ko var rīkoties, kā vēlas²⁸⁶. A.Svece atzīst, ka “Nozīmīga ētiska statusa atzīšana dzīvnieku gadījumā šajā nozīmē paredz to, ka cilvēkiem ir tieši pienākumi pret dzīvniekiem kā dzīvniekiem.”²⁸⁷

Autores redzeslokā nonācis nedatēts (starpkaru perioda) un bez norādes uz autoru materiāls²⁸⁸, kurā, skaidrojot valsts un sabiedrības terminu, aplūkota arī dzīvnieku sabiedrība, uzdodot jautājumus: Vai vienīgi cilvēks ir sabiedriska būtne? Vai nav arī cita dzīvnieka, kam piemīt šīs sabiedriskās tieksmes? Attiecīgi arī tiesību teorijā ir skatītas līdzības cilvēka un dzīvnieku pasaulē, jo daudz dzīvnieku darbojas sabiedrībā, kā piemērus minot skudru un bišu

²⁸² Antropomorfizāciju savā promocijas darbā pētījis un analizējis A.Svece, definējot to kā “cilvēku īpašību nepamatotu jeb nepietiekami pamatotu piedēvēšanu dzīvniekiem”: Svece, A. (2015) “Dzīvnieku ētiskais statuss un antropomorfizācijas problēma”, prom.darbs filozofijas nozarē, ētikas apakšnozarē; 2015, Rīga, LU Vēstures un filozofijas fakultāte // iegūts 01.02.2019 no: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/31318/298-51283-Svece_Artis_as09003.pdf?sequence=1&isAllowed=y 184.lpp.

²⁸³ Krastiņš, L. (1937) “Dzīvnieku aizsardzība”, Rīga, Grāmatspiestuves A/S “ROTA”, 4., 5.lpp.

²⁸⁴ Ikstena, N., Vilipsōns (2019) “Suņa dzīve. Stāsti un suneti”, Apgāds Zvaigzne ABC, Rīga, 7.lpp.

²⁸⁵ Bentham, J. (1781) “An Introduction to the Principles of Morals and Legislation”, Batoche Books, Kitchener, 2000, 225.p. // pieejams: <https://historyofeconomicthought.mcmaster.ca/bentham/morals.pdf>.

²⁸⁶ Krūzkopa S. (2020) “Dzīvnieks nav manta! Likums aizliedz pret to izturēties cietsirdīgi”, 14.04.2020 // Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/315096-dzivnieks-nav-manta-likums-aizliedz-pret-to-iztureties-cietsirdigi-2020>.

²⁸⁷ Svece, A. (2015) “Dzīvnieku ētiskais statuss un antropomorfizācijas problēma”, prom.darbs filozofijas nozarē, ētikas apakšnozarē, Rīga, LU Vēstures un filozofijas fakultāte, 13.lpp.

²⁸⁸ “Ievads tiesību zinātnē. Pēc lekcijām lasītām Latvijas Universitātē”, “Augstskola Mājā” Nr.7. Populāri zinātniskas lekcijas tiesību un tautsaimniecības zinātnēs. 7.lekcija. 57.lpp.

valstis – būt par sabiedrisku būtni nav tikai cilvēka privilēģija. Kā atšķirīgais cilvēku sabiedrībā un dzīvnieku sabiedrībā tiek minēts, ka “neviens dzīvnieku sabiedrība nav atkarīga no savas brīvas gribas”, bet gan no instinktiem, kas ir dzīvnieku dabā. Cilvēku sabiedrībā iekārtu var grozīt. Tādējādi “nepareizi ir lietot attiecībā uz dzīvniekiem arī sabiedrības un valsts terminu”. Ar secinājumu, ka “tiesības ir katras sabiedrības nepieciešams elements” šajā materiālā vairs netiek turpināta cilvēka un dzīvnieka salīdzināšana, tomēr tas apliecina, ka interese tiesību teorijā par cilvēka un citu dzīvnieku kā dzīvu būtņu tiesisko statusu pastāvējusi dažādos laikos un dažādos izpētes priekšmetos.

Dzīvnieku un cilvēku psihoemocionālās sfēras tuvība pamanīta jau sen, senās Ķīnas filosofi uzskatīja, ka mūs tuvina piecas galvenās īpašības: bads, slāpes, sāpes, bailes un mīlestība.²⁸⁹ Dzīvnieku īpašniekiem ar mājas (istabas) dzīvniekiem, sauktiem arī par lolojumdzīvniekiem, kompanjoniem, ir visciešākā emocionālā saikne, salīdzinājumā ar citu dzīvnieku turēšanas un izmantošanas veidiem. Tai pat laikā tos saista civiltiesiskas attiecības. B.Rjabiņins atzīmējis: “suns nepavisam negribēja būt cilvēka rokās mēmi paklausīga šaha figūra, lieta, kuru, neprasot tai atļauju, atdod te vienam, te otram; šodien uzdāvina – rīt izmet ārā...”²⁹⁰ tādējādi vēršot uzmanību arī uz ētisko pusi civiltiesiskajiem darījumiem ar dzīvnieku. Šajā nodaļā autore izdalījusi trīs ar civiltiesisko regulējumu saistītus jautājumus attiecībā uz mājas (istabas) dzīvniekiem kā personas īpašumu: 1) dzīvnieku civiltiesiskais statuss, sabiedriskās domas maiņa par to; 2) mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieka un turētāja tiesiskais regulējums un 3) bezsaimnieka mājas (istabas) dzīvnieks.

Promocijas darba ierobežotā apjoma dēļ autore šajā nodaļā neskatīs dzīvnieku patversmju statusa jautājumus, kas ietekmē dzīvnieku iegūšanas īpašumā un turēšanas tiesības, kā arī klaiņojošo dzīvnieku populācijas kontroles jomu, kas šīs nodaļas kontekstā arī saistāma ar īpašuma tiesību aspektiem.

3.1. Mājas (istabas) dzīvnieka civiltiesiskais statuss

Aizvien aktuālāks arī Latvijā pēdējos gados kļūst jautājums par dzīvnieka kā lietas, mantas regulējumu CL. I.Kants būtnes daļa divās grupās: racionālās (persona) un visas pārējās jeb neracionālās (lietas) - būtnēm, kuru eksistence nav atkarīga no mūsu gribas, bet gan no dabas, ja tās nav racionālas būtnes, ir tikai relatīva vērtība kā līdzeklis un tāpēc tās sauc par lietām²⁹¹. Dzīvnieki ir objekti – diskusijas par dzīvnieku de-objektīvizāciju neparedz, ka

²⁸⁹ Agafoničevs, V. (2006) “Dzīvniekterapija. Mūsu zāles – ūsas, ķepas un aste”, Rīga, Tapals, 14.lpp.

²⁹⁰ Rjabiņins, B. (1989) “Uzticamais draugs”, Rīga, izdevniecība “Liesma”, 55.lpp.

²⁹¹ Skidmore, J. (2001). Duties to animals: The failure of Kant's moral theory. *Journal of Value Inquiry* 35 (4):543.

dzīvnieki kļūst par subjektiem, bet gan definē tos kā justspējīgas būtnes, kas paredz pret tiem izturēties ar atšķirīgu attieksmi nekā pret citām kustamām lietām²⁹². A.Apsīte uzskata, ka justspējīga būtne nav pielīdzināma ne cilvēkam, ne lietai.²⁹³ D.Favrs ievieš jaunu terminu – “dzīvs īpašums” – tā īpašniekam ir pienākums ievērot šī īpašuma intereses²⁹⁴. Kā norāda S.Ādminis, no dzīvnieka kā īpašuma statusa neizbēgami izriet, ka dažādiem nolūkiem izmantoto būtnu aizsardzības centieni saduras ar īpašnieka tiesībām viņus lietot²⁹⁵. Vairāku Eiropas valstu civiltiesībās dzīvnieks jau ir izdalīts no lietu kategorijas. Hronoloģiskā secībā aplūkojami civiltiesību akti, kuros sākot ar 20.gs. otro pusi veikti grozījumi par dzīvnieku civiltiesiskā statusa maiņu:

- Austrijas Civillikuma (ABGB)²⁹⁶ § 285a: “Dzīvnieki nav lietas, tie ir aizsargājami ar speciāliem likumiem. Noteikumi, kas piemērojami īpašumam, attiecībā uz dzīvniekiem piemērojami tikai tiktāl, ciktāl nepastāv atkāpes no noteikumiem.”²⁹⁷ Papildināta arī ABGB sadaļa par zaudējumu veidiem – izdalot dzīvniekus atsevišķi no lietām (t.s., aktīviem) un paredzot, ka dzīvnieka savainošanas gadījumā atlīdzināmi faktiskie dzīvnieka ārstēšanas vai ārstēšanas mēģinājuma izdevumi pat tad, ja tie pārsniedz dzīvnieka vērtību²⁹⁸. Atšķirība no stāvokļa pirms grozījumiem - lietu bojāšanas gadījumā atlīdzināma lietas vidējā vērtība, kāda tā bijusi zaudējumu rašanās brīdī²⁹⁹.

- Vācijas Civillikuma (BGB)³⁰⁰ 2.nodaļa 1990.g. pārdēvēta kā “Lietas un dzīvnieki” un papildināta ar § 90a “Dzīvnieki”, kas nosaka: “Dzīvnieki nav lietas. Tie tiek aizsargāti ar citiem likumiem.” Saskaņā ar BGB § 903 dzīvnieka īpašniekam, realizējot savas pilnvaras, ir pienākums ievērot īpašās dzīvnieku aizsardzības normas. Dzīvnieku aizsardzības

²⁹² Lerner, P. (August, 2022) “Animals are not objects but are not yet subjects: developments in the proprietary status of animals”. *Animal & Natural Resource Law Review*. Vol.XVIII. 276.p.

²⁹³ Apsīte, Anete (2023) “Dzīvnieka tiesiskais statuss: vēsturiskie un salīdzināmo tiesību aspekti”. *Jurista Vārds*, 21.03.2023., Nr. 12 (1278), 23.lpp.

²⁹⁴ Favre, D. (2010) “Living property: a new status for animals within the legal system”, *Marquette Law Review*, Volume 93, Issue 3, Article 3, 1021.-1070.p.

²⁹⁵ Ādminis, Sandris (2023) “Dzīvnieku tiesības: pelēkā zona starp lietas un personas statusu”. *Jurista Vārds*, 21.03.2023., Nr. 12 (1278), 12.lpp.

²⁹⁶ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB) - Lietu tiesību daļa, apakšnosaukums “Lietas jēdziens juridiskā nozīmē” § 285a., iekļauts ar grozījumiem 10.03.1988.g., stājās spēkā 01.07.1988.g. JGS Nr. 946, vom 1.Juni 1811, zuletzt geändert durch 31.07.2019 // <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>.

²⁹⁷ Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, Ausgegeben am 31.März 1988, 179.Bundesgesetz: Rechtsstellung von Tieren (NR: GP XVII IA 130/A AB 497 S. 53. BR: AB 3447 S. 498.) // https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1988_179_0/1988_179_0.pdf.

²⁹⁸ ABGB § 1332a.

²⁹⁹ Turpat, § 1332.

³⁰⁰ *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)*, Ausfertigungsdatum: 18.08.1896, zuletzt geändert durch Art.7 G v. 31.01.2019 | 54 // <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>.

aktīvisti Vācijā pieprasa dzīvniekiem garantēt “jutīgas (just spējīgas) dzīvas būtnes” juridisko statusu, nodēvējot šos grozījumus kā “bezdzīvīgus un bez juridiska labuma dzīvniekiem”³⁰¹.

- Šveices Civillikuma³⁰² Lietu tiesību daļā, reglamentējot īpašuma saturu kopš 2002.g. 641.a pantā noteikts „*Dzīvnieki nav lietas.*”, paredzot, ka Civillikuma normas uz dzīvniekiem attiecas tikai tiktāl, ciktāl nav noregulētas atsevišķos normatīvajos aktos.

- Čehijas Civilkodeksā³⁰³ 2014.g. spēkā stājās §494: “*Dzīvnam dzīvniekam ir īpaša nozīme un vērtība jau kā dzīvai radībai, kas apveltīta ar maņām. Dzīvs dzīvnieks nav lieta, un noteikumi par lietām mutatis mutandis attiecas uz dzīvu dzīvnieku tikai tiktāl, ciktāl tas nav pretrunā ar tā būtību.*”

- Francijas Civilkodeksa³⁰⁴ 515-14.pantā kopš 2015.g. noteikts: “*Ievērojot likumus, kas tos aizsargā, uz dzīvniekiem attiecas īpašuma režīms.*”

Visos augstāk minētos likumos paredzēts, ka atbildība par dzīvnieka radītu kaitējumu ir dzīvnieka īpašniekam un/vai turētājam. Redakcionālās civiltiesiskā statusa izmaiņas neapvelta dzīvniekus ar patstāvīgām tiesībām, pienākumiem un atbildību, tai pat laikā ar likumu noteikts, ka dzīvnieki ir justspējīgas būtnes nevis vienkārši kāds objekts, kā, piemēram, mašīna vai krēsls, ne arī rotaļlieta, no kuras var atbrīvoties pēc saviem ieskatiem, viņi ir dzīvi un jūt, un tas ir fakts un juridiskā realitāte, ko vairs nevar ignorēt tiesas, juristi un privātpersonas³⁰⁵. Grozījumu būtība ir nodalīt dzīvnieku no lietas statusa, akcentējot, ka personai pret dzīvnieku jāparedz citāda rīcība nekā pret jebkuru lietu. Austrijas ABGB un Vācijas BGB papildus paredz dzīvniekam labvēlīgākus nosacījumus gadījumos, ja dzīvnieks ir savainots – atšķirībā no nedzīvām lietām, kur saglabāšanas izmaksas, kas pārsniedz lietas vērtību, būtu uzskatāmas par nelietderīgām un netiktu atlīdzinātas, dzīvnieka dzīvība ir atzīta par vērtīgāku nekā dzīvnieka faktiskā materiālā vērtība, atlīdzināšanai pakļauti visi izdevumi, kas veikti dzīvnieka ārstēšanai.

Arī Čehijas civiltiesiskajā un dzīvnieku aizsardzības tiesiskajā regulējumā dzīvnieks nostiprināts nošķirti no lietas statusa kā “*non human animal*”³⁰⁶ [dzīvnieks, kas nav cilvēks].

³⁰¹ Jürgen Hauschke petition to Bundestagspräsident - „Initiative für die Natur“, Tiere sind fühlende Lebewesen! Änderung des § 90a BGB! // <https://www.change.org/p/bundestagspraesident-tiere-sind-fuehlende-lebewesen-%C3%A4nderung-des-90a-bgb>.

³⁰² Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10.Dezember 1907, Art. 641a, Eingefügt durch Ziff. I des BG vom 4. Okt. 2002 (Grundsatzartikel Tiere), in Kraft seit 1. April 2003 (AS 2003 463 466; BBl 2002 4164 5806) // http://www.gesetze.ch/sr/210/210_076.htm#2.

³⁰³ Čehija, Civilkodeks: Zákon občanský zákoník, § 494, Zákon č. 89/2012 Sb., Částka: 33/2012. Platnost od: 22.03.2012. Účinnost od: 01.01.2014. Pieejams: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89> [skatīts 30.09.2022.].

³⁰⁴ Francija, Civilkodeks: Code civil, Article 515-14, Version en vigueur depuis le 18 février 2015. Pieejams: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/2022-09-28/ [skatīts 30.09.2022.].

³⁰⁵ Michel, M., Schneider Kayasseh, E. (2011) “The Legal Situation of Animals in Switzerland: Two Steps Forward, One Step Back – Many Steps to go”, Journal of Animal Law, Vol.VII, p.20.

³⁰⁶ Müllerová, Hana (February 2012) “Animals Finally above Objects and Stricter Criminalization of Cruelty: Some Insights in Czech Animal Legislation” written for Derecho Animal web center // <https://core.ac.uk/download/pdf/159133164.pdf>, p.1 [skatīts 08.03.2021.g.].

H.Müllerová skaidro: no 2014.g. dzīvnieki Čehijas Republikā vairs nebūs objekti juridiskā nozīmē. Pateicoties Čehijas Civilt kodeksam, kas apstiprināts 2012.g. februārī, Čehijas Republika ir pievienojusies valstīm, kuru likumos jau atspoguļojas cilvēku ētiskās attieksmes maiņa pret citām dzīvām būtnēm, kas arī spēj izjust sāpes un ciešanas. [...] Dzīvnieku jaunais juridiskais statuss būs spēkā ne tikai civiltiesību aktos, bet visā Čehijas tiesību sistēmā. Turklāt tas aptvers ne tikai mugurkaulniekus, bet visus dzīvniekus, kas nav cilvēki³⁰⁷. Autorei likās svarīgi šo citēt, jo šis valsts pieredze un skaidrojums par dzīvnieka statusu tiesībās būtu vēra ņemams arī Latvijā diskusijās par dzīvnieka tiesiskā statusa maiņas nepieciešamību.

Galvenā pazīme, kas dzīvnieku atšķir no lietas, ir spēja just. K.Linnejs³⁰⁸ savā “Systema naturae” norobežoja trīs dabas valstis ar šādu definīciju: “minerāli pastāv; augi pastāv un aug; dzīvnieki pastāv, aug un jūt”³⁰⁹. Justspēja – spēja izjust jūtas, tostarp sāpes un baudu, un kas nozīmē apzinātas apziņas līmeni³¹⁰ - ir viens no galvenajiem kritērijiem mūsdienu diskusijās par dzīvnieku apveltīšanu ar tiesībām. Šis nav tikai mūsdienu atziņas: atsaucoties uz tiesību zinātņu autoru Vetzlich’s, norādīts, ka dzīvnieku aizsardzības normām jādibinājas uz ētiskiem principiem, izejot no dabas tiesību filozofijas, un dzīvniekiem atzīstamas šinī ziņā subjektīvas tiesības, atkarībā no viņu dvēseles attīstības pakāpes, salīdzinot ar cilvēku³¹¹. Citējot P.Singeru: izšķirošais ir tas, vai kāda būtne spēj sajūst sāpes, nevis tas, vai tas ir cilvēks vai dzīvnieks³¹². Dzīvnieka spēja just ir pamats cilvēka morālam pienākumam cienīt jebkuru dzīvību, kas nostiprināts arī DzAL preambulā³¹³. Justspēja varētu būt arī viens no galvenajiem kritērijiem, kā veidot jēdziena “dzīvnieks” legālo definīciju – t.i., kā nodalīt dzīvniekus, kuru labturība un aizsardzība ir likuma mērķis. Tomēr ar justspējas kritēriju vien ir par maz, jo nepārzinot pilnīgi visu dzīvo radību fizioloģiju, no tās izrietošo spēju just sāpes, piedzīvot emocijas, nav viennozīmīgi izlemjams, ka, piemēram, par justspējīgām būtnēm varam uzskatīt tikai zīdītājus. Tas novestu pie grūti prognozējamām sekām attiecībā uz citu dzīvnieku tiesisko aizsardzību.

³⁰⁷ Turpat.

³⁰⁸ Karls fon Linnē (1707-1788) zviedru dabas zinātnieks, nodibināja bioloģijas pamatjēdzienu – sugas jēdzienu; viens no galvenajiem darbiem “Systema naturae” (7 sēj., 1735, Leidenē; pēdējais autora paša izd. 3 sēj., 1766-68, Stokholmā: I – dzīvnieki, II – augi, III – minerālvielas un papildinājumi pirmiem 2 sēj.) // Latviešu konversācijas vārdnīca, 93.burnīca, A.Gulbja apgādībā, Rīgā, 1935.g., 23632-23633 slejas.

³⁰⁹ Latviešu konversācijas vārdnīca, 26.burnīca, A.Gulbja apgādībā, Rīgā, 1929-1930.g., 6572 sleja.

³¹⁰ Lewis, P. (2021) Animal Welfare (Sentience) Bill [HL] // <https://lordslibrary.parliament.uk/animal-welfare-sentience-bill-hl/>.

³¹¹ Atsaucoties uz G.H.Wetzlich (1890) “Das Recht der Tiere”, Krastiņš, L. (1937) “Dzīvnieku aizsardzība”, Rīga, Grāmatspiestuves A/S “ROTA”, 7.lpp.

³¹² Citēts pēc: Holbe, R. (2003) “Līdzgaitnieki”, Rīga, Avots, 40.lpp.

³¹³ DzAL preambula: “Cilvēces ētiskais pienākums ir nodrošināt visu sugu dzīvnieku labturību un aizsardzību, jo katrs īpatnis pats par sevi ir vērtība. Cilvēkam ir morāls pienākums cienīt jebkuru radību, izturēties pret dzīvniekiem ar iekšēju sapratni un tos aizsargāt. Nevienam nav atļauts bez pamatota iemesla nogalināt dzīvnieku, nodarīt tam sāpes, radīt ciešanas vai citādi kaitēt.”

CL precīzi nenosaka, ka dzīvnieks ir lieta. Tomēr no CL pantiem tā izriet, kā norāda L.Liepa: “CL 841.pants sadala pasauli, ar ko cilvēks saskaras, vai nu ķermenisku, vai bezķermenisku lietu grupās”³¹⁴. Autore veikusi dzīvnieka kā tiesību objekta – lietas – klasifikāciju pēc CL lietu iedalījuma: dzīvnieks ir ķermeniska lieta (CL 841.p.) un kā tāda ir: 1) kustama (CL 842.p.); 2) neatvietojama (CL 844.p.); 3) nepatērējama³¹⁵ (CL 845.p.), no lietu dalāmības (CL 847.p.) viedokļa dzīvs dzīvnieks ir nedalāma lieta.³¹⁶ L.Liepa papildus izdala vēl vienu pazīmi – īpašumtiesības: “Civiltiesiskā skatījumā dzīvniekus iedalām divās grupās: tie, kas jau pieder cilvēkam, un tie, kas vēl pagaidām atzīstami par bezīpašnieka mantu.”³¹⁷ CL spēkā stāšanās laikā 30-tajos gados tiesību zinātnē jau pastāvēja uzskats, ka “dzīvnieks nav lieta, bet apiešanās ar to, no tiesību viedokļa, notiek kā ar lietu”³¹⁸. Ņemot vērā, ka CL nesatur norādes, ka dzīvniekam būtu piemērojams kāds īpašs civiltiesiskais statuss, augstāk minētais dzīvnieka kā lietas skaidrojums ir šī brīža tiesiskā realitāte. Kā norāda S.Matule: Civillikumam tā labpatīk, ka dzīvnieki jeb dzīvība ir lietu tiesību objekts. Bet morāli nobriedušā sabiedrībā dzīvība visupirms nozīmē cieņu un atbildību³¹⁹. Pēc D.Favre (*David Favre*) ieskata, dzīvnieks kā lieta vai īpašums ir atzīstams kā specifisks – līdzās reālajam īpašumam, intelektuālam īpašumam un personiskajam īpašumam, būtu jāparedz arī dzīvais īpašums³²⁰.

KF Civilkodeksā (KF CK) vērojama līdzīga situācija kā CL – tiešas norādes uz to, ka dzīvnieks ir lieta, nav, bet likuma normas, kas attiecināmas uz dzīvniekiem kā uz īpašumu, nozīmē, ka uz dzīvniekiem attiecas lietu tiesības un ka tie tomēr ir lietas. KF CK 137.pants “Dzīvnieki” nosaka: “*Attiecībā uz dzīvniekiem tiek piemēroti vispārējie noteikumi par īpašumu, ciktāl likums vai citi normatīvie akti nenosaka citādi. Īstenojot tiesības, nav pieļaujama cietsirdīga izturēšanās pret dzīvnieku, kas būtu pretrunā humānisma principiem.*”³²¹ M.Rudzis (*M.Рудзис*) norāda, ka dzīvnieki kā dzīvas būtnes, kurām ir nervu sistēma, kuras spējīgas just un izrādīt emocijas, liek likumdevējam tos izdalīt atsevišķā grupā – dvēseliskas lietas

³¹⁴ Liepa, Lauris (2015. marts) “Lielo pērtiķu tiesību rītausmā” // <https://www.rigaslaiks.lv/zurnals/lielo-pertiku-tiesibu-ritausma-14517>.

³¹⁵ ko nevar attiecināt uz lauksaimniecības dzīvniekiem, kuri tiek audzēti patēriņam (pārtikai).

³¹⁶ Bāra, I. (2006) „Īpašuma priekšmets – dzīvnieks, ar to saistītās problēmas”, BAT 7.Starptautiskā zinātniskā konference, publicēts Rakstu krājumā „Īpašums, tā aprūtinājumi: problēmas, risinājumi, iespējas”, Rīga, 87.lpp.

³¹⁷ Liepa, Lauris (2015. marts) “Lielo pērtiķu tiesību rītausmā” // <https://www.rigaslaiks.lv/zurnals/lielo-pertiku-tiesibu-ritausma-14517>.

³¹⁸ Krastiņš, L. (1937) “Dzīvnieku aizsardzība”, Rīga, Grāmatspiestuves A/S “ROTA”, 8.lpp.

³¹⁹ Matule S. Dzīvnieku pasaulē "Jēkabpils gadījums" notiek katru dienu. Jurista Vārds, 13.06.2023., Nr. 24 (1290), 2.lpp.

³²⁰ Favre, D. S. (2011) *Animal law: welfare, interests, and rights*. New York: Wolters Kluwer Law and Business, p.31.

³²¹ Гражданский кодекс Российской Федерации, Часть первая, Принят Государственной Думой, 21 октября 1994 года, в редакции федеральных законов от 18.03.2019 № 34-ФЗ, ст.137 // skatīts 09.08.2019: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102528600&backlink=1&&nd=102033239>.

(*одушевленные вещи*), paredzot tiem normu kompleksu, kas tos nošķir no pārējām lietām.³²² Uzmanības vērts regulējums KF CK ir saistībā ar dzīvniekiem, kuru īpašnieki nepienācīgi pret tiem izturas, proti, KF CK 241.pants paredz, ka gadījumos, kad dzīvnieka īpašnieks pret savu dzīvnieku izturas pretēji tiesību normām vai sabiedrībā pieņemtām humānas attieksmes normām, dzīvniekus var izņemt, tos izpērkot. Izpirkšanas tiesība ir personai, kas iesniedz attiecīgu prasību tiesā. Izpirkšanas cena tiek noteikta pusēm vienojoties, bet strīdus gadījumā to nosaka tiesa³²³. Pētot KF likumprojekta “Par dzīvnieku aizsardzību no cietsirdīgas izturēšanās”³²⁴ virzību, autore ievēroja šī KF CK panta minēšanu KF Prezidenta skaidrojumā³²⁵ par likumprojekta noraidīšanu. Proti, vēstulē norādīts: “Ja tiek pārkāpta humāna attieksme pret dzīvnieku, ieinteresētās personas [gan individuālas, gan DzAO – autores piezīme] caur tiesu var pieprasīt dzīvnieka piespiedu izpirkumu ar īpašuma tiesību uz dzīvnieku nodošanu tām. Tādā veidā, vērsoties tiesā, norādītajiem pilsoņiem un sabiedriskajām organizācijām ir jābūt gatavām kļūt par šo dzīvnieku īpašniekiem.”

Atsevišķa atruna par mājas (istabas) dzīvnieku KF CK ir arī mantojuma tiesību daļā (KF CK trešā daļa), kur 1139.pantā³²⁶ noteikts, ka testatoram ir tiesības uzlikt vienam vai vairākiem mantiniekiem pienākumu uzturēt testatoram piederošos mājdzīvniekus. CL Mantojuma tiesību daļā šādas atsevišķas norādes par rūpēm par mantojuma atstājēja mājdzīvniekiem nav. Praksē tas rada problēmas – dzīvnieku patversmēm regulāri jāuzņem mirušu īpašnieku dzīvnieki neskatoties uz to, ka ir mantinieki. Tiek ignorēts ne tikai morālais pienākums rūpēties par mantojuma atstājēja dzīvnieku, bet arī mantojuma kā kopības, nedalāmas masas princips. Aplūkojot testamentu aprobežojumus, J.Makurina nosacītos pēdējās gribas rīkojumus nosauc kā praksē visbiežāk izplatītos un kā piemērus min tieši mājdzīvnieka uzturēšanas pienākumu: “atceļošs nosacījums ir tāds, kurā paredzēts: ja iestāsies tāds un tāds notikums, tad mantinieks mantojumu nedabū. Piemēram, testators visu savu mantu novēl dēlam, bet testamentā atrunā, ka dēls mantojumu nesaņems, ja nerūpēsies par testatora sešiem sunīšiem. [...] testators var skaidri atrunāt, ka dēls mantojumu saņem tikai tad, ja paturēs testatora mājdzīvniekus, kā arī

³²² Рудзис, М. (2015) «Право собственности на домашних животных», Faculty of Law and Administration Adam Mickiewicz University [iegūts 03.02.2019.] <https://core.ac.uk/reader/143653130>, c.145.

³²³ Гражданский кодекс Российской Федерации, Часть первая, Принят Государственной Думой, 21 октября 1994 года, в редакции федеральных законов от 18.03.2019 № 34-ФЗ, ст.241 // skatīts 09.08.2019: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102528600&backlink=1&&nd=102033239>.

³²⁴ Закон РФ "О защите животных от жестокого обращения", (проект № 97802163-2), <https://sozd.duma.gov.ru/bill/97802163-2>.

³²⁵ Письмо Президента Российской Федерации В.Путина от 3 января 2000 г. № Пр-6, pieejams dokumentu sarakstā: <https://sozd.duma.gov.ru/bill/97802163-2>.

³²⁶ Гражданский кодекс Российской Федерации, Часть третья, Принят Государственной Думой 1 ноября 2001 года, Одобрен Советом Федерации 14 ноября 2001 года, в редакции федеральных законов от 18.03.2019 № 34-ФЗ, ст.1139 // skatīts 14.08.2019: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102073578>.

vienkārši norādīt, ka mantojumu novēl dēlam, bet mājdzīvniekiem ir jāpaliek dzīvot dzīvoklī.”³²⁷ Lai cik pašsaprotami ir, ka mantiniekam, pieņemot mantojumu, ir jāpieņem arī dzīvnieks kā mantojuma sastāvdaļa, tomēr praksē novērots, ka dzīvnieks ir nevēlams mantojums un no tā vēlas atbrīvoties. Dažkārt pēc dzīvnieku patversmes atteikuma uzņemt mantojumā esošos dzīvniekus, tie vienkārši tiek izlaisti no mantojumā saņemtā mājokļa un juridiski kļūst par klaiņojošiem dzīvniekiem, un šādā statusā dzīvnieku patversmei, kas sniedz pakalpojumu pašvaldībai, ir pienākums uzņemt dzīvnieku un meklēt tam esošo vai jaunu īpašnieku. Tas autorei liek domāt par iespējamiem grozījumiem CL Mantojuma tiesību daļā – papildinot ar atsevišķu normu par pienākumu rūpēties par aizgājēja dzīvniekiem – tas pastiprināti uzsvērtu dzīvnieka uzturēšanu kā likumisku pienākumu (ne tikai morālu), precīzi norādot, ka dzīvnieka uzturēšana ir mantinieka, nevis dzīvnieku patversmes vai citu personu pienākums. Taisnīga attieksme būtu noregulējumam, kas dzīvnieku patversmei dotu tiesības kopā ar dzīvnieku pretendēt uz visu mantojuma masu, tādejādi sedzot dzīvnieka aprūpes un uzturēšanas izmaksas no mantojuma atstājēja (dzīvnieka īpašnieka) mantas. Šāda kārtība, kad mantinieks varētu zaudēt mantojumu, liktu arī mantiniekam aizdomāties par pilnu pienākumu apjomu mantojuma pieņemšanas gadījumā. Autore piedāvā papildināt CL 382. un 600.pantu ar norādēm par dzīvnieka klātesamību mantojuma kopībā, jo īpaši nostiprinot uzlikumu rūpēties par dzīvnieku, kura neizpildes gadījumā mantinieku var atzīt par necienīgu mantot un iegūto mantojumu atprasīt, kā tas izriet no R.Krauzes³²⁸ komentāra.

Kā īpašuma priekšmetam civiltiesiskajā regulējumā dzīvniekam nosakāmas īpašas prasības gan lietu un īpašuma tiesību daļā, gan arī mantojuma tiesību daļā. Nozīme ir ne tikai tiesību subjekta statusa piešķiršanai, bet arī no statusa izrietošajām tiesībām, kas patiesi aizsargā dzīvnieku labturību. Atzīstot dzīvnieku īpašās tiesības un priekšrocības, ir jānosaka, kā šīs tiesības tiks aizsargātas un kas pārstāvēs dzīvnieku intereses³²⁹. Esošā regulējuma ietvaros dzīvnieka intereses pārstāv tā īpašnieks vai valsts. Nākamajā apakšnodaļā autore analizēs tiesiskā regulējuma īpatnības spēkā esošajās normās par dzīvnieka īpašnieku un turētāju, kā arī par īpašuma tiesībām uz dzīvnieku un dzīvnieka turēšanu.

³²⁷ Makurina Jekaterina (2013.gada 5.septembris) “Pēdējās gribas rīkojumu – testamentu – aprobežojumi”, LV portāls, <https://lvportals.lv/skaidrojumi/257583-pedejas-gribas-rikojumu-testamentu-aprobezrojumi-2013> [iegūts 14.08.2019.].

³²⁸ Krauze, R., Gencs, Z. (1997) “Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības”, Rīga, Mans Īpašums, 157.lpp.

³²⁹ Liberte, V. (21.09.2023) “Aizsargāt neaizsargātos: dzīvnieku tiesiskā statusa problēma” // <https://satori.lv/article/aizsargat-neaizsargatos-dzivnieku-tiesiska-statusa-problema>.

3.2. Mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieka un turētāja tiesiskā regulējuma īpatnības

DzAL mērķis ir noteikt personu tiesības un pienākumus dzīvnieku aizsardzības un labturības jomā. Attiecībā uz piederošu vai turējumā esošu dzīvnieku tiesības un pienākumi tiek sašaurināti uz dzīvnieku īpašniekiem un/vai turētājiem. DzAL terminu skaidrojumos definēts gan dzīvnieka īpašnieks – persona, kurai pieder dzīvnieks, gan dzīvnieka turētājs – persona, kuras rīcībā un aprūpē atrodas dzīvnieks³³⁰. Veicot tiesību normās noteikto dzīvnieku īpašnieku un/vai turētāju tiesību un pienākumu uzskaitījumu, vērojama nekonsekvence – nav skaidri nodalīts, kādas tiesības un pienākumi piemīt tikai dzīvnieka īpašniekam; kas ir īpašuma tiesību uz dzīvnieku apliecinošs fakts, kā nošķirams dzīvnieka īpašnieks no dzīvnieka turētāja. Šis jautājums skatīts arī Augstākās tiesas Senātā, vērtējot KL 230.¹panta subjektu un atzīstot, ka KL 230.¹panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts ir gan dzīvnieka īpašnieks, gan dzīvnieka turētājs – ikviena fiziska un pieskaitāma persona, kas sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu.³³¹

DzAL 5.pants nosaka dzīvnieka īpašnieka pienākumus, dzīvnieka turētājiem sašaurinot pienākumu klāstu tikai uz DzAL 5.panta otrajā daļā uzskaitītajiem³³². VetL 59.pants nosaka dzīvnieku īpašnieku vai turētāju pienākumus, tos nekādi nenodalot, attiecīgi visi uzskaitītie pienākumi attiecināmi gan uz īpašniekiem, gan turētājiem. Līdzīgi kā VetL, arī MK noteikumos Nr.266 vērojams, ka normas vienādi attiecinātas uz dzīvnieku īpašniekiem un turētājiem³³³, izdalot pat atsevišķu nodaļu – IX. Mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieka un turētāja tiesības un pienākumi, kurā ar 50.punktā noteikto pilnībā dzēš jebkādas robežas dzīvnieka īpašnieka un turētāja nošķiršanai. Šī norma nosaka, ka “**iegādājoties mājas (istabas) dzīvnieku, dzīvnieka īpašnieks vai turētājs** uzņemas atbildību [...]”. Attiecīgi arī dzīvnieka iegāde nav tikai dzīvnieka īpašnieka prerogatīva. Lai gan 2022.gadā, sniedzot skaidrojumus par jauno mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtību, ZM norāda, ka “Mājas (istabas) dzīvnieku īpašumtiesību apliecinājoši dokumenti ir atsavināšanas darījumu dokumenti (piemēram, pirkšanas – pārdošanas līgums, dāvinājuma līgums u.tml.) un citi līguma veidi, kuros tiek

³³⁰ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 1.panta 2., 3.punkts.

³³¹ 08.05.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-157/2012, Krimināllikuma 230.¹panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts.

³³² Dzīvnieku aizsardzības likuma 5.panta ceturtnā daļa, saskaņā ar kuru dzīvnieka turētājs var būt persona, kurai īpašnieks uzticējis dzīvnieku vai kuras valdījumā dzīvnieks nokļuvis citādā veidā.

³³³ MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012., 1., 10., 11., 13., 14.3., 15., 16., 17., 21., 23.⁵, 46., 51., 52., 54., 55., 56., 57.punkts.

norādīts mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieks (piemēram, adopcijas līgums).”³³⁴ Savukārt, MK noteikumu Nr.266 53.punktā atbildība par šo noteikumu neievērošanu paredzēta tikai mājas (istabas) dzīvnieka īpašniekam, lai gan tiesības un pienākumi noteikti vienādi gan īpašniekam, gan turētājam.

Pēc padziļinātas normu izpētes no normatīviem aktiem tomēr izdalāmas tiesības un pienākumi, kas attiecināmas tikai uz dzīvnieka īpašnieku: 1) CL noteiktā vara pār dzīvnieku³³⁵; 2) atsavināt dzīvnieku³³⁶; 3) dot atļauju dzīvnieka izmantošanai par donoru; demonstrēt dzīvnieku publiskā izstādē³³⁷; 4) dot atļauju dzīvnieka nogalināšanai³³⁸; 5) pavairot tam piederošos suņus, kaķus vai mājas (istabas) sēskus un atsavināt to pēcnācējus³³⁹; 5) reģistrēt mājas (istabas) dzīvnieku LDC datubāzē³⁴⁰; veikt izmaiņas par reģistrētu dzīvnieku LDC datubāzē³⁴¹.

Par mājas (istabas) dzīvnieka reģistrāciju vērojama kolīzija – ar grozījumiem VetL³⁴² 59.pantā, tas papildināts ar pienākumu nodrošināt, lai suns līdz četru mēnešu vecumam ir apzīmēts ar mikroshēmu, lai tam ir mājas (istabas) dzīvnieka pase un tas ir reģistrēts LDC mājas (istabas) dzīvnieku reģistra datubāzē³⁴³. Tā kā VetL 59.pants nosaka dzīvnieka īpašnieka vai turētāja pienākumus, juridiski gan īpašnieks, gan turētājs var apzīmēt un reģistrēt dzīvnieku, kā arī saņemt dzīvnieka pasi [autoresprāt, tādām tiesībām vajadzētu būt tikai dzīvnieka īpašniekam]. Pēc Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma normu pretrunu gadījumā vienāda juridiska spēka tiesību normām, piemēro jaunāko tiesību normu (noteicošais ir tiesību normas pieņemšanas datums)³⁴⁴, kas attiecībā pret DzAL 6.pantu ir VetL 59.panta

³³⁴ 01.03.2022.g., ZM vēstule Nr. 5-4e/399/2022, atbilde uz 12.jautājumu. Pilna ZM atbilde publicēta: <http://info.dzivniekupolicija.lv/lv/projekts/zemkopibas-ministrijas-atbilde-par-planoto-majas-istabas-dzivnieku-registracijas-kartibu>.

³³⁵ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 5.panta pirmā daļa.

³³⁶ Turpat, 5.panta trešā daļa.

³³⁷ Turpat, 5.panta piektā daļa.

³³⁸ Turpat, 5.panta piektā daļa; pastiprinātas normas par rakstveida atļauju noteiktas Dzīvnieku aizsardzības likuma 45.pantā; Medību likuma 3.panta otrās daļas 2.punktā.

³³⁹ MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012., 33.¹, 59.punkts.

³⁴⁰ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: LV, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 6.pants; MK noteikumi Nr.359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”. Pieņemti: 21.06.2022. Publicēts: LV, 28.06.2022., Nr.122, OP numurs: 2022/122.4., 7., 14.punkts.

³⁴¹ MK noteikumi Nr.359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”. Pieņemti: 21.06.2022. Publicēts: LV, 28.06.2022., Nr.122, OP numurs: 2022/122.4., 12., 17., 18., 20.punkts.

³⁴² Grozījumi Veterinārmedicīnas likumā. Pieņemts: 28.11.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 248A, 10.12.2019, OP numurs: 2019/248A.21., 19.pants.

³⁴³ Veterinārmedicīnas likums. Pieņemts 26.04.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.05.2001. Nr.75 (2462). Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 07.06.2001. Pēdējie grozījumi: 09.12.2021., 59.panta 17.punkts.

³⁴⁴ Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likums. Pieņemts: 31.05.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 96, 20.06.2012. Pēdējie grozījumi: 24.11.2020., 9.panta sestās daļas 3.punkts.

17.punkts. No MK noteikumiem Nr.359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība” izriet, ka mājas (istabas) dzīvnieka reģistrāciju var veikt dzīvnieka īpašnieks vai tā pilnvarota persona³⁴⁵. MK noteikumi ir zemāka juridiska spēka attiecībā pret VetL. Tādējādi iespējama divējāda interpretācijas izpratne: 1) dzīvnieka reģistrāciju nodrošina īpašnieks (DzAL 6.pants), t.sk., pilnvarojot to veikt citai personai; 2) suņa reģistrāciju ir pienākums nodrošināt dzīvnieku īpašniekiem vai turētājiem (VetL 59.panta 17.punkts). Šāda situācija radusies normu dublēšanas rezultātā – pienākums nodrošināt dzīvnieka apzīmēšanu un reģistrēšanu būtu nosakāms tikai vienā likumā – autoreprāt, atbilstošākais ir DzAL, kurš nosaka personas tiesības un pienākumus dzīvnieku aizsardzības un labturības jomā³⁴⁶, jo VetL mērķis ir regulēt dzīvnieku infekcijas slimību profilaksi un apkarošanu, veterinārmedicīnisko praksi, dzīvnieku izcelsmes produktu apriti, dzīvnieku un preču importa un tranzīta kontroli un noteikt valsts un pašvaldību institūciju, kā arī personu tiesības un pienākumus šajā jomā³⁴⁷.

Autore uzskata, ka dzīvnieka īpašuma tiesības un turēšanas tiesības ir jānorobežo, turētājam dodot šaurāku tiesību, pienākumu un atbildības apjomu, īpašniekam pilnu tiesību, pienākumu un atbildības apjomu par dzīvnieka uzturēšanu, dzīvnieka nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu, rīcību ar dzīvnieku. Piemēram, šobrīd pastāv norma, kas rada absurdu juridisku konstrukciju – MK noteikumu Nr.266 52.4.punkts: mājas (istabas) dzīvnieka īpašniekam vai turētājam ir pienākums sameklēt mājas (istabas) dzīvniekam citu īpašnieku, ja dzīvnieka turpmākā turēšana nav iespējama³⁴⁸. Ja pirmajā brīdī varētu likties, ka šo normu var attiecināt uz dzīvnieku patversmi kā turētāju, tad normas piemērošanas pamatojums – ja dzīvnieka turpmākā turēšana nav iespējama – izslēdz šo versiju, šajā normā acīmredzami nav domāts par dzīvnieku patversmēm un to pienākumu meklēt dzīvniekiem jaunus īpašniekus.

Precīza regulējuma nav arī par īpašuma tiesību uz dzīvnieku nostiprinājumu. Kā iespējami pēc esošās situācijas ir divi varianti: īpašuma tiesību reģistrācija valsts reģistrā (Latvijā ir obligāta visu suņu reģistrācija LDC, atbilstoši persona savu gribu būt par suņa īpašnieku nostiprina šajā reģistrā) un/vai ieraksts ES Lolojumdzīvnieka pasē (tāda gan tiek izdota tikai suņiem, kaķiem un mājas (istabas) seskiem). Tomēr no iepriekš minētās ZM

³⁴⁵ MK noteikumi Nr.359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”. Pieņemti: 21.06.2022. Publicēts: LV, 28.06.2022., Nr.122, OP numurs: 2022/122.4., 7., 11.3., 13., 14., 17., 18., 20punkts.

³⁴⁶ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 2.pants.

³⁴⁷ Veterinārmedicīnas likums. Pieņemts 26.04.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.05.2001. Nr.75 (2462). Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 07.06.2001. Pēdējie grozījumi: 09.12.2021., 2.pants.

³⁴⁸ MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012., 52.4.punkts.

atbildes³⁴⁹ izriet, ka ES Lolojumdzīvnieka pase nav uzskatāma par īpašuma tiesību pierādījumu. Valstī izveidotais vienotais mājas (istabas) dzīvnieku reģistrs, ko uztur LDC, neregistrē īpašuma tiesības uz dzīvnieku. Secināms, ka īpašuma tiesības uz dzīvnieku nosakāmas vispārējā kārtībā pēc CL.

Īpašuma tiesības uz mājas (istabas) dzīvniekiem aplūkojusi M.Rudzis (*Мария Рудзис*) pēc KF CK normām, no kā izriet šādi pamatprincipi:³⁵⁰

- lai novērstu risku, ka dzīvnieks tiek atzīts par bezsaimnieka, tā īpašniekam nepieciešams apzīmēt (iezīmēt) savu tiesisko pozīciju attiecībās pret trešajām personām;
- sekas īpašuma tiesībām uz dzīvnieku ir tādas, ka no īpašnieka tiek sagaidīta paaugstināta uzmanība un rūpes par savu īpašumu;
- īpašuma tiesību iegūšana uz klaiņojošu dzīvnieku ir īpašs gadījums – pamatojoties uz KF CK 230.pantu, īpašuma tiesības iegūst persona, kas pieņēmusi klaiņojošu dzīvnieku, vai persona, kurai dzīvnieks nodots turēšanā, tikai pēc sešu mēnešu termiņa notecējuma no brīža, kad persona iesniegusi iesniegumu par atradumu policijā vai vietējā pašvaldībā. Ja šāds iesniegums nav iesniegts, īpašuma tiesības šajā gadījumā rasties nevar;
- atteikšanās no īpašuma tiesībām pēc KF CK 236.panta neatbrīvo dzīvnieka īpašnieku no tiesībām un pienākumiem līdz brīdim, kamēr īpašumu nav ieguvusi cita persona, t.i., ja dzīvnieka īpašnieks ir izteicis savu nolūku atteikties no tiesībām uz dzīvnieku (pametot dzīvnieku, nododot to dzīvnieku patversmē u.tml.), tās vēl nav juridiski nozīmīgas darbības – tiesības, bet jo īpaši pienākumi (t.sk., izdevumu nasta) gulstas uz dzīvnieka īpašnieku tik ilgi, kamēr īpašuma tiesības nepāriet citai personai.

Autoresprāt, tā ir kompleksa pieeja īpašuma tiesību uz dzīvnieku nostiprināšanai civiltiesiskajās attiecībās, kas pēc jēgas un būtības izriet arī no Latvijas CL normām, tomēr tieši un nepārprotami neizriet no DzAL un tam pakārtoto normatīvo aktu normām. Piemēram, attiecībā uz suņiem – nosakot suņa obligātu reģistrāciju valsts reģistrā (LDC), nevienā normatīvā aktā nav viennozīmīgi noteikts, ka tādejādi persona ir reģistrējusi savas īpašuma tiesības uz suni; izsniedzot ES Lolojumdzīvnieka pasi tajā tiek ierakstīta persona (īpašnieks), bet šis dokuments nav īpašuma tiesības apliecinājošs dokuments.

³⁴⁹ ZM 01.03.2022.g. vēstule Nr. 5-4e/399/2022, atbilde uz 12.jautājumu // <http://info.dzivniekupolicija.lv/lv/projekts/zemkopibas-ministrijas-atbilde-par-planoto-majas-istabas-dzivnieku-registracijas-kartibu>.

³⁵⁰ Рудзис, М. (2015) «Право собственности на домашних животных», Faculty of Law and Administration Adam Mickiewicz University, 8 c. // <https://core.ac.uk/reader/143653130> [iegūts 03.02.2019.] c.147-c.148.

Dzīvnieka īpašnieka un turētāja jautājums nav atrisināts ar dzīvnieku patversmē nonākušiem un mītošiem mājas (istabas) dzīvniekiem, kuri ir kādai personai piederoši mājas (istabas) dzīvnieki, kas izbēguši, klaiņojuši, pazuduši u.t.t. un nogādāti izmitināšanai patversmē, līdz tā īpašnieks ierodas dzīvniekam pakaļ, vai arī tādi dzīvnieki, no kuriem tā īpašnieks atsakās, tie tiek uzņemti un uzturas dzīvnieku patversmē, līdz dzīvniekam tiek atrasts jauns īpašnieks.

No spēkā esošā tiesiskā regulējuma autore nerod precīzu un skaidru viedokli, kāds ir dzīvnieku patversmju statuss attiecībā pret tajā mītošiem dzīvniekiem. Dzīvnieku patversmju vienīgais nepārprotamais juridiskais statuss ir valsts veterinārās uzraudzības objekts.³⁵¹ Dzīvnieku patversme ir tikai dzīvnieku pagaidu turēšanas vieta, kas pieder patversmes īpašniekam: fiziskai vai juridiskai personai. Dzīvnieku patversmei nav ne fiziskās, ne juridiskās personas statuss. Tālāk šī statusa nenoteiktība rada nākamo neskaidrību – kas ir dzīvnieku patversme tajā mītošiem dzīvniekiem: šo dzīvnieku īpašnieks vai šo dzīvnieku turētājs?

Čehijā veiktā pētījumā par suņiem un kaķiem dzīvnieku patversmēs nosaukti šādi iemesli: 1) dzīvnieki izķerti kā klaiņojoši un nogādāti patversmē; 2) dzīvniekus patversmē nodevis to īpašnieks, kas nevar vai nevēlas turpmāk par dzīvnieku rūpēties; 3) dzīvnieki atdoti atpakaļ patversmē pēc to adopcijas no patversmes; 4) dzīvnieku īpašniekiem, kuri pārkāpuši dzīvnieku labturības normatīvos aktus, konfiscētie dzīvnieki.³⁵² Autoresprāt, svarīgākie dzīvnieka nonākšanas patversmē aspekti ir: 1) dzīvnieka īpašnieks nav zināms (klaiņojoši un bezsaimnieka dzīvnieki, kas nogādāti patversmē); 2) dzīvnieka īpašnieks ir zināms (īpašnieks labprātīgi atdod dzīvnieku, dzīvnieks izņemts un/vai konfiscēts dzīvnieka īpašniekam). *Hana Müllerová* norāda uz dzīvnieka īpašnieka attieksmi: “bezpajumtes dzīvnieki var būt vai nu pazaudēti vai pamesti, visa atšķirība ir dzīvnieka īpašnieka gribā”³⁵³. Arī Čehijas Likumā par dzīvnieku aizsardzību pret cietsirdību definēti divi jēdzieni: klaiņojošs dzīvnieks (bez īpašnieka kontroles un uzraudzības brīvi klaiņojošs dzīvnieks) un pamests dzīvnieks (dzīvnieks, kuru tā īpašnieks tieši nekontrolē, neuzrauga un konstatējami fakti, ka tas ir pamests ar nolūku no tā

³⁵¹ Veterinārmedicīnas likums. Pieņemts 26.04.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.05.2001. Nr.75 (2462). Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 07.06.2001. Pēdējie grozījumi: 09.12.2021., 2.¹panta 7.punkts.

³⁵² Vojtkovská V., Voslášová E., Večerek V. (2019) “Comparison of Outcome Data for Shelter Dogs and Cats in the Czech Republic”, Sep; 9(9): 595., Published online 2019 Aug 22. doi: 10.3390/ani9090595, Department of Animal Protection, Welfare and Behavior, Faculty of Veterinary Hygiene and Ecology, University of Veterinary and Pharmaceutical Sciences Brno; 612 42 Brno, Czech Republic, PMCID: PMC6770312, PMID: 31443442.

³⁵³ Müllerová, H. (February 2012) “Animals Finally above Objects and Stricter Criminalization of Cruelty: Some Insights in Czech Animal Legislation” written for Derecho Animal web center // <https://core.ac.uk/download/pdf/159133164.pdf>.

atbrīvoties vai to padzīt).³⁵⁴ No tā konstatējams, ka dzīvnieku patversmēs īpašuma tiesības uz dzīvnieku atkarīgas no tā, vai dzīvnieka īpašnieks no savām tiesībām uz dzīvnieku ir tieši vai netieši atteicies vai nav atteicies.

DzAL, definējot jēdzienu “dzīvnieku patversme” un nosakot pašvaldību pienākumu veidot un uzturēt dzīvnieku patversmes³⁵⁵, nosaka, ka dzīvnieku patversmē tiek turēti šādi dzīvnieki: izķerti, atsavināti un bezpalīdzīgā stāvoklī nonākuši, bez tam, nodalot, ka izķertie un atsavinātie ir mājas (istabas) dzīvnieki, bet bezpalīdzīgā stāvoklī nonākušie ir savvaļas dzīvnieki, kas autoresprāt, ir pretrunīgi interpretējams, jo arī mājas (istabas) dzīvnieks, kas nonācis bezpalīdzīgā stāvoklī (piemēram, cietis ceļu satiksmes negadījumā, iekritis kanalizācijas akā u.tml.) un kam nav zināms īpašnieks uz notikuma brīdi, ir izmitināms dzīvnieku patversmē un nav tieši, nepārprotami saprotams, ka šādi dzīvnieki arī uzskatāmi kā “izķertie” dzīvnieki. Tādējādi DzAL nedod skaidrību par īpašuma tiesībām uz dzīvniekiem, kas nonāk dzīvnieku patversmē – vairāk vai mazāk ir skaidrs tikai par atsavinātajiem dzīvniekiem, ņemot vērā, ka atsavināšanas pazīme ir īpašuma tiesību maiņa.

*Patricia A. Bolen*³⁵⁶ norāda, ka vienlīdz svarīgi ir ne tikai dzīvnieka īpašniekam apzināties savas tiesības, bet arī dzīvnieku patversmēm pārzināt savas valsts tiesību normas un īpašuma tiesības uz dzīvniekiem, kad dzīvnieku patversme iegūst īpašuma tiesības un ko tas nozīmē. *P.A.Bolen* norāda vairākus iemeslus īpašuma tiesību pārejai, bet attiecībā uz dzīvnieku patversmēm nodalot: 1) īpašuma tiesību pāreju nekavējoties (kad īpašnieks atdod dzīvnieku patversmei, atsakoties no tā vai arī kad īpašnieks publiskā vietā atstāj dzīvnieku ar norādi, ka nevar (vai nevēlas) rūpēties par dzīvnieku) un 2) īpašuma tiesību pāreju pēc noteikta termiņa notecējuma (noteiktais minimālais dienu skaits, kad dzīvnieks uzturas patversmē, bet īpašnieks neierodas tam pakal). Īpašnieks saglabā īpašuma tiesības uz dzīvnieku, ja viņš ir veicis noteiktas darbības, lai atrastu pazudušo mājas (istabas) dzīvnieku, piemēram, ir sazinājies ar tuvākajām dzīvnieku patversmēm, izlicis sludinājumus apkārtnē par pazudušo dzīvnieku, aptaujājis kaimiņus u.tml. Līdzīgas darbības jāveic arī dzīvnieka atradējam, ja tas vēlas iegūt īpašuma tiesības uz dzīvnieku: jāizliek sludinājumi par atrastu mājas (istabas) dzīvnieku, jāinformē dzīvnieku patversmes (atsevišķos štatos ir obligāts noteikums nogādāt dzīvnieku patversmē uz noteikto laiku, kurā īpašniekam ir iespēja dzīvnieku atgūt). Tiesu prakses princips nosaka: “Ja

³⁵⁴ 246/1992 Coll. ACT of the Czech National Council of 15 April 1992 on the Protection of Animals Against Cruelty, Section 3, h) and i) // <http://eagri.cz/public/web/mze/ochrana-zvirat/legislativa/legislativa-cr/zakon-na-ochranu-zvirat-v-anglictine/>.

³⁵⁵ DzAL 1.panta 4.punkts un 39.pants.

³⁵⁶ Bolen, P. A. (2005) “Lost and Found: Humane Societies' Rights and Obligations Regarding Companion Animal Ownership”, Michigan State University College of Law, 2005, Primary Citation: Animal Legal & Historical Center // <https://www.animallaw.info/article/lost-and-found-humane-societies-rights-and-obligations-regarding-companion-animal-ownership#s1> [skatīts 06.03.2021.g.].

pazuduša mājdzīvnieka atradējs pamatoti cenšas atrast tā īpašnieku un atbildīgi par dzīvnieku rūpējas samērā ilgā laika posmā, atradējs var iegūt dzīvnieku īpašumā.”³⁵⁷ Atšķirībā no dzīvnieku patversmēm, kur ir reglamentēts obligātais dienu skaits dzīvnieka turēšanai, pēc kā dzīvnieka īpašnieks zaudē īpašuma tiesības, uz individuālu atradēju termiņš ir nenoteikts: “ilgāks laika posms”. Noteiktajā dzīvnieka turēšanas periodā dzīvnieku patversmei ir valdījuma tiesība, nevis īpašuma tiesība uz dzīvnieku. Šajā periodā tikai dzīvnieka īpašniekam ir tiesības atgūt dzīvnieku³⁵⁸ (t.i., dzīvnieku patversmei nav tiesību dzīvnieku atdot kādai citai personai).

No minētā izriet, ka gan dzīvnieku patversmes var būt par patversmē mītošo dzīvnieku īpašniekiem (tūlītējiem vai pēc noteikta termiņa iestāšanās) – patversmes īpašuma tiesības uz dzīvnieku atšķiras atkarībā no tā, vai dzīvnieks ir klaiņojošs vai pamests, gan par atrasto (t.i., klaiņojošo) dzīvnieku īpašnieku uzskatāma pašvaldība.

Čehijā, līdzīgi kā Latvijā, atrastu lietu statusu regulē Civilkodekss, saskaņā ar kuru, jebkuru atrastu lietu, kuras īpašnieks nav zināms, ir jānodod pašvaldībai, kuras teritorijā tā atrasta, un īpašnieks sešu mēnešu laikā savu lietu var atprasīt. Pēc šī termiņa pašvaldība iegūst īpašuma tiesības. Šai kārtībai ir savi plusi un mīnusi attiecībā uz dzīvniekiem: pluss – pastāv kāds (pašvaldība), kas nes atbildību (t.sk., finansiālu) par bezpajumtes dzīvnieku, uztur dzīvnieku patversmes; mīnuss – sešu mēnešu periods, kas ir vispārējs īpašuma aizsardzības princips, bet dzīvnieka gadījumā tas ir nepamatoti ilgs. Ar dzīvnieka kā justspējīgas dzīvas būtnes statusa noregulējumu Čehijas civiltiesībās šis termiņš attiecībā uz dzīvniekiem samazināts līdz diviem mēnešiem³⁵⁹. Šis vēlreiz apliecina nepieciešamību pārskatīt dzīvnieka civiltiesisko statusu (ko autore apskatīja šī promocijas darba 3.1.nodaļā), jo civiltiesību pamatprincipi, kas attiecināmi uz nedzīvām lietām, nav vienlīdz attiecināmi uz dzīvniekiem.

Pēc Latvijas CL valdījums nozīmē faktisku varu, ka dzīvnieks faktiski atrodas kādas personas pilnīgā varā **un** šī persona izrāda gribu rīkoties ar dzīvnieku līdzīgi īpašniekam³⁶⁰. Saiklis “un” norāda, ka pastāv abi šie nosacījumi. Dzīvnieku patversme pēc Latvijā spēkā esošām normām nav persona un dzīvnieku patversmes mērķis ir tās aprūpē esošiem dzīvniekiem atrast jaunus īpašniekus, kas neatbilst gribas izrādīšanai rīkoties ar dzīvnieku kā īpašniekam. Turpat CL 876.panta otrajā daļā noteikts: “Tas, kā varā lieta faktiski atrodas, bet kas atzīst par tās īpašnieku kādu citu, uzskatāms, kaut arī viņam būtu tiesība turēt to savā varā,

³⁵⁷ Turpat.

³⁵⁸ Turpat, IV nodaļa (IV. Property rights in an animal found by a humane society).

³⁵⁹ Müllerová, H. (February 2012) “Animals Finally above Objects and Stricter Criminalization of Cruelty: Some Insights in Czech Animal Legislation” written for Derecho Animal web center // <https://core.ac.uk/download/pdf/159133164.pdf> [skatīts 08.03.2021.g.].

³⁶⁰ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 20.02.1937. Nr.41. Pēdējie grozījumi: 13.10.2022., 876.panta pirmā daļa.

nevis par šās lietas tiesisku valdītāju, bet tikai par tās turētāju jeb faktisku valdītāju.” Attiecībā uz klaiņojošiem dzīvniekiem, kas nogādāti dzīvnieku patversmē, vienmēr pastāv iespēja, ka dzīvniekam ir īpašnieks – tāpat faktiski dzīvnieks ir dzīvnieku patversmē, bet tā kā mājas (istabas) dzīvnieks ir īpašuma priekšmets, vienmēr jārēķinās (jāpieņem), ka tas ir kāda īpašums. Par dzīvnieku kā valdījuma objektu autorei rada šaubas arī CL 896.pantā noteiktie divi nosacījumi: fiziska vara un griba to paturēt kā savu. Saskaņā ar šajā pantā noteikto, valdījums izbeidzas, ja nepastāv kaut viens no nosacījumiem. Šaubas ir par “gribu paturēt kā savu” – dzīvnieku patversmē dzīvniekus tur pagaidu aprūpē ar mērķi tiem meklēt/atrast saimniekus. Attiecīgi dzīvnieku patversmei nav gribas dzīvniekus paturēt kā savus.

Īpašuma tiesību iegūšanu ar piegūšanu uz klaiņojošiem mājas (istabas) dzīvniekiem izslēdz CL 934.pantā noteiktais, ka: “mājas kustoņi nav uzskatāmi par bezīpašnieka kustoņiem pat arī tad, ja tie aizbēg vai nomaldās. Tādu kustoņu piegūvējs neiegūst īpašuma tiesību uz tiem.” Un CL komentāros tas pamatots, ka mājas kustoņiem jau ir īpašnieks, tāpēc tos nevar kā bezīpašnieka dzīvniekus iegūt īpašumā ar piegūšanu³⁶¹. Savukārt ZM ar 2022.gada grozījumiem MK noteikumos Nr.407 iekļāvusi normu, ka piecpadsmitajā dienā pēc suņa ievietošanas patversmē kā suņa īpašnieci datubāzē reģistrē patversmi, ja 14 dienu laikā sunim nav atradies īpašnieks vai turētājs³⁶², kas ir gan pretrunā ar CL 934.pantu, gan neatbilst dzīvnieku patversmes tiesiskajam statusam pēc spēkā esošā regulējuma – dzīvnieku patversme nav persona. Īpašnieks ir “fiziska vai juridiska persona, kam ir īpašuma tiesības (uz ko)³⁶³. Tāpat dzīvnieku patversme kā speciāli aprīkota vieta, kur izmitina izķertos, atsavinātos un bezpalīdzīgā stāvoklī nonākušos dzīvniekus³⁶⁴ neatbilst īpašnieka – personas – statusam.

Tā kā ar CL normām autore nerod pilnīgu skaidrību par dzīvnieku patversmē mītošo dzīvnieku piederību, jāskata arī speciālais likums – DzAL, kura 1.pantā ir definēts gan dzīvnieka īpašnieks, gan turētājs. Abos gadījumos tā ir persona, nevis turēšanas vieta. Autoresprāt, ļoti precīzi un kodolīgi šī situācija, kad tiesību normas nedod skaidrību, kas ir klaiņojošie un bezsaimnieka dzīvnieki, raksturota ar apzīmējumu, ka tie ir “beztiesiski un bez

³⁶¹ Grūtups, A., Kalniņš, E. (2002) “Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums”, 2.pap.izdevums, Tiesu nama aģentūra, Rīga, ISBN-9984-671-30-5, 43.lpp.

³⁶² MK noteikumi Nr.25 “Grozījumi Ministru kabineta 2006.gada 16.maija noteikumos Nr.407 "Noteikumi par dzīvnieku labturības prasībām dzīvnieku patversmēs un dzīvnieku viesnīcās, kārtību, kādā dzīvnieku nodod dzīvnieku patversmē vai dzīvnieku viesnīcā, kā arī dzīvnieku patversmju un dzīvnieku viesnīcu reģistrācijas kārtību”. Pieņemti: 11.01.2022. Publicēts: LV, 14.01.2022., Nr.10, OP numurs: 2022/10.3., 1.6.punkts.

³⁶³ <https://tezaurs.lv/īpašnieks> // Interneta lapas avots: Latviešu literārās valodas vārdnīca. 1.–8. Rīga, Zinātne, 1972.–1996. [skatīts 28.03.2021.].

³⁶⁴ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 1.panta 4.punkts.

statusa” (“*lawless and without status*”)³⁶⁵. Tomēr tā nevajadzētu būt valstī, kuras DzAL preambulā noteikts, ka “Cilvēces ētiskais pienākums ir nodrošināt visu sugu dzīvnieku labturību un aizsardzību, jo katrs īpatnis pats par sevi ir vērtība”³⁶⁶.

Jautājums par īpašuma tiesībām nepastāv attiecībā uz dzīvniekiem, kas dzīvnieku patversmē izmitināti kā administratīvo pārkāpumu lietās vai krimināllietās izņemta manta – šajā gadījumā dzīvnieku nogādā uz dzīvnieku patversmi, ar kuru NVA ir noslēgts līgums par dzīvnieku glabāšanu; līgumu slēdz nevis ar dzīvnieku patversmi, bet ar dzīvnieku patversmes īpašnieku – attiecīgi izņemtā dzīvnieka glabātājs ir fiziska vai juridiska persona, kam pieder dzīvnieku patversme, bet īpašuma tiesības uz izņemto dzīvnieku saglabājas dzīvnieka īpašniekam, līdz netiek pieņemts lēmums par rīcību ar dzīvnieku, kas šīs tiesības var mainīt.

Dzīvnieka konfiskācijas gadījumā persona zaudē īpašuma tiesības uz dzīvnieku, tas kļūst par valstij piekritīgu mantu, kuru pārņem VID. Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.1354, valstij piekritīgos dzīvniekus var realizēt, nodot bez maksas vai iznīcināt³⁶⁷. Bez maksas nodod tādus valstij piekritīgos dzīvniekus, kurus nevar realizēt, veicot cenu aptauju – tos nodod personai, kuras glabāšanā tie atrodas³⁶⁸.

Šajā apakšnodaļā identificētas tiesiskā regulējuma kolīzijas, kā arī īpašuma tiesību uz dzīvnieku regulējuma nepilnības.

3.3. Bezsaimeņa mājas (istabas) dzīvnieks

Lai arī tādi parādībai kā bezsaimeņa dzīvnieks nevajadzētu būt, jo gan “angļi saka: nav svarīgi, lai katrā mājā būtu suns, bet svarīgi, lai katram sunim būtu savas mājas”³⁶⁹, gan starptautiskā līmenī ir reglamentēts, ka mājas (istabas) dzīvnieku nedrīkst pamest³⁷⁰, tomēr praktiski tādi dzīvnieki ir radušies cilvēku bezatbildības dēļ, bet juridiski līdz pilnīgai skaidrībai nonākt ir grūti – jo šādu dzīvnieku esamība ir pretrunā gan loģikai, gan tiesību teorijai. Tā,

³⁶⁵ European Society of Dog and Animal Welfare (ESDAW) - “The Stray Dogs in Europe” // <http://www.esdaw.eu/the-stray-dogs-in-europe.html> [skatīts 05.03.2021.g.].

³⁶⁶ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., preambula, pirmais teikums.

³⁶⁷ MK noteikumi Nr.1354 “Kārtība, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ieņēmumu ieskaitīšana valsts budžetā”. Pieņemti: 26.11.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.11.2013. Nr.233, OP numurs: 2013/233.14. Pēdējie grozījumi: 07.09.2021., 3.2.2.punkts.

³⁶⁸ MK noteikumi Nr.1354 “Kārtība, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ieņēmumu ieskaitīšana valsts budžetā”. Pieņemti: 26.11.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.11.2013. Nr.233, OP numurs: 2013/233.14. Pēdējie grozījumi: 07.09.2021., 32.11.punkts.

³⁶⁹ Rjabinšins, B. (1980) “Paša audzināts draugs”, Rīga, “Liesma”, 210.lpp.

³⁷⁰ Eiropas konvencija Par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību, Pieņemta Strasbūrā, 13.11.1987. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 21.09.2010. 149 (4341), 3.panta 2.punkts.

piemēram, CL 934.pantā noteikts, ka “mājas kustoņi nav uzskatāmi par bezīpašnieka kustoņiem pat arī tad, ja tie aizbēg vai nomaldās”.

DzAL 3.pantā, kur klasificēti dzīvnieki pēc to faktiskā stāvokļa un izmantošanas veida, nav iekļauts šis dzīvnieku veids: bezsaimnieka dzīvnieki – kas saturiski izskatās pēc dzīvnieka faktiskā stāvokļa. Kā faktisko stāvokli DzAL izdala tikai divas grupas: “savvaļas dzīvnieki” un “nebrīvē audzēti dzīvnieki”, kas pēc loģiskā iedalījuma ir viens otru izslēdzoši jēdzieni un pilnībā aptver jēdzienu “dzīvnieks” pēc faktiskā stāvokļa, ja runa ir par brīvē un nebrīvē esošiem dzīvniekiem. Beszaimnieka dzīvnieks neiederas kā trešais dzīvnieku veids pēc faktiskā stāvokļa, jo kaut arī brīvē esošs, tas tomēr nav uzskatāms par savvaļas dzīvnieku.

Gan bezsaimnieka dzīvnieka faktiskais stāvoklis, gan tiesiskā regulējuma nepilnības rada problēmas izpratnē, kas īsti ir bezsaimnieka dzīvnieki. Būtībā autore patvaļīgi tos iekļauj mājas (istabas) dzīvnieku iedalījumā, pamatojoties uz loģiskiem apsvērumiem un patiesās situācijas – bez saimnieka palikt var dzīvnieks, kuram ir vai ir bijis īpašnieks, kurš kaut kādu iemeslu dēļ dzīvnieku nav pienācīgi pieskatījis vai no tā ir atteicies. No DzAL 3.panta trešās daļas uzskaitījuma³⁷¹ visiem nebrīvē audzētiem dzīvniekiem ir īpašnieks, bet par bezsaimnieka dzīvniekiem kļūst tieši mājas (istabas) dzīvnieki, ko autore sašaurinātu tikai uz vienu sugu – kaķi. Spēkā esošās tiesību normas par bezsaimnieka dzīvniekiem attiecināmas uz bezsaimnieka sterilizētiem kaķiem, kas uzturas pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā. Šādu secinājumu autore izdara pēc DzAL 8.panta pirmās daļas normas, ka “par klaiņojošu dzīvnieku nav uzskatāms sterilizēts kaķis, kas uzturas pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā”, kas skatāma kopsakarā ar šī paša panta ceturto daļu: “vietējā pašvaldība var atļaut pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā turēt sterilizētu bezsaimnieka kaķi”. Šī ir vienīgā norma DzAL, kurā vienkopus ir visi trīs vārdi: “sterilizēts bezsaimnieka kaķis”, vienīgā norma šajā likumā par bezsaimnieka dzīvnieku. Tālāku regulējumu DzAL deleģē uz pašvaldību saistošajiem noteikumiem.

Šajā apakšnodaļā autore skatīs tikai tiesiskos jautājumus bezsaimnieka kaķu kontekstā: bezsaimnieka kaķa jēdziens, statuss, tiesību normas. Autore neskatīs bezsaimnieka kaķu kontroles programmas³⁷², to praktisko īstenošanu. Šajā jautājumā būtiski ir atzīmēt, ka pasaulē pazīstamākā bezsaimnieka kaķu populācijas kontroles programma “Noķer-sterilizē-atlaid” tiek

³⁷¹ Nebrīvē audzētus dzīvniekus pēc to izmantošanas veida iedala šādi: lauksaimniecības dzīvnieki; mājas (istabas) dzīvnieki; sporta, darba un atrakciju dzīvnieki; izmēģinājumu dzīvnieki; dzīvnieki, kurus tur zooloģiskajā dārzā; savvaļas sugu dzīvnieki, kurus tur reģistrētā savvaļas sugas dzīvnieku turēšanas vietā (DzAL 3.panta trešā daļa).

³⁷² Beszaimnieka kaķu sterilizācijas programmas tiek īstenotas šo dzīvnieku skaita samazināšanai kā alternatīva to eitanāzijai. Latvijā programma “Noķer-sterilizē-atlaid” tiek īstenota kopš 2003.gada.

monitorēta, lai vērtētu tās efektivitāti ilgtermiņā³⁷³, kā arī atzīta kā labi dokumentēta un izpētīta populācijas pārvaldības metode³⁷⁴, kuras rekomendācijas un precedenti vienlīdz attiecināmi ne tikai uz kaķu populācijas pārvaldību, bet gan savvaļas dabas pārvaldību³⁷⁵. Programmas mērķis ir izveidot stabilu kaķu populāciju, kur kaķi vairs nevairojas, to dabiskais dzīves cikls samazina to skaitu³⁷⁶.

Bezsaimnieka kaķa jēdziens radies vien pēdējo 20 gadu laikā. Vēsturiskam ieskatam autore ir konstatējusi, ka gan 1995.gada MK noteikumos Nr.291 “Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”³⁷⁷, gan DzAL pamata redakcijā tiesiskais regulējums bijis tikai par klaiņojošiem dzīvniekiem. Saskaņā ar “Suņu un kaķu turēšanas noteikumi” 3.3.punktu paredzēts pašvaldību uzdevums organizēt klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanu, izolēšanu un humānu eitanāziju – citas kārtības nav, kā tas ir šobrīd, kad papildus klaiņojošo dzīvnieku izķeršanai ir bezsaimnieka kaķu sterilizācijas kārtība.

Spēkā esošajā tiesiskajā regulējumā rīcība ar klaiņojošiem dzīvniekiem un bezsaimnieka dzīvniekiem ir atšķirīga. Pamatojums šādam apgalvojumam ir MK noteikumi Nr.678 “Klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanas prasības”³⁷⁸, kuru objekts ir tikai klaiņojoši dzīvnieki – darbību kopums: izķeršana un nogādāšana uz dzīvnieku patversmi nav attiecināma uz bezsaimnieka kaķiem.

Arī Eiropas konvencija par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību, kas pieņemta 13.11.1987.g. neizdala atsevišķi bezsaimnieka kaķus. Tās 1.panta 5.punktā esošais klaiņojoša dzīvnieka definējums iekļauj divas pazīmes, kad mājas (istabas) dzīvnieks ir klaiņojošs: 1) tam nav māju; 2) tas atrodas ārpus īpašnieka vai turētāja mājāsaimniecības robežām, īpašnieks vai turētājs to nekontrolē, nepārrauga.

³⁷³ Foley P, Foley JE, Levy JK, Paik T. Analysis of the impact of trap-neuter-return programs on populations of feral cats. *J Am Vet Med Assoc.* 2005 Dec 1;227(11):1775-81. doi: 10.2460/javma.2005.227.1775. PMID: 16342526.

³⁷⁴ Sparkes AH, Bessant C, Cope K, Ellis SL, Finka L, Halls V, Hiestand K, Horsford K, Laurence C, MacFarlane I, Neville PF, Stavisky J, Yeates J; ISFM. ISFM guidelines on population management and welfare of unowned domestic cats (*Felis catus*). *J Feline Med Surg.* 2013 Sep;15(9):811-817. doi: 10.1177/1098612X13500431. PMID: 23966006.

³⁷⁵ Boone JD. Better trap-neuter-return for free-roaming cats: Using models and monitoring to improve population management. *J Feline Med Surg.* 2015 Sep;17(9):800-7. doi: 10.1177/1098612X15594995. PMID: 26323805.

³⁷⁶ Slater MR. The Welfare Of Feral Cats. *The Welfare Of Cats.* 2007;3:141-175. doi: 10.1007/978-1-4020-3227-1_6. PMID: PMC7122712.

³⁷⁷ MK noteikumi Nr.291 „Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”. Pieņemti: 03.10.1995. Publicēts: „Latvijas Vēstnesis”, 10.10.1995. Nr.155 (438), *Nav spēkā* – gan nodaļas nosaukumā (III. Klaiņojošo suņu un kaķu izķeršana, izolācija un eitanāzija), gan normās ir tikai klaiņojoši suņi un kaķi.

³⁷⁸ MK noteikumi Nr.678 “Klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanas prasības”. Pieņemti: 02.10.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 05.10.2012. Nr.158 (4761).

Pārejas posms jēdziena vēsturiskajā apskatā ir 2005.gads, kad DzAL 8.panta pirmā daļa papildināta ar otru teikumu³⁷⁹, kas pirmo reizi tiesību aktos nodala tā saucamos “ielas kaķus” no klaiņojošiem dzīvniekiem. Autore apzināti nelieto “bezsaimnieka” kaķa jēdzienu, jo likumā parādās tikai “sterilizēti kaķi, kas uzturas pilsētās un lauku apdzīvotās vietās dzīvojamo māju tuvumā”. Vārds “bezsaimnieka” vēl oficiāli tiesību normās netiek minēts.

Tikai 2010.gadā pirmo reizi tiesību aktos nostiprināts jēdziens “bezsaimnieka kaķis” – ar grozījumiem DzAL³⁸⁰ papildinot likuma 8.pantu ar ceturto daļu: “[...] vietējā pašvaldība var atļaut pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā turēt sterilizētu bezsaimnieka kaķi [...]”. Uz šo periodu jēdziens “bezsaimnieka kaķis” Latvijā jau iesakņojies praksē – vairākās pašvaldībās jau īstenoja bezsaimnieka kaķu sterilizācijas programmu “Noķer – sterilizē – atlaiž”³⁸¹, lietojot apzīmējumu “kaķu kolonijas”, kā arī 2008.g. Dzīvnieku aizsardzības ētikas padome³⁸² apstiprināja Vadlīnijas bezsaimnieka kaķu sterilizācijas kārtībai, izmantojot pašvaldību piešķirto finansējumu³⁸³, kuras ar Latvijas Pašvaldību savienības starpniecību tika izplatītas Latvijas pašvaldībām vienveidīgas prakses veidošanai rīcībā ar bezsaimnieka kaķiem.

Pārejot no jēdziena analīzes uz statusa analīzi, nepieciešams aplūkot vai jēdzieni “bezsaimnieka” (DzAL) un “bezīpašnieka” (CL) ir lietojami kā sinonīmi attiecībā uz kaķiem (abu likumu normas apkopotas pielikumā Nr.13).

Pēc būtības mājas kaķa, kas dzīvo savvaļas apstākļos³⁸⁴ galvenā pazīme ir tā, ka tam nav īpašnieka. CL 933.pantā jēdziens “bezīpašnieka dzīvnieks” attiecināts uz savvaļas dzīvnieku. CL 932.pantā īpašuma iegūšana ar piegūšanu attiecināta uz dzīvniekiem, “kas vēl atrodas dabiskā savvaļas stāvoklī”, ja tos noķer – tātad arī uz savvaļas dzīvniekiem, jo autore uzskata, ka bezsaimnieka kaķa atrašanās savvaļas stāvoklī nav dabiska. Nosaucot, kas var būt piegūšanas priekšmets, CL 931.panta 1.punktā tie ir “dzīvi bezīpašnieka priekšmeti, it sevišķi meža dzīvnieki”, kas atkal norāda uz savvaļas dzīvniekiem. Un visbeidzot CL 934.pants skaidri nosaka, ka: “Mājas kustoņi nav uzskatāmi par bezīpašnieka kustoņiem pat arī tad, ja tie aizbēg vai nomaldās”. Tādējādi gan pēc gramatiskās, gan pēc sistēmiskās normas interpretācijas izriet,

³⁷⁹ Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemts: 14.04.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 05.05.2005., Nr.70; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 10, 26.05.2005., 4.pants.

³⁸⁰ Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemti 31.03.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.04.2010., Nr.62., 9.pants.

³⁸¹ Kopš 1980-tiem gadiem pasaulē īstenotā programma (*TNR: trap – neuter – release method*).

³⁸² Latvijā pirmā konsultatīvā padome dzīvnieku aizsardzības jomā - konsultatīva institūcija, kas izglīto sabiedrību un sniedz valsts iestādēm ieteikumus dzīvnieku aizsardzības jomā. Tā pastāvēja no 2003.gada līdz 2012.gadam.

³⁸³ Vadlīnijas bezsaimnieka kaķu sterilizācijas kārtībai, izmantojot pašvaldību piešķirto finansējumu, apstiprināts: Dzīvnieku aizsardzības ētikas padomes 2008.gada 3.decembra sēdē, prot. Nr.45 // nav publicēts.

³⁸⁴ pēc Dzīvnieku aizsardzības likuma - uzturas pilsētās un lauku apdzīvotās vietās dzīvojamo māju tuvumā.

ka jēdziens “bezīpašnieka” neattiecas uz kaķiem un autore to neizmanto kā sinonīmu jēdzienam “bezsaimeka”.

Atklāts paliek jautājums – kāds ir bezsaimeka kaķa juridiskais statuss, ja CL paredz tikai īpašnieka vai bezīpašnieka lietas statusu? Atbildi autore meklējusi jēdzienos domestikācija un de-domestikācija³⁸⁵. De-domestikācija ir atgriezenisks process – pieradinātu dzīvnieku savvaļošana. Izpētot de-domestikācijas mērķus un uzdevumus, autore secina, ka bezsaimeka kaķi nav uzskatāmi par de-domesticētiem dzīvniekiem, jo de-domestikācijas mērķis ir atgriezt savvaļā izmirusu dzīvnieku sugas, kas nepieciešamas dabai dabisko procesu īstenošanai. Bezsaimeka kaķis ir “savvaļots” cilvēka bezatbildīgas rīcības dēļ, kā rezultātā pieļauta kaķu pārprodukcija un bezsaimeka kaķu sterilizācijas programma, atšķirībā, piemēram, no tauru programmas³⁸⁶, ir vērsta uz šo dzīvnieku likvidēšanu, nevis uz savvaļošana.

Bezsaimeka kaķu populācijas kontroles juridiskās nepilnības saistāmas ar tiesiskā regulējuma nepilnībām bezsaimeka kaķa tiesiskās aizsardzības nodrošināšanai. Neskatoties uz regulējumu gan DzAL³⁸⁷, gan MK noteikumos Nr.678³⁸⁸, gan pašvaldību saistošajos noteikumos (skatīt pielikumu Nr.14 – normu apkopojums) – nav atrisināti būtiski jautājumi: īpašumtiesības uz kaķi; bezsaimeka kaķa juridiskais statuss un tā labturības prasības.³⁸⁹

Normatīvā regulējuma līmenī netiek ievērota terminoloģijas loģiska nošķiršana: tikai vienā normā minēti “sterilizēti bezsaimeka kaķi”³⁹⁰, savukārt divās citās³⁹¹ regulējums ir “sterilizētiem kaķiem” (kas var būt gan īpašnieka, gan bezsaimeka), nosakot, ka tie nav klaiņojoši dzīvnieki un ka tiem jābūt apzīmētiem, ja kaķis uzturas pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā. Pēc juridiskās konstrukcijas DzAL 5.panta otrā daļa nosaka dzīvnieka īpašnieka pienākumus (attiecīgi pienākums: “nodrošināt sterilizēta kaķa apzīmēšanu, ja kaķis uzturas pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā” pēc gramatiskās interpretācijas attiecināms tikai uz īpašniekiem un to īpašumā esošiem kaķiem). Bet visās trijās norādītajās normās atkārtojas vienīgā pazīme – *kaķis, kas uzturas pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā* – kurai pēc loģikas būtu jābūt bezsaimeka kaķu atšķirīgajai

³⁸⁵ Bāra, I.; Liepa, A. (23.02.2023) “Dzīvnieku domestikācija un de-domestikācija mūsdienu realitātē”, ziņojums LU 81.starptautiskā zinātniskā konferencē Sekcija “Daba: starpdisciplinārā perspektīva”.

³⁸⁶ “The Tauros Programme” // <https://rewildingeurope.com/rewilding-in-action/wildlife-comeback/tauros/>.

³⁸⁷ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 8.panta pirmās daļas otrais teikums; 8.panta ceturtnā daļa.

³⁸⁸ MK noteikumi Nr.678 “Klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanas prasības”. Pieņemti: 02.10.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 05.10.2012. Nr.158 (4761)., 20. un 21.punkts.

³⁸⁹ Bāra, I. (19.04.2023) “Kaķis – tiesiskā regulējuma izaicinājumi šī dzīvnieka tiesiskā statusa noteikšanā”, referāts, BAT XXIV starptautiski zinātniskā konference “Pārmaiņas – ilgtspējīgas sabiedrības pamats”, 11.-12.lpp.

³⁹⁰ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 8.panta ceturtnā daļa.

³⁹¹ Turpat, 8.panta pirmā daļa un DzAL 5.panta otrās daļas 9.punkts.

pazīmei, jo īpašnieka kaķa pazīme ir – *uzturēšanās ārpus tā īpašnieka vai turētāja valdījumā vai turējumā esošās teritorijas*³⁹².

Šīs jēdzienu problēmas tālāk rada juridiskas neskaidrības citās normās, piemēram, MK noteikumi Nr.678 “Klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanas prasības” – ne pēc nosaukuma, ne pēc šo noteikumu 1.punkta, kas nosaka noteikumu mērķi: noteikt prasības klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanai, neattiecas uz bezsaimnieka kaķiem³⁹³. Tomēr faktiski dzīvnieku ķeršana kā darbība neatšķiras no tā vai kaķis ir klaiņojošs vai bezsaimnieka. Atšķiras tālākās darbības, kas notiek ar dzīvnieku pēc tā noķeršanas – klaiņojošu dzīvnieku atdod tā īpašniekam (ja dzīvnieks ir identificējams un tā īpašnieks atrodams) vai nogādā dzīvnieku patversmē³⁹⁴; bezsaimnieka kaķi nogādā veterinārā klīnikā, kur to sterilizē, pēc tam nogādā atpakaļ vietā, no kurienes tas tika paņemts³⁹⁵ un kur kaķim ir tiesības nodzīvot tam atvēlēto mūžu.

Tā kā klaiņojošo dzīvnieku un bezsaimnieka kaķu populācijas kontrole (kā arī mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas kārtība savā administratīvajā teritorijā) ir pašvaldības uzdevums – var rasties priekšstats, ka pašvaldība ir bezsaimnieka kaķu īpašnieks. Lai arī juridiski tas nav noteikts un pēc analogijas ar savvaļas dzīvniekiem, kas ir bezīpašnieka lietas, nevis valsts īpašums, izriet, ka arī bezsaimnieka kaķi nav īpašumā nevienai personai, PVD ir sniedzis oficiālu atbildi Dzīvnieku aizsardzības biedrībai “Nursa”, ka “visu “bezsaimnieka kaķu” īpašnieks ir tā pašvaldība, kuras administratīvajā teritorijā atrodas bezsaimnieka kaķi”.³⁹⁶

Atskatoties vēsturē – 1995.gada Suņu un kaķu turēšanas noteikumos bija norma par pašvaldības atbildību, proti, “par zaudējumiem, ko cietušajam nodarījuši neregistrēti klaiņojoši suņi vai neuzskaitīti klaiņojoši kaķi, tiesību aktos noteiktajā kārtībā ir atbildīga attiecīgā pašvaldība.”³⁹⁷ Autoresprāt, tas ir juridiski korekts risinājums, jo pašvaldības atbildība faktiski ir ne tik daudz par pašu dzīvnieku, cik par sekām, kuras pašvaldība nav novērsusi. Ja pašvaldības uzdevums ir nodrošināt sabiedrisko kārtību, ka tādi klaiņojoši un bezsaimnieka dzīvnieki tās teritorijā nav, un pašvaldība ar šo uzdevumu netiek galā, tad tā ir pašvaldības

³⁹² MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012., 21.punkts.

³⁹³ Bezsaimnieka kaķi nav uzskatāmi par klaiņojošiem dzīvniekiem pēc DzAL 8.panta pirmās daļas.

³⁹⁴ MK noteikumi Nr.678 “Klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanas prasības”. Pieņemti: 02.10.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 05.10.2012. Nr.158 (4761), 15. un 17.punkts.

³⁹⁵ Rīgas pilsētas pašvaldības publiskais pakalpojums “Bezsaimnieka kaķu sterilizācija, ja kaķus uz veterināro klīniku nogādā iedzīvotāji” // <https://latvija.lv/lv/PPK/maja-un-vide/majdzivnieki/p5610/ProcesaApraksts> [skatīts 28.02.2021.g.].

³⁹⁶ Likumprojekta “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (reģ.Nr.507/Lp13) Dzīvnieku aizsardzības biedrības “Nursa” vēstulē 2.lpp. dota atsauce uz PVD atbildi Nr.1.-13/198 no 06.02.2012. par bezsaimnieka kaķu piederību, iegūts 28.02.2021. no: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/1B37E0B30F04120CC225851B00338297?OpenDocument>.

³⁹⁷ MK noteikumi Nr.291 „Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”. Pieņemti: 03.10.1995. Publicēts: „Latvijas Vēstnesis”, 10.10.1995. Nr.155 (438), *Nav spēkā*, 19.punkts.

atbildības joma. No otras puses, autore šeit saskata riskus dzīvnieku aizsardzības jomā – šāda norma var radīt tiesiski nostiprinātu kārtību, kā ātri un masveidā likvidēt klaiņojošus un bezsaimnieka dzīvniekus. Tieši tāda kārtība pastāvēja Suņu un kaķu turēšanas noteikumu darbības periodā – šo noteikumu III nodaļa jau ar nosaukumu norāda uz vienkāršoto rīcības secību ar klaiņojošiem dzīvniekiem: “Klaiņojošo suņu un kaķu izķeršana, izolācija un eitanāzija”. Šo noteikumu 21.punktā noteikta rīcība ar izķertiem suņiem, kuriem ir kaklasiksna ar tai piestiprinātu žetonu (par suņiem bez kaklasiksnām un žetoniem vispār netiek minēts), un kaķiem – nogādāt dzīvnieku savākšanas punktā (tolaik nepastāvēja dzīvnieku patversmes šībrīža izpratnē), kur to turēja tikai piecas dienas un eitanazēja, ja nepieteicās dzīvnieka īpašnieks.

Aplūkojot ārvalstu pieredzi bezsaimnieka un klaiņojošo dzīvnieku populācijas kontroles jomā, autore konstatē, ka problēmu loks ir līdzīgs kā Latvijā. Tā, piemēram, Serbijas galvaspilsētas Belgradas stratēģijā bezsaimnieka dzīvnieku problēmu risināšanai³⁹⁸ kā nozīmīgas šīs stratēģijas risinājumu ieviešanas problēmas tiek minētas: normatīvo aktu kolīzijas; normu piemērošanas problēmas; spēkā esošo normu neatbilstība, grozījumu nepieciešamība, īpaši tādās jomās kā suņu un kaķu apzīmēšana, kontrole, bezatbildīgo dzīvnieku īpašnieku sodīšanas līdzekļi; nekvalitatīva pilnvaru un tiesību sadale starp tiesībsargājošo iestāžu darbiniekiem; brīvi klīstošu suņu un kaķu populācijas juridiskā regulējuma neesamība spēkā esošajās normās (tas traucē iekļaut bezsaimnieka dzīvniekus centralizētā datubāzē); dzīvnieku audzētāju datubāzes neesamība, kā rezultātā nav statistikas datu par dzīvnieku skaitu; dzīvnieku īpašnieku neieinteresētība par savu dzīvnieku veselības aizsardzību.

Tas vēlreiz apliecina, ka bezsaimnieka dzīvnieku problēma ir sekas tam, ka nav atrisināti tiesiski un praktiski aspekti dzīvnieku īpašnieku atbildības jomā, mājas (istabas) dzīvnieku apzīmēšanas un reģistrācijas sistēmā; mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju reģistrācijas un uzraudzības jautājumā. Šie ir savstarpēji saistīti jautājumi, kuri jārisina kompleksi.

Autore secina, ka risinājums jēdzienu sakārtošanā būtu nošķiršana pa sugām – bezsaimnieka dzīvnieka jēdzienu attiecinot tikai uz kaķiem (tā ir dzīvnieku suga, kas var brīvi atrasties ārpus tā īpašnieka teritorijas, ko nesauc par klaiņošanu, kā arī adaptēties dzīvei bez īpašnieka, uz tiem neattiecas dzīvnieku izķeršanas un nogādāšanas dzīvnieku patversmē prasības, bet gan bezsaimnieka kaķu sterilizācijas programma, kad dzīvnieks pēc sterilizācijas

³⁹⁸ Terzin, V. (September 2011) A strategy to solve the problem of ownerless dogs and cats in the Belgrade metropolitan area, https://www.researchgate.net/publication/262013174_a_strategy_to_solve_the_problem_of_ownerless_dogs_and_cats_in_the_belgrade_metropolitan_area, 6.p.

tiek nogādāts atpakaļ tā mītnes vietā). Attiecīgi jēdziens definējams, piemēram, “**bezsaimnieka kaķis** – sterilizēts kaķis, kam nav īpašnieka un kas uzturas pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā, kur tam tiek nodrošinātas minimālās labturības prasības (pieejami: barība, ūdens, pajumte)”³⁹⁹, kas atbilst arī *Animal Law Resource Center* definīcijai, savvaļas kaķis ir nedomesticēts kaķis, kas dzīvo āra apstākļos, parasti kolonijās kopā ar citiem kaķiem, noteiktā teritorijā, kur tiem pieejama barība un pajumte.⁴⁰⁰

Diskutējams jautājums ir par jēdziena “bezsaimnieka kaķu kolonija” ieviešanu – praksē šis jēdziens tiek lietots un, piemēram, ja likumdevējs lems par labu atsevišķu MK noteikumu izstrādei bezsaimnieka kaķu regulējumam, autoresprāt, arī šo jēdzienu būtu vērts legalizēt, nosakot, ka “bezsaimnieka kaķu kolonija ir sterilizētu bezsaimnieka kaķu kopums, kuri uzturas barā noteiktā teritorijā un kuriem ir aprūpētājs”.

Juridiskā statusa noteiktībai autorei ir divi risinājumi: 1) CL precizēt normas par bezīpašnieka dzīvnieku, attiecinot to arī uz sterilizētiem bezsaimnieka kaķiem; savukārt DzAL bezsaimnieka kaķa definīcijā vai arī atsevišķos MK noteikumos par bezsaimnieka kaķu labturības prasībām iekļaut jēdzienu “bezīpašnieka dzīvnieks”, kas nodrošina terminoloģijas vienotību spēkā esošajās tiesību normās vai 2) kā bezsaimnieka kaķa atbildīgo personu noteikt dzīvnieku aizsardzības organizāciju, kura seko līdzī šo dzīvnieku labturībai un aizsardzībai, kā arī ir atbalsts bezsaimnieka kaķu aprūpētājiem.

Otrā punkta risinājums par dzīvnieku aizsardzības organizāciju iesaisti nostiprināts arī *Animal Law Resource Center* izstrādātā dokumentā “Savvaļas kaķi: brīvi dzīvojošu kaķu regulējums”⁴⁰¹, no kura autore apkopojusi šādus principus: bezsaimnieka kaķu aprūpētāji ir reģistrēti dzīvnieku aizsardzības organizācijā; pašvaldība ir informēta par atbildīgajām dzīvnieku aizsardzības organizācijām (to nosaukums, kontaktinformācija); DzAO: 1) uzskaita (reģistrē) bezsaimnieka kaķu aprūpētājus (to vārds, uzvārds, kontaktinformācija); 2) reizi gadā informē pašvaldību par to pārziņā esošām bezsaimnieka kaķu kolonijām: bezsaimnieka kaķu daudzumu, atrašanās vietām; 3) uztur informāciju par kaķu sterilizāciju; 4) katru kaķu aprūpētāju nodrošina ar izglītojošu materiālu par to, kā iesaistīties “Noķer-sterilizē-atlaiž” programmā un kā aprūpēt sterilizēto kaķu koloniju. Autoresprāt, šāda kārtība ir pieņemama un ieviešama Latvijā. Dzīvnieku aizsardzības organizāciju starpniecība šajā jomā ir izdevīga

³⁹⁹ Bāra, Inese (19.04.2023) “Kaķis – tiesiskā regulējuma izaicinājumi šī dzīvnieka tiesiskā statusa noteikšanā”, referāts, BAT XXIV starptautiski zinātniskā konference “Pārmaiņas – ilgtspējīgas sabiedrības pamats”, 7.lpp.

⁴⁰⁰ “Feral Cats: Regulation of free-roaming cats”, Model Laws, Sec. 1. Definitions, iegūts 03.03.2021. no: <http://www.animallaw.com/Model-Law-TNR.cfm>.

⁴⁰¹ Turpat, Sec. 3. Feral Cat Colonies.

pašvaldībām un kalpotu kā atbalsta mehānisms dzīvnieku aprūpētājiem, kas nereti ir atstāti vieni ar šo sociālo problēmu.

Atbildības jautājumu par bezsaimnieka kaķiem savās pašvaldībās ir noregulējušas Valmieras un Jelgavas pašvaldības – nosakot atbildīgās personas: mājas vai zemes īpašnieku vai tā pilnvaroto personu⁴⁰², persona, kura norādīta dzīvokļu īpašnieku kopības lēmumā.⁴⁰³ Šis atrisina atbildības jautājumu, bet neuzliek piespiedu kārtā uzņemties īpašnieka statusu pār šiem dzīvniekiem.

Arī 2008.gadā izstrādātajās Vadlīnijās⁴⁰⁴, kas šobrīd ir vienīgais dokuments Latvijā, kurā sniegtas rekomendācijas pašvaldībām bezsaimnieka kaķu sterilizēšanas kārtības organizēšanā, kā ļoti svarīgs nosacījums ir atbildīgās personas apzināšana, tomēr atstājot iespēju, ka tāda persona var arī nebūt, jo nereti šos kaķus baro cienījama vecuma personas, kuras baidās uzņemties šādu atbildību un kuras nevar piespiest uzņemties juridiskas saistības par šiem dzīvniekiem.

Tai pat laikā jāņem vērā, ka ja atbildīgās personas esamība kļūš par obligātu nosacījumu, tad vienīgā alternatīva gadījumā, ja persona atsakās uzņemties šādu juridisku pienākumu, būs kaķu eitanāzija, kas ir pretrunā dzīvnieku aizsardzības pamatprincipam, ka dzīvniekam ir tiesības uz dzīvību. S.Ādminis to nosauc par nemitīgu cīņu ar dziļāku problēmu izpausmēm, nevis ar to cēloņiem⁴⁰⁵, kā rezultātā tiek lemts par “lieko” dzīvnieku nonāvēšanu.

Bezsaimnieka kaķa tiesiskās aizsardzības jautājums risināms ar pārstāvniecības tiesības noteikšanu – ka dzīvnieku aizsardzības organizācijām ir tiesības pārstāvēt bezsaimnieka (arī klaiņojošu) dzīvnieku tiesiskās intereses valsts un pašvaldību iestādēs. Tā kā šiem dzīvniekiem nav īpašnieka, kas nodrošinātu to aizsardzību, kā arī tie nav valsts un pašvaldību prioritātēs, DzAO, kuru dibināšanas mērķis ir dzīvnieku aizsardzība, ir labākais risinājums gan praktiskai, gan tiesiskai šo dzīvnieku aizsardzībai.

Šīs nodaļas ietvaros autore skatīja cilvēka un dzīvnieka tiesisko attiecību jautājumus no īpašuma tiesību viedokļa divās galējās izpausmēs: pieradināts dzīvnieks ir īpašums; pieradināts dzīvnieks ir bezīpašnieka, nevienam nepiederošs. I.M.Boļšakovs izdala divas pieejas dzīvnieku

⁴⁰² Valmieras novada pašvaldības saistošie noteikumi Nr.38 "Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas, turēšanas un izķeršanas kārtība Valmieras novadā". Pieņemti: 24.02.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 96, 19.05.2022. OP numurs: 2022/96.25., 9.punkts.

⁴⁰³ Jelgavas pilsētas pašvaldības saistošie noteikumi Nr.16-12 "Par mājdzīvnieku turēšanu Jelgavas pilsētā". Pieņemti 28.04.2016. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 97, 20.05.2016. OP numurs: 2016/97.9. Pēdējie grozījumi: 30.04.2020., 6.punkts.

⁴⁰⁴ Vadlīnijas bezsaimnieka kaķu sterilizācijas kārtībai, izmantojot pašvaldību piešķirto finansējumu, 2.3.2.2., 2.3.2.3., 2.3.4.3., 2.3.4.4., 2.3.5.3.punkts, apstiprināts: Dzīvnieku aizsardzības ētikas padomes 2008.gada 3.decembra sēdē, prot. Nr.45 // nav publicēts.

⁴⁰⁵ Ādminis, S. (30.06.2021) "Adoptējamu dzīvnieku eitanāzija nav "labā nāve"" // <https://satori.lv/article/adoptejamu-dzivnieku-eitanazija-nav-laba-nave>.

un cilvēka attiecību veidošanā: 1) cilvēks tiek ierindots starp citiem dzīvniekiem kā līdzīgais (pazemināts līdz dzīvnieka līmenim, bet dzīvnieks netiek paaugstināts); 2) svētā Franciska ceļš, kas dzīvniekos spēja saredzēt savus mazos brāļus un māšas, kuri cieš un kuriem nepieciešama palīdzība⁴⁰⁶. Mūsdienu tiesiskā regulējuma uzdevums ir radīt tādu mājas (istabas) dzīvnieku tiesisko režīmu, kas nodrošina dzīvnieka kā justspējīgas būtnes interešu aizsardzību, kā arī novērš cilvēka bezatbildīgo attieksmi pieradināto dzīvnieku turēšanā.

⁴⁰⁶ Boļšakovs, I.M. (06.10.2020) "Mazais brālis Francisks" // <https://satori.lv/article/mazais-bralis-francisks>.

4. AR MĀJAS (ISTABAS) DZĪVNIĒKU UZTURĒŠANU REGLAMENTĒJAMIE JAUTĀJUMI

Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas reglamentācija nepieciešama gan paša mājas (istabas) dzīvnieka aizsardzībai, gan sabiedrības aizsardzībai no šādas turēšanas, gan visplašākajā nozīmē arī vides aizsardzībai, jo kā tiek atzīts un arī praksē jau nereti novērots, cilvēka ierašanās ar mājas (istabas) dzīvnieku, ietekmē savvaļas dabu. Tā H.Kalniņš ar piemēru par salu pie Austrālijas, kurā tika apdraudēta nelidojošu putnu populācija mājas kaķu dēļ, norāda, ka daba ir gudra, tomēr līdz brīdim, kamēr neparādās cilvēks ar savām ambīcijām⁴⁰⁷. Šajā nodaļā tiks izdalīti, autoresprāt, būtiskākie jautājumi, kuriem nepieciešama tiesiska reglamentācija, lai mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšana būtu uzraugāma un kontrolējama, tā netraucētu sabiedrību, tiktu ievērotas dzīvnieka īpašnieka tiesības, kā arī dzīvnieka labturības prasības. Šie jautājumi ir: mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācija; mājas (istabas) dzīvnieku audzēšana un atsavināšana; savvaļas sugu (t.s. eksotisko) dzīvnieku turēšana mājas (istabas) dzīvnieka statusā; ar mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu saistītie sabiedriskās kārtības un sabiedriskās drošības jautājumi.

Attiecīgi nodaļa sadalīta četrās apakšnodaļās:

- 1) mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācija – rīks uzraudzības un kontroles funkciju īstenošanai;
- 2) mājas (istabas) dzīvnieku audzēšana un atsavināšana – dzīvnieku labturības un patērētāju aizsardzības aspekti;
- 3) savvaļas sugu dzīvnieku kā mājas (istabas) dzīvnieku turēšana – esošā tiesiskā regulējuma, uzraudzības un kontroles nepilnības, potenciālie draudi;
- 4) sabiedriskās kārtības un sabiedriskās drošības jautājumi mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanā.

Ierobežotā apjoma dēļ autore katrā apakšnodaļā iekļaus tikai būtiskākos akcentus, lai identificētu konkrēto jautājumu tiesiskā regulējuma jēgu un satura elementus, kas nepieciešami tiesiskās kārtības nodrošināšanai.

⁴⁰⁷ Kalniņš, H. (2013) "Evolūcija vai eksperiments. Dzīvās dabas dīvainības un cilvēka loma evolūcijas ceļā", Rīga, Avots, 14.lpp.

4.1. Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācija – rīks uzraudzības un kontroles funkciju īstenošanai

Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtības regulējuma attīstību autore skatījusi sākot no Suņu un kaķu turēšanas noteikumiem, kuru viens no mērķiem bija panākt vienotu suņu reģistrāciju un kaķu uzskaiti⁴⁰⁸. Šajā laika posmā būtiski nomainījusies sākotnējā koncepcija: no dzīvnieku iezīmēšanas ar žetoniem un vietējo pašvaldību reģistriem līdz mūsdienīgai apzīmēšanas metodei ar mikroskānu un vienotu valsts reģistru. Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas ieviešanas hronoloģija attēlota pielikumā Nr.15.

Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācija, autoresprāt, uzskatāma par nozīmīgāko posmu tiesiskās kārtības nodrošināšanai mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas jomā, jo, pamatojoties uz pilnvērtīga reģistra datiem, iespējams efektīvi plānot un prognozēt nepieciešamās juridiskās (piemēram, saistošo noteikumu izstrāde pašvaldībā) un administratīvās (piemēram, iepirkumu plānošana klaiņojošo dzīvnieku populācijas kontrolei) darbības jomas uzraudzībai un kontrolei, kā arī dzīvnieku īpašnieku atbildības paaugstināšanai, kā rezultātā nodrošināma sabiedriskā kārtība. Šobrīd to reglamentē MK 2022.gada 21.jūnija noteikumi Nr.359⁴⁰⁹, kas aizstāja MK 2011.gada 21.jūnija noteikumus Nr.491⁴¹⁰, ar kuriem tika aizstāti MK 2008.gada 15.aprīļa noteikumi Nr.277⁴¹¹, kas ar vairākkārtēju spēkā stāšanās termiņu atlikšanu tā arī nestājās spēkā.

Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas tiesiskā regulējuma sistēma ir daudz plašāka, tā ietver gan starptautisku līgumu⁴¹², gan Eiropas Savienības tiesību aktus⁴¹³, gan nacionālos tiesību aktus⁴¹⁴ (bez jau minētajiem MK noteikumiem par reģistrācijas kārtību). Reglamentētā

⁴⁰⁸ MK noteikumi Nr.291 „Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”. Pieņemti: 03.10.1995. Publicēts: „Latvijas Vēstnesis”, 10.10.1995. Nr.155 (438), *Nav spēkā*, 2.punkts.

⁴⁰⁹ MK noteikumi Nr.359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”. Pieņemti: 21.06.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.06.2022., Nr.122, OP numurs: 2022/122.4.

⁴¹⁰ MK noteikumi Nr.491 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”. Pieņemti: 21.06.2011. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.06.2011. Nr.100 (4498). *Nav spēkā*.

⁴¹¹ MK noteikumi Nr.277 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”. Pieņemti: 15.04.2008. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 18.04.2008. Nr.61 (3845). *Nav spēkā*.

⁴¹² Eiropas konvencija Par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību, Pieņemta Strasbūrā, 13.11.1987. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 21.09.2010. 149 (4341), 12.pants b) punkts i) apakšpunkts – viens no apsvērumiem dalībvalstij klaiņojošu dzīvnieku skaita samazināšanai.

⁴¹³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/429 (2016.gada 9.marts) par pārnēsājamām dzīvnieku slimībām un ar ko groza un atceļ konkrētus aktus dzīvnieku veselības jomā (“Dzīvnieku veselības tiesību akts”) 31.3.2016, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 84/1, 247., 249., 250., 251., 252., 277.pants, I Pielikums; Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr.576/2013 (2013.gada 12.jūnijs) par loļojumdzīvnieku nekomerciālu pārvietošanu un par Regulas (EK) Nr.998/2003 atcelšanu. Publicēta: ES Oficiālais Vēstnesis L 178/1, 28.06.2013., 1./26. lpp.; Komisijas Īstenošanas regula (ES) Nr.577/2013 (2013.gada 28.jūnijs) par identifikācijas dokumentu paraugiem suņu, kaķu un mājas sesku nekomerciālai pārvietošanai, teritoriju un trešo valstu saraksta izveidošanu un par deklarāciju formas, izkārtojuma un valodas prasībām atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr.576/2013 paredzētajiem konkrētiem nosacījumiem. Publicēta: ES Oficiālais Vēstnesis L 178/109, 28.06.2013., 109./148. lpp.

⁴¹⁴ DzAL 6.pants; VetL 4.panta pirmās daļas 7.punkts, 21.panta otrā un ceturtnā daļa, 25.panta 6.un 16.punkts, 59.panta 4., 5 un 17.punkts; MK 04.04.2006 noteikumi Nr.266 "Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai, pārvadāšanai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai" – 33.¹ 2.punkts,

kārtība ietver šādus pamatnoteikumus: dzīvnieku reģistru izveido, uztur un pārziņā LDC⁴¹⁵; mājas (istabas) dzīvnieku apzīmēšanu ar mikroskāmu, reģistrāciju LDC datubāzē, mājas (istabas) dzīvnieku pasu un vakcinācijas apliecību izsniegšanu veic praktizējošs veterinārārsts⁴¹⁶; uzraudzību un kontroli pār suņa apzīmēšanas un reģistrācijas izpildi nodrošina pašvaldības⁴¹⁷; mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācija attiecināma uz trim dzīvnieku sugām – suņiem, kaķiem, mājas (istabas) seskiem, obligāta reģistrācija noteikta tikai suņiem⁴¹⁸. Dzīvnieka reģistrācija kā administratīvs pasākums nepieciešama gan dzīvnieka aizsardzībai, gan sabiedriskās kārtības nodrošināšanai, gan pašvaldības funkciju mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanai to teritorijā īstenošanai (t.sk. pamats pašvaldības nodevas par dzīvnieka turēšanu noteikšanas nepieciešamības izvērtējumam, nodevas apmēra noteikšanai).

Salīdzinājumā ar 1995.gada noteikumu Nr.291 regulējumu, būtiskākās atšķirības, kuras skārušas mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtību un iezīmē tās attīstību un pilnveidošanos atbilstoši 21.gadsimta tendencēm, autore apkopojusi pielikumā Nr.16. Tās ir, piemēram, apzīmēšanas metodes maiņa no žetoniem uz mikroskāmu, kā arī pašvaldību reģistrus aizstāj vienots valsts reģistrs.

Tā kā obligāta reģistrācija noteikta tikai suņiem, turpmāk nodaļā analizēta šīs vienas mājas (istabas) dzīvnieku sugas reģistrācija. Uz 23.04.2023.g. LDC Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrā⁴¹⁹ reģistrēti 202 262 suņi, no kuriem 50 736 (gandrīz ceturtā daļa) reģistrēti Rīgā. Kopējais valstī mītošo suņu skaits nav bijis zināms ne MK noteikumu par mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtību izstrādes periodā (sākot no 2004.gada), ne arī ir zināms pašlaik. Pastāv vairākas suņu skaita noteikšanas metodes, piemēram, formula, ka uz katriem 10 iedzīvotājiem ir viens suns (pēc iedzīvotāju skaita Latvijā uz 2022.g. sākumu – 1 875 757⁴²⁰ – Latvijā būtu jābūt 187 576 suņiem) vai arī FEDIAF statistika⁴²¹ pēc notirgotā dzīvnieku

43.1.punkts, 59.punkts; MK 17.09.2013 noteikumi Nr.880 "Lauksaimniecības datu centra publisko maksas pakalpojumu cenrādis" – 3.punkts, pielikuma 1.6.apakšpunkts; MK 06.02.2018 noteikumi Nr.75 "Reģistrēto dzīvnieku datubāzē esošās informācijas izmantošanas kārtība", kā arī pašvaldību saistošie noteikumi, piemēram, Rīgas domes 20.12.2016 saistošie noteikumi Nr.237 "Par pašvaldības nodevu par suņa turēšanu Rīgā un suņa reģistrācijas kārtības uzraudzību un kontroli".

⁴¹⁵ Veterinārmedicīnas likums. Pieņemts 26.04.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.05.2001. Nr.75 (2462). Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 07.06.2001. Pēdējie grozījumi: 09.12.2021., 21.panta otrā daļa.

⁴¹⁶ Turpat, 21.panta ceturtnā daļa.

⁴¹⁷ Veterinārmedicīnas likums. Pieņemts 26.04.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.05.2001. Nr.75 (2462). Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 07.06.2001. Pēdējie grozījumi: 09.12.2021., 21.³panta pirmā daļa.

⁴¹⁸ MK noteikumi Nr.359 "Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība". Pieņemti: 21.06.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.06.2022., Nr.122, OP numurs: 2022/122.4., 1.1., 3.punkts.

⁴¹⁹ Statistika no LDC mājas lapas: http://pub.ldc.gov.lv/pub_istabas_dz/pub_istabas_dz.php.

⁴²⁰ OSP Latvijas oficiālā statistika: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaju-skaitis/247-iedzivotaju-skaitis-un-ta-izmainas>.

⁴²¹ FEDIAF European Pet Food Facts & Figures, 4.lpp. // <https://europeanpetfood.org/about/statistics/> [skatīts 23.04.2023].

barības apjoma (Latvijā 270 000 suņu no kopējā 92 947 732 suņu skaita Eiropā; 72 708 732 suņu skaita ES). Visneprecīzākās bijušas ZM prognozes⁴²² (160 000 suņu valstī), kurām arī nav norādīta aprēķinu metodika. Pēc jau faktiski reģistrēto suņu skaita un dzīvnieku patversmēs uzņemto vēl joprojām neregistrēto suņu skaita autore kā ticamāko un precīzāko uzskata FEDIAF statistiku.

Valstī vienota mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas sistēma nodrošina šādas priekšrocības: dzīvnieks ir identificējams (mikroshēma satur unikālu dzīvnieka dzīves laikā nemaināmu numuru); ir nosakāms dzīvnieka īpašnieks; ir radīts mehānisms veiksmīgai pašvaldību nodevas par dzīvnieka turēšanu iekasēšanai; efektīvi ir īstenojamas uzraudzības un kontroles funkcijas; īstenojamas normas par dzīvnieka īpašnieka atbildību (gan par turēšanas, gan labturības normu pārkāpumiem); vienā vienotā datu bāzē pieejama visa informācija par Latvijā mītošiem suņiem un to īpašniekiem, kas nepieciešama politikas plānošanai, normatīvo aktu pilnveidošanai u.c. Šīs priekšrocības īstenojamas pie nosacījuma, ka reģistrā ir maksimāli liels dzīvnieku un to īpašnieku skaits (vismaz 80-90%).

Suņu reģistrācija un pašvaldības nodevas saistība vērojama RD saistošo noteikumu Nr.237⁴²³ pieņemšanā – reaģējot uz suņu obligātās reģistrācijas termiņu 01.01.2017.g., attiecīgi arī plānojot suņa turēšanas nodevas iemaksu pieaugumu (skatīt pielikumu Nr.17).

Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas pamatuzdevums ir panākt dzīvnieka tiesisku saikni ar tā īpašnieku, pastiprināt dzīvnieka īpašnieka atbildību par aprūpē paņemto dzīvnieku. Apzīmēts un reģistrēts dzīvnieks ir tiesiski un faktiski pasargātāks, dzīvnieka īpašnieks gūst drošību par sava dzīvnieka aizsardzību gadījumos, ja kāda iemesla dēļ dzīvnieks, piemēram, pazūd, to kāds piesavinās u.t.t. – pēc mikroshēmas numura un reģistrācijas datiem LDC datubāzē dzīvnieks ir identificējams ar personu, kas uz sava vārda veikusi tā reģistrāciju.

Autore apzināti neapgalvo, ka dzīvnieka reģistrācija LDC datubāzē nostiprina personas īpašuma tiesības uz konkrēto dzīvnieku, jo pēc spēkā esošiem normatīvajiem aktiem šāds apgalvojums nav juridiski pamatojams. Faktiski ir saprotams, ka persona, kas reģistrējusi dzīvnieku uz sava vārda, ir uzņēmusies īpašuma tiesības un izrietošās saistības, bet juridiski dzīvnieka reģistrācijas fakts nav vienlīdzīgs īpašuma tiesību iegūšanai vai reģistrēšanai. To

⁴²² 2011.gadā apstiprinot MK noteikumus Nr.491, tā anotācijā plānotais suņu skaits valstī // 16.06.2011.g. anotācija, II.Tiesību akta projekta ietekme uz sabiedrību, 1.punkts: "Aptuvenais pieņemtais suņu skaits valstī ir 160 000", 3.lpp.

⁴²³ Rīgas domes saistošie noteikumi Nr.237 "Par pašvaldības nodevu par suņa turēšanu Rīgā un suņa reģistrācijas kārtības uzraudzību un kontroli". Pieņemti: 20.12.2016. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 9, 10.01.2017. OP numurs: 2017/9.9. Pēdējie grozījumi: 07.07.2021. Pamata redakcijas Paskaidrojuma raksts.

apstiprina ZM sniegtais skaidrojums: “ieraksts datubāzē nav uzskatāms par īpašumtiesību pierādījumu”⁴²⁴.

Obligātā suņu apzīmēšana un reģistrēšana nepieciešama ne tik daudz īpašuma tiesību apliecināšanai, kas, iespējams, ir suņu īpašnieku individuālā (privātā) interese, cik suņu populācijas kontroles nolūkos, īpašnieku atbildības pastiprināšanai, kā arī slimību izplatīšanās novēršanai, ierobežošanai, kas ir sabiedriskā interese. Pēc ZM skaidrojuma izriet, ka “mājas (istabas) dzīvnieku reģistra datubāze ir izveidota ar mērķi nodrošināt mājas (istabas) dzīvnieku izsekojamību”⁴²⁵. Jau 2011.gadā Eiropas Parlamenta deputāti vērsās ar rakstisku deklarāciju par suņu populācijas pārvaldību ES⁴²⁶, aicinot ieviest dalībvalstīs obligāto suņu identifikāciju (apzīmēšanu) un reģistrāciju, izmantojot visā ES savietojamas sistēmas, lai izvairītos no slimību izplatīšanās. Situācija par suņu un kaķu apzīmēšanu un reģistrēšanu ES valstīs apkopota pielikumā Nr.18.

Kā būtiskākā problēma suņu obligātās reģistrācijas ieviešanā minama efektīva kontroles mehānisma neesamība. Saskaņā ar VetL⁴²⁷ dzīvnieku apzīmēšanas un reģistrēšanas valsts uzraudzību un kontroli nodrošina PVD, savukārt, turpat VetL noteikts, ka “*pašvaldība nodrošina normatīvajos aktos par mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtību noteikto suņa apzīmēšanas un reģistrācijas prasību izpildes uzraudzību un kontroli attiecīgajā administratīvajā teritorijā*”. Par suņa neregistrēšanu nav paredzēta administratīva atbildība pēc AAL, bet gan piespiedu izpilde pēc APL⁴²⁸. Pašvaldību uzraudzības un kontroles kārtība nosakāma to saistošajos noteikumos – attiecīgi tās, potenciāli, var būt 43 kārtības.

Kopš 2022.gada 1.janvāra⁴²⁹ tika mainīta kārtība: mājas (istabas) dzīvnieka apzīmēšana un reģistrēšana noteikta kā vienots pakalpojums, ko tiesīgs veikt tikai praktizējošs veterinārsts. Tai pat laikā šim jau tā dārgajam pakalpojumam kā obligāts noteikts arī mājas (istabas) dzīvnieka pases izsniegšanas pakalpojums. Attiecīgi suņa reģistrācijā jārēķinās ar vairākām

⁴²⁴ 16.01.2023., Zemkopības ministrijas Veterinārais un pārtikas departaments, e-konsultācija “No cik gadu vecuma var reģistrēt mājdzīvnieku” // <https://lvportals.lv/e-konsultacijas/28221-no-cik-gadu-vecuma-var-registret-majdzivnieku-2022> [skatīts 23.04.2023].

⁴²⁵ Turpat.

⁴²⁶ 06.06.2011, Written Declaration on dog population management in the European Union, 3.punkts, 0026/2011, // https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/DCL-7-2011-0026_EN.pdf?redirect // pieņemta 13.10.2011, parakstījuši 400 EP deputāti, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2011-0444_LV.html [skatīts 06.03.2021.g.].

⁴²⁷ Veterinārmedicīnas likums. Pieņemts 26.04.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.05.2001. Nr.75 (2462). Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 07.06.2001. Pēdējie grozījumi: 09.12.2021., 4.panta pirmās daļas 7.punkts un 21.³panta pirmā daļa.

⁴²⁸ Administratīvā procesa likums. Pieņemts: 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi: 11.11.2021., D daļa. Administratīvā akta un tiesas nolēmuma izpilde. Astotā sadaļa. Administratīvā akta izpilde.

⁴²⁹ Grozījumi Veterinārmedicīnas likumā. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 246, 21.12.2021. OP numurs: 2021/246.12, 1.pants.

izmaksu pozīcijām: LDC maksa par reģistrāciju datu bāzē; veterinārārsta pakalpojumi par suņa apzīmēšanu un reģistrēšanu (papildus LDC noteiktai maksai); ES Lolojumdzīvnieka pase un pases izsniegšana, vakcinācija pret trakumsērgu (netieši sasaistīta kā vakcinācijas derīguma kritērijs⁴³⁰).

Vēl viena būtiska nianse ir suņa reģistrācijas vecums – ieteicamais termiņš būtu, kad suns sasniedzis 2 (divu) mēnešu vecumu (kas sakrīt ar MK noteikumos Nr.266 noteikto atsavināšanas laiku, kā arī tas ir laiks pirms obligātās vakcinācijas pret trakumsērgu), savukārt VetL⁴³¹ noteikts – līdz četrus mēnešu vecumam. Attiecīgi likums paredz iespēju novilcināt suņa apzīmēšanas un reģistrēšanas vecumu, radot negatīvu ietekmi uz atsavinātu suņu neregistrēšanu normatīvajos aktos noteiktā kārtībā.

Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācija ir aktuāls jautājums arī ES līmenī. Pētījumā, kas veikts no 2014.g. novembra līdz 2015.g. februārim, norādīts, ka ES ir aptuveni 72 miljoni kaķu un 63 miljoni suņu īpašumā. Tomēr ir ļoti maza tiesiskā bāze to labturības aizsardzībai⁴³². Eiropas Parlamenta 2016.gada 25.februāra rezolūcijā par saderīgu sistēmu ieviešanu lolojumdzīvnieku reģistrēšanai dalībvalstīs atzīts, ka:

- saderīgas identificēšanas un reģistrēšanas prasības suņiem (*Canis lupus familiaris*) un kaķiem (*Felis silvestris catus*) samazinātu dzīvnieku dokumentu viltošanu un nelegālu tirdzniecību, tādējādi uzlabojot dzīvnieku labturību un aizsargājot sabiedrības un dzīvnieku veselību, kā arī nodrošinot efektīvu dzīvnieku izsekojamību Savienībā;
- labums no visā ES saderīgām identificēšanas sistēmas un reģistrēšanas prasībām lolojumdzīvniekiem būs plašāks par nelegālās tirdzniecības apkarošanu; starp ieguvumiem būs arī iespēja noteikt slimību izcelsmes avotus un risināt problēmas, kas saistītas ar dzīvnieku ļaunprātīgu izmantošanu, kā arī citas dzīvnieku labturības problēmas.⁴³³

Kaķu un suņu identificēšanas un reģistrēšanas jautājumi iekļauti arī Eiropas Parlamenta 2020.g. 12.februāra rezolūcijā par ES iekšējā tirgus un patērētāju tiesību aizsardzību pret nelegālās lolojumdzīvnieku tirdzniecības negatīvajām sekām, uzsverot, ka izšķiroša nozīme ir ES mērogā saskaņotai kaķu un suņu obligātās identificēšanas un reģistrēšanas sistēmai un ka tā

⁴³⁰ Pēc Regulas Nr. 576/2013 III pielikuma - Vakcinācijas pret trakumsērgu derīguma prasības – viena no obligātajām prasībām, ka vakcīnas ievadīšanas datums nav agrāks par datumu, kad ievadīts transponders.

⁴³¹ Veterinārmedicīnas likums. Pieņemts 26.04.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.05.2001. Nr.75 (2462). Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 07.06.2001. Pēdējie grozījumi: 09.12.2021., 59.panta 17.punkts.

⁴³² EU Dog&Cat Alliance pārskats “The welfare of dogs and cats involved in commercial practices: a review of the legislation across EU countries” (2014/2015), 6.lpp.

⁴³³ Eiropas Parlamenta 2016. gada 25. februāra rezolūcija par saderīgu sistēmu ieviešanu lolojumdzīvnieku reģistrēšanai dalībvalstīs, H7, H11 punkts, (2016/2540(RSP)) OJ C 35, 31.1.2018, p. 139–141 // <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52016IP0065>.

ir nepieciešama, lai spertu pirmo soli cīņā pret lolojumdzīvnieku nelegālu tirdzniecību, un ka identificēšana un reģistrēšana ir galvenie priekšnoteikumi, lai ieviestu kontroli un nodrošinātu izpildi un izsekojamību⁴³⁴. Eiropas valstu mājas (istabas) dzīvnieku nacionālie, reģionālie, privātie reģistri apvienojas Europetnet sistēmā. Arī LDC ir dalīborganizācija šajā sistēmā un LDC datubāze nodrošina datu apmaiņu ar Europetnet⁴³⁵.

Minētais norāda uz mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas ciešo saikni ar šo dzīvnieku atsavināšanas kontroli – kas ir nākamās apakšnodaļas pētījuma priekšmets.

4.2. Mājas (istabas) dzīvnieku audzēšana un atsavināšana – dzīvnieku labturības un patērētāju aizsardzības aspekti

Uzsākot mājas (istabas) dzīvnieku audzētavu/audzētāju analīzi, autore norāda, ka tiesiskā regulējuma kontekstā šajā apakšnodaļā izklāsts būs par šādiem subjektiem:

- 1) mājas (istabas) dzīvnieku audzētāji (hobija vai profesionāli audzētāji);
- 2) mājas (istabas) dzīvnieku pavairotāji (t.s. kucēnu fermas⁴³⁶);
- 3) mājas (istabas) dzīvnieku tirgotāji (kā starpnieki vai pārpircēji).

Šajā apakšnodaļā netiks skatīti mājas (istabas) dzīvnieku importa un eksporta jautājumi. Autore analizēs tikai iekšējo tirdzniecību ar mājas (istabas) dzīvniekiem un esošo, kā arī nepieciešamo tiesisko regulējumu mājas (istabas) dzīvnieku audzēšanas jomā. Skaidrības labad precizējams, ka ar terminu “audzēšana” šajā apakšnodaļā tiek ietvertas visas procesa sastāvdaļas: nesterilizēta mājas (istabas) dzīvnieka turēšana; mājas (istabas) dzīvnieka vairošana (sākot no pārošanas, beidzot ar mazuļu dzemdēšanu); audzēšana (gan mātes, gan mazuļu labturības prasību ievērošana līdz brīdim, kad mazuļi tiek atsavināti); atsavināšana (tirgošana - šīs apakšnodaļas ietvaros netiks skatīti bezatlīdzības atsavināšanas darījumi). No augstāk minēto subjektu uzskaitījuma redzams, ka visā šajā procesā var būt iesaistīta gan viena persona – kas vairo, audzē un tirgo mājas (istabas) dzīvniekus; gan vairākas personas – galvenokārt nodalot tirgošanas jomu: vairo un audzē viena persona, tirgo gala patērētājam cita persona. Tāpat autores ieskatā nav atšķirības, vai dzīvnieku vairošana veikta ar nodomu vai bez

⁴³⁴ Eiropas Parlamenta 2020.gada 12.februāra rezolūcija par ES iekšējā tirgus un patērētāju tiesību aizsardzību pret nelegālās lolojumdzīvnieku tirdzniecības negatīvajām sekām (2019/2814(RSP)) P9_TA-PROV(2020)0035 // https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0035_LV.pdf, 5.lpp.

⁴³⁵ <https://www.europetnet.com/member-organisations.html>.

⁴³⁶ Tulk. no “Puppy farm” – intensīvas suņu audzēšanas objekts, kas darbojas neadekvātos apstākļos, nenodrošinot suņu uzvedības, sociālās un / vai fizioloģiskās vajadzības. Leaflet for buyers, What to check before buying a dog, especially online? // informācija no ZM par aktuālajām diskusijām ES līmenī saistībā ar mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecību internetā, 09.06.2020.g. ZM darba grupas materiāls // <https://kb.rspca.org.au/knowledge-base/what-is-a-puppy-farm/>; <https://www.rspcapuppyguide.com.au/>.

tā – attiecīgi, ja persona nesterilizē dzīvnieku, ir jāreķinās, ka dzīvniekam var būt pēcnācēji un ir jāievēro tās pašas prasības kā dzīvnieku vairošanā un atsavināšanā, kas veikta ar nodomu.

Mājas (istabas) dzīvnieku audzēšana ir sensitīva nozare, jo, no vienas puses, ir dzīvību pavairošana, kur būtu jāievēro šo būvniecības prasības, no otras puses, finansiālais aspekts, kur katra labturības prasība sadārdzina procesu. A.K.Timiņzevs par cilvēka mākslīgi radītām dzīvnieku šķirnēm norāda kā dabiskās formas uzlabošanu, precizējot, ka “uzlabošanai” ir nosacīts raksturs: uzlabojums ir cilvēka vajadzību apmierināšanai, bet cilvēka intereses ir tieši pretējas, kaifīgas viņa veidojamās šķirnes interesēm.⁴³⁷ Tāpēc šīs jomas regulējumam ir jābūt vienlīdz nopietni vēršam uz visu šo jautājumu sakārtošanu, bet jo īpaši: 1) mājas (istabas) dzīvnieku labturība to vairošanas, audzēšanas procesā; 2) saimnieciskās darbības regulējums, kad mājas (istabas) dzīvnieki tiek audzēti tirgošanai.

Spēkā esošās normas mājas (istabas) dzīvnieku vairošanas, audzēšanas un tirdzniecības jomā iekļautas starptautiskā līgumā⁴³⁸; trīs likumos⁴³⁹; trīs MK noteikumos⁴⁴⁰. Minētais normatīvo aktu uzskaitījums (to skaitliskais daudzums) var radīt maldīgu priekšstatu, ka mājas (istabas) dzīvnieku audzēšanas joma ir tiesiski neregulēta. Tomēr analizējot šo normatīvo aktu saturu, secināms, ka reglamentēts tiek viss saistībā ar mājas (istabas) dzīvnieku audzētavām, bet ne pašas audzētavas, to statuss, uzraudzība, noteikumi tajās u.c. tieši ar audzētavām saistīti jautājumi. Tiesiskā regulējuma objekti ir: šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizācijas⁴⁴¹; mājas (istabas) dzīvnieku audzētavas⁴⁴²; mājas (istabas) dzīvnieku audzētājs⁴⁴³

⁴³⁷ Timiņzevs, K.A. (1946) “Čarlzs Darvins un viņa mācība” ar akadēmiķa V.L.Komarova priekšvārdu, Grāmatu apgāds, Rīga, 84.lpp.

⁴³⁸ Eiropas konvencija Par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību, Pieņemta Strasbūrā, 13.11.1987. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 21.09.2010. 149 (4341), 1.panta 2. un 3.punkts, 2.panta 1.punkta a) apakšpunkts, 5.pants, 8.pants, 14.panta b) apakšpunkta iii) apakšpunkts.

⁴³⁹ Dzīvnieku aizsardzības likums – 10.panta 2., 23.punkts; Veterinārmedicīnas likums – 2.1.panta 2.punkts; 4.panta otrās daļas 9.punkts, 25.panta 11.punkts; Dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba likums – 1.panta pirmās daļas 1.punkta b) apakšpunkts, 2.punkta b) apakšpunkts, 3.punkta b) apakšpunkts, 5., 8., 11., 15.punkts; 2.panta 4.punkts; 5.panta pirmās daļas 4.punkts; 6.panta otrās daļas 2., 3.punkts; 9.pants; 10.panta otrā daļa.

⁴⁴⁰ MK 04.04.2006 noteikumi Nr.266 "Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai, pārvadāšanai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai" – 2., 9., 20., 23.1.punkts, VI nodaļa (Prasības tirdzniecībai ar mājas (istabas) dzīvniekiem, bet īpaši 33.1.punkts), 52.7., 52.9., 52.1., 54.1., 54.2.punkts; MK 08.01.2019 noteikumi Nr.10 “Šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizācijas reģistrēšanas un atzīšanas kārtība, kā arī šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku ciltsgrāmatas kārtošanas, ciltsrakstu izsniegšanas un audzēšanas programmas apstiprināšanas kārtība”; MK 02.07.2019 noteikumi Nr.295 “Lauksaimniecības dzīvnieku un vietējo šķirņu mājas (istabas) dzīvnieku gēnu bankas uzturēšanas kārtība” – 7.punkts.

⁴⁴¹ šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizācija — komersants, kooperatīvā sabiedrība, biedrība vai nodibinājums, kas nodarbojas ar noteiktas mājas (istabas) dzīvnieku sugas vai šķirnes izkopšanu un selekciju [DzACL 1 panta pirmās daļas 15.punkts].

⁴⁴² šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētava ir šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzēšanas un pavairošanas vieta, kurā fiziska vai juridiska persona nodarbojas ar attiecīgās mājas (istabas) dzīvnieku šķirnes audzēšanu un pavairošanu [MK noteikumu Nr.10 1.1.punkts].

⁴⁴³ šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētājs ir fiziska vai juridiska persona, kuras īpašumā ir vismaz viens sieviešu kārtas mājas (istabas) dzīvnieks, no kura tas ieguvis vismaz vienu mazuļu metienu [MK noteikumu Nr.10 1.2.punkts].

jeb persona, dzīvnieka īpašnieks, kas pavairo tam piederošos mājas (istabas) dzīvniekus un atsavina to pēcnācējus (skatīt pielikumu Nr.19).

Autore uzskata, ka gan no dzīvnieku aizsardzības un labturības viedokļa, gan arī no patērētāju aizsardzības viedokļa prioritāri ir reģistrēt un uzraudzīt tiešos audzētājus un audzētavas – šīs personas tieši ietekmē dzīvnieku labturību, kā arī šīs personas atsavina dzīvniekus, t.i., veic saimniecisko darbību. Savukārt tiesību akti nosaka reģistrēt tikai šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizācijas, kas vairāk ir pārstāvniecības organizācijas ciltsdarba jautājumos. Neskatoties uz to, ka pēc VetL dzīvnieku audzētavas ir valsts veterinārās uzraudzības objekti, un to veidošanai jāsaņem PVD izdotas atļaujas⁴⁴⁴, šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētavas PVD neregistrē un atļaujas tām neizsniedz. Šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētavu saraksti tiek iesniegti LDC pēc DzACL⁴⁴⁵ un MK noteikumiem Nr.10⁴⁴⁶ – LDC “uztur un dara publiski pieejamus” šos sarakstus, bet īstas kontroles pār audzētavu izveidošanu un darbību nav. PVD būtu jākontrolē fiziskās un juridiskās personas, kas nodarbojas ar mājas (istabas) dzīvnieku audzēšanu un ciltsdarbu, sagatavojot kontroles plānu⁴⁴⁷. Tai pat laikā aplūkojot PVD pārbaužu plānu⁴⁴⁸, mājas (istabas) dzīvnieku audzētavas tajā nav iekļautas.

Mājas (istabas) dzīvnieku audzēšana un ciltsdarbs reglamentēts tikai trim sugām – suņi, kaķi, mājas (istabas) seski – ar mērķi veicināt augstvērtīgu mājas (istabas) dzīvnieku iegūšanu⁴⁴⁹.

2019.gada martā autore veica praktisku pētījumu par šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētājiem un to piedāvājumu tirgū – proti, vienā no populārākajām interneta tirdzniecības vietnēm: www.ss.com (sludinājumu sadaļā par mājas (istabas) dzīvnieku pārdošanu)⁴⁵⁰. Būtiskākie pētījuma rezultāti apkopoti pielikumā Nr.20 un apliecina spēkā esošā tiesiskā

⁴⁴⁴ Veterinārmedicīnas likums. Pieņemts 26.04.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.05.2001. Nr.75 (2462). Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 07.06.2001. Pēdējie grozījumi: 09.12.2021., 2.panta 2.punkts; 4.panta otrās daļas 9.punkts.

⁴⁴⁵ Dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba likums. Pieņemts 11.10.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24.10.2018. Nr.210 (6296), 5.panta pirmās daļas 4.punkta a) un c) apakšpunkts.

⁴⁴⁶ MK noteikumi Nr.10 “Šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizācijas reģistrēšanas un atzīšanas kārtība, kā arī šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku ciltsgrāmatas kārtošanas, ciltsrakstu izsniegšanas un audzēšanas programmas apstiprināšanas kārtība”. Pieņemti: 08.01.2019. Publicēts: LV, 10.01.2019. Nr.7 (6346).

⁴⁴⁷ Dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba likums. Pieņemts 11.10.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24.10.2018. Nr.210 (6296), 6.panta otrās daļas 2.punkta a) apakšpunkts.

⁴⁴⁸ PVD pārbaudes. Cik bieži ierodas PVD inspektors. Veterinārā uzraudzība, iegūts 04.05.2022. no: <https://www.pvd.gov.lv/lv/media/1161/download>.

⁴⁴⁹ Dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba likums. Pieņemts 11.10.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24.10.2018. Nr.210 (6296), 1.panta pirmās daļas 5.punkts, 2.panta 4.punkts.

⁴⁵⁰ Par šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku piedāvājumu tirgū veikts vienas dienas monitorings populārajā sludinājumu portālā ss.com: 1) 05.03.2019.g. – kopējais sludinājumu skaits uz konkrēto dienu, šķirnes un bezšķirnes dzīvnieku piedāvājuma īpatsvars; sadalījums pa cenu kategorijām; 2) 11.03.2019.g. – šķirnes suņu/kucēnu piedāvājuma cenu izpēte uz konkrēto dienu.

regulējuma neefektivitāti un kontroles trūkumu. PVD tirdzniecību dzīvnieku audzēšanas vietā uz pētījuma periodu ir reģistrējuši tikai 4 suņu audzētavas un 7 fiziskas personas. Tikai šīs 11 personas būtu tiesīgas tirgot šķirnes mājas (istabas) dzīvniekus no to audzēšanas vietām. Bet sludinājumu skaits suņu, kucēnu pārdošanai uz pētījuma brīdi ir 597 (no tiem 509 par šķirnes suņiem); kaķu, kaķēnu pārdošanai – 457 (no tiem 245 par šķirnes kaķiem) – kas kopā ir 1054 tirdzniecības piedāvājumi.

ES līmenī ir atzīts, ka mājas (istabas) dzīvnieku audzēšana un nelegāla tirdzniecība ir problēma: Eiropas Parlaments uzsver, ka suņu un kaķu nelegālā tirdzniecība ne tikai katastrofāli ietekmē dzīvnieku labturību, bet arī apdraud sabiedrības veselību un patērētāju aizsardzību. Tiek atzīts, ka “pieaug to lolojumdzīvnieku skaits, kurus nelegāli pārdod no vienas dalībvalsts uz citu, — bieži vien to dara organizētās noziedzības tīkli, izvairoties no kontroles un viltojot dokumentus”.⁴⁵¹ Kā cēloņi un riska faktori šajā rezolūcijā minēti:

- ES līmenī nav kopīgu noteikumu par lolojumdzīvnieku audzēšanu;
- dalībvalstu tiesību aktos pastāv lielas dzīvnieku labturības standartu atšķirības, kas rada arī ievērojamas lolojumdzīvnieku cenu atšķirības;
- kontrabandisti un nelegālie pārdevēji paliek nesodīti, patērētāji, kas ir iegādājušies slimu lolojumdzīvnieku, nevēršas tiesībaizsardzības iestādēs;
- reģistrēts liels skaits viltotu lolojumdzīvnieku pasu, veterinārārsti bieži sadarbojas ar tirgoņiem;
- lolojumdzīvnieki tiek daļēji vai pat vispār netiek vakcinēti, netiek veikta pietiekama to profilakse pret citām slimībām; pastāv zoonozes riska faktori;
- traucēta ES iekšējā tirgus darbība, jo veidojas negodīga konkurence, un publiskā sektora finanses, jo tiek zaudēti nodokļu ieņēmumi.⁴⁵²

Ja augstāk minētie punkti vairāk attiecināmi uz noziedzības cēloņiem un patērētāju aizsardzību, tad dzīvnieku aizsardzības un to labturības pārkāpumu aspektā rezolūcijā tiek uzsvērts, ka liela apjoma masveida selektīvās audzēšanas iekārtās pret dzīvniekiem izturas neatbilstīgi viņu vajadzībām, lai samazinātu izmaksas.⁴⁵³ Minētais apstiprināts arī Dzīvnieku

⁴⁵¹ P9_TA-PROV(2020)0035 Lolojumdzīvnieku nelegāla tirdzniecība Eiropas Savienībā. Eiropas Parlamenta 2020.gada 12.februāra rezolūcija par ES iekšējā tirgus un patērētāju tiesību aizsardzību pret nelegālās lolojumdzīvnieku tirdzniecības negatīvajām sekām, 1.punkts un A.punkts (2019/2814(RSP)) // https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0035_LV.pdf.

⁴⁵² apkopojums veikts pēc D., F., H., I. un K.punkta, P9_TA-PROV(2020)0035 Lolojumdzīvnieku nelegāla tirdzniecība Eiropas Savienībā. Eiropas Parlamenta 2020.gada 12.februāra rezolūcija par ES iekšējā tirgus un patērētāju tiesību aizsardzību pret nelegālās lolojumdzīvnieku tirdzniecības negatīvajām sekām, 1.punkts un A.punkts (2019/2814(RSP)) // https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0035_LV.pdf.

⁴⁵³ Turpat, E., G.punkts.

aizsardzības un labturības konsultatīvajā padomē, kur ZM pārstāvis prezentēja⁴⁵⁴ biežākos konstatētos pārkāpumus mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecībā: tiek pārdoti pārāk jauni un/vai slimi dzīvnieki; nav identificēti dzīvnieki vai ar neatbilstošu identifikāciju; dzīvnieki nav vakcinēti vai neatbilstoši vakcinēti; dzīvniekiem nav nepieciešamie dokumenti vai esošajos dokumentos norādīta nepilnīga vai nepatiesa informācija; krāpnieciskas darbības ar šķirnes dzīvniekiem, uzdodot šķirnei neatbilstošus dzīvniekus par atbilstošiem; tirgotāji izmanto viltotu identitāti un nelegāli pārvadā dzīvniekus uz kaimiņvalstīm.

Uzraudzības un kontroles trūkuma galvenā problēma, autoresprāt, ir apstākļi, ka mājas (istabas) dzīvnieku audzētājs un/vai audzētava netiek reģistrēti kā valsts veterinārās uzraudzības objekti. Tā vietā, lai vienu objektu vai personu reģistrētu kā veterinārās uzraudzības objektu un vienlaikus tajā uzraudzītu un kontrolētu gan dzīvnieku vairošanu, gan audzēšanu, gan labturību, gan ciltsdarbu, gan tirdzniecību, no spēkā esošiem tiesību aktiem autore apkopojusi šobrīd vairākās formās reģistrējamus (reģistrācija kādā datubāzē, sarakstu iesniegšana, informēšana, saskaņošana u.tml.), bet faktiski neuzraugamus un nekontrolējamus objektus:

- šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija – tiek reģistrēta LDC, kurš savā tīmekļvietnē norāda gan reģistrēto organizāciju, gan tās sastāvā esošo audzētavu sarakstu;
- specializēta tirdzniecības vieta⁴⁵⁵ – viena no trim vietām, kur atļauta tirdzniecība ar mājas (istabas) dzīvniekiem – PVD datus ievada uzraudzības objektu reģistrā⁴⁵⁶;
- mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieka valdījumā vai turējumā esoša teritorija – par tirdzniecību ar mājas (istabas) dzīvniekiem ir jāinformē PVD teritoriālā struktūrvienībā⁴⁵⁷, bez norādēm, kāda ir informēšanas forma un jēga;
- tirgi, ielu tirdzniecība un mājas (istabas) dzīvnieku izstādes – kā trešā mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecības vieta⁴⁵⁸;
- ja mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieks vai turētājs pilsētas vai ciema teritorijā vienā adresē tur piecus un vairāk vienas sugas siltasiņu mājas (istabas) dzīvniekus, kas ir

⁴⁵⁴ ZM prezentācija “Dzīvnieku tirdzniecība interneta vietnēs”, Dzīvnieku aizsardzības un labturības konsultatīvās padomes sēdē 18.12.2020.g., darba kārtības 2.jautājums. Ziņotājs: Zemkopības ministrijas Veterinārā un pārtikas departamenta Dzīvnieku tirdzniecības, labturības un barības nodaļa, 3.slaidis // https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/Dzivnieku_tirdznieciba_interneta_18_12_2020.pdf.

⁴⁵⁵ Specializēta tirdzniecības vieta — vieta, kas reģistrēta saskaņā ar normatīvajiem aktiem par dzīvnieku barības un barības piedevu apriti, dzīvnieku kopšanai un turēšanai lietojamo preču uzglabāšanu un izplatīšanu vai dzīvnieku turēšanu tirdzniecības nolūkā – VetL 1.panta 16.punkts.

⁴⁵⁶ MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012., 32.¹punkts un 34.3.punkts.

⁴⁵⁷ Turpat, 34.1.punkts.

⁴⁵⁸ Turpat, 34.2.punkts.

vecāki par sešiem mēnešiem, viņš rakstiski informē par to PVD teritoriālo struktūrvienību⁴⁵⁹;

- suns – obligāti reģistrējams LDC, līdz tas sasniedz 4 mēnešu vecumu vai līdz tā atsavināšanas brīdim uz atsavinātāja vārda⁴⁶⁰.

Autoresprāt, augstāk minētais uzskaitījums ir ne tikai bezjēdzīgs vairāku valsts un pašvaldības iestāžu resursu tēriņš, bet arī rada juridisku haosu pavisam vienkāršā tiesiskā jautājumā, kā rezultātā persona, kas pavairo un atsavina mājas (istabas) dzīvnieku un kurai vajadzētu būt PVD uzraudzības un kontroles lokā, šobrīd ir vienīgā oficiāli neregistrētā persona/objekts mājas (istabas) dzīvnieku audzēšanas pasākumā. Tādējādi netiek pildītas arī Konvencijas prasības⁴⁶¹ par kompetentās iestādes uzraudzības funkciju: *ikvienu persona, kas nodarbojas ar mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecību vai komerciālu audzēšanu vai kas paredzējusi nodarboties ar kādu no šīm darbībām, paziņo par šo nolūku kompetentajai iestādei*. Atbilstoši Konvencijai ir būtiski, ka kāda atbildīga iestāde ir spējīga uzraudzīt un kontrolēt šīs darbības, pieņemt lēmumu par atļauju vai aizliegumu nodarboties ar dzīvnieku audzēšanu. Nozīmīgs uzraudzības mehānisms būtu dzīvnieku audzēšanas licencēšana. Kā norāda Edvīns Danovskis, atļaujas, kas nepieciešamas privāttiesisku darījumu veikšanai, ir konstatējoši administratīvi akti; ar tiem tiek apliecināts, ka paredzētā darbība atbilst likumam⁴⁶² – attiecīgi licencēta dzīvnieku audzēšana kā likumīga darbība veicinātu gan dzīvnieku, gan patērētāju aizsardzību.

Šāda nekontrolēta un neuzraudzīta darbības nozare radījusi būtisku atšķirību starp šķirnes dzīvnieku audzētājiem, kas apzinīgi izturas pret šo darbības veidu, un tādām personām, kas peļņas gūšanas nolūkā “ražo” mājas (istabas) dzīvniekus [autore apzināti šeit nelieto jēdzienu “šķirnes dzīvniekus”, jo šķirnes tīrība ir apšaubāma šajos gadījumos] un tiek dēvēti par “pavairotājiem”. Dzīvnieku labturības pārkāpumus, patērētāju maldināšanu u.c. pārkāpumus pamatā pieļauj tieši šie pavairotāji. Juridiski šāds jēdziens nav nostiprināts, autoresprāt, tas arī nebūtu jādara, jo tiesiskajam regulējuma ir jānosaka, kā mājas (istabas) dzīvnieku audzēšanai ir jānotiek, nevis jāšķiro “labie” un “sliktie” audzētāji.

⁴⁵⁹ MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012., 52.9.punkts.

⁴⁶⁰ Veterinārmedicīnas likums. Pieņemts 26.04.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.05.2001. Nr.75 (2462). Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 07.06.2001. Pēdējie grozījumi: 09.12.2021., 59.panta 17.punkts.

⁴⁶¹ Eiropas konvencija Par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību, Pieņemta Strasbūrā, 13.11.1987. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 21.09.2010. 149 (4341), 8.pants.

⁴⁶² Danovskis, E. (2015) Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme un piemērošanas problēmas Latvijā Rīga : Latvijas Vēstnesis, 131.lpp.

Attiecībā uz tiesisko regulējumu secināms, ka šajā jomā ir normu sadrumstalotība, kā dēļ ir grūti izsekojams, kādas tieši tiesiskās prasības attiecināmas uz mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju. Autoresprāt, starp mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieku/turētāju un mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju nevar likt vienlīdzības zīmi, jo būtiski atšķiras dzīvnieka izmantošanas mērķis. Ja dzīvnieka īpašnieks (turētājs) tur dzīvnieku savam priekam, tad dzīvnieka audzētāja mērķis ir mājas (istabas) dzīvnieku vairot ar noteiktu regularitāti, turēt šo dzīvnieku saimnieciskās darbības nolūkā. Tāpat jāņem vērā, ka būtiski atšķiras prasības dzīvnieka fizioloģisko un etoloģisko vajadzību nodrošināšanai, ja dzīvnieks tiek turēts kā mājas mīlulis vai ja dzīvnieks tiek turēts kā “ražošanas mehānisms” pēcnācēju gūšanai.

Šīs apakšnodalas noslēgumā autore vēlas minēt arī pašu patērētāju atbildību par savu izvēli iegādāties mājas (istabas) dzīvnieku. ES Parlamenta rezolūcijā norādīts, ka iedzīvotājiem ir jābūt labāk informētiem par lolojumdzīvnieku tirdzniecību un iespējamajiem riskiem saistībā ar dzīvnieku iegādi tiešsaistē vai iegādi, neievērojot tiesiskās procedūras.⁴⁶³ Gan publiskajā mediju vidē, gan arī sava darba praksē autore saskaras ar personu vieglprātīgu vēlmi “iegādāties šķirnes sunīti ar papīriem pēc iespējas lētāk”, kā arī ar neizprotamu rīcību pirkt salīdzinoši dārgu šķirnes dzīvnieku, piemēram, benzīntankā no mašīnas bagāžas nodalījum u.tml. darbībām, kas liecina par paša patērētāja neapdomību, risku neizvērtēšanu un bezatbildīgu pieeju dzīvas radības iegādē. Šeit ļoti skaidri nolasāms ekonomikas princips: ir pieprasījums – būs piedāvājums: kamēr pircējs būs gatavs pirkt “šķirnes” sunīti vai kažīti lētāk, maksāt skaidrā naudā bez pirkumu apliecināšanai, pirkumu veikt automašīnās u.c. nepiemērotās vietās, tikmēr būs “atsaucīgi” pārdevēji un “lēta” prece (kas šajā gadījumā ir dzīva būtne).

4.3. Savvaļas sugu dzīvnieku kā mājas (istabas) dzīvnieku turēšana – esošā tiesiskā regulējuma, uzraudzības un kontroles nepilnības un potenciālie draudi

Savvaļas sugu dzīvnieku kā mājas (istabas) dzīvnieku turēšana ir diskusiju jautājums ne tikai Latvijā, bet visā pasaulē, ne tikai tiesību zinātnieku, bet arī citu nozaru speciālistu vidū. Viedokļi izskan no pilnīga aizlieguma turēt šādus dzīvniekus kā mājas mīluļus, līdz detalizētam tiesiskam regulējumam ar stingrām prasībām, atļauju sistēmām, dzīvnieku īpašnieku apmācībām u.tml. Jau K.Lorencs norādījis, ka “katrs dzīvnieks ir gabaliņš dabas, bet ne katrs ir piemērots, lai kā šīs dabas pārstāvis dzīvotu tavā mājā. Dzīvniekus, kurus *nevajadzētu*

⁴⁶³ P9_TA-PROV(2020)0035 Lolojumdzīvnieku nelegāla tirdzniecība Eiropas Savienībā. Eiropas Parlamenta 2020.gada 12.februāra rezolūcija par ES iekšējā tirgus un patērētāju tiesību aizsardzību pret nelegālās lolojumdzīvnieku tirdzniecības negatīvajām sekām (2019/2814(RSP)), 11.punkts, 6.lpp // https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0035_LV.pdf.

iegādāties, var iedalīt divās lielās grupās: tādos, kas ar *tevi* un pie *tevis* nevar izturēt, un tādos, ar un pie kuriem *tu* ilgi neizturēsi.”⁴⁶⁴ Līdzīgu uzskatu pauž arī M. Midltonē⁴⁶⁵, iestājoties par stingrākiem turēšanas noteikumiem, līdz pat aizliegumam turēt šādus dzīvniekus, ņemot vērā, ka to uzvedība ir neparedzama (attiecīgi – bīstama) un tie nav domesticējami.

Šo apakšnodaļu autore sāks ar jēdzieniem, jo savvaļas sugu dzīvnieku turēšana savam priekam, t.i., kā mājas (istabas) dzīvniekus, Latvijas tiesiskajā regulējumā nav viennozīmīgi reglamentēta. Pirmais jēdziens, kas tiek lietots sarunvalodā, bet nav definēts tiesību aktos – **eksotiskie dzīvnieki**. Ar tiem tiek saprasti nepieradināti dzīvnieki (gan vietējās, gan svešzemju sugas), kas tiek turēti kā mājdzīvnieki⁴⁶⁶; dzīvnieki, kuru izcelsme nav vietējā reģionā; netradicionāli dzīvnieki⁴⁶⁷; dzīvnieki, kas nav šīs valsts pamatsuga⁴⁶⁸. DzAL projektā, definējot eksotisku dzīvnieku, bija paredzēts šāds skaidrojums: “importēts no zemēm ar krasi atšķirīgu klimatu; Latvijas dabai neraksturīgs”⁴⁶⁹.

Otrs būtisks jēdziens ir **savvaļas sugas dzīvnieks** – kura legāldefinīcija iekļauta DzAL – *dzīvnieks, kura evolūciju nav apzināti ietekmējis cilvēks, lai apmierinātu savas vajadzības*⁴⁷⁰ un ar to saistīts **savvaļas sugas dzīvnieka turēšanas vieta**⁴⁷¹. Lai gan DzAL savvaļas sugu dzīvnieku turēšana nebrīvē minēta tikai kā lauksaimniecības dzīvnieku turēšana ierobežotā platībā dzīvnieku izcelsmes produktu ieguvei vai citos lauksaimnieciskos nolūkos⁴⁷², tomēr no likumpakārtotiem aktiem⁴⁷³ izriet, ka savvaļas dzīvnieku turēšanas vietās savvaļas sugu dzīvnieki ir turami kā mājas (istabas) dzīvnieki – nav noteikti kritēriji vai nosacījumi, kādam nolūkam persona tur savvaļas sugas dzīvnieku, ir noteikta tikai prasība reģistrēt šāda dzīvnieka

⁴⁶⁴ Lorencs, K. (1973) “Viņš runāja ar zvēriem, putniem un zivīm”, Rīga, izdevniecība “Zinātne”, 96.lpp.

⁴⁶⁵ Middleton, Martha (2015) “Out with the Wild: Association joins the call for stricter laws regulating private possession of dangerous animals”. *ABA Journal*, 101 (11), 62.p. <http://www.jstor.org/stable/24806741>.

⁴⁶⁶ De Volder, S.; McLennan, S.; Schmit, V. (2013) Analysis of national legislation related to the keeping and sale of exotic pets in Europe, Eurogroup for animals, 5 p., iegūts 07.05.2023 no: <https://www.eurogroupforanimals.org/files/eurogroupforanimals/2020-03/Eurogroup-for-Animals-Exotic-Pet-Report-FINAL.pdf>.

⁴⁶⁷ Turpat, 11 p.

⁴⁶⁸ Terzin, V. (September, 2011) A strategy to solve the problem of ownerless dogs and cats in the Belgrade metropolitan area, 11 p., iegūts 07.03.2023. no: https://www.researchgate.net/publication/262013174_a_strategy_to_solve_the_problem_of_ownerless_dogs_and_cats_in_the_belgrade_metropolitan_area.

⁴⁶⁹ Latvijas Republikas likums “Par dzīvnieku aizsardzību”, 1.panta 9.punkts, Projekts, 07.04.1997., 4.lpp.

⁴⁷⁰ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 1.pants 16.punkts.

⁴⁷¹ Tās ir reģistrējamas dzīvnieku turēšanas vietas – saskaņā ar MK 21.12.2010.g. noteikumiem Nr.1146 “Savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietu reģistrācijas kārtība”.

⁴⁷² Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 1.panta 13.punkts, 13.pants, 48.panta pirmā daļa.

⁴⁷³ Atbilstoši MK 21.12.2010.g. noteikumu Nr.1146 “Savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietu reģistrācijas kārtība” 2.punktam šie noteikumi neattiecas uz zooloģiskajiem dārziem, cirkiem, dzīvnieku patversmēm un dzīvnieku viesnīcām, kā arī uz dzīvniekiem, kurus reģistrē saskaņā ar normatīvajiem aktiem par starptautiskās tirdzniecības apdraudēto savvaļas sugu īpatņu uzglabāšanas, reģistrācijas, turēšanas nebrīvē, marķēšanas, tirdzniecības un sertifikātu izsniegšanas kārtību.

turēšanas vietu (PVD reģistrētas 52 savvaļas dzīvnieku turēšanas vietas, no kurām tikai 9 reģistrētas uz juridiskām personām⁴⁷⁴). Arī no savvaļas sugas dzīvnieka aizsardzības un labturības viedokļa DzAL noteiktas vispārējas normas⁴⁷⁵: šādu dzīvnieku īpašniekam (turētājam) nepieciešams dokuments par dzīvnieka izcelsmi, likumīgu iegūšanu; kā arī ir pienākums radīt katras sugas dzīvniekam to dabiskai videi tuvinātus apstākļus un nodrošināt sugas fizioloģisko un zoopsiholoģisko vajadzību apmierināšanu.

Saistīti jēdzieni ir domesticēti un nedomesticēti dzīvnieki, savvaļas dabai raksturīgas un neraksturīgas sugas, invazīvās sugas. Šos jēdzienus autore neanalizēs ierobežotā apakšnodaļas apjoma dēļ. Attiecībā uz Latvijas dabai raksturīgām un neraksturīgām sugām Sugu un biotopu aizsardzības likums vērsts uz savvaļas dabas aizsardzību, sugu introdukciju, invazīvo sugu izskaušanu u.tml. Šī likuma mērķis ir reglamentēt pasākumus bioloģiskās daudzveidības un savvaļas faunas, floras un biotopu saglabāšanai, nevis savvaļas sugu dzīvnieku turēšanai kā mājas (istabas) dzīvniekus. Latvijas dabai raksturīgo savvaļas dzīvnieku turēšanai nebrīvē ir jāsaņem kompetento iestāžu atļauja: Valsts meža dienesta⁴⁷⁶ – medījamo sugu dzīvnieku; Dabas aizsardzības pārvaldes⁴⁷⁷ – nemedījamo sugu dzīvnieku iegūšanai un turēšanai.

Kā būtiskākās juridiskās problēmas (precīzāk – trūkumus) Latvijā t.s. “eksotisko” dzīvnieku turēšanā autore⁴⁷⁸ saskata: 1) nav reglamentēti galvenie jēdzieni: “eksotisks dzīvnieks”, “domesticēts dzīvnieks”; 2) nav zināms precīzs dzīvnieku sugu saraksts, kas turami kā mājas (istabas) dzīvnieki; 3) tiesiski regulēts aizliegums noteiktu savvaļas sugu dzīvnieku turēšanai, bet tos ir atļauts turēt reģistrētās savvaļas dzīvnieku turēšanas vietās, kurām arī nav precīza skaidrojuma, ne arī reglamentēts šādu dzīvnieku turēšanas nolūks; 4) noteikta tikai savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietu reģistrācijas kārtība, bet ne šo dzīvnieku labturības prasības; 5) kompetences sadalījums ZM un VARAM starpā (savvaļas dzīvnieki savvaļas dabā ir DAP kompetence, atsevišķas funkcijas par turētiem savvaļas dzīvniekiem, piemēram, attiecībā uz starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām dzīvnieku sugām⁴⁷⁹ ir DAP, bet turēti

⁴⁷⁴ PVD uzraudzībai pakļauto uzņēmumu reģistrs, Darbības veids: 62.5: savvaļas dzīvnieku turēšanas vietas // https://registri.pvd.gov.lv/ur/dati?act_id=62.5&page=1 [skatīts 07.05.2023].

⁴⁷⁵ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 33., 34.pants.

⁴⁷⁶ Medību likums, 10.pants; MK 22.07.2014.g. noteikumi Nr.421 “Medību noteikumi”, IX nodaļa. Kārtība, kādā izsniedz un anulē atļauju medījamo dzīvnieku ķeršanai savvaļā, ievēšanai Latvijā, turēšanai nebrīvē, izmantošanai šķirnes medību suņu apmācībai vai zinātniskajā pētniecībā vai izlaišanai savvaļā.

⁴⁷⁷ Sugu un biotopu aizsardzības likums, 13.¹pants, 14.panta pirmās daļas 5.punkts; Medību likums, 3.panta septītā daļa, 11.pants; MK 21.12.2010.g. noteikumi Nr.1165 “Kārtība, kādā izsniedz atļaujas nemedījamo sugu indivīdu iegūšanai, ievieš Latvijas dabai neraksturīgas savvaļas sugas (introdukcija) un atjauno sugu populāciju dabā (reintrodukcija)”.

⁴⁷⁸ Bāra,I. (11.04.2018) Ziņojums “Normatīvais regulējums eksotisko mājdzīvnieku labturībā” starptautiskā seminārā “Ceļā uz Pozitīvā saraksta ieviešanu Latvijā”, nav publicēts.

⁴⁷⁹ Vašingtonas konvencija par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām, Pieņemta: 03.03.1973. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, ¾, 07.01.1997. Pēdējie grozījumi: 14.06.2006.

dzīvnieki, neatkarīgi no sugas, ir PVD kompetence, ignorējot faktu, ka veterinārajiem inspektoriem nav ne zināšanu, ne pieredzes pat par Latvijas dabai raksturīgām savvaļas sugām, nemaz nerunājot par visas pasaules savvaļas dzīvnieku sugām).

Savvaļas sugu dzīvnieku turēšana mājas (istabas) dzīvnieku statusā, autoresprāt, nav atbalstāma. Tas saistāms ne tikai ar dzīvnieku labturības un aizsardzības apsvērumiem (nav iespējams nodrošināt labturību nedomesticētam dzīvniekam nebrīves apstākļos) un efektīvas uzraudzības un kontroles nodrošināšanas neiespējamību, bet arī ar citiem riskiem: dzīvnieka īpašnieka (turētāja) spēja kontrolēt dzīvnieku (individuālie riski); sabiedrības drošība, īpašnieka (turētāja) spēja nodrošināt, ka dzīvnieks neapdraud citus dzīvniekus vai cilvēkus; vides riski (tirdzniecība ar apdraudēto sugu dzīvniekiem, kas ietekmē to populāciju savvaļā; invazīvās sugas; slimību izplatība u.c.). Citi autori⁴⁸⁰ uzsver, ka šāds riska faktoru kopums rada nepieciešamību pēc atbilstoša tiesiska regulējuma.

Arī Eiropas konvencijas par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību Preambulā norādīts, ka “nav atbalstāma savvaļas dzīvnieku turēšana par mājas (istabas) dzīvniekiem” un kā vienu no būtiskiem jautājumiem informatīvās un izgītojošās programmās aicina iekļaut tēmu par iespējamām negatīvajām sekām savvaļas dzīvnieku veselībai un labturībai, ja tos iegūst vai ievieš kā mājas (istabas) dzīvniekus⁴⁸¹. Pastarpināti šīs Konvencijas 4.panta 3.punkts paredz aizliegumu turēt dzīvnieku kā mājas (istabas) dzīvnieku, ja nav ievērotas dzīvnieka etoloģiskās vajadzības vai arī ja dzīvnieks nevar pielāgoties dzīvei nebrīvē, kas būtu attiecināms uz savvaļas sugām. Šim jautājumam pievērsta arī Konvencijas dalībvalstu uzmanība, konsultējoties par savvaļas dzīvnieku turēšanai kā mājas (istabas) dzīvniekus nosakāmiem kritērijiem: 1) dzīvnieka fizioloģisko un zoopsiholoģisko vajadzību nodrošināšana, jo īpaši dzīvnieka turēšanas vietas atbilstība sugai (t.sk., kāpšanas, rakšanas, atpūtas, slēpšanās, peldēšanas, niršanas iespēju nodrošināšana), dzīvnieka sociālās uzvedības vajadzību ievērošana, piemērotu klimatisko apstākļu nodrošināšana; 2) dzīvnieka īpašnieka (turētāja) zināšanas konkrētas sugas dzīvnieka turēšanai; 3) sabiedrības drošība (novērst dzīvnieka izbēgšanas iespēju; aspekti, kas saistīti ar dzīvnieka agresiju un iespējamo risku cilvēku drošībai un veselībai)⁴⁸².

⁴⁸⁰ Hessler, K., and Balaban.T. (2009) “Exotic animals as pets.” *GPSolo*, vol. 26, no. 5, pp. 42–47. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/23673614>, 43 p.

⁴⁸¹ Eiropas konvencija Par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību, Pieņemta Strasbūrā, 13.11.1987. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 21.09.2010. 149 (4341), Preambula, 14.panta c) apakšpunkts.

⁴⁸² Multilateral consultation of parties to the European Convention for the protection of pet animals (ETS 125), Strasbourg, 10 March 1995, Resolution on the keeping of wild animals as pet animals // <https://rm.coe.int/168008c37d> [skatīts 07.05.2023].

Aizliegums turēt savvaļas sugu dzīvniekus kā mājas (istabas) dzīvniekus tiek vērtēts kritiski⁴⁸³, norādot, ka šo dzīvnieku turēšana tādējādi nemazināsies, bet no nelegālas dzīvnieku turēšanas paaugstināsies citi riski: galvenokārt, dzīvnieku aizsardzības un labturības pārkāpumi; arī apdraudējums sabiedrībai un videi. Tomēr starptautiskā aptaujā⁴⁸⁴ uz jautājumu, vai savvaļas dzīvnieku kā mājdzīvnieku turēšana, ja tiem tiek nodrošināta pienācīga aprūpe, ir atbalstāma, tikai 3% respondentu atbildējuši – jā; 26,4% - ka tas atkarīgs no dzīvnieka sugas, bet 70,4% respondentu neatbalsta savvaļas dzīvnieku turēšanu mīļdzīvnieka statusā.

K.Varviks⁴⁸⁵ min tādus “eksotisko” dzīvnieku turēšanas (aizsardzības) trūkumus kā augsta šo dzīvnieku mirstība; zemas dzīvnieka iegādes izmaksas, bet dārgas uzturēšanas izmaksas; pārlietu liels “eksotisko” dzīvnieku sugu skaits (apzinātas vairāk kā 13 000 sugas, kas tiek turēti kā mājas (istabas) dzīvnieki).

Eiropas Parlaments⁴⁸⁶ savvaļas sugu dzīvnieku turēšanu kā mājas (istabas) dzīvniekus atzīst kā riska faktoru gan no šādu dzīvnieku tirdzniecības aspekta (gan legālā, gan nelegālā tirdzniecība), gan arī no apdraudējumiem: turēto dzīvnieku labturībai; cilvēku veselībai un drošībai; vides aspektiem (dzīvnieku ķeršana savvaļā).

T.s. “eksotisko dzīvnieku” turēšana mājas (istabas) dzīvnieku statusā būtu stingri reglamentējama gan dzīvnieku labturības, gan dzīvnieku un cilvēku veselības, gan vietējo sugu un bioloģiskās daudzveidības, gan invazīvo sugu apsektā. Tiesiskā regulējuma virzieni⁴⁸⁷:

- ierobežot dzīvnieku sugu skaitu, kurus drīkst turēt kā mājas (istabas) dzīvniekus (t.s. pozitīvais saraksts – noteikt dzīvnieku sugas, kuras atļauts turēt);
- ierobežot savvaļas sugu dzīvnieku pārdošanu, ieviest licencēšanu;
- noteikt obligātu prasību savvaļas sugu dzīvnieku tirdzniecībā – informēt potenciālo pircēju par īpašajām savvaļas sugas dzīvnieka turēšanas prasībām (fizioloģiskās, etoloģiskās, vides prasības);
- noteikt atļauto savvaļas sugu dzīvnieku labturības prasības;

⁴⁸³ Hess, L., et al. (2011) “Exotic Animals: Appropriately Owned Pets or Inappropriately Kept Problems?” *Journal of Avian Medicine and Surgery*, vol. 25, no. 1, pp. 50–56. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/41318156>, p. 50.

⁴⁸⁴ Contina, A., et al. (2021) “Domesticating the Exotic? An Online Survey of Attitudes towards the International Wildlife Pet Trade.” *Conservation & Society*, vol. 19, no. 3, pp. 184–89. *JSTOR*, <https://www.jstor.org/stable/27081499>, p. 187.

⁴⁸⁵ No Clifford Varviks (*Clifford Warwick*), “Oksfordas Dzīvnieku Ētikas centrs” biologa ziņojuma “Pozitīvais saraksts no zinātniskā skatu punkta; dzīvnieku un cilvēku veselības un labturības aspekti”; 2018.g.11.aprīlī starptautiskā seminārā “Ceļā uz Pozitīvā saraksta ieviešanu Latvijā”.

⁴⁸⁶ Eiropas Parlamenta 2016. gada 25. februāra rezolūcija par saderīgu sistēmu ieviešanu lolojumdzīvnieku reģistrēšanai dalībvalstīs (2016/2540(RSP)) // OJ C 35, 31.1.2018, p. 139–141 // <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52016IP0065>.

⁴⁸⁷ Atsevišķi ieteikumi saskaņā ar Eurogroup for animals veikto pētījumu: Analysis of national legislation related to the keeping and sale of exotic pets in Europe, 2013., 7 p. // <https://www.eurogroupforanimals.org/files/eurogroupforanimals/2020-03/Eurogroup-for-Animals-Exotic-Pet-Report-FINAL.pdf> [skatīts 07.05.2023].

- ieviest obligātu turēto savvaļas sugu dzīvnieku reģistrāciju.

2018.gadā Rīgā norisinājās starptautisks seminārs “Ceļā uz Pozitīvā saraksta ieviešanu Latvijā”⁴⁸⁸, kurā tika identificēti galvenie riski un tiesiskā regulējuma trūkumi savvaļas sugu dzīvnieku turēšanai kā mājas (istabas) dzīvniekus. Kā viena no efektīvākajām tiesiskā regulējuma sistēmām atzīstama Pozitīvā saraksta ieviešana – t.i., tādu sugu dzīvnieku uzskaitījums, kurus atļauts turēt kā mājas (istabas) dzīvniekus. Pozitīvais saraksts ir efektīvs, skaidrs un piesardzīgs veids, kā samazināt ar eksotisko dzīvnieku turēšanu saistītos riskus un līdz minimumam samazināt to labturības problēmas.⁴⁸⁹ Latvijā esošais regulējums pārstāv t.s. Negatīvā saraksta sistēmu⁴⁹⁰ – ir aizliegta noteiktu savvaļas sugu dzīvnieku turēšana, attiecīgi pārējās sugas atļauts turēt.

Pozitīvais saraksts 42 zīdītāju sugām⁴⁹¹ ieviests Beļģijā (atzīts kā ļoti efektīvs)⁴⁹² no 2001.gada, plānots un tiek strādāts arī pie reptiļu saraksta⁴⁹³, kas balstīts uz 5 objektīviem kritērijiem⁴⁹⁴, kā izlemt, vai suga iekļaujama sarakstā: 1) viegli turama, spēja respektēt psiholoģiskās, etoloģiskās un vides vajadzības; 2) nav potenciālas bīstamības cilvēku veselībai (agresijas u.c.); 3) nav ietekmes uz lokālo faunu (izbēgšanas gadījumā); 4) pieejami sugas turēšanas bibliogrāfiskie dati; 5) datu pretrunas vai nepietiekamu datu gadījumā, jebkuras šaubas vērtēt par labu dzīvniekam. Autoresprāt, šie kritēriji ir pietiekami, lai novērstu lielāko daļu problēmu, kas rodas no neatbilstošas dzīvnieka turēšanas. Nepastāv vienots viedoklis, kādus savvaļas sugu dzīvniekus būtu pieļaujams turēt kā mājas mīluļus. Arī veterinārārstu⁴⁹⁵ vidū uzskati dalās: no pilnīga nolieguma, ka savvaļas sugu dzīvniekus nevajadzētu turēt mājās,

⁴⁸⁸ 2018.gada 11.aprīlī, starptautisks seminārs “Ceļā uz Pozitīvā saraksta ieviešanu Latvijā”, organizē nodibinājums “Dzīvnieku Drauga fonds”, Rīgā; autores ziņojums: I.Bāra “Savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas tiesiskais regulējums, juridiskās problēmas "eksotisko" mājas (istabas) dzīvnieku turēšanā”; npublicēti materiāli.

⁴⁸⁹ Di Silvestre, I., van der Hoeven S. (2016). The implementation of the Positive List for mammal pets in Belgium: a success story. Report by Eurogroup for Animals, Brussels, Belgium, 2.pp., iegūts 05.05.2023. no: <https://www.eurogroupforanimals.org/files/eurogroupforanimals/2021-12/EfA%20Report%20Positive%20List%20Belgium%202016.pdf> [iegūts 23.05.2023.].

⁴⁹⁰ DzAL 3.1.panta pirmā daļa aizliedz iegādāties, turēt nebrīvā, atsavināt vai turēt pārdošanai vai apmaiņai un piedāvāt tirdzniecībai: plēsēju kārtas savvaļas sugas dzīvnieku; primātu; jūras zīdītāju; krokodilu kārtas dzīvnieku; čūskveidīgo dzīvnieku.

⁴⁹¹ Positieve lijst zoogdieren // <https://www.huisdierinfo.be/positieve-lijst-zoogdieren> [iegūts 23.05.2023.].

⁴⁹² Beļģijas Pozitīvā saraksta sistēmas efektivitātes izvērtējums: Di Silvestre, I., van der Hoeven S. (2016). The implementation of the Positive List for mammal pets in Belgium: a success story. Report by Eurogroup for Animals, Brussels, Belgium, 2.pp. // <https://www.eurogroupforanimals.org/files/eurogroupforanimals/2021-12/EfA%20Report%20Positive%20List%20Belgium%202016.pdf> [iegūts 23.05.2023.].

⁴⁹³ No Elke Veugels, Flāmu valdības labklājības departamenta pārstāves ziņojuma “Kā un kāpēc Beļģijas Pozitīvais saraksts tika ieviests un mācības, iegūtas no tā ieviešanas”; 2018.g.11.aprīlī starptautiskā seminārā “Ceļā uz Pozitīvā saraksta ieviešanu Latvijā”.

⁴⁹⁴ Di Silvestre, I., van der Hoeven S. (2016). The implementation of the Positive List for mammal pets in Belgium: a success story. Report by Eurogroup for Animals, Brussels, Belgium, 3.pp. iegūts 05.05.2023. no: <https://www.eurogroupforanimals.org/files/eurogroupforanimals/2021-12/EfA%20Report%20Positive%20List%20Belgium%202016.pdf> [iegūts 23.05.2023.].

⁴⁹⁵ Hess, L., et al. (2011) “Exotic Animals: Appropriately Owned Pets or Inappropriately Kept Problems?” *Journal of Avian Medicine and Surgery*, vol. 25, no. 1, pp. 50–56. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/41318156>, p. 51-52.

līdz atļaujai jebkādu dzīvnieku turēt, ja persona spēj par to rūpēties, kā arī dalījums populārajos “eksotiskajos” dzīvniekos (piemēram, kāmjī, jūrascūciņas, dekoratīvie putni, zivtiņas u.c.) un tādos, ko vajadzētu turēt tikai profesionāļiem, piemēram, čūskas, lielie plēsēji u.c. Šie jautājumi reglamentējami nacionālā līmenī, atbilstoši valsts ģeogrāfiskajiem, sociālajiem, ekoloģiskajiem faktoriem.

Negatīvā saraksta galvenais trūkums ir nenosakāmais sugu skaits, kas paliek ārpus tiesiskā regulējuma un kontroles: aizliedzot kaut 900 sugu, atļautas paliek gandrīz 5000 sugas – neviens inspektors nav kompetents pat to 900 sugu atpazīšanā, nemaz nerunājot par 5000 sugām. Pozitīvā saraksta sugu atpazīšanā un rokasgrāmatu izstrādē ir nodrošināma gan pietiekama informētība, izglītošana, gan kontrole.⁴⁹⁶

Šis ir viens no retajiem jautājumiem mājas (istabas) dzīvnieku turēšanā, kur Latvijā vēl nav vērojamas būtiskas problēmas. Tomēr, pamatojoties uz citu valstu pieredzi un identificētajiem riskiem, šis ir jautājums, kurš ir sakārtojams vēl pirms nozīmīgu problēmu pieļaušanas.

4.4. Sabiedriskās kārtības un sabiedriskās drošības jautājumi mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanā

Neskatoties uz to, ka “suns ir ievērojamākais, pilnīgākais un derīgākais ieguvums, pie kāda cilvēks jebkad ir ticis [...] un vispār – suns cilvēku dara labu!”⁴⁹⁷, šīs apakšnodaļas iekļaušana promocijas darbā saistīta ar to, ka suns ir mājas (istabas) dzīvnieks, kurš neatbilstošas turēšanas rezultātā var kļūt par apdraudējumu sabiedrībai (nereti nozares speciālistu vidū tiek lietots salīdzinājums sunim un ierocim, ka arī suns ir paaugstinātas bīstamības objekts; līdzīgs salīdzinājums sastopams arī T.Grendinas darbā: “[...] potenciāli šie suņi [pitbulterjeri – autores precizējums] ir tikpat bīstami kā bise bez drošinātāja”⁴⁹⁸). Suņu uzbrukumi ir sabiedriski bīstami, padomiem rīcībai suņu uzbrukumu gadījumā ir gan praktiski, gan juridiski aspekti⁴⁹⁹. Autore aplūkos ar suņu turēšanu saistītus jautājumus, kas ietekmē sabiedrisko kārtību un sabiedrisko drošību:

1. suņa atzīšanas par bīstamu tiesiskās sekas;

⁴⁹⁶ No Brigita Kimantaite, Lietuvas dzīvnieku aizsardzības biedrības “Dzīvnieku labturības dienests „PIFAS” pārstāves ziņojuma “Lietuva – viena no valstīm, kas seko Pozitīvā saraksta piemēram”; 2018.g.11.aprīlī starptautiskā seminārā “Ceļā uz Pozitīvā saraksta ieviešanu Latvijā”.

⁴⁹⁷ Ezera, R. “Cilvēkam vajag suni”, Apgāds Zvaigzne ABC, Rīga, 33.lpp.

⁴⁹⁸ Grendina, T.; Džonsone K. (2008) “Kā saprast dzīvniekus” Autisma noslēpumu izmantošana dzīvnieku uzvedības atšifrēšanā, Apgāds Zvaigzne ABC, 172.lpp.

⁴⁹⁹ Vilcāne, V. (2014) “Kā rīkoties, ja uzbrucis suns”, LV portāls; Laganovskis, G. (2015) “Ja uzbrūk suns. Cik tālu sniedzas tavas tiesības aizstāvēties?”, LV portāls.

2. suņu apmācību tiesiskā regulējuma trūkums, tā ietekme uz suņu apmācību organizēšanas kārtību un kvalitāti.

Suņa atzīšanas par bīstamu tiesiskā regulējuma sākums Latvijā datējams ar 2003.gadu⁵⁰⁰, kad DzAL pirmo reizi nostiprināts jēdziens “bīstams suns”. Suņa atzīšana par bīstamu ir paralēls process dzīvnieka turēšanas noteikumu pārkāpumā⁵⁰¹, kā rezultātā personai vai dzīvniekam nodarīts kaitējums. T.s. “bīstamo suņu” aspektā sastopamas šādas pieejas tiesiskā regulējuma formulējumos:

- 1) izstrādājot un apstiprinot sarakstus ar konkrētām suņu šķirnēm, kuras pēc šķirņu īpatnībām uzskatāmas par bīstamām un šo šķirņu (arī šo šķirņu jauktnu) suņu turēšanai tiek noteiktas speciālas prasības (piemēram, aizliegums vairot, paaugstinātas nodevas par šāda suņa turēšanu u.c.) vai arī noteikts aizliegums turēt šādu šķirņu suņus;

- 2) izveidojot procesuālu kārtību, kā izvērtēt konkrēta suņa bīstamību un noteikt ierobežojumus tādu suņu turēšanai, kuri atzīti par bīstamiem sabiedrībai;

- 3) apvienota pieeja⁵⁰², nosakot gan suņu šķirnes, kuras turēt aizliegts, gan procesuālo kārtību, kā rīkoties ar suni, ja tas uzbrucis vai izrāda agresiju.

Latvijā vērojamas abas pieejas: pirmais tiesiskais regulējums šajā jautājumā bija tieši aizliegums turēt, vairot un ievest valstī piecas suņu šķirnes⁵⁰³, ko Satversmes tiesa atzina par neatbilstošu Satversmes 105.pantam.⁵⁰⁴ Satversmes tiesa nav norādījusi, ka tieši noteiktu šķirņu suņu turēšana būtu pretrunā ar Satversmē noteiktajām cilvēka tiesībām uz īpašumu, to ierobežošanu, bet gan šo ierobežojumu reglamentēšana neatbilstoša līmeņa tiesību aktā – kas bija MK noteikumi, lai gan Satversmes 105.pantā⁵⁰⁵ noteikts, ka īpašuma tiesības ierobežojamas tikai ar likumu. Spriedumā pat norādīts, ka tiesa nav vērtējusi īpašuma tiesību ierobežošanas leģitīmo mērķi, vai ierobežojums ir piemērots šā mērķa sasniegšanai, vai tas ir

⁵⁰⁰ Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemts 08.07.2003. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 107, 23.07.2003.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 16, 28.08.2003.

⁵⁰¹ Dzīvnieka turēšanas noteikumu pārkāpums var būt gan noziedzīgs nodarījums pēc KL 230.¹panta, gan administratīvs pārkāpums pēc DzAL 58.panta, atkarībā no sekām, kādas iestājušās suņa nodarījuma rezultātā.

⁵⁰² Piemēram, AK - Dangerous Dogs Act 1991, 1991 Chapter 65, Act wholly in force at 12.8.1991 // <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1991/65/contents>.

⁵⁰³ Ar 31.07.2001.g. grozījumiem MK 1995.gada 3.oktobra noteikumos Nr.291 “Suņu un kaķu turēšanas noteikumi” šo noteikumu 6.punkts papildināts ar aizliegumu īpašniekiem (valdītājiem) “turēt, vairot un ievest valstī pitbulterjera, Argentīnas doga, Brazīlijas fila, Tosa inu un Amerikas Stafordšīras terjera šķirnes suņus, kā arī šo šķirņu suņu jauktnus.”, nosakot arī, ka šo šķirņu suņi un šo šķirņu suņu jauktni gada laikā pakļaujami sterilizācijai vai kastrācijai.

⁵⁰⁴ LR Satversmes tiesas spriedums Lietā Nr.2002-01-03, 2002.gada 20.maijā “Par MK 2001.gada 31.jūlija noteikumu Nr.349 "Grozījumi MK 1995.gada 3.oktobra noteikumos Nr.291 "Suņu un kaķu turēšanas noteikumi"" atbilstību Satversmes 105.pantam un Ministru kabineta iekārtas likuma 14.panta 3.punktam”, nolēmumu daļa. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 75 (2650), 21.05.2002.g.

⁵⁰⁵ Latvijas Republikas Satversme. Pieņemts 15.02.1922. Publicēts: Latvijas Vēstnesis 01.07.1993. Nr.43.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994., Valdības Vēstnesis, 30.06.1922. Nr.141.; Diena, 81, 29.04.1993. Pēdējie grozījumi: 04.10.2018., 105.pants, trešais teikums.

samērīgs. Līdzīgi arī Ungārijas Konstitucionālā tiesa atzina valdības dekrētu Nr.35/1997. (II.26.), ar kuru par bīstamiem atzina pitbulterjerus, par nekonstitucionālu, norādot, ka suņus var atzīt par bīstamiem tikai gadījumos, ja indivīda (suņa) uzvedība tam dod pamatu. Ungārijas Dzīvnieku aizsardzības likumā tika ieviesta jauna norma, saskaņā ar kuru “bīstams suns ir suns, kuru kompetentā iestāde ir atzinusi par bīstamu”⁵⁰⁶.

Suņu šķirņu aizlieguma un/vai ierobežojumu tiesiskais regulējums pasaulē⁵⁰⁷ pastāv jau no pagājušā gadsimta beigām (sākot no 1990., 1991. g. – Kanādā, Lielbritānijā, Singapūrā), tajos reglamentēto šķirņu skaits svārstās no 1 šķirnes līdz 92 šķirnēm. Aizliegumu saturs sevī ietver no pilnīga aizlieguma turēt līdz noteiktu darbību aizliegumiem dažādās variācijās: audzēt, tirgot, reklamēt, ievest, turēt. Ierobežojumi, savukārt, izpaužas kā stingrāki turēšanas noteikumi, paredzot: suņu apzīmēšanu un reģistrēšanu, sterilizāciju; prasības suņu īpašniekiem (pilngadība, veselības stāvoklis, sodāmības neesamība, apmācības); suņa atrašanos sabiedriskā vietā īsā pavadā un ar uzpurni. Var tikt apvienoti gan aizliegumi, gan ierobežojumi, kā arī paredzēta obligāta licence šādu suņu turēšanai vai obligāta civiltiesiskās atbildības apdrošināšana.

Šķirņu aizlieguma tiesiskais regulējums netiek vērtēts viennozīmīgi: no vienas puses, bīstamo suņu šķirņu noteikšana tiek uzskatīta par pietiekamu sabiedrības drošības aspektu, no otras puses, ir pētnieki⁵⁰⁸, kas norāda, ka šāds regulējums ir neefektīvs un dārgs, kas piedevām nekādi nemazina suņu uzbrukumu skaitu, neatrisina suņa īpašnieka atbildību, bet vēršas pret suni tikai šķirnes dēļ, argumentējot savu nostāju, ka apstākļi, kas saistīti ar lielāko daļu suņu uzbrukumu, norāda uz daudz dziļāku problēmu – tādu, kas slēpjas cilvēku bezatbildībā un nežēlībā, nevis šķirnes īpašajās iezīmēs.⁵⁰⁹ Suņu bīstamību nosaka vairāki faktori. No izpētītiem avotiem autore var izdalīt šādas galvenās faktoru grupas:

- suņa šķirnes izcelsme (nav pierādījumu, ka visas suņu šķirnes cēlušās no vienas sugas: daudzi naturālisti tās atvasina no vienas sugas, citi no vairākām⁵¹⁰) – no vilka (*Canis lupus*) vai zelta šakāļa (*Canis aureus*), kas ģenētiski nosaka suņa uzvedību, jo vilka izcelsmes suņi ir plēsoņas, pakļaujas bara instinkam (bez tam vilcēns no dzimšanas ir t.s. *Angstbeißer* –

⁵⁰⁶ Toth, Z. J. (2012). Animal Protection and Animal 'Rights' in Hungary. *Jogelméleti Szemle/ Journal of Legal Theory*, 4, 170.

⁵⁰⁷ Pasaules prakse pētīta pēc apkopojuma: List of banned dog breeds by countries, 26/01/2023 // <https://petolog.com/m/banned-dogs/> [skatīts 02.05.2023].

⁵⁰⁸ J.Medlin norāda, ka šķirņu aizliegumi nodod sabiedrībai nepareizu vēstījumu, neveicinot cilvēku atbildīgu uzvedību.

⁵⁰⁹ Medlin, J. (2007) “Pit Bull Bans and the Human Factors Affecting Canine Behavior”, DePaul University, DePaul Law Review. Primary Citation: 56 DePaul L. Rev. 1285 // <https://www.animallaw.info/article/pit-bull-bans-and-human-factors-affecting-canine-behavior#FNF356332859501>.

⁵¹⁰ Timiřazevs, K.A. (1946) “Čarlzs Darvins un viņa mācība” ar akadēmiķa V.L.Komarova priekšvārdu, Grāmatu apgāds, Rīga, 66.lpp.

tāds, kas kož aiz bailēm), savukārt šakāļa, kas ir maitēdājs bez tieksmes uzbrukt, izcelsmes suņiem saglabājas infantilisms, atkarība no saimnieka un pieķeršanās to mūža garumā,⁵¹¹ no kā izriet gan suņa apmācības īpatnības, gan ģenētiskā nosliece uz agresiju⁵¹²;

- agresija – pamatinstinkts, vērsts uz sugas saglabāšanos, pēc K.Lorenca pētījumiem nav konstatēts, ka dzīvnieku pasaulē vienas sugas ietvaros agresija būtu vērsta uz sugas brāļa iznīcināšanu; agresīvas uzvedības funkcijas pamatā ir teritorijas sadale; spēcīgāko īpatņu atlase un mazuļu aizsardzība⁵¹³, attiecīgi agresija, kas nav pamatinstinkts, ir cilvēka izraisīta, provocēta – konfliktu, kuros iesaistīti suņi, iemesls ir cilvēks⁵¹⁴, nav sliktu suņu, ir tikai slikti suņu saimnieki⁵¹⁵;

- suņu cīņu organizēšana – Latvijā dzīvnieku cīņu organizēšana un dzīvnieku iesaistīšana šajās cīņās un šo cīņu atbalstīšana ir aizliegta⁵¹⁶, bet ir valstis, kurās šādas cīņas notiek (piemēram, ASV⁵¹⁷), kas rada pieprasījumu pēc piemērotām suņu šķirnēm;

- šķirnes suņu audzētāju bezatbildīga rīcība – neievērojot šķirnes selekcijas pamatprincipus un atbildīgu pieeju vaislas dzīvnieku atlasei, tiek vairoti psihiski nelīdzsvaroti, slimi dzīvnieki; par sāpju izraisītu agresiju un patoloģisko agresiju savā afektīvās agresijas klasifikācijā min T.Grendina⁵¹⁸;

- suņa īpašnieks – galvenā atbildīgā persona par suņa turēšanas noteikumu ievērošanu un sabiedrības drošību, persona, kurai jābūt pietiekoši zinošai par tā īpašumā esošu suni; *J.A. Shaw*, autoresprāt, pamatoti norāda, ka “saprātīga pieeja suņu agresijai nozīmē pievērsties dzīvnieka īpašnieka uzvedībai, kuru var ietekmēt ar likumiem, izglītību, citiem paņēmieniem”;⁵¹⁹

⁵¹¹ Pēc K.Lorenca novērojumiem, kas aprakstīti: K.Lorencs “Cilvēks atklāj suni”, izdevniecība “Zinātne”, Rīga, 1976.g., izdots saskaņā ar Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Redakciju un izdevumu padomes lēmumu, 17., 18., 20.-21., 26., 28., 30., 33., 36.lpp.

⁵¹² T.Grendina, K.Džonsone “Kā saprast dzīvniekus” Autisma noslēpumu izmantošana dzīvnieku uzvedības atšifrēšanā, 4.nodaļa “Dzīvnieku agresija”, Apakšnodaļa “Ģenētiskā nosliece uz agresiju”, Apgāds Zvaigzne ABC, 2008.g., 171.-172.lpp.

⁵¹³ Лоренц, Конрад “Агрессия (так называемое “зло”)", Москва, Век книги, 2004, 22., 24., 25.c.

⁵¹⁴ Ругос, Т. (2008) “Диалог с собаками: сигналы примирения”, Dogfriend Publishers, Wien, 13.c.

⁵¹⁵ Rjabijins, B. (1980) “Paša audzināts draugs”, Rīga, “Liesma”, 111.lpp.

⁵¹⁶ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 4.panta pirmās daļas 6.punkts.

⁵¹⁷ Walden, Ch. (2015) “Brief Overview of Dangerous Dog Laws”, Michigan State University College of Law // <https://www.animallaw.info/article/brief-overview-dangerous-dog-laws>.

⁵¹⁸ T.Grendina, K.Džonsone “Kā saprast dzīvniekus” Autisma noslēpumu izmantošana dzīvnieku uzvedības atšifrēšanā, 4.nodaļa “Dzīvnieku agresija”, apakšnodaļas “Sāpju izraisīta agresija” un “Patoloģiskā agresija”, Apgāds Zvaigzne ABC, 2008.g., 169., 170.lpp.

⁵¹⁹ Shaw, J. A. (2009) “Dangerous Dogs in Canadian Law”, Michigan State University College of Law // <https://www.animallaw.info/article/dangerous-dogs-canadian-law>.

- suņa socializācijas vajadzība un suņu turēšana pie ķēdes – jānodrošina pietiekama socializācija attiecībā pret citiem dzīvniekiem un attiecībā pret cilvēku;⁵²⁰ suns ir sociāla būtne, kontakta trūkums ar cilvēku var izraisīt agresiju, piesiešana pie ķēdes liedz sunim tik ļoti nepieciešamo socializāciju un kustību brīvību⁵²¹ – tā, piemēram, pēc autores domām, tiesību akti, kas nosaka stingrākus noteikumus noteiktu šķirņu suņu turēšanā (slēgti voljēri, nožogotas teritorijas, suņa turēšana pie ķēdes, pastaigas īsās pavadās ar uzpurni), no vienas puses, vērsti uz sabiedrības aizsardzību, bet, no otras puses, psihiski sakropļo suni, provocējot tā agresiju;

- suņa sterilizācija – suņa reproduktīvais stāvoklis ir spēcīgs suņa uzbrukuma varbūtības rādītājs, suņi, kuri nav sterilizēti vai kastrēti, reagē uz hormonālajām vēlmēm⁵²², pastāv lielāks risks, ka suns uzbruks (citam dzīvniekam vai cilvēkam);

- nepieskatīti bērni un suņi – kas, autoresprāt, ir biežākais iemesls suņu uzbrukumiem bērniem⁵²³, to apstiprina arī kinoloģijas speciālists: Ja suns uzbrūk bērnam, vainīgs saimnieks⁵²⁴.

Augstāk minētais norāda, ka t.s. “bīstamo suņu” jomas sakārtošanai nepieciešama kompleksa pieeja. Pēc ASV veiktā pētījuma par suņu uzbrukumiem periodā 1979.-1998.g. secināts, ka daudzi faktori, kas ietekmē suņa izturēšanos, ir atkarīgi no cilvēka, tostarp pareiza apmācība, socializācija un suņa pārvaldības kvalitāte⁵²⁵. Attiecīgi tiesisko regulējumu jāvērš uz cilvēka uzvedības noregulēšanu. Kvalitatīvu secinājumu un priekšlikumu izstrādei, kas tiks apkopoti šī promocijas darba 5.nodaļā, autore intervējusi nozares ekspertu Ivanu Pavlovski,⁵²⁶

⁵²⁰ T.Grendina, K.Džonsone “Kā saprast dzīvniekus” Autisma noslēpumu izmantošana dzīvnieku uzvedības atšifrēšanā, 4.nodaļa “Dzīvnieku agresija”, Apakšnodaļa “Dzīvnieku socializēšana citu dzīvnieku sabiedrībā”, Apgāds Zvaigzne ABC, 2008.g., 180.

⁵²¹ Medlin, J. (2007) “Pit Bull Bans and the Human Factors Affecting Canine Behavior”, DePaul University, DePaul Law Review, Primary Citation: 56 DePaul L. Rev. 1285 // <https://www.animallaw.info/article/pit-bull-bans-and-human-factors-affecting-canine-behavior#FNF356332859501>.

⁵²² Medlin, J. (2007) “Pit Bull Bans and the Human Factors Affecting Canine Behavior”, DePaul University, DePaul Law Review, Primary Citation: 56 DePaul L. Rev. 1285 // <https://www.animallaw.info/article/pit-bull-bans-and-human-factors-affecting-canine-behavior#FNF356332859501>.

⁵²³ Pēc Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas publiski paustās informācijas Latvijā, Bērnu slimnīcā, katru gadu nemainīgi nonāk vairāk nekā 200 suņu sakosti bērni // “Bērnu slimnīcā bieži nonāk bērni, kurus sakoduši suņi”, 28.09.2017 // <https://www.bkus.lv/lv/content/bernu-slimnica-biezi-nonak-berni-kurus-sakodusi-suni> [skatīts 27.04.2021].

⁵²⁴ Rožāne, K., LTV raidījums “Ķēpa uz sirds”, 01.03.2021.g. “Kinologs: Ja suns uzbrūk bērnam, vainīgs saimnieks” // <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vide-un-dzivnieki/kinologs-ja-suns-uzbruk-bernam-vainigs-saimnieks.a392766/>.

⁵²⁵ Sacks, J.J., MD, MPH; Sinclair, L., DVM; Gilchrist, J., MD; Golab, G. C., PhD, DVM, Lockwood, R., PhD (September 15, 2000) “Breeds of Dogs Involved in Fatal Human Attacks in the United States Between 1979 and 1998”, Journal of the American Veterinary Medical Association (JAVMA), Vol 217, No.6, 836.-839.p. https://www.researchgate.net/publication/12326397_Breeds_of_dogs_involved_in_fatal_human_attacks_in_the_United_States_between_1979_and_1998.

⁵²⁶ Ivans Pavlovskis – suņkopības speciālists ar 50 gadu nepārtrauktas darbības pieredzi nozarē, laika posmā 2006-2008 bijis PVD veidotās komisijas suņu bīstamības izvērtēšanai kinologs, plašāks apraksts par darbību nozarē: <http://dogjurmala.lv/contact.html>.

intervijas atšifrējums pielikumā Nr.21. Šobrīd spēkā esošais tiesiskais regulējums Latvijā bīstamo suņu jomā neatrisina tādus jautājumus kā: personas atbildības paaugstināšana (piemēram, apmācības, apdrošināšana, licence u.tml.); ekonomiskie līdzekļi (piemēram, pašvaldību nodevu diferenciācija, paaugstinot nodevu par sabiedrībai bīstamu suņu turēšanu; obligātā civiltiesiskā apdrošināšana par bīstama suņa turēšanu).

Kriminālatbildība par suņa uzbrukumu iestājas tikai tad, ja suns uzbrucis cilvēkam. Latvijas KL 230.¹pants ieviests tikai 2002.gadā⁵²⁷ un paredz kriminālatbildību par suņa uzbrukumu cilvēkam, ja tam nodarīti miesas bojājumi (vidēja smaguma vai smags) vai izraisīta cilvēka nāve. Ja uzbrukuma rezultātā cilvēkam nodarīts cits kaitējums vai ja uzbrukums bijis dzīvniekam, paredzēta administratīvā atbildība pēc DzAL 58.panta. Kriminālatbildības un administratīvās atbildības par suņa turēšanas pārkāpumiem analīze neietilpst šī promocijas darba izpētes ietvaros, tomēr autore to min tādēļ, ka suņa bīstamības izvērtējums pamatā ir paralēls process tiesībsargājošās iestādēs fiksētam suņa uzbrukumam un uzsāktam kriminālprocesam vai administratīvā pārkāpuma procesam pēc minētajiem pantiem. Lēmums par suņa atzīšanu par bīstamu⁵²⁸ ir administratīvs akts⁵²⁹.

Universāls risinājums ar vismazāko resursu ieguldījumu no valsts puses būtu atzīt, ka ikviens suns ir bīstams. Tas kā konstatējums norādīts arī ZM auditā: “Teorētiski katrs suns attiecīgajos apstākļos (*suņa veselība, labturības prasību neievērošana, audzināšana, otrās puses uzvedība – apzināta vai neapzināta provocēšana u.c. faktori*) var būt bīstams.”⁵³⁰ Te gan autore vēlas pretnostatīt *R.Lockwood* atziņu, ka: “Tas ir sociāls jautājums, tas ir tiesībaizsardzības jautājums, bet tas nav suņu jautājums.”⁵³¹

Kā galvenos ietekmēšanas līdzekļus, kas vērsti uz personu (nevis suni, kas atzīts par bīstamu), autore redz: obligātās apmācības suņa turētājam: specializētās, ne vairs vispārējās apmācības; obligāta civiltiesiskās atbildības apdrošināšana; būtiski paaugstināta ikgadējā pašvaldības nodeva par dzīvnieka turēšanu. Autore piekrīt apgalvojumam, ka “nav sliktu suņu,

⁵²⁷ Grozījumi Krimināllikumā. Pieņemts 25.04.2002. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 69, 09.05.2002.

⁵²⁸ Saskaņā ar MK 19.06.2012.g. noteikumu Nr.428 “Kārtība, kādā suni atzīst par bīstamu, un prasības bīstama suņa turēšanai” 19.punktu PVD pieņem vienu no šādiem lēmumiem: 1) neatzīt suni par bīstamu; 2) atzīt suni par bīstamu, nosakot turpmāko rīcību ar to.

⁵²⁹ Bāra, I (19.11.2008) “Valsts pārvaldes akts un administratīvais akts salīdzinošā analīze” (analizējamie akti: 1) PVD 20.04.2007.g. rīkojums Nr.133 „Par komisijas izveidošanu suņa bīstamības izvērtēšanai” – valsts pārvaldes akts; 2) PVD Bīstamu suņu izvērtēšanas komisijas 10.10.2008.g. lēmums Nr.11 „Par suņa bīstamības izvērtēšanu” – administratīvais akts), 8 lapas // nav publicēts.

⁵³⁰ Izvilks no ZM audita ziņojuma “Suņa bīstamības atzīšanas process”, “Konstatējumi” 1.lpp., 19.12.2019.g. Dzīvnieku aizsardzības un labturības padomes sēdes, 1.darba kārtības jautājuma materiāls // nav publicēts.

⁵³¹ Lockwood, R. (December 2016) “Ethology, ecology and epidemiology of canine aggression”, DOI:10.1017/9781139161800.009, In book: The Domestic Dog (pp.160-181), https://www.researchgate.net/publication/325793602_Ethology_ecology_and_epidemiology_of_canine_aggression.

ir slikti saimnieki”, koncentrēt uzmanību uz to, kas atrodas pavadas galā – t.i., uz atsevišķu suni vai šķirni – ir mazāk efektīvi suņu kodumu novēršanā kā atrisināt jautājumu par to, kas tur pavadu.⁵³²

Suņu apmācību situācijas raksturojumu autore vēlas sākt ar dalījumu: suņu apmācība vispārējai paklausībai (suņiem kā mājās (istabas) dzīvniekiem) un suņu speciālo apmācību valsts pārvaldes iestāžu vajadzībām⁵³³ (darba dzīvniekiem – suņiem, kas pilda dienesta uzdevumus). Mājas (istabas) dzīvnieku kategorijā suņu apmācību, kā arī personu, kuras apmāca suņus, sagatavošanu nodrošina nevalstiskās organizācijas. Neatrisināts jautājums ir par tādu suņu apmācību, kas atzīti par bīstamiem.

Profesija “kinologs 5164 09” – kinoloģijas⁵³⁴ speciālists,⁵³⁵ kam pēc būtības jābūt 2.pamatgrupā pie vecākajiem speciālistiem⁵³⁶ šobrīd ir pazemināta līdz 5.pamatgrupai – pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki – starp “suņu un kaķu kopēju” un “suņu frizieri”. Šīs pamatgrupas atsevišķās grupas “5164 Mājdzīvnieku kopēji un dzīvnieku aprūpes darbinieki” profesijās nodarbinātie veic mājdzīvnieku un citu dzīvnieku apmācību, aprūpi un kopšanu ar pamatuzdevumiem, kas attiecināmi uz izpētāmo jautājumu: mācīt dzīvniekus; attīstīt un saglabāt vēlamo dzīvnieku uzvedību un paklausību; audzēt un apmācīt suņus pārdošanai vai konkrētu uzdevumu pildīšanai⁵³⁷. Autores ieskatā šī ir viena no problēmām, kas traucē ieviest kvalificētas apmācības suņiem un to turētājiem (profesijas un izglītības prasību izmaiņas izpētītas pielikumā Nr.22).

Tiesiskajā regulējumā daļēji atrisināts ir jautājums par suņu apmācības pamatprincipiem, nosakot to ļoti vispārīgi, ka mācot suni, aizliegts izmantot fizisku spēku vai

⁵³² Shaw, J. A. (2009) “Dangerous Dogs in Canadian Law”, Michigan State University College of Law // <https://www.animallaw.info/article/dangerous-dogs-canadian-law>.

⁵³³ Izglītību apliecināšanu dokumentu izsniegšanu kinologiem var nodrošināt tikai Valsts robezsardzes koledža un Valsts policijas koledža, kuras ir izstrādājušas un licencējušas Izglītības kvalitātes valsts dienestā vairākas profesionālās pilnveides izglītības programmas (30P 861 00 "Dienesta kinoloģijas pamati", 30P 861 04 "Darbs ar policijas dienesta suni"; 30P 861 05 "Kinologa apmācība darbam ar sprāgstvielu meklēšanas specializācijas dienesta suni") // KONCEPTUĀLS ZIŅOJUMS Par valsts pārvaldes iestāžu un Nacionālo bruņoto spēku kinologu apmācības sistēmas pilnveidošanu, MK 2017.gada 1.marta rīkojums Nr. 101. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 47, 03.03.2017. OP numurs: 2017/47.4. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/289136-par-konceptualo-zinojumu-par-valsts-parvaldes-iestazu-un-nacionalo-brunoto-speku-kinologu-apmacibas-sistemas-pilnveidosanu>.

⁵³⁴ zinātnes nozares “kinoloģija” - zooloģijas nozare, kas pēti suņus, to šķirnes, audzēšanu un kopšanu // <https://tezaurs.lv/kinoloģija>, Latviešu literārās valodas vārdnīca. 1.-8. Rīga, Zinātne, 1972.-1996.

⁵³⁵ <https://tezaurs.lv/kinologs>, Latviešu literārās valodas vārdnīca. 1.-8. Rīga, Zinātne, 1972.-1996.

⁵³⁶ biologs (2131 14), entomologs (2131 31), ihtiologs (2131 50), ornitologs (2131 54), zoologs (2131 67) hipologs (2131 69).

⁵³⁷ MK noteikumi Nr.264 “Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām”. Pieņemti: 23.05.2017. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 104, 29.05.2017. Pēdējie grozījumi: 04.02.2021., Pielikumā "Profesiju klasifikators" 684.p.

ierīces, kas sunim var izraisīt sāpes vai ciešanas⁵³⁸, kā arī lietojot vispārinājumus: visefektīvāk, nekaitējot, ievērojot atbilstības⁵³⁹ u.tml. Neatrisināti jautājumi: dzīvnieka īpašnieka pienākums apmācīt suni, kas preventīvi novērstu suņa bīstamības risku; personu, kas apmāca suni, kvalifikācijas jautājums (ieskaitot arī iespēju iegūt Izglītības likumā noteikto izglītību), kas nodrošinātu suņu apmācības kvalitāti, šo personu reģistrāciju, lai šis pakalpojums ir pieejams un atklāts; suņu apmācību laukumu izveidošanas un reģistrācijas kārtība, suņu un to īpašnieku apmācību programmās iekļaujamie teorētiskie un praktiskie jautājumi; apmācību kvalitātes, apmācību laukumu uzraudzības un kontroles jautājumi u.c. Tas atzīts arī valstiskā līmenī⁵⁴⁰: neviena izglītības iestāde Latvijā nepiedāvā minētās profesijas apgūšanu, līdz ar to ir aprūtināta arī izglītības programmu izstrāde; šobrīd Latvijā nav vienotas kinologu apmācības sistēmas, kas kavē kinoloģijas jomas attīstību Latvijā un neļauj pieejamos resursus (kinologus, suņus, finanšu līdzekļus) izmantot pēc iespējas efektīvāk.

Tiesiskā regulējuma, kas noteiktu suņu apmācības kārtību, neesamība noved pie sabiedriskās drošības pazemināšanās, t.sk., pie nespējas noteikt obligāto suņu apmācības pienākumu (jo tas nav nodrošināms bez attiecīga tiesiska regulējuma apmācības kārtībai), pie suņu apmācību kvalitātes krišanās, radot risku, ka tieši t.s. “kaktu instruktoru” apmācībās suņi kļūst nekontrolējami un agresīvi.

Šajā nodaļā četros blokos autore aplūkojusi būtiskākos jautājumus, kuru tiesiskais regulējums ir pamatā sabiedriskās kārtības, sabiedriskās drošības, dzīvnieku aizsardzības un labturības nodrošināšanā. Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas popularitātes pieaugums (pēc ASV veiktiem pētījumiem, pēdējo trīsdesmit gadu laikā šo dzīvnieku skaits palielinājies līdz 66% ASV mājsaimniecību, salīdzinot ar 56% 1988.gadā⁵⁴¹), kā arī šo dzīvnieku un cilvēku saiknes transformācija no darba vajadzībām uz emocionālu pieķeršanos⁵⁴² rada nepieciešamību pēc kvalitatīviem uzvedības noteikumiem, kas pasargātu gan dzīvnieku, gan tā īpašnieku, gan sabiedrību, gan apkārtējo vidi.

⁵³⁸ MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012., 48.punkts.

⁵³⁹ MK noteikumu Nr.959 "Labturības prasības sporta, darba un atrakciju dzīvnieku turēšanai, apmācībai un izmantošanai sacensībās, darbā vai atrakcijās". Pieņemti: 20.12.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 206, 23.12.2005. Pēdējie grozījumi: 24.09.2019., 13.4., 22.punkts.

⁵⁴⁰ Konceptuāls ziņojums Par valsts pārvaldes iestāžu un Nacionālo bruņoto spēku kinologu apmācības sistēmas pilnveidošanu, MK 2017.gada 1.marta rīkojums Nr.101. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 47, 03.03.2017. OP numurs: 2017/47.4.

⁵⁴¹ Megna, M., Pet Ownership Statistics 2023 // <https://www.forbes.com/advisor/pet-insurance/pet-ownership-statistics/>.

⁵⁴² Turner, W. G. (1998). Euthanasia of the companion animal: understanding the pet owner's experience Nodaļa The Human-Animal Bond 12-15 p. [Doctoral dissertation, Ohio State University]. OhioLINK Electronic Theses and Dissertations Center.

5. MĀJAS (ISTABAS) DZĪVNIĒKU TIESISKĀ REGULĒJUMA ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJA LATVIJAS REPUBLIKĀ

Šo nodaļu autore vēlas sākt ar R.Holbes atziņu, ka ilgstošai pastāvēšanai mums, cilvēkiem, ir tikai viena izdzīvošanas iespēja – uz savstarpēju saprašanos balstīta savienība ar dzīvniekiem un augiem.⁵⁴³ Attiecīgi mazākais, ko cilvēks var darīt sevis paša labā, ir saprātīgi noregulēt šo savienību, jo īpaši ar tuvāko dzīvnieku, kas atrodas tā mājstāvēniecībā. Pamatojoties uz šajā promocijas darbā veikto teorētisko un praktisko pētījumu, autore piedāvā mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma attīstības stratēģiju Latvijā, izdalot šādus pamatjautājumus:

1. subjekti mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās;
2. objekti mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās;
3. valsts un pašvaldību iestāžu kompetence mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās;
4. tiesību aktu sistēma mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās.

Šie jautājumi izvēlēti par pamatu stratēģijas struktūrai, ar mērķi sistēmiski apkopot būtiskākos tiesiskā regulējuma aspektus, kas veido vienotu mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesisko režīmu. Autores ieskatā mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma jaunrades un pilnveidošanas jomā trūkst stratēģiska redzējuma, ko apstiprina gan zv.advokāte I.Krodere⁵⁴⁴, gan arī pēdējos gados aktualizētās likumdošanas (t.sk., arī pilsoniskās – kolektīvie iesniegumi) iniciatīvas, kuru virzība notiek gausi vai apstājusies kādā likumdošanas procesa stadijā:

- Saeimā 28.11.2019.g. iesniegts likumprojekts “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (Nr.507.Lp13)⁵⁴⁵ – uz pirmo izskatīšanu Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas Vides un klimata apakškomisijā virzīts tikai pēc gada, un divu sanāksmju rezultātā virzība apstājusies, pat netika iekļauts Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas darba kārtībā uz 1.lasījumu. Likumprojekts paredzēja vairākus deleģējumus MK izstrādāt:

⁵⁴³ Holbe, R. (2003) “Līdzgaitnieki”, Rīga, Avots, 199.lpp.

⁵⁴⁴ Krodere, I. (2023) “Dzīvnieku aizsardzības likums nevis glābs, bet kaitēs dzīvniekiem”, Jurista Vārds, 19.09.2023. // <https://juristavards.lv/eseja/283909-dzivnieku-aizsardzibas-likums-nevis-glabs-bet-kaites-dzivniekiem/>.

⁵⁴⁵ Likumprojekts “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (Nr.507.Lp13). 13.Saeima, likumprojektu datubāze:

<https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/webSasaiste?OpenView&count=1000&restricttcategory=507/Lp13>.

- 1) noteikumus par dzīvnieku labturības prasībām mājas (istabas) dzīvnieku audzētavās un mājas (istabas) dzīvnieku audzētavas reģistrācijas kārtību;
 - 2) mājas (istabas) dzīvnieku apzīmēšanas un reģistrācijas kārtību;
 - 3) kārtību, kādā organizē bezsaimnieka kaķu sterilizēšanu un sterilizētu bezsaimnieka kaķu labturības prasības;
 - 4) noteikumus par kārtību, kādā sabiedriskās dzīvnieku aizsardzības organizācijas tiek iesaistītas dzīvnieku aizsardzības un labturības prasību ievērošanas uzraudzībā.
- Saeimā 20.01.2021.g. iesniegts kolektīvais iesniegums “Bargākus sodus par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvniekiem” (Nr.558/Lm13)⁵⁴⁶ – tā virzība apstājusies ar 04.02.2021.g. Saeimas Paziņojumu⁵⁴⁷ nodot to Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijai un Saeimas Juridiskajai komisijai tālākai izvērtēšanai;
 - ZM alternatīvais likumprojekts “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā”⁵⁴⁸, ar kuru apstājās likumprojekta Nr.507/Lp13 tālāka virzība – pēc sabiedriskās apspriešanas (termiņš 13.06.2021.g.) tālāks tiesību akta projekta liktenis nav zināms;
 - Saeimā 30.03.2022.g. iesniegts kolektīvais iesniegums “Ieviest humānākus suņu turēšanas noteikumus” (Nr.901/Lm13)⁵⁴⁹ – tā virzība atbildīgajā komisijā uzsākta tikai pēc gada 29.03.2023.g.⁵⁵⁰;
 - Saeimā 08.02.2023.g. iesniegts likumprojekts “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (148/Lp14)⁵⁵¹, kura izstrādes un virzības īpatnības autore ar I.Kroderi izklāstījušas Jurista Vārds publikācijā⁵⁵². Likumprojekts paredz apjomīgas izmaiņas

⁵⁴⁶ Par 11 158 Latvijas pilsoņu kolektīvā iesnieguma “Bargākus sodus par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvniekiem” turpmāko virzību (Nr.558/Lm13), 13.Saeima, likumprojektu datubāze: https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs_imp.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttocategory=558/Lm13.

⁵⁴⁷ Saeimas 04.02.2021.g. Paziņojums. 13.Saeima, likumprojektu datubāze: https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs_imp.nsf/0/BE7D280EA77F8C84C22586720058DA58?OpenDocument.

⁵⁴⁸ Virzīts sabiedriskai apspriešanai līdz 13.06.2021.g. Likumprojekts un tā anotācija vairs nav pieejami ZM mājas lapā // <http://info.dzivniekupolicija.lv/lv/projekts/likumprojekts-grozijumi-dzivnieku-aizsardzibas-likuma>.

⁵⁴⁹ Par 11 351 Latvijas pilsoņu kolektīvā iesnieguma 'Ieviest humānākus suņu turēšanas noteikumus' turpmāko virzību (Nr.901/Lm13), 13.Saeima, likumprojektu datubāze: https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs_imp.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttocategory=901/Lm13.

⁵⁵⁰ 29.03.2023.g. Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas sēdes darba kārtība: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/BF167A2E0190533EC225897B0040C378?OpenDocument&prevCat=14|Tautsaimniec%C4%ABbas,%20agr%C4%81r%C4%81s,%20vides%20un%20re%C4%A3ion%C4%81l%C4%81s%20politikas%20komisija>.

⁵⁵¹ Likumprojekts “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (Nr.148/Lp14). 14.Saeima, likumprojektu datubāze:

<https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttocategory=148/Lp14>.

⁵⁵² Bāra I., Krodere I. Vai grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā mainīs dzīvnieku aizsardzības likteni. Jurista Vārds, 07.11.2023., Nr. 45 (1311), 5.-8.lpp.

MK deleģētiem tiesību aktiem, t.sk., izstrādāt jaunus MK noteikumus līdz 31.12.2023.g., ko ZM prezentējusi 23.03.2023.g. DzALKP sēdē⁵⁵³:

- 1) prasības par apmācībām mājās (istabas) dzīvnieku labturības un aizsardzības jomā;
 - 2) prasības mājās (istabas) dzīvnieku atsavināšanai un informācijas norādīšanai sludinājumos;
 - 3) prasības attiecībā uz specializētajām tirdzniecības vietām;
 - 4) prasības attiecībā uz mājās (istabas) dzīvnieku labturību un aizsardzību.
- TAP portālā pēc sabiedriskās apspriešanas (02.02.2023.-16.02.2023.) virzība apstājusies likumprojektam “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (22-TA-3009)⁵⁵⁴, par kuru ziņojums no ZM bijis jau 24.03.2022.g. DzALKP⁵⁵⁵ sēdē;
 - 08.05.2023.g. atbalstīts konceptuālais ziņojums “Par tiesiskā regulējuma problēmjautājumiem saistībā ar mantas piekritību valstij un valstij piekritīgo mantu”⁵⁵⁶ – saskaņā ar kuru atbildīgajām institūcijām līdz 01.10.2023.g. jāsakārto tiesiskais regulējums par rīcību ar valstij piekritīgiem dzīvniekiem;
 - Saeimā 2023.g. septembrī iesniegts kolektīvais iesniegums “Reālu cietumsodu dzīvnieku spīdzinātājiem un slepkavām”⁵⁵⁷, ko parakstījuši 30 400 Latvijas pilsoņu.

Likumprojekts (Nr.148/Lp14) paredz, ka ar 01.01.2024.g. spēku zaudēs MK noteikumi Nr.266⁵⁵⁸, to vietā ZM plāno trīs jaunus MK noteikumus: 1) prasības mājās (istabas) dzīvnieku atsavināšanai⁵⁵⁹; 2) prasības mājās (istabas) dzīvnieku specializētajām tirdzniecības vietām; 3) prasības mājās (istabas) dzīvnieku labturībai un aizsardzībai⁵⁶⁰. Par šī likumprojekta virzību

⁵⁵³ ZM Veterinārā un pārtikas departamenta Dzīvnieku tirdzniecības, labturības un barības nodaļas vadītājas Z.Mediņas prezentācija “Plānotās izmaiņas Latvijas regulējošajos normatīvajos aktos dzīvnieku aizsardzības un labturības jomā” // <https://www.zm.gov.lv/lv/media/10722/download?attachment> [iegūts 19.05.2023].

⁵⁵⁴ Likumprojekts “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (22-TA-3009). Virzības stadija: Izstrāde (Sabiedrības līdzdalība) // https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/b38f9e73-333a-4123-9c7e-47578b2acbcf.

⁵⁵⁵ 24.03.2022.g. DzALKP sēdes darba kārtības 1.jautājums: Dzīvnieku aizsardzības likums – cietsirdīga izturēšanās pret dzīvniekiem: <https://www.zm.gov.lv/lv/media/1887/download?attachment>; ZM pārstāvja Ģ.Stendera prezentācija “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā (un Krimināllikuma 230.pantā)” // <https://www.zm.gov.lv/lv/media/1923/download?attachment>.

⁵⁵⁶ MK rīkojums Nr.239 “Par konceptuālo ziņojumu “Par tiesiskā regulējuma problēmjautājumiem saistībā ar mantas piekritību valstij un valstij piekritīgu mantu”. Pieņemts: 08.05.2023. Publicēts “Latvijas Vēstnesis”, 10.05.2023., Nr.88, OP numurs: 2023/88.13.

⁵⁵⁷ Iniciatīva “Reālu cietumsodu dzīvnieku spīdzinātājiem un slepkavām” // <https://manabalss.lv/realu-cietumsodu-dzivnieku-slepkavam/show>.

⁵⁵⁸ MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājās (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012.

⁵⁵⁹ MK noteikumu projekts “Prasības mājās (istabas) dzīvnieka atsavināšanai un sludinājumam” (22-TA-1261), Izstrādes stadija: publiskā apspriešana 24.05.2023.-07.06.2023. // https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/716311ab-f576-49d3-a93f-b7959c301bf4.

⁵⁶⁰ MK noteikumu projekts “Mājas (istabas) dzīvnieku labturības un aizsardzības noteikumi” (22-TA-842), Izstrādes stadija: publiskā apspriešana 24.05.2023.-07.06.2023. // https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/24239fea-0334-4ff2-8043-cf92a39f90d2.

Saeimā atbildīgās Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas priekšsēdētāja Linda Matisone atzīst, ka būtiskākais ir sabiedrības attieksmes un domāšanas maiņa pret dzīvniekiem – katram dzīvnieka īpašniekam ir jāapzinās sava atbildība gan pret dzīvnieku, par kuru viņš apņemas rūpēties, gan pret sabiedrību, kurā viņam dzīvnieks jāsocializē⁵⁶¹. Šī atziņa saskan ar sabiedriskās domas maiņas virzienu par atbildīgāku attieksmi pret dzīvniekiem un sabiedrības neiecietību pret cietsirdību un labturības pārkāpumiem.

Augstāk minētais tiesību aktu projektu un pilsonisko iniciatīvu uzskaitījums tikai vienā šaurā jomā – mājas (istabas) dzīvnieku turēšana – norāda uz samilzušām, ilgstoši nerisinātām tiesiskā regulējuma jaunrades problēmām. Līdzās tam pastāv arī būtiskas normu piemērošanas prakses nepilnības, kur vairāku publisku diskusiju rezultātā identificētas valsts un pašvaldību iestāžu sadarbības problēmas, normu neviennozīmīgas interpretācijas problēmas, kā arī praktiskas iestāžu kapacitātes trūkuma problēmas, kas kopumā rada negatīvu sabiedrības (īpaši tās sabiedrības daļas, kas aktīvi iesaistās brīvprātīgā darbā dzīvnieku aizsardzības jomā) attieksmi pret uzraugošo iestāžu darbību, kā arī rada iespaidu, ka esošās tiesību normas ir nepilnīgas, neatbilstošas vai tās netiek realizētas pilnā apjomā. Prof.E.Meļķisis tiesību sistēmā pastāvošo negatīvo parādību apzīmēšanai izceļ tādus apzīmējumus kā “tiesību normas nedarbojas”, “likums nav iedzīvināts”, “nav normas realizācijas mehānisma”, kā vienojošo minot “likuma / tiesību nesakārtotību” un norādot, ka ar tiem tiek piesiegta arī neprasmie risināt problēmas un nevēlēšanās uzņemt atbildību⁵⁶². Autores ieskatā mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesību normu sakārtošana ir sākama ar konceptuālu pieeju – stratēģijas izstrādi plānveidīgai, mērķtiecīgai rīcībai. Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma stratēģiskās attīstības pamatā formulējami:

1. Vīzija, mērķis un virzieni;
2. Ilgtermiņa un īstermiņa plāni, sasniedzamie rezultāti;
3. Esošās situācijas (tiesiskā regulējuma) analīze;
4. Pasākumi, uzdevumi mērķa sasniegšanai.

Vīzija: ar mājas (istabas) dzīvnieku tiesisko regulējumu panākt atbildīgu mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu, kas apvieno dzīvnieka aizsardzību un labturības īstenošanu, dzīvnieka īpašnieka interešu ievērošanu, sabiedrības interešu respektēšanu.

⁵⁶¹ Saeima konceptuāli atbalsta stingrākas prasības istabas dzīvnieku labturībai un pārdošanai (25.05.2023.) // <https://saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/32294-saeima-konceptuali-atbalsta-stingrakas-prasibas-istabas-dzivnieku-labturibai-un-pardosanai>.

⁵⁶² Meļķisis, E. (1999) “Likuma burts, likuma gars, Satversmes tiesa”, zinātnisko rakstu krājums tiesību teorijā un vēsturē “Tiesību spogulis” Dr.iur. S.Osipovas zin.red., Rīga, BAT, 54.-55.lpp.

Mērķis: caur mājas (istabas) dzīvnieku tiesisko regulējumu panākt valstī sabiedrisko kārtību un sabiedrisko drošību mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas jomā, novēršot dzīvnieku turēšanas, labturības un aizsardzības pārkāpumus, izskaužot dzīvnieku klaiņošanu, pamešanu, atstāšanu bez aprūpes un vairojot pozitīvu sabiedrības attieksmi pret dzīvnieku turēšanu.

Virzieni: valstiskā līmenī reglamentēt mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas (iekļauj sevī turēšanu, labturību, aizsardzību) kārtību un nodrošināt efektīvu uzraudzības un kontroles mehānismu; pašvaldības līmenī īstenot tās administratīvajā teritorijā tādu mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas sistēmu (caur pašvaldību saistošiem noteikumiem, to ievērošanas nodrošinājumu), kas veicina mājas (istabas) dzīvnieku īpašnieku atbildību gan pret dzīvnieku, gan pret sabiedrību.

Ilgtermiņa plāns un sasniedzamais rezultāts: 20-30 gadu periods, kurā mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas uzraudzības un kontroles sistēma sakārtota tā, ka valstī nav bezsaimnieka dzīvnieku; dzīvnieku klaiņošana un pamešana minimizēta līdz retiem izņēmumiem; mājas (istabas) dzīvnieku turēšana balstīta uz apzinātu personas izvēli, izglītotu un informētu dzīvnieku īpašnieku, tolerantu sabiedrības attieksmi; cietsirdīga izturēšanās pret dzīvnieku, pirmkārt, ir sabiedriski nosodāma rīcība, otrkārt, ir sodāma pēc likuma atbilstoši nodarījuma smagumam.

Īstermiņa plāni un sasniedzamie rezultāti:

1) Spēkā esošo tiesību aktu mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas jomā pārskatīšana, sistematizēšana, orientēšana uz dzīvnieka īpašnieku (turētāju), kā rezultātā paaugstinās dzīvnieka īpašnieka (turētāja) atbildība par saistībām, kuras tas uzņēmis ar mājas (istabas) dzīvnieka turēšanu;

2) Mājas (istabas) dzīvnieku sugu reglamentācija, kas vērsta uz turamo dzīvnieku labturības nodrošināšanu; sabiedrības drošību un sabiedriskās domas maiņu par dzīvnieka vērtību (no visatļautības, ka īpašuma tiesības ir absolūtas un persona drīkst ar dzīvnieku (lietu) darīt visu, ko vēlas, līdz apzinātai, atbildīgai attieksmei pret dzīvnieku kā vērtību, ka turēt savam priekam var dzīvnieku, kurš necieš no turēšanas nebrīvē un cilvēka tuvuma);

3) Efektīva valsts un pašvaldības kontroles mehānisma ieviešana ar administratīviem un ekonomiskiem līdzekļiem: dzīvnieku reģistrācijas sistēma; dzīvnieku turēšanas vietu uzskaitē (atšķirīga no riska faktoriem: stingrāka kārtība, kur paaugstināti riski dzīvnieku aizsardzības un labturības pārkāpumiem); uzraudzības un kontroles diferencēšana atbilstoši mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas problēmjomu apzināšanai; mājas (istabas) dzīvnieku skaita kontrole, nepieļaujot t.s. dzīvnieku “pārprodukciju”; mājas (istabas) dzīvnieku vairošanas un atsavināšanas licencēšana; pašvaldības nodevas par dzīvnieku

turēšanu ieviešana, iekasēšana un diferencēšana pēc dzīvnieka turēšanas riskiem attiecībā uz sabiedrisko kārtību un sabiedrisko drošību;

4) Sabiedriskās kontroles (sabiedrisko dzīvnieku aizsardzības inspektoru kustības ieviešana) attīstība dzīvnieku aizsardzības un labturības uzraudzības un kontroles efektivitātes paaugstināšanai, reglamentējot sabiedrisko dzīvnieku aizsardzības inspektoru pilnvarojumu, pakļautību, tiesības, pienākumus un atbildību;

5) Apmācību sistēmas izveide:

5.1. personu apmācība divos līmeņos:

5.1.1. personas, kuras tiesīgas apmācīt dzīvnieku potenciālos vai esošos īpašniekus, personas, kurām ar tiesību aktiem noteiktas obligātas apmācības (piemēram, dzīvnieku audzētājiem, suņu treneriem u.c.) lai nodrošinātu kvalitatīvu, kvalificētu apmācību procesu;

5.1.2. personas, kurām noteiktas obligātas apmācības pirms noteiktu sugu dzīvnieku iegādes vai dzīvnieka turēšanas laikā; pirms noteiktu darbību uzsākšanas ar mājas (istabas) dzīvniekiem, piemēram, to vairošana, atsavināšana, pārvadāšana u.t.t.

5.2. dzīvnieku apmācība – attiecināma galvenokārt uz suņiem, kuru līdzāspastāvēšana sabiedrībā prasa noteiktu socializācijas līmeni, lai novērstu apdraudējumu cilvēkiem un dzīvniekiem;

5.3. apmācību jomas: dzīvnieku īpašniekiem noteiktu sugu dzīvnieku labturības principi; dzīvnieku audzētājiem ciltsdarba, dzīvnieku labturības, dzīvnieku atsavināšanas prasības; suņu apmācības treneriem kārtība, kā apmācīt suņus un to īpašniekus (vispārējās apmācības (visiem suņiem), speciālās apmācības (suņiem, kas atzīti par bīstamiem)).

Esošās situācijas (tiesiskā regulējuma) analīze veikta šī promocijas darba pirmajās nodaļās. Savukārt pasākumi un uzdevumi mērķa sasniegšanai apkopoti šīs nodaļas apakšnodaļās, kā arī šī promocijas darba secinājumu un priekšlikumu daļā.

Autores stratēģiskais redzējums, kas tiks apkopots šīs promocijas nodaļas turpinājumā, balstīts uz teorētiskām atziņām un praktisko situāciju mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas jomā, kā arī autores gandrīz 20 gadu pieredzes līdzdalībā valsts pārvaldē tieši mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma izstrādē un pilnveidošanā. DzAL ir spēkā jau 23 gadus, šī likuma pakārtotie akti izstrādāti, balstoties uz situāciju, kāda tā bija 15-20 gadus atpakaļ. Sabiedrības attieksme mājas (istabas) dzīvnieku turēšanā ir būtiski mainījies, izmaiņas nepieciešamas arī tiesiskajā regulējumā, kurš šobrīd jau ir faktiskajai situācijai neatbilstošs.

5.1. Subjekti mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās

Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās kā subjekti minami:

- 1) mājas (istabas) dzīvnieku īpašnieki un/vai turētāji;
- 2) uzraudzību un kontroli veicošie subjekti – valsts pārvaldes un pašvaldību iestādes / amatpersonas (tiem veltīta šī promocijas darba 5.3.nodaļa);
- 3) jebkura persona (sabiedrība), kuru ietekmē mājas (istabas) dzīvnieku turēšana;
- 4) dzīvnieku aizsardzības organizācijas.

Attiecībā uz piederošu vai turējumā esošu dzīvnieku tiesības, pienākumi un atbildība tikai ļoti sašaurināti var tikt attiecināti uz dzīvnieku īpašniekiem un/vai turētājiem. DzAL mērķis ir noteikt personu tiesības un pienākumus dzīvnieku aizsardzības un labturības jomā. Tātad subjekts mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās var būt jebkura persona jebkurā lomā (statusā) un stadijā dzīvnieku aizsardzības un labturības tiesiskajās attiecībās. Šajā apakšnodaļā autore skatīs tiesiskā regulējuma principus galvenokārt attiecībā uz mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieku un/vai turētāju, pakārtoti skarot arī pārējo sabiedrību, kuru ietekmē vai var ietekmēt dzīvnieka turēšana.

Spēkā esošo tiesību normu analīze kā būtiskāko jautājumu, autoresprāt, atklāj mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieka un turētāja tiesību, pienākumu un atbildības nodalījuma neesamību. Lai gan DzAL terminu skaidrojums⁵⁶³ šie subjekti definēti atsevišķi, nošķirot, ka: īpašniekam pieder dzīvnieks; turētāja aprūpē atrodas dzīvnieks, tomēr kopumā tiesiskajā regulējumā nav precīzi nodalīts, kādas tiesības un pienākumi piemīt tikai dzīvnieka īpašniekam, kas ir īpašuma tiesību uz dzīvnieku apliecinošs fakts, kā juridiski nošķirams dzīvnieka īpašnieks no dzīvnieka turētāja. Nepienācīgas uzmanības veltīšana šim nodalījumam jau radījušas nekorektas juridiskas konstrukcijas, piemēram, MK noteikumu Nr.266 52.4.punkts, ka: mājas (istabas) dzīvnieka īpašniekam vai turētājam ir pienākums sameklēt mājas (istabas) dzīvniekam citu īpašnieku, ja dzīvnieka turpmākā turēšana nav iespējama. Arī attiecībā uz atbildību šajos pašos MK noteikumos Nr.266 vērojama nekonsekvence, ka pie atbildības saucams tikai dzīvnieka īpašnieks⁵⁶⁴, neskatoties uz to, ka tiesības un pienākumi ir vienlīdzīgi īpašniekam vai turētājam.

Juridiski korekti īpašnieka un turētāja nošķīrums regulēts DzAL 5.pantā – tā pirmajā daļā norādot, ka CL noteiktā vara pār dzīvnieku ir tikai dzīvnieka īpašniekam, bet otrajā daļā

⁵⁶³ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 1.panta 2., 3.punkts.

⁵⁶⁴ MK 2006.g. 4.apriļa noteikumi Nr.266 "Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai" 53.punkts: "Ja mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieks neievēro šos noteikumus, viņš tiek saukts pie atbildības normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā."

primāri nosakot dzīvnieka īpašnieka pienākumus. Šīs normas ceturtajā daļā atsevišķi noteikts, ka arī uz dzīvnieka turētāju, t.i., personu, kuram īpašnieks uzticējis dzīvnieku vai kura valdījumā dzīvnieks nokļuvis citādā veidā, attiecināmi šie pienākumi. Tai pat laikā DzAL 5.pantā piektajā daļā īpaši izdalītas tiesības, ar kurām apveltīts tikai dzīvnieka īpašnieks, proti: 1) tiesības dot atļauju dzīvnieka izmantošanai par donoru 2) tiesības dot atļauju dzīvnieka nogalināšanai, kā arī 3) tikai dzīvnieka īpašniekam vai viņa pilnvarotai personai ir tiesības demonstrēt dzīvnieku publiskā izstādē. Šādu juridisku konstrukciju būtu jā saglabā arī citos tiesību aktos, nosakot personu tiesības, pienākumus un atbildību.

Autore jau promocijas darbā norādījusi, ka gan VetL 59.pantā, gan MK noteikumos Nr.266 attiecīgajos punktos⁵⁶⁵ lietots saiklis “vai” – nenošķirot īpašnieku no turētāja, tādējādi visas minētās tiesības un visi uzskaitītie pienākumi attiecināmi gan uz īpašniekiem, gan turētājiem.

Tikai pēc padziļinātas normu izpētes no normatīviem aktiem tomēr izdalāmas tiesības un pienākumi, kas attiecināmas tikai uz dzīvnieka īpašnieku: CL noteiktā vara pār dzīvnieku⁵⁶⁶; atsavināt dzīvnieku⁵⁶⁷; dot atļauju dzīvnieka izmantošanai par donoru; demonstrēt dzīvnieku publiskā izstādē⁵⁶⁸; dot atļauju dzīvnieka nogalināšanai⁵⁶⁹; pavairot tam piederošos suņus, kaķus vai mājas (istabas) sēskus un atsavināt to pēcnācējus⁵⁷⁰; reģistrēt mājas (istabas) dzīvnieku LDC datubāzē⁵⁷¹; veikt izmaiņas par reģistrētu dzīvnieku LDC datubāzē⁵⁷².

Viena no nozīmīgākajām darbībām, kurai, autoresprāt, būtu jābūt dzīvnieka īpašnieka prerogatīvai, ir dzīvnieka reģistrēšana: pēc VetL 59.panta 17.punkta gan īpašnieks, gan turētājs var apzīmēt un reģistrēt dzīvnieku, kā arī saņemt dzīvnieka pasi; DzAL 6.pants nosaka, ka dzīvnieka īpašnieks nodrošina dzīvnieka reģistrēšanu; no MK noteikumiem Nr.359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība” izriet, ka mājas (istabas) dzīvnieka reģistrāciju var veikt dzīvnieka īpašnieks vai tā pilnvarota persona. Kolīzijā starp VetL un DzAL spēkā ir

⁵⁶⁵ MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012., 50., 51., 52., 54., 55.punkts.

⁵⁶⁶ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 5.panta pirmā daļa.

⁵⁶⁷ Turpat, 5.panta trešā daļa.

⁵⁶⁸ Turpat, 5.panta piektā daļa.

⁵⁶⁹ Turpat, 5.panta piektā daļa; pastiprinātas normas par rakstveida atļauju noteiktas DzAL 45.pantā; Medību likuma 3.panta otrās daļas 2.punktā.

⁵⁷⁰ MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012., 33.¹, 59.punkts.

⁵⁷¹ DzAL 6.pants; MK 21.06.2022.g. noteikumu Nr.359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība” 7., 14.punkts, kas ir pretrunā VetL 59.panta 17.punktam, saskaņā ar kuru dzīvnieku var reģistrēt īpašnieks vai turētājs.

⁵⁷² MK noteikumi Nr.359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”. Pieņemti: 21.06.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.06.2022., Nr.122, OP numurs: 2022/122.4., 12., 17., 18., 20.punkts.

jaunākā norma, kas ir VetL. Kolīzijā starp VetL un MK noteikumiem Nr.359, spēkā ir augstāka juridiska spēka norma – attiecīgi arī VetL. Tomēr no tiesību normas jēgas un mērķa, korekta ir DzAL norma, ka dzīvnieka īpašnieka pienākums ir nodrošināt dzīvnieka reģistrāciju un pakārtotā normā – MK noteikumos – paredzēts, ka šīs darbības īstenošanai dzīvnieka īpašnieks var pilnvarot citu personu.

Lai nerastos normu kolīzijas, kuras apgrūtinātu normu piemērošanā iesaistītās personas (dzīvnieka reģistrācijas gadījumā tie ir praktizējoši veterinārārsti, kuriem nav juridiskas izglītības, lai izprastu, kura persona ir tiesīga reģistrēt dzīvnieku, un kuras subjektīvi sevi uzskata par dzīvnieka īpašnieku), dzīvnieka īpašuma tiesības un turēšanas tiesības ir jānorobežo, turētājam dodot šaurāku tiesību, pienākumu un atbildības apjomu, īpašniekam pilnu tiesību, pienākumu un atbildības apjomu par dzīvnieka uzturēšanu, dzīvnieka nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu, rīcību ar dzīvnieku.

Neatrisināts jautājums tiesiskajā regulējumā ir īpašuma tiesību nostiprināšana uz mājas (istabas) dzīvnieku. Citu tiesību objektu, piemēram, nekustamā īpašuma vai transportlīdzekļu regulējumā reģistrācija apliecina īpašuma tiesības. Attiecībā uz mājas (istabas) dzīvniekiem nozares ministrija noliedz reģistrācijas fakta kā īpašuma tiesību nostiprināšanas saistību. Tādējādi spēkā ir vispārējais civiltiesiskais regulējums par īpašuma tiesību iegūšanu, kas mājas (istabas) dzīvnieku gadījumā ir smagnējs gan procesuāli, gan termiņos – piemēram, par atrastu dzīvnieku jāpiemēro CL normas, kas reglamentē īpašuma tiesību iegūšanu uz atrastu mantu:

- kustamas lietas, kas vēl nav atradušās neviena īpašumā, kļūst par tā īpašumu, kas tās atradis un ņēmis savā varā (CL 940.p.) – ja runa ir par mājas (istabas) dzīvnieku, kas ir domesticētas sugas, tad a priori uzskatāms, ka šiem dzīvniekiem ir īpašnieks;
- kustamas lietas, no kurām agrākais īpašnieks atteicies, izsakot to tieši vai ar lietas atmešanu, kļūst par atradēja īpašumu (CL 941.p.) – ne vienmēr būs skaidri zināms, jo turpat tālāk CL 942.pants skaidro, ka lieta, ko īpašnieks izlaidis no savas varas ārēju apstākļu spiests, nav atzīstamas par atmestām;
- ja lietas atradējs nezina, kas to nozaudējis, tad viņam jāpaziņo par savu atradumu vietējai policijai nedēļas laikā no atrašanas dienas (CL 945.p.) – kas lielā daļā Latvijas pašvaldību neregulēts ar kārtību, kā ziņot par klaiņojošu mājas (istabas) dzīvnieku, kā rezultātā dzīvnieks tiek nogādāts dzīvnieku patversmē (tas nepaliek pie atradēja);
- atrastās lietas īpašniekam vai nozaudētājam ir jāpierāda savas tiesības uz lietu (CL 947.p.) – katrā individuālā gadījumā šie pierādījumi būs atšķirīgi, jo nav vienotas sistēmas, kā nostiprināt īpašuma tiesības uz dzīvnieku;

- ja sešu mēnešu laikā no policijas sludinājuma dienas īpašnieks neierodas, tad atrastā lieta pāriet atradēja īpašumā (CL 949.p.) – bet dzīvnieks atrodas dzīvnieku patversmē, kurai pēc 14 dienām ir tiesības dzīvnieku atdot citai personai.

Šis ir tikai viens no piemēriem, kā uz atrastu dzīvnieku piemērojams CL regulējums. Uz dzīvniekiem CL paredz īpašuma tiesību iegūšanu ar piegūšanu (kas attiecināma uz savvaļas dzīvniekiem, t.i., bezīpašnieka dzīvniekiem). Šajā regulējumā CL 934.pantā skaidrots, ka: “mājas kustoņi nav uzskatāmi par bezīpašnieka kustoņiem pat arī tad, ja tie aizbēg vai nomaldās. Tādu kustoņu pieguvējs neiegūst īpašuma tiesību uz tiem.” Savukārt ZM ar 2022.gada grozījumiem MK noteikumos Nr.407 iekļāvusi normu, ka piecpadsmitajā dienā pēc suņa ievietošanas patversmē kā suņa īpašnieci datubāzē reģistrē patversmi, ja 14 dienu laikā sunim nav atradies īpašnieks vai turētājs⁵⁷³, kas ir gan pretrunā ar CL 934.pantu, gan neatbilst dzīvnieku patversmes tiesiskajam statusam pēc spēkā esošā regulējuma – dzīvnieku patversme nav persona.

Īpašuma tiesību uz dzīvnieku nozīme autores ieskatā ir:

- 1) dzīvnieka īpašnieks nostiprina savu pozīciju attiecībā pret trešajām personām;
- 2) dzīvnieka īpašniekam ir pilna juridiskā atbildība (civiltiesiskā, administratīvā un krimināltiesiskā) gan par savu attieksmi pret dzīvnieku, gan par dzīvnieka radītu kaitējumu trešajām personām, gan par sabiedrības drošību;
- 3) tā kā mājas (istabas) dzīvnieks nevar būt bezīpašnieka priekšmets, īpašnieka pienākumi (t.sk., izdevumu nasta) gulstas uz dzīvnieka īpašnieku tik ilgi, kamēr īpašuma tiesības nepāriet citai personai.

Tā kā mājas (istabas) dzīvnieks kā pieradināta suga un cilvēka turēts dzīvnieks juridiski nevar būt kvalificējams kā bezīpašnieka dzīvnieks, tad dzīvnieka turētājs ir persona, kas apzinās, ka tai nav īpašuma tiesības uz dzīvnieku. Kā noteikts CL 876.panta otrajā daļā, tas, kā varā lieta faktiski atrodas, bet kas atzīst par tās īpašnieku kādu citu, uzskatāms, kaut arī viņam būtu tiesība turēt to savā varā, nevis par šās lietas tiesisku valdītāju, bet tikai par tās turētāju jeb faktisku valdītāju un īpašnieka vietnieku valdījumā.

Aplūkojot galvenos pienākumus, var izdalīt divus lielus pienākumu blokus: 1) pret dzīvnieku (dzīvnieka aizsardzība, labturības prasību nodrošinājums); 2) pret sabiedrību (nodrošināt, ka dzīvnieks netraucē, neapdraud sabiedrību). Secināms, ka pienākumi vienādā

⁵⁷³ MK noteikumi Nr.25 “Grozījumi Ministru kabineta 2006.gada 16.maija noteikumos Nr.407 "Noteikumi par dzīvnieku labturības prasībām dzīvnieku patversmēs un dzīvnieku viesnīcās, kārtību, kādā dzīvnieku nodod dzīvnieku patversmē vai dzīvnieku viesnīcā, kā arī dzīvnieku patversmju un dzīvnieku viesnīcu reģistrācijas kārtību”. Pieņemti: 11.01.2022. Publicēts: LV, 14.01.2022., Nr.10, OP numurs: 2022/10.3., 1.6.punkts.

apjomā gulstas uz dzīvnieka īpašnieku vai dzīvnieka turētāju, atkarībā no tā, kā faktiskajā valdījumā dzīvnieks atrodas.

Savukārt tiesības ir kas tāds, kur īpašniekam būtu jābauda lielāks labums. Tā CL 927.pants īpašumu raksturo kā pilnīgas varas tiesību par lietu, t.i., tiesību to valdīt un lietot, iegūt no tās visus iespējamus labumus, ar to rīkoties un noteiktā kārtā atprasīt no katras trešās personas. Te jāatceras, ka īpašuma tiesības tomēr ir ierobežojamas – atbilstoši Satversmes 105.pantam: īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm; īpašuma tiesības var ierobežot ar likumu.

Juridiskā atbildība, pirmkārt, gulstas uz dzīvnieka īpašnieku, t.sk., arī par dzīvnieka īpašnieka izvēli nodot dzīvnieku turējumā kādai personai (par šīs personas atbilstību un spēju rūpēties par dzīvnieku). Tiešā atbildība par dzīvnieka labturību un par sabiedrības drošību ir personai, kuras tiešā labticīgā valdījumā dzīvnieks konkrētajā brīdī atrodas. Pilna juridiskā atbildība par visu tiesisko attiecību kopumu, kurā iesaistīts dzīvnieks, ir dzīvnieka īpašniekam. Pēc dzīvnieka īpašnieka tiesiskajām attiecībām, atbildības jautājums skatāms no diviem aspektiem: 1) dzīvnieka īpašnieka atbildība pret trešajām personām – KL 230.¹pants; DzAL 54.panta otrā daļa; 58.pants; CL 2363.-2366.panti; 2) dzīvnieka īpašnieka atbildība pret dzīvnieku kā dzīvu būtni – KL 230.pants; DzAL 57.pants; 59.pants. Raksturojot šos atbildības veidus, konstatējams, ka pirmajā gadījumā paredzēta gan kriminālā, gan administratīvā, gan civiltiesiskā atbildība, savukārt, otrajā – tikai kriminālā vai administratīvā atbildība.

Šīs apakšnodaļas ietvaros raksturojot otru subjektu grupu – sabiedrību – jebkuru personu, kuru ietekmē vai var ietekmēt kādas personas dzīvnieks, arī izdalāmas tiesības, pienākumi un atbildība. Sabiedrībai ir tiesības justies droši, nebūt apdraudētai no kādas personas privātas intereses turēt dzīvnieku. Gan DzAL⁵⁷⁴, gan MK noteikumi Nr.266⁵⁷⁵ uzlikt dzīvnieka īpašniekam (turētājam) pienākumu nodrošināt, ka dzīvnieks neapdraud citus dzīvniekus vai cilvēkus. Apdraudējuma vai apdraudējuma riska gadījumā ikvienai personai ir tiesības vērsties savu interešu aizsardzībai kompetentās iestādēs un prasīt taisnīgu risinājumu.

Attiecībā uz dzīvnieka aizsardzību – atbildība par dzīvniekam nodarītu kaitējumu iestājas jebkurai personai (neatkarīgi no īpašuma vai turējuma), kas ar savu rīcību (darbību vai bezdarbību) pieļāvusi cietsirdību pret dzīvnieku.

⁵⁷⁴ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 5.panta otrās daļas 3.punkts.

⁵⁷⁵ MK noteikumi Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”. Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012., 51.punkts.

Kā atsevišķu subjektu mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās autore izdala DzAO – to juridiskā forma var būt biedrība vai nodibinājums. Šo organizāciju statūtos noteiktie mērķi saistīti ar to aktivitātēm dzīvnieku aizsardzības jomā, piemēram, praktiskas dzīvnieku glābšanas aktivitātes; izglītošanas, sabiedrības informēšanas pasākumi; dzīvnieku patversmju, rehabilitācijas centru izveide; līdzdalība valsts pārvaldē dzīvnieku tiesiskās aizsardzības veicināšanai.

DzAO būtisko lomu mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās autore saskata sabiedriskās kontroles īstenošanā. Kā norāda prof.J.Načisčionis, šī kontrole tikai sāk savu attīstību – kur indivīds vai indivīdi kopumā iesaistās valsts lietu kārtošana⁵⁷⁶. A.Stucka sabiedrisko kontroli raksturo kā tādu, kuru veic sabiedriska formējums kopumā vai sabiedriska formējuma biedrs individuāli, vai jebkura privātpersona, bet izmantojot attiecīgu likumu, t.i., izmantojot piešķirtās tiesības⁵⁷⁷. DzAL 9.panta otrā daļa paredz šo organizāciju iesaisti šī likuma prasību ievērošanas uzraudzībā, tai pat laikā konkrētus iesaistes veidus, ne arī pilnvarojuma apjomu nedod. Arī pārkāpumu un noziedzīgu nodarījumu pret dzīvniekiem gadījumos DzAO nav speciālas pārstāvības tiesības (kas būtu īpaši aktuāli bezsaimnieka dzīvnieku aizsardzībai un to dzīvnieku aizsardzībai, kuri cieš no savu īpašnieku (turētāju) patvaļas un cietsirdības), tā administratīvo pārkāpumu procesā un kriminālprocesā netiek uzskatīta par procesa dalībnieku. Tikai 2022.gada vasarā pirmo reizi kriminālprocesā par cietušo atzīta DzAO, kas rada precedentu paplašināt DzAO lomu dzīvnieku aizsardzības pārstāvībā.

Tā kā sabiedriskās kontroles īstenošana saistīta ar augstu atbildības sajūtu un precīzu pilnvarojuma satura nepieciešamību, autore uzskata, ka DzAO iesaistei dzīvnieku aizsardzības un labturības prasību uzraudzībā jābūt stingri reglamentētai. Būtiski, lai DzAO un uzraugošo iestāžu starpā veidotos laba sadarbība un savstarpēja uzticēšanās.

5.2. Objektī mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās

Kā objektī mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās izdalāmi:

- 1) dzīvnieki – mājas (istabas) dzīvnieki; eksotiskie dzīvnieki; domesticēti dzīvnieki – kas vienlaikus ir gan civiltiesību objekts (lietu tiesību objekts, īpašuma priekšmets); gan īpatnis (just spējīga būtne, radība);

⁵⁷⁶ Načisčionis, J.(2003)“Administratīvās tiesības”,Rīga, Latvijas Vēstnesis,258.lpp. Sk.arī:Načisčionis J. (2018) “Administratīvās tiesības”, SIA Biznesa augstskola Turība, 492.lpp.

⁵⁷⁷ Stucka, A. (2006) “Administratīvās tiesības”, Rīga, Juridiskā koledža, 137.-138.lpp.

- 2) valsts veterinārās uzraudzības objekti⁵⁷⁸: dzīvnieku audzētava; savvaļas sugas dzīvnieku turēšanas vieta; dzīvnieku patversme; dzīvnieku viesnīca; specializēta tirdzniecības vieta; dzīvnieku kapsēta;
- 3) citi tiesiskās uzraudzības objekti: piecu un vairāk vienas sugas siltasiņu mājas (istabas) dzīvnieku, kas ir vecāki par sešiem mēnešiem, turēšanas vieta; uzraudzībā nonākušas dzīvnieku turēšanas vietas (par kurām saņemtas sūdzības un kurās dzīvnieku turēšanas apstākļi turpmāk uzraugāmi).

Mājas (istabas) dzīvnieks kā tiesību objekts vienlaikus ir dubultā tiesiskā aizsardzībā – kā civiltiesību objekts (īpašuma priekšmets, lieta) un kā dzīvnieks (īpatnis, indivīds, suga). Šo tiesisko regulējumu mijiedarbība noteikta DzAL 5.panta pirmajā daļā: dzīvnieka īpašniekam ir CL noteiktā vara pār dzīvnieku, izņemot šajā likumā un citos normatīvajos aktos noteiktos gadījumus. Attiecīgi dzīvnieka īpašnieka civiltiesiskā vara pār dzīvnieku ir ierobežota ar dzīvnieku aizsardzības un labturības tiesisko regulējumu.

Šī promocijas darba 1.2.nodaļā autore aplūkojusi problemātiku ar jēdziena “dzīvnieks” legāldefinīcijas ieviešanu. DzAL šādu definīciju nesatur, bet atsevišķiem dzīvnieku izmantošanas veidiem nosauc to turēšanas nolūkus – attiecīgi mājas (istabas) dzīvnieka turēšanas nolūks ir cilvēka priekam. Dzīvnieku veselības tiesību akts⁵⁷⁹ dzīvniekus definē kā mugurkaulnieki un bezmugurkaulnieki – t.i., visi dzīvnieki, jo šie divi tipi pilnībā aptver dzīvnieku valsts saturu (t.i., dabā nav sastopami dzīvnieki, kas neietilptu vienā no šiem diviem tipiem) un šo regulu piemēro divu veidu dzīvniekiem: turētiem un savvaļas dzīvniekiem (autore ieskatā arī šis dalījums pilnībā izsmēļ jēdziena “dzīvnieks” apjomu, kas līdzvērtīgs domesticētiem un nedomesticētiem dzīvniekiem un kas atspoguļo sterilizētu bezsaimnieka kaķu juridiskā statusa problēmu, kas būtu risināma ar atsevišķu tiesisko regulējumu kā turētiem dzīvniekiem, kuriem ir nosakāmas labturības prasības). Regula kā tieši piemērojams tiesību akts jēdzienu dzīvnieki skaidro regulējamā mērķa ietvarā, t.i., attiecībā uz dzīvnieku slimību, kas ir pārnēsājamas uz dzīvniekiem vai uz cilvēkiem, profilakses un kontroles noteikumiem⁵⁸⁰. DzAL iekļautai dzīvnieka definīcijai būtu visaptverošs raksturs, attiecīgi izdalāma galvenā pazīme, uz kādiem dzīvniekiem attiecināmas dzīvnieku aizsardzības un labturības normas. Atbilstoši DzAL mērķim, šī likuma izpratnē nosakāms: “dzīvnieki – visi dzīvnieki, kuriem ir

⁵⁷⁸ Veterinārmedicīnas likums. Pieņemts 26.04.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.05.2001. Nr.75 (2462). Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 07.06.2001. Pēdējie grozījumi: 09.12.2021., 2.panta 2., 3., 7., 8., 23.punkts.

⁵⁷⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/429 (2016. gada 9. marts) par pārnēsājamām dzīvnieku slimībām un ar ko groza un atceļ konkrētus aktus dzīvnieku veselības jomā (“Dzīvnieku veselības tiesību akts”) *OJL 84, 31.3.2016, p. 1–208*, 4.panta 1.punkts.

⁵⁸⁰ Turpat, 1.panta 1.punkts.

attīstīta nervu sistēma un kuri spēj just sāpes”. Šīs definējamās pazīmes norāda uz nepieciešamību noteikt uzvedības noteikumus, lai dzīvnieka izmantošanā nepieļautu vai minimizētu neattaisnotu ciešanu radīšanu dzīvniekiem.

Jāatceras, ka savvaļas dzīvnieku aizsardzības regulējums ir VARAM kompetencē un to regulē Sugu un biotopu aizsardzības likums, kur definēti jēdzieni: indivīds (dzīvs dzīvnieks) un suga (zinātniskajā nozīmē). Atšķirībā no savvaļas dzīvnieku aizsardzības, kur ir regulējums par dzīvnieku populācijas aizsardzību kopumā un kur nav labturības prasību; mājas (istabas) dzīvnieks tiek aizsargāts kā atsevišķs indivīds, kā cilvēka varā esošs dzīvnieks, kur būtiska loma ir tieši labturības prasību kvalitātei un šo prasību ievērošanas uzraudzībai un kontrolei.

Kā mājas (istabas) dzīvniekus atļauts turēt gan domesticētas sugas, gan nedomesticētas (savvaļas) sugas dzīvniekus. Ņemot vērā, ka domestikācija ir būtiska pazīme dzīvnieka turēšanai cilvēka priekam un nekaitējot dzīvniekam (turēšana nebrīvē un cilvēka tuvumā nerada dzīvniekam stresu un ciešanas), Latvijas tiesiskajā regulējumā būtu ieviešams t.s. “pozitīvais saraksts” – dzīvnieku sugas, kuras atļauts turēt kā mājas (istabas) dzīvniekus. Latvija uzņēmusies saistības, kas noteiktas Eiropas konvencijā par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību, un tās paskaidrojuma ziņojumā akcentēts, ka: kā mājas (istabas) dzīvniekus tur dzīvniekus, kas ir paredzēti šādam nolūkam.

DzAL uzskaita dzīvnieku sugas (kārtas), kuru turēšana ir aizliegta⁵⁸¹, izņemot, ja tos tur zooloģiskajā dārzā vai reģistrētā savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietā. Tā kā spēkā esošās tiesību normas nedefinē, kas ir “eksotiskie dzīvnieki”, ne arī kādiem nolūkiem pastāv t.s. “reģistrētās savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietas”, pastāv riski nepiemērotu sugu dzīvnieku turēšanai kā mājas (istabas) dzīvniekus. Tā kā šāda nenoregulēta dzīvnieku turēšanas kārtība apdraud ne tikai dzīvnieku, bet arī sabiedrību (ja netiek novērsta iespēja, ka dzīvnieks izklūst no turēšanas vietas), būtiski šo jomu reglamentēt.

Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskajā regulējumā vērojama tendence izdalīt konkrētas trīs dzīvnieku sugas (suņi, kaķi un mājas (istabas) seski) un pārējos mājas (istabas) dzīvniekus, kuru sugas un to skaits nav zināms. Nosauktajām trim sugām ir vienvēidīgs regulējums to turēšanas (atsavināšana, reģistrēšana u.c.), ciltsdarba un labturības prasībām. Citām mājas (istabas) dzīvnieku sugām (mājas (istabas) putni, neprecizējot sugas; baložveidīgie putni; rāpuļi un abinieki; truši, šinšillas, citi sīkie zīdītāji; pārējie zīdītāji; zivis) MK noteikumos Nr.266 noteiktas ļoti vispārējas labturības prasības.

⁵⁸¹ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 3.¹panta pirmā un trešā daļa.

Valsts veterinārās uzraudzības objekti ir pakļauti PVD uzraudzībai un kontrolei – mājās (istabas) dzīvniekiem (izņemot dzīvnieku kapsētu) tās ir tādas dzīvnieku turēšanas vietas, kurās rodas vai var rasties riski dzīvnieku labturības nodrošināšanai, vai arī vietas, kurās nosakāmas īpašas dzīvnieku turēšanas prasības. Šīs turēšanas vietas nav patstāvīgi tiesību subjekti – personas, piemēram, dzīvnieku audzētava, dzīvnieku patversme – tie ir objekti, kas var piederēt gan fiziskai, gan juridiskai personai. Veterinārās uzraudzības mērķis ir dzīvnieku infekcijas slimību profilakse un apkarošana (sabiedriskā drošība), kā arī dzīvnieka labturības prasību ievērošanas uzraudzība un kontrole noteiktās turēšanas vietās (dzīvnieka aizsardzība). Atbilstoši VetL 25.panta 11.punktam, valsts veterinārās uzraudzības objektiem jābūt reģistrētiem MK noteiktā kārtībā. No mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskajās attiecībās iesaistītiem veterinārās uzraudzības objektiem Latvijā vēl joprojām nav noteikta mājas (istabas) dzīvnieku audzētavu reģistrācijas kārtība.

Citi tiesiskās uzraudzības objekti mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās ir objekti, kuriem nav veterinārās uzraudzības objekta statusa, bet kuri noteiktu risku dēļ arī ir PVD redzeslokā. Attiecīgi šie objekti netiek reģistrēti kā uzraudzības objekti un tie netiek iekļauti PVD plānveida pārbaudēs. Autore tās redz kā paaugstināta riska turēšanas vietas – no abām nosauktajām: 1) piecu un vairāk vienas sugas siltasiņu mājas (istabas) dzīvnieku, kas ir vecāki par sešiem mēnešiem, turēšanas vieta saistīta ar risku, ko sarunvalodā dēvē par “dzīvnieku vācējiem”, “dzīvnieku pavairotājiem”, kur raksturīgi labturības pārkāpumi, kas var izpausties kā dzīvnieku spīdzināšana ilgstošā to fizioloģisko un zoopsiholoģisko vajadzību nenodrošināšanā; 2) uzraudzībā nonākušas dzīvnieku turēšanas vietas, neatkarīgi no dzīvnieku skaita tajās, ir vietas, par kurām saņemtas sūdzības un kurās dzīvnieku turēšanas apstākļi turpmāk uzraugāmi, lai novērstu apdraudējumu dzīvnieku veselībai un/vai dzīvībai gadījumos, ja netiek pieņemts lēmums par dzīvnieka konfiskāciju.

Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesisko attiecību objektiem, autoresprāt, būtiski ir šādi tiesiskie aspekti:

- skaidrs objekta raksturojums;
- objekta reģistrācija kā kontroles mehānisma svarīga sastāvdaļa;
- definēts objekta uzraudzības un kontroles mērķis;
- pēc objektu daudzuma un daudzveidības plānojama uzraudzība un kontrole; t.sk., uzraugošo iestāžu kapacitāte.

Būtiski norobežot, ka tiesību objekti, kas veido pamatu mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajām attiecībām starp subjektiem, ir dzīvnieki un to turēšanas vietas (nevis personas). Dzīvnieku aizsardzības un labturības tiesiskā regulējuma mērķis ir nodrošināt

dzīvnieku aizsardzību no nevajadzīgām ciešanām un dzīvnieka labturības prasību ievērošanu – attiecīgi dzīvnieku turēšanas vietas, to atbilstība dzīvnieku turēšanai ir vistiešākā veidā saistītas ar dzīvnieku aizsardzības un labturības nodrošināšanu. Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas vietas kā tiesību objekti ir divējādas: 1) ar tiesību aktos noteiktām prasībām to reģistrēšanai un dzīvnieku turēšanas apstākļiem tajās; 2) bez konkrētām prasībām turēšanas vietai, bet ar vispārējām labturības prasībām, kādas jānodrošina dzīvniekam. To uzraudzībā un kontrolē iesaistītās iestādes un to kompetenču sadalījumu autore skatīs nākamajā apakšnodaļā.

5.3. Valsts un pašvaldību iestāžu kompetences sadalījums mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās

Šī promocijas darba 1.2.nodaļā autore nodalīja trīs jomas, kuru nošķiršana ir būtiska precīzā un efektīvā valsts un pašvaldību iestāžu kompetenču sadalījumā:

- 1) mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzība – cietsirdīgas izturēšanās pret dzīvniekiem novēršana; pārkāpumu un noziedzīgu nodarījumu izskatīšana (valsts policija);
- 2) mājas (istabas) dzīvnieku labturība – veterinārā uzraudzība: dzīvnieku fizioloģisko un zoopsiholoģisko vajadzību nodrošinājuma kontrole (PVD);
- 3) mājas (istabas) dzīvnieku turēšana – sabiedriskā kārtība (pašvaldība, pašvaldības policija).

Visās minētajās jomās dzīvnieka interešu aizsardzībai, pārstāvībai piesaistāmas DzAO – kā sadarbības partneri uzraugošām iestādēm, kā eksperti, liecinieki administratīvo pārkāpumu un kriminālprocesā, ja pārkāpumā vai noziedzīgā nodarījumā iesaistīts dzīvnieks.

Spēkā esošais regulējums kompetences sadalījumus mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas jomā dod DzAL 8., 9., 39. un 60.pantā, no kā izriet:

- PVD kompetence – veic administratīvā pārkāpuma procesu⁵⁸²; attiecībā uz mājas (istabas) dzīvnieku labturību uzrauga un kontrolē DzAL prasību ievērošanu valsts veterinārās uzraudzības objektos un gadījumos, kad ir aizdomas vai sūdzības par normatīvo aktu pārkāpumiem;

⁵⁸² par šādiem pārkāpumiem: mājas (istabas) dzīvnieku atsavināšanas noteikumu pārkāpšana; tādu mājas (istabas) dzīvnieku piedalīšanās sacensībās, tirgos un izsolēs, kā arī demonstrēšana publiskās izstādēs, kuriem izdarīta izskatu pārveidojoša operācija; dzīvnieku pārvadāšana bez izsniegtas dzīvnieku pārvadātāja atļaujas, kvalifikācijas sertifikāta par dzīvnieku labturību pārvadāšanas laikā vai transportlīdzekļa atbilstības sertifikāta; mājas (istabas) dzīvnieku pārvadāšanas sabiedriskajā transportlīdzeklī prasību pārkāpumi; tādu normatīvo aktu pārkāpšana, kuri regulē savvaļas sugu dzīvnieku ieguvī, iegādi, turēšanu nebrīvē, atsavināšanu vai turēšanu pārdošanai vai apmaiņai un piedāvāšanu tirdzniecībā; dzīvnieku labturības prasību pārkāpumi; dzīvnieku turēšanas noteikumu pārkāpšana, ar ko citam dzīvniekam nodarīts fizisks kaitējums; par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvnieku.

- DAP kompetence – veic administratīvā pārkāpuma procesu par tādu normatīvo aktu pārkāpšanu, kuri regulē savvaļas sugu dzīvnieku ieguvu, iegādi, turēšanu nebrīvē, atsavināšanu vai turēšanu pārdošanai vai apmaiņai un piedāvāšanu tirdzniecībā;

- Pašvaldību kompetence – organizē klaiņojošu vai bezpalīdzīgā stāvoklī nonākušu dzīvnieku izķeršanu un, ja nepieciešams, nogalināšanu; var atļaut pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā turēt sterilizētu bezsaimnieka kaķi, ja tiek nodrošināta tā labturība un apzīmēšana; izveido un uztur dzīvnieku patversmes, izķer, izmitina un aprūpē izķertos un atsavinātos mājas (istabas) dzīvniekus, kā arī izmitina un aprūpē bezpalīdzīgā stāvoklī nonākušus savvaļas dzīvniekus vai slēdz līgumu ar fizisko vai juridisko personu par šādu dzīvnieku izķeršanu, izmitināšanu, uzturēšanu un aprūpi; pašvaldības administratīvā komisija izskata administratīvos pārkāpumus, kuros iesaistīti mājas (istabas) dzīvnieki;

- Valsts policijas kompetence – veic administratīvā pārkāpuma procesu par dzīvnieku turēšanas noteikumu pārkāpšanu, ja kaitējums nodarīts cilvēkam;

- Pašvaldības policijas kompetence – veic administratīvā pārkāpuma procesu līdz lietas izskatīšanai par mājas (istabas) dzīvnieku pārvadāšanas sabiedriskajā transportlīdzeklī prasību pārkāpumiem; labturības prasību pārkāpumiem un dzīvnieka turēšanas noteikumu pārkāpšanu, ja nodarīts kaitējums cilvēkam.

DzAL normas dod tikai vispārēju priekšstatu par iestāžu kompetenci mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanā, tomēr nevieš pilnīgu skaidrību. Precīzam kompetenču nodalījumam svarīgi saprast tiesisko attiecību mērķi un sasniedzamos rezultātus, piemēram:

- mājas (istabas) dzīvnieku populācijas kontrole;
- mājas (istabas) dzīvnieku sterilizācija (ja nav paredzēta to vairošana);
- mājas (istabas) dzīvnieku vairošanas un tirdzniecības licencēšana;
- aizliegumi / ierobežojumi noteiktu sugu dzīvnieku turēšanai kā mājas (istabas) dzīvniekus.

Tā kā Pašvaldību likumā⁵⁸³ un DzAL⁵⁸⁴ mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšana, kā arī rīcība ar klaiņojošiem un bezsaimnieka dzīvniekiem deleģēta pašvaldību saistošo noteikumu noregulējumam, secināms, ka pašvaldībām būtu dodams plašāks pilnvarojums ne tikai negatīvo seku likvidēšanai (klaiņojošo un bezsaimnieka dzīvnieku populācijas kontrole), bet arī cēloņu novēršanai (piemēram, dzīvnieku skaita kontrole: ierobežot turamo dzīvnieku skaitu; veicināt

⁵⁸³ Pašvaldību likums. Pieņemts: 20.10.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 04.11.2022., Nr.215, OP numurs: 2022/215.1., 45.panta otrās daļas 5.punkts.

⁵⁸⁴ Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022., 8.panta trešā un ceturtnā, 39.pants.

dzīvnieku sterilizāciju). Tā, piemēram, 1995.gada Suņu un kaķu turēšanas noteikumos pašvaldībām tika dotas tiesības ierobežot vai aizliegt suņu vai kaķu turēšanu, kā arī noteikt suņu un kaķu maksimālo skaitu vienā dzīvoklī vai mājā⁵⁸⁵. Diemžēl pēc 2000.gada, kopš spēkā stājies DzAL, pašvaldībām ir salīdzinoši maz tiesību ietekmēt mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumus. Tā, piemēram, lietā Nr.A420377112⁵⁸⁶ izskatīts Talsu novada domes 2011.gada 14.decembra lēmums Nr.942 “Par dzīvnieku skaita ierobežošanu /adrese/”, ar kuru pašvaldība nolēma ierobežot suņu turēšanu konkrētā adresē konkrētai ģimenei un noteikt maksimālo suņu skaitu – 2, nodrošinot un ievērojot labturības noteikumus. Tiesa šo administratīvo aktu atcēla, konstatējot būtisku procesuālu pārkāpumu – pašvaldība lēmumā nebija norādījusi pamatojumu dzīvnieku skaita ierobežojumam. Konkrētajā adresē no 2003.gada pieļauti masveida dzīvnieku labturības prasību pārkāpumi, cietuši un gājuši bojā nenosakāms skaits dzīvnieku, tai pat laikā pašvaldības lēmums par dzīvnieku skaita ierobežošanu vērtēts tikai pēc procesuāliem principiem, uzskatot, ka “ņemot vērā konstatēto atbildētājas pieļauto būtisko procesuālo pārkāpumu administratīvajā procesā iestādē, citu apstākļu vērtēšana nevar ietekmēt izskatāmās lietas rezultātu”⁵⁸⁷. Šis tiesu prakses piemērs parāda situācijas absurdumu, kad dzīvnieku aizsardzībai kā sabiedriskai interesei nonākot sadursmē ar dzīvnieku īpašnieka privāto interesi, pašvaldībai nav rīcības brīvības tiesiskās kārtības nodrošināšanai savā administratīvajā teritorijā. Šobrīd arī VARAM ieteikumos saistošo noteikumu izstrādē norādīts, ka pašvaldība nav tiesīga aizliegt turēt mājdzīvniekus vai noteikt to skaita ierobežojumu vienā mājāsaimniecībā⁵⁸⁸. Attiecīgi saprātīgiem aizliegumiem un ierobežojumiem dzīvnieku turēšanā ir jābūt noteiktiem likumā.

5.4. Tiesību aktu sistēma mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās

Tiesību aktu sistēmu mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas jomā veido vispārējie (CL, KL, AAL, Pašvaldību likums, likums “Par nodokļiem un nodevām”) un speciālie tiesību akti (DzAL; VetL; DzACL; Medību likums) un tiem pakārtotie akti. Normatīvo aktu vertikālās struktūras ietvaros notiek tiesību normu pakāpeniska konkretizācija, hierarhija palīdz sakārtot

⁵⁸⁵ MK noteikumi Nr.291 „Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”. Pieņemti: 03.10.1995. Publicēti: „Latvijas Vēstnesis”, 10.10.1995. Nr.155 (438), *Nav spēkā*, 3.2.punkts.

⁵⁸⁶ Administratīvā rajona tiesa Liepājas tiesu nams. Spriedums. 30.01.2013. lietā Nr.A420377112, A42-00954-13/40.

⁵⁸⁷ Administratīvā rajona tiesa Liepājas tiesu nams. Spriedums. 30.01.2013. lietā Nr.A420377112, A42-00954-13/40, 12.punkts.

⁵⁸⁸ Vadlīnijas saistošo noteikumu izstrādei par mājdzīvnieku uzturēšanu, 2.punkts, aktualizētas 31.03.2023., pieejamas <https://www.varam.gov.lv/lv/vadlinijas-saistoso-noteikumu-izstradei-2021> [iegūts 21.05.2023].

tiesībjunrades un tiesībrealizācijas procesu⁵⁸⁹. Tikai kompleksa šo tiesību aktu pārzināšana veicinās kvalitatīvu tiesību aktu sistēmas veidošanu. Īpaši svarīgi tas ir šajā periodā, kad aktualizētas būtiskas novecojušo tiesību aktu nepilnības, un nepieciešams lemt par tiesiskā regulējuma reformu. Virzieni ir divi: aizstāt novecojušos tiesību aktus ar jauniem vai grozīt spēkā esošos tiesību aktus.

Normatīvo aktu sistēmā jāievēro subjekts, kuram normas adresētas. Šī promocijas darba izpētē nozīmīgākie ir tieši speciālie tiesību akti, kuriem katram ir savs specifisks subjekts:

- DzAL – persona, kas tur, izmanto dzīvnieku, kam pieder dzīvnieks, kas jebkādā veidā ietekmē dzīvnieku – normām jābūt skaidrām un saprotamām tieši šīm personām, sabalansējot normas-principus un normas-noteikumus;
- VetL – personas, kas iesaistītas dzīvnieku infekcijas slimību profilaksē un apkarošanā: veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēji, uzraugošās iestādes (PVD, pašvaldības). Dzīvnieka īpašnieks šajā likumā ir sekundārs subjekts. Tiesību akts var saturēt specifiskas normas, kuras ir saprotamas prioritārajiem subjektiem;
- DzACL – adresēts personām, kuras nodarbojas ar dzīvnieku vairošanu, audzēšanu, atsavināšanu, kurām jāpārzina un jāievēro ciltsdarba prasības. Tiesību akts vērsts uz divām jomām: dzīvnieku aizsardzības jomā uz vairojamo dzīvnieku veselību; patērētāju aizsardzības jomā uz jaunā dzīvnieka īpašnieka tiesību aizsardzību;
- Medību likums – speciālie subjekti: personas, kuras nodarbojas ar medībām, medību šķirņu suņu turēšanu, to apmācībām un izmantošanu medībās. Tiesību akts paredzēts noteiktas nodarbes reglamentēšanai, nosaka uzvedības noteikumus, kas primāri attiecināmas uz medniekiem vai personām, kas par tādiem vēlas kļūt.

Mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas tiesību aktiem jābūt skaidriem un saprotamiem gan to tiešajiem subjektiem (personām, kuru uzvedības noteikumus tie reglamentē), gan tiesību piemērotājiem vienvērtīgas piemērošanas prakses īstenošanai. Būtiski atzīmēt, ka, piemēram, KL un DzAL X nodaļā – noziedzīgi nodarījumi un pārkāpumi ir blanketa normas: dzīvnieku turēšanas noteikumu pārkāpumi; dzīvnieku labturības prasību pārkāpumi. Tādēļ jābūt precīzi reglamentētām normām, lai ir saprotami šie turēšanas noteikumi un labturības prasības ne tikai dzīvnieka īpašniekam, bet arī uzraugošajām un kontroles iestādēm (amatpersonām), lai veidotos vienvērtīga un efektīva piemērošanas prakse. Arī cietsirdīgas izturēšanās pret dzīvnieku saturs ir divpakāpju regulējumā – gan KL 230.pants, gan DzAL 59.pants paredz

⁵⁸⁹ Jelāgins, Juris (1999) "Normatīvo tiesību aktu hierarhija", zinātnisko rakstu krājums tiesību teorijā un vēsturē "Tiesību spogulis" Dr.iur. S.Osipovas zin.red., Rīga, BAT, 61.-62.lpp.

atbildību par cietsirdību pret dzīvnieku, bet cietsirdīgas izturēšanās pret dzīvnieku saturu (darbības un bezdarbību, kas kvalificējama kā cietsirdība) nosaka DzAL 4.panta pirmā daļa.

Šīs apakšnodaļas ietvaros autore apkopojusi noregulētās, daļēji noregulētās un nenoregulētās tiesiskās attiecības mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas jomā:

1. Tiesiskās attiecības mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanā, kurām pēc spēkā esošiem deleģējumiem ir izstrādāti tiesību akti vai tās regulē atsevišķas normas:

- labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai (DzAL);
- labturības prasības dzīvnieku patversmēs un dzīvnieku viesnīcās (DzAL; VetL);
- savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietu reģistrācija (DzAL);
- prasības klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanai (DzAL);
- dzīvnieku pārvadāšana (DzAL);
- trakumsērgas profilakse un apkarošana (VetL);
- mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācija (VetL);
- šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizācijas reģistrēšanas un atzīšanas kārtība, šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku ciltsgrāmatas kārtošanas, ciltsrakstu izsniegšanas un audzēšanas programmas apstiprināšanas kārtība (DzACL);
- administratīvo pārkāpumu procesā un kriminālprocesā izņemto dzīvnieku glabāšana (AAL, KPL);
- dzīvnieku kapsētu iekārtošanas, uzturēšanas, darbības izbeigšanas un likvidēšanas kārtību (VetL);
- pašvaldības nodeva par visu veidu dzīvnieku turēšanu (Likums “Par nodokļiem un nodevām”);
- valsts nodevas: par tāda suņa reģistrāciju, kurš apmācīts uzbrukt cilvēkam; par dzīvnieka pārvadātāja apliecības izsniegšanu; par atļaujas izsniegšanu transportlīdzeklim dzīvnieku pārvadāšanai; par savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietas reģistrāciju (DzAL).

2. Daļēji noregulētas šādas tiesiskās attiecības mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanā:

- labturības prasības veterinārmedicīniskās aprūpes iestādēs (DzAL) – dzīvnieku labturības prasības noteiktas astoņus gadus pēc tiesību akta spēkā esamības un tikai vienā MK noteikumu apakšpunktā⁵⁹⁰ ar atrunu tiesību akta projekta anotācijā, ka nodibinājuma

⁵⁹⁰ MK 10.09.2013.g. noteikumu Nr.768 “Prasības veterinārmedicīniskās prakses iestādēm un veterinārmedicīniskā pakalpojuma sniedzējiem, to reģistrācijas un reģistrācijas anulēšanas kārtība” 9.4.punkts, iekļauts ar MK noteikumi Nr.859 “Grozījumi Ministru kabineta 2013.gada 10.septembra noteikumos Nr.768 “Prasības veterinārmedicīniskās prakses iestādēm un veterinārmedicīniskā pakalpojuma sniedzējiem, to

"dzīvniekupolicija.lv" priekšlikumi par kompleksām labturības prasībām "nosūtīti Latvijas Veterinārārstu biedrībai izvērtēšanai un iekļaušanai labas veterinārmedicīniskās prakses vadlīnijās"⁵⁹¹;

- suņa atzīšana par bīstamu un prasības bīstama suņa turēšanai (DzAL; VetL) – kopš 2012.gada PVD sniedz ZM pamatojumus par esošās kārtības neefektivitāti ar lūgumu atcelt MK noteikumus par suņu atzīšanu par bīstamiem⁵⁹², nepiedāvājot alternatīvu uzraudzības un kontroles mehānismu pār suņiem, to īpašniekiem, ja ir noticis suņa uzbrukums cilvēkam vai dzīvniekam. 19.12.2019.g. DzALKP sēdē⁵⁹³ prezentēta Informācija par Zemkopības ministrijas veikto auditu "Suņa bīstamības atzīšanas process", 2021.g. ZM alternatīvajā likumprojektā "Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā" tika mēģināts izslēgt suņa bīstamības atzīšanu, tomēr tālākas virzības nav;

- rīcība ar konfiscētiem dzīvniekiem – Konceptuālais ziņojums "Par tiesiskā regulējuma problēmjautājumiem saistībā ar mantas piekritību valstij un valstij piekritīgo mantu"⁵⁹⁴ paredz izmaiņas rīcībai ar valstij piekritīgiem dzīvniekiem, kas sakārtojama līdz 01.10.2023.g.;

- mājas (istabas) dzīvnieku vairošanas, tirdzniecības prasības – valsts nodeva par atļaujas izsniegšanu komersantam tirdzniecībai ar mājas (istabas) dzīvniekiem⁵⁹⁵ (DzAL) nav spēkā ar 18.10.2012.g.⁵⁹⁶, cita kārtība nav radīta;

- īpašuma tiesības uz mājas (istabas) dzīvnieku, to nostiprināšana – faktiski iespējama īpašuma tiesību reģistrācija valsts reģistrā un/vai ieraksts ES Lolojumdzīvnieka pasē, bet juridiski neviens no šiem veidiem neregistrē īpašuma tiesības uz mājas (istabas) dzīvnieku, tās nosakāmas vispārējā kārtībā pēc CL un pēc fakta;

reģistrācijas un reģistrācijas anulēšanas kārtība". Pieņemti: 21.12.2021. Publicēts: LV, 23.12.2021., Nr.248, OP numurs: 2021/248.19.

⁵⁹¹ MK noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2013. gada 10. septembra noteikumos Nr. 768 „Prasības veterinārmedicīniskās prakses iestādēm un veterinārmedicīniskā pakalpojuma sniedzējiem, to reģistrācijas un reģistrācijas anulēšanas kārtība”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija), VI. Sabiedrības līdzdalība un komunikācijas aktivitātes, 3.p. (6.lpp.), 22.11.2021.g.

⁵⁹² MK noteikumi Nr.428 "Kārtība, kādā suni atzīst par bīstamu, un prasības bīstama suņa turēšanai". Pieņemti: 19.06.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.06.2012. Nr.102 (4705).

⁵⁹³ 19.12.2019.g. Dzīvnieku aizsardzības un labturības konsultatīvās padomes sēdes protokols Nr.5, darba kārtības jautājums Nr.1, ziņotājs: ZM Iekšējā audita nodaļas vadītāja vietnieks J.Šokele, pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/media/1908/download?attachment> [iegūts 21.05.2023.g.].

⁵⁹⁴ MK rīkojums Nr.239 "Par konceptuālo ziņojumu "Par tiesiskā regulējuma problēmjautājumiem saistībā ar mantas piekritību valstij un valstij piekritīgu mantu". Pieņemts: 08.05.2023. Publicēts "Latvijas Vēstnesis", 10.05.2023., Nr.88, OP numurs: 2023/88.13.

⁵⁹⁵ MK noteikumi Nr.411 "Noteikumi par valsts nodevas apmēru un samaksas kārtību par atļaujas izsniegšanu komersantam tirdzniecībai ar mājas (istabas) dzīvniekiem". Pieņemti: 05.05.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 07.05.2010. Nr.72, *Nav spēkā*.

⁵⁹⁶ DzAL 10.panta 19.punkts izslēgts ar Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemts: 08.03.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.03.2012. Nr.50 (4653).

(istabas) dzīvnieku pārprodukcijas novēršanai, mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecības kontrolei, kā arī ciltsdarba kvalitātes uzraudzībai un kontrolei, dzīvnieku labturības prasību ievērošanas uzraudzībai dzīvnieku vairošanas vietās. Šāda regulējuma neesamība būtiski ietekmē gan dzīvnieku labturību, gan patērētāju tiesību aizsardzību;

- nebrīvē turētu savvaļas sugu dzīvnieku labturības prasības, to ievērošanas uzraudzība un kontrole – tiesiskais regulējums nosaka tikai savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietu reģistrācijas kārtību, neparedzot pat šo vietu atbilstības izvērtēšanu konkrētu savvaļas sugu dzīvnieku turēšanai, ne arī turpmāku dzīvnieku turēšanas un labturības prasību kontroli šādās vietās. Neviennozīmīgs ir jautājums par kompetento iestādi: saskaņā ar spēkā esošām normām, visi nebrīvē turētie dzīvnieki ir PVD kompetencē, savukārt, pēc būtības savvaļas sugu dzīvnieki, to turēšanas prasības būtu attiecināmi uz VARAM padotībā esošām iestādēm, piemēram, DAP. Savvaļas sugu dzīvnieku turēšana nebrīvē ir nevēlama pēc būtības – šo dzīvnieku labturība faktiski nav nodrošināma cilvēka klātbūtnē. Ja objektīvu un pamatotu apsvērumu dēļ savvaļas sugas dzīvnieks tomēr tiek turēts nebrīvē, tam nodrošināmi maksimāli tuvi apstākļi, kādi būtu, dzīvojot savvaļā. Pamatojoties uz šī promocijas darba 4.3.nodaļā veikto izpēti, valstiski jāatrisina savvaļas sugu dzīvnieku turēšana – autores ieteikums, veidot Pozitīvo sarakstu;

- noteikumi par kārtību, kādā veicama apmācība dzīvnieku labturības jautājumos, apmācības programmu, kārtību, kādā izsniedzams un anulējams apliecinājums par veikto apmācību, kā arī apmācīto personu reģistrācijas kārtību (DzAL⁵⁹⁹) – aizvien biežāk sabiedrības redzeslokā nonāk būtiski labturības prasību pārkāpumi dzīvnieku turēšanas vietās, kas robežojas ar cietsirdību pret dzīvniekiem, kā viens no preventīviem pasākumiem ir personu apmācība pirms dzīvnieka ņemšanas. Ikvienam dzīvnieka īpašniekam ir jābūt zinošam par tā dzīvnieka sugas vajadzībām, ko tas plāno turēt savā īpašumā;

- medību suņu šķirnes – medības reglamentējošie tiesību akti paredz, ka medībās atļauts izmantot tikai šķirnes medību suņus⁶⁰⁰; savukārt, klaiņojošus suņus (visu pārējo šķirņu vai bezšķirnes suņus), kas atrodas medību platībās, atļauts nošaut, pielīdzinot to medībām – nevienā normatīvā aktā nav nosauktas medību suņu šķirnes. Šī promocijas darba 2.2.nodaļā autore kā piemēru norādījusi tiesas spriedumu par suņu šķirni, kas atzīta kā medību šķirne. Tā kā nav nekādu juridisku, ne arī praktisku šķēršļu šādu šķirņu

⁵⁹⁹ Deleģējums DzAL iekļauts 2012.gadā, bet MK noteikumi nav izstrādāti // Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemts: 08.03.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.03.2012. Nr.50 (4653).

⁶⁰⁰ MK noteikumi Nr.421 “Medību noteikumi”. Pieņemti: 22.07.2014. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 01.08.2014. Nr.150 (5210). Pēdējie grozījumi: 12.04.2022., 95.punkts.

sarakstu iekļaut medības reglamentējošos normatīvajos aktos, autore iesaka pēc mājas (istabas) dzīvnieku reģistrā pieejamiem datiem, kā arī konsultējoties ar mednieku nevalstiskajām organizācijām, izstrādāt Latvijas teritorijā medībās pielietojamo suņu šķirņu sarakstu;

- kārtība, kādā iesaistīt sabiedriskās dzīvnieku aizsardzības organizācijas – sabiedriskie dzīvnieku aizsardzības inspektori (sabiedriskā kontrole) – DzAL 9.panta otrā daļā paredzēts, ka sabiedriskās DzAO iesaistāmas likuma prasību uzraudzībā, bet praksē šī iesaiste vāji realizējama, jo nav noteikta kārtība, kā iesaistīt. Šobrīd sabiedriskā kontrole dzīvnieku aizsardzības un labturības prasību uzraudzībā tiek īstenota, pamatojoties uz vispārējo kārtību par brīvprātīgo darbu⁶⁰¹. Lai sabiedriskā kontrole kļūtu par būtisku atbalstu kompetentajām valsts un pašvaldību iestādēm, nepieciešams regulējums ārējā tiesību aktā ar precīzu pilnvarojumu, apmācību kārtību un saturu, sabiedrisko inspektoru tiesību, pienākumu un atbildības kopumu, kā arī šī statusa zaudēšanas kritērijiem;

- pārstāvības tiesība, ja pārkāpuma vai noziedzīga nodarījuma rezultātā dzīvnieku nepieciešams aizsargāt no tā īpašnieka (turētāja) vai ja cietis bezsaimnieka dzīvnieks – pēc analogijas ar nepilngadīgu personu, kurai KPL⁶⁰² paredzēta atsevišķa kārtība un par pārstāvi atzīst bērnu tiesību aizsardzības institūcijas vai tādas nevalstiskās organizācijas pārstāvi, kura veic bērnu tiesību aizsardzības funkciju, saskatāma līdzība pārstāvības mērķī (jāpārstāv kāds, kurš sevi nevar pārstāvēt) – šobrīd nav paredzēta DzAO pārstāvības tiesība, tomēr tā ir būtiska, jo šajās organizācijās darbojošās personas var sniegt būtisku konsultatīvu piemesumu procesa virzītājiem, kā arī savlaicīgi reaģēt uz pieņemto lēmumu tiesiskumu. Šobrīd DzAO nav atzīstamas par procesa dalībnieku, to iesaiste administratīvo pārkāpumu un kriminālprocesā ir ierobežotas, kā rezultātā pārkāpumos un noziedzīgos nodarījumos, kas vērsti pret dzīvnieku, tiek piemēroti sodi, par kuriem sabiedrība ir neapmierināta (pēdējo divu gadu laikā jau divas pilsoniskās iniciatīvas par sodu neatbilstību attiecībā pret nodarījuma smagumu, kad cietuši dzīvnieki).

Noslēgumā autore sistematizējusi tiesību aktu mērķus – kādas tiesiskās attiecības regulē mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas tiesību akti:

⁶⁰¹ Brīvprātīgais darbs ir organizēts un uz labas gribas pamata veikts fiziskās personas fizisks vai intelektuāls bezatlīdzības darbs sabiedrības labā – Brīvprātīgā darba likums. Pieņemts: 18.06.2015. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 127, 02.07.2015. OP numurs: 2015.127.1. Pēdējie grozījumi: 12.10.2017., 2.panta pirmā daļa.

⁶⁰² Kriminālprocesa likums. Pieņemts: 21.04.2005. Publicēts: LV, 74, 11.05.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 09.06.2005. Pēdējie grozījumi: 06.10.2022., 89.panta 2² daļa.

- dzīvnieka aizsardzība, kas var būt divējāda:
 - 1) dzīvnieks kā resurss (vērtība), to aizsargā tā vērtības dēļ;
 - 2) dzīvnieks kā vērtība pati par sevi, to aizsargā kā justspējīgu būtni;
- dzīvnieka īpašnieka/turētāja tiesību, pienākumu, atbildības regulējums;
- sabiedriskās kārtības, sabiedriskās drošības nodrošināšana (sabiedrības aizsardzība no mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas, no tās izrietošām sekām).

Tiesību aktu sistēma mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas tiesiskajās attiecībās veidojama, pamatojoties uz loģikas un juridiskās tehnikas pamatprincipiem (skaidras, precīzas legāļdefinīcijas; uzvedības noteikumi un atbildība; normu dublēšanas novēršana; prioritāro tiesisko attiecību jomu identificēšana un reglamentēšana). Ņemot vērā daudzveidīgo tiesisko attiecību kopumu (nodokļu normatīvie akti – pašvaldību nodevas; trakumsērgas apkarošana; medību normatīvie akti; dzīvnieku aizsardzības un labturības normatīvie akti; dzīvnieku turēšanas normatīvie akti; pārkāpumu un atbildības normatīvie akti; īpašuma tiesību normatīvie akti), sistēmiskas pieejas rezultātā jāpanāk normu pāreja no kvantitātes uz kvalitāti. Autores ieskatā mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskais regulējums Latvijā ir nesamērīgi plašs un sadrumstalots.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Veiktā pētījuma rezultātā pētījuma hipotēze ir apstiprinājusies: mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskajam regulējumam Latvijā trūkst stratēģiskas un sistēmiskas pieejas, kas negatīvi ietekmē šī tiesiskā regulējuma jaunrades un pilnveidošanas procesus. Autore secina, ka mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskais regulējums ir sadrumstalots, atsevišķas normas dublējas, jo nav ievērota sistēmiska pieeja tiesību normu pilnveidošanas procesā, vairākas ar mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu nozīmīgas jomas nav noregulētas 23 gadu laikā.

Pētījuma secinājumi un priekšlikumi ir apkopoti promocijas darba struktūras secībā:

Secinājums Nr.1

Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskajā regulējumā trūkst pamatjēdzienu skaidrības. DzAL definē dzīvnieku veidus pēc to izmantošanas nolūka, bet nedefinē galveno jēdzienu “dzīvnieks”. Attiecībā uz mājas (istabas) dzīvniekiem to jēdziens ir plašs un subjektīvs – turēšana cilvēka priekam, nekonkretizējot, kādu sugu dzīvnieki ir piemēroti turēšanai priekam. Latvijas tiesiskajā regulējumā netiek lietots domestikācijas jēdziens. DzAL ar 2010.g. grozījumiem papildināja dzīvnieku iedalījumu pēc faktiskā stāvokļa ar “nebrīvē audzētiem dzīvniekiem”, kas, autoresprāt, ir sašaurināts jēdziens un pilnībā neaptver paredzēto dzīvnieku grupu – t.i., “nebrīvē turētus dzīvniekus”. DzAL nav izskaidrots jēdziens “nebrīvē audzēti dzīvnieki”. Attiecībā uz mājas (istabas) dzīvnieku vairošanu Latvijas tiesiskajā regulējumā nav iekļauts jēdziens “vaislas mājas (istabas) dzīvnieks”, kas rada neskaidrību tālākam regulējuma par mājas (istabas) dzīvnieku vairošanu un audzēšanu.

Priekšlikums Nr.1

1.1. Papildināt DzAL 1.pantu ar šādiem terminiem:

“1.pants. Likumā ir lietoti šādi termini:

19) dzīvnieks – mugurkaulnieks, kas nav cilvēks, un bezmugurkaulnieks.

20) domesticētas sugas dzīvnieks – dzīvnieks, kura evolūciju cilvēks apzināti ietekmējis, lai apmierinātu savas vajadzības;

21) nebrīvē turēts dzīvnieks – domesticētas vai savvaļas sugas dzīvnieks, kas tiek turēts nebrīves apstākļos šajā likumā un citos normatīvajos aktos noteiktā kārtībā.”

1.2. Izteikt DzAL 1.panta 14.punktu šādā redakcijā:

“14) mājas (istabas) dzīvnieks – šī Likuma 2.pielikumā minēto sugu dzīvnieks, kuru cilvēks tur savam priekam”.

Papildināt DzAL ar 2.pielikumu (skatīt Priekšlikumu Nr.5.2.)

1.3. Vārdus “nebrīvē audzēts dzīvnieks” visā DzAL aizstāt ar vārdiem “nebrīvē turēts dzīvnieks” attiecīgajā locījumā.

1.4. Papildināt DzACL 1.panta pirmo daļu ar jaunu punktu:

“1.pants. Likumā lietotie termini

(1) Likumā ir lietoti šādi termini:

16) vaislas (mājas) istabas dzīvnieks – mājas (istabas) dzīvnieks, kuru paredzēts izmantot vai izmanto pēcnācēju gūšanai.”

Secinājums Nr.2

Efektīvai uzraugošo un kontrolējošo institūciju kompetences nodalīšanai mājas (istabas) tiesiskajā regulējumā trūkst precīzas terminoloģijas: mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi; mājas (istabas) dzīvnieku labturības prasības; mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzība. DzAL skaidro jēdzienu “labturība”, bet neskaidro jēdzienus “dzīvnieku aizsardzība” un “dzīvnieku turēšanas noteikumi”. Dzīvnieku turēšanas prasību neievērošana ietekmē sabiedrisko kārtību, ko uzrauga un kontrolē pašvaldība (pašvaldības administratīvā komisija, pašvaldības policija), atsevišķos gadījumos PVD (piemēram, suņa obligātās reģistrācijas noteikumu ievērošana). Dzīvnieku labturības prasību pārkāpumi ietekmē dzīvnieka labklājību, veselību un/vai dzīvību, ko uzrauga un kontrolē PVD (valsts veterinārie inspektori, kuriem ir atbilstoša kvalifikācija dzīvnieku labturības jomā), ārpus PVD darba laika administratīvā pārkāpuma procesu var uzsākt valsts un pašvaldības policija.

Priekšlikums Nr.2

2.1. Papildināt DzAL 1.pantu ar šādiem terminiem:

“1.pants. Likumā ir lietoti šādi termini:

22) dzīvnieku aizsardzība – tiesisku un praktisku pasākumu kopums, kas aizsargā dzīvnieku no cilvēka negatīvas ietekmes, kas var izpausties kā apzinātu vai bezjēdzīgu sāpju vai ciešanu radīšana dzīvniekam, tā nāves izraisīšana vai tīša vai ļaunprātīga nolaidība attieksmē pret dzīvnieku;

23) dzīvnieku turēšanas noteikumi – noteikumi, kas nosaka personas uzvedības noteikumus dzīvnieka turēšanā ar mērķi nodrošināt sabiedrisko kārtību.”

2.2. DzAL 60.pantu izteikt šādā redakcijā:

“60. pants. (1) Administratīvā pārkāpuma procesu par šā likuma 54.panta otrajā daļā, 58. pantā (ja ar pārkāpumu nodarīts kaitējums dzīvniekam) minētajiem pārkāpumiem līdz lietas izskatīšanai veic pašvaldības policija vai pašvaldības administratīvā inspekcija, bet administratīvā pārkāpuma lietu izskata pašvaldības administratīvā komisija vai apakškomisija.

(2) Administratīvā pārkāpuma procesu par šā likuma 58.pantā (ja ar pārkāpumu nodarīts kaitējums cilvēkam) un 59.pantā minētajiem pārkāpumiem veic Valsts policija.

(3) Administratīvā pārkāpuma procesu par šā likuma 53., 54.panta pirmajā daļā un 55.pantā, 56.panta pirmajā un trešajā daļā un 57.pantā minētajiem pārkāpumiem veic Pārtikas un veterinārais dienests.

(4) Administratīvā pārkāpuma procesu par šā likuma 56.panta pirmajā un otrajā daļā minētajiem pārkāpumiem veic Dabas aizsardzības pārvalde.

(5) Administratīvā pārkāpuma procesu par šā likuma 56. panta pirmajā daļā un 57.panta minētajiem pārkāpumiem līdz administratīvās lietas izskatīšanai veic Valsts policija vai pašvaldības policija, bet administratīvā pārkāpuma lietu izskata Pārtikas un veterinārais dienests vai Dabas aizsardzības pārvalde.”

2.3. MK noteikumu Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai” 2. un 2.¹ punktu izteikt šādā redakcijā:

“2.Šajos noteikumos noteiktās prasības uzrauga un kontrolē:

2.1. Pārtikas un veterinārais dienests attiecībā uz mājas (istabas) dzīvnieku labturības prasību ievērošanu;

2.2. pašvaldība attiecībā uz mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas prasību ievērošanu.

2.¹ Dienesta inspektoriem un pašvaldībām ir tiesības kontrolēt šajos noteikumos noteikto mājas (istabas) dzīvnieku labturības prasību un turēšanas noteikumu ievērošanu, ja ir aizdomas vai sūdzības par šo prasību pārkāpumiem.”

2.4. Pašvaldību likuma 45.panta otrās daļas 5.punktā vārdu “labturību” aizstāt ar vārdu “turēšanu”. Minētā norma izsakāma šādā redakcijā:

“45.pants. Saistošie noteikumi, par kuru pārkāpšanu var paredzēt administratīvo atbildību

(2) Dome ir tiesīga paredzēt administratīvos sodus par saistošo noteikumu pārkāpšanu, ja likumos nav noteikts citādi, šādos jautājumos:

5) par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu.”

Secinājums Nr.3

Dzīvnieka īpašnieka un dzīvnieka turētāja nodalīšana tiesiskajā regulējumā ir būtiska, īpaši, ja runa ir par mājas (istabas) dzīvniekiem, kas nevar būt uzskatāmi par bezīpašnieka dzīvniekiem CL izpratnē. Primāri ir mājas (istabas) dzīvnieku tiesisko regulējumu veidot pēc principa, ka ikvienam turētam dzīvniekam ir īpašnieks. Turētājs ir persona, kurai īpašnieks

dzīvnieku nodevis kaut kādu apsvērumu dēļ tikai uz noteiktu periodu. Kompleksi tiek atrisināts arī jautājums par tiesībām, pienākumiem un atbildību – jo pilna atbildība par dzīvnieku ir tikai dzīvnieka īpašniekam; turētājs atbildīgs tikai par noteikto periodu un faktiskajiem apstākļiem, kas iestājušies dzīvnieka turēšanas ietvaros.

Priekšlikums Nr.3

3.1. DzAL 1.panta 3.punktu izteikt šādā redakcijā:

“1.pants. Likumā ir lietoti šādi termini:

3) dzīvnieka turētājs — persona, kurai dzīvnieka īpašnieks uzticējis dzīvnieku vai kura valdījumā dzīvnieks nokļuvis citādā veidā, un kuras faktiskā rīcībā un aprūpē atrodas dzīvnieks;”

3.2. VetL:

1) 58. un 59.pantā izslēgt vārdus “vai turētājiem”;

2) papildināt ar jaunu – 59.¹ pantu šādā redakcijā:

“59.¹ pants. (1) Šā likuma 58. un 59.pantā minētās tiesības un pienākumi ir arī dzīvnieka turētājam, kuram īpašnieks uzticējis dzīvnieku vai personai, kuras faktiskā rīcībā un aprūpē atrodas dzīvnieks.

(2) Šā likuma 59.panta 14. un 17.punktā minētos pienākumus dzīvnieka turētājs var īstenot, ja dzīvnieka īpašnieks to ir pilnvarojis veikt šajos punktos minētās darbības ar dzīvnieku.”

3.3. MK noteikumos Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”:

1) 50.punktā izslēgt vārdus “vai turētājs”;

2) 52.punktā izslēgt vārdus “vai turētājam”;

3) 52.2.punktā izslēgt vārdus “vai turētāja”

4) 52.9.punktā izslēgt vārdus “vai turētājs”

5) 54.punktu izteikt šādā redakcijā:

“54. Mājas (istabas) dzīvnieku aizliegts:

54.1. izmantot vairošanai, ja mājas (istabas) dzīvnieks ir slims, tam ir iedzīmtas patoloģijas, kā arī fizioloģiski un ģenētiski nesaderīgus dzīvniekus;

54.2. izmantot vairošanai, ja tas apdraud šī dzīvnieka veselību;

54.3. izmitināt uz mājas balkona vai lodžijas;

54.4. turēt antisanitāros apstākļos;

54.5. apzīmēt ar līdzekļiem, kas kaitē tā veselībai;

54.6. turēt, radot antisanitārus apstākļus.”

6) Papildināt 52.punktu ar otro daļu šādā redakcijā:

“(2) Šī punkta pirmajā daļā minētie pienākumi ir arī dzīvnieka turētājam, kuram īpašnieks uzticējis dzīvnieku, izņemot šo noteikumu 52.2., 52.4., 52.5., 52.7. un 52.9.punktā minētos pienākumus.”

Secinājums Nr.4

Vairāk kā 20 gadu laikā, kopš spēkā ir DzAL, mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas jomā vēl joprojām nesakārtotas palikušas ļoti nozīmīgas tiesiskās attiecības, kurās iesaistīti šie dzīvnieki.

Priekšlikums Nr.4

Papildināt DzAL 10.pantu ar jauniem punktiem:

“10.pants. Ministru kabinets nosaka:

25) noteikumus par dzīvnieku labturības prasībām mājas (istabas) dzīvnieku audzētavā un mājas (istabas) dzīvnieku audzētavas reģistrācijas kārtību;

26) nebrīvē turētu savvaļas sugu dzīvnieku reģistrācijas kārtību, labturības prasības nebrīvē turētiem savvaļas sugas dzīvniekiem;

27) kārtību, kādā sabiedriskās dzīvnieku aizsardzības organizācijas tiek iesaistītas dzīvnieku aizsardzības un labturības prasību ievērošanas uzraudzībā.”

Secinājums Nr.5

Mājas (istabas) dzīvnieku izmantošanas nolūks ir “cilvēka priekam”. Atbilstoši DzAL preambulā deklarētiem ētiskiem principiem, šādā izmantošanas nolūkā būtu turami dzīvnieki, kuriem turēšana nebrīvē un atrašanās tiešā cilvēka tuvumā nerada diskomfortu un kuru fizioloģiskās un zoopsiholoģiskās vajadzības ir nodrošināmas nebrīves apstākļos. Spēkā esošie tiesību akti skaidri nenosaka, kādi dzīvnieki turami kā mājas (istabas) dzīvnieki. Lai novērstu nevajadzīgas dzīvnieku ciešanas cilvēka prieka vajadzību apmierināšanai, kā arī lai paaugstinātu sabiedrības apziņas līmeni un atbildību pret turētiem dzīvniekiem, autore piedāvā priekšlikumu, kas novērstu šo nepilnību.

Priekšlikums Nr.5

5.1. Papildināt DzAL ar 3.² pantu šādā redakcijā:

“3.² pants. Kā mājas (istabas) dzīvniekus atļauts iegādāties, turēt un atsavināt šādus dzīvniekus:

1) šā likuma 2.pielikumā minētos domesticētu sugu dzīvniekus;

- 2) šā likuma 2.pielikumā minētos savvaļas sugu dzīvniekus, ja saņemta Dabas aizsardzības pārvaldes atļauja konkrētas sugas dzīvnieka turēšanai reģistrētā savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietā.”

5.2. Papildināt DzAL ar 2.pielikumu*: Dzīvnieku sugas, ko atļauts turēt kā mājas (istabas) dzīvniekus, ja tiek nodrošināta to labturība.”

* 2.pielikumā iekļaujamā t.s. Pozitīvā saraksta sugas autore nav kompetenta nosaukt. Priekšlikums ir apspriežams darba grupās ar ekspertiem. Tā kā Beļģijas Pozitīvais saraksts ar 42 zīdītāju sugām ir pieejams, tas ir labs pamats sākt diskusijas: par zīdītāju sugām un praktiskās situācijas izpēti, kādi savvaļas sugu dzīvnieki tiek turēti Latvijas mājāsaimniecībās kā mājas (istabas) dzīvnieki, kā arī, kādi ir identificējamie riski, kuru sugu dzīvniekiem nepieciešama īpaša tiesiskā aizsardzība.

Secinājums Nr.6

Mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzības un labturības uzraudzībā nav ieviesta pilnvērtīga sabiedriskā kontrole – sabiedriskie dzīvnieku aizsardzības inspektori, kuriem dots ārējos tiesību aktos nostiprināts pilnvaru apjoms. Pēc analogijas ar vides sabiedriskajiem inspektoriem arī šajā sabiedriskajā kontrolē ieviešami divi līmeņi: 1) valsts pilnvaroti sabiedriskie dzīvnieku aizsardzības inspektori (sadarbība ar PVD, VP un pašvaldību policijām visā Latvijas teritorijā); 2) pašvaldību pilnvaroti sabiedriskie dzīvnieku aizsardzības inspektori (sadarbība ar pašvaldības policiju konkrētās pašvaldības administratīvajā teritorijā).

Priekšlikums Nr.6

Atbilstoši DzAL 10.pantā dotajam deleģējumam (priekšlikums Nr.4) izstrādāt MK noteikumus par kārtību, kādā sabiedriskās dzīvnieku aizsardzības organizācijas tiek iesaistītas dzīvnieku aizsardzības un labturības prasību ievērošanas uzraudzībā, kuros reglamentēta:

- 1) sabiedrisko dzīvnieku aizsardzības inspektoru apmācība un pilnvaru apjoms;
- 2) sabiedrisko dzīvnieku aizsardzības inspektoru tiesības, pienākumi un atbildība;
- 3) sabiedrisko dzīvnieku aizsardzības inspektoru sadarbības kārtība ar kompetentajām uzraugošajām institūcijām un amatpersonām;
- 4) sabiedrisko dzīvnieku aizsardzības inspektoru apliecības paraugs, tās izsniegšanas un anulēšanas kārtība;
- 5) sabiedrisko dzīvnieku aizsardzības inspektoru reģistrācijas kārtība.

Secinājums Nr.7

Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācija kā obligāta noteikta tikai suņiem. Kaķu un mājas (istabas) sesku apzīmēšana ar mikroshēmu un reģistrēšana LDC datubāzē ir brīvprātīga. Valstī

ir liels bezsaimnieka kaķu skaits. Ieviešot kaķu obligātu reģistrāciju, tiktu mazināts pamesto kaķu skaits.

Priekšlikums Nr.7

7.1. VetL 59.pantu papildināt ar jaunu punktu šādā redakcijā:

“59.pants. Dzīvnieku īpašniekiem ir pienākums:

19) nodrošināt, lai kaķis, līdz tas sasniedzis 10 nedēļu vecumu, ir apzīmēts ar mikroshēmu un reģistrēts Lauksaimniecības datu centra mājas (istabas) dzīvnieku reģistra datubāzē.”

7.2. MK noteikumu Nr.359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība” 3.1. un 3.2.punktus izteikt šādā redakcijā:

“3. Datubāze ir vienotās valsts informācijas sistēmas "Lauksaimniecības datu centra informācijas sistēma" sastāvdaļa. Datubāzē:

3.1. reģistrē suni un kaķi, kas apzīmēts ar mikroshēmu;

3.2. var reģistrēt mājas (istabas) sesku, kas apzīmēts ar mikroshēmu.”

Secinājums Nr.8

Šobrīd spēkā esošajā mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskajā regulējumā nav tieši un nepārprotami norādīts, kā nostiprināmas īpašuma tiesības uz dzīvnieku. Arī spēkā esošais regulējums, kad dzīvnieka īpašniekam un turētājam ir vienāds tiesību un pienākumu apjoms, neveicina īpašuma tiesību uz dzīvnieku atzīšanu un nostiprināšanu. Problēmas tas rada normu piemērošanas praksē, kad jāsauc pie atbildības dzīvnieka īpašnieks, bet persona var apgalvot, ka dzīvnieks nemaz tai nepieder. Piespiedu kārtā īpašuma tiesības personai piedēvēt nevar. Īpašuma tiesību uz mājas (istabas) dzīvnieku nostiprinājums var būt LDC datubāzē, kad persona reģistrē sevi kā mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieku vai ES Lolojumdzīvnieka pasē, kad persona norāda sevi kā mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieku. Abos gadījumos persona atzīst sevi par dzīvnieka īpašnieku.

Priekšlikums Nr.8

DzAL 6.pantu papildināt ar otro daļu šādā redakcijā:

“(2) Par dzīvnieka īpašnieku atzīstama persona, kas reģistrēta kā īpašnieks normatīvajos aktos par dzīvnieka reģistrēšanu noteiktajā kārtībā, vai arī norādīta par dzīvnieka īpašnieku dzīvnieka identitāti apliecinošā dokumentā.”

Secinājums Nr.9

Eiropas valstu civiltiesību aktos dzīvnieks tiek izdalīts no lietu statusa. Šādas diskusijas aizsāktas arī Latvijā, atzīstot, ka dzīvnieka aizsardzības problēmas lielā mērā balstītas uz personu izpratni, ka dzīvnieks ir lieta un ka dzīvnieka īpašniekam ir absolūta vara pār dzīvnieku.

Priekšlikums Nr.9

Civillikuma 841.pantu papildināt ar otro daļu šādā redakcijā:

“841. (1) Lietas ir ķermeniskas vai bezķermeniskas. Bezķermeniskas lietas ir dažādas personiskas, lietu un saistību tiesības, ciktāl tās ir mantas sastāvdaļas.

(2) Dzīvnieks nav lieta. Dzīvnieks ir aizsargājams ar speciāliem likumiem. Ievērojot likumus, kas tos aizsargā, uz dzīvniekiem attiecas īpašuma tiesības.”

Secinājums Nr.10

Praksē nereti dzīvnieks tiek atstāts ārpus mantojuma kopības, kā rezultātā pēc dzīvnieka īpašnieka nāves dzīvnieks nonāk dzīvnieku patversmē vai tiek patvaļīgi izlaists no mantojuma atstājēja mājokļa un kļūst par klaiņojošu dzīvnieku. Civillikuma Mantojuma tiesību daļa nesatur atsevišķu norādi uz dzīvnieku kā mantojuma kopības sastāvdaļu, kā arī pienākumu rūpēties par mantojuma atstājēja dzīvnieku kā uzlikumu. Šādas normas papildus nodrošinātu mājas (istabas) dzīvnieka aizsardzību pēc tā īpašnieka nāves.

Priekšlikums Nr.10

10.1. Civillikuma 382.panta pirmo teikumu izteikt šādā redakcijā:

“382. Mantojums ir kopība, kurā ietilpst visa kustamā un nekustamā manta, kā arī dzīvnieks, citiem atdodamās tiesības un saistības, kas mirušam vai par mirušu izsludinātam piederējušas viņa patiesās vai tiesiski pieņemamās nāves laikā.”

10.2. Civillikuma 600.pantu papildināt ar otro daļu šādā redakcijā:

“600. (1) Pēdējās gribas rīkojumus var aprobežot nevien ar nosacījumiem un termiņiem, bet arī citādi, un proti, ar uzlikumiem, lietošanas ierobežojumiem, kā arī uzliekot pienākumu atdot to, kas saņemts, citai personai, vai tā vietā izdarīt kādu darbību.

(2) Ja mantojuma kopībā ietilpst dzīvnieks un ja mantojuma atstājējs nav atstājis atsevišķu pēdējās gribas rīkojumu par dzīvnieka aprūpi, dzīvnieka aprūpe uzskatāma kā uzlikums mantiniekam.

Secinājums Nr.11

Tiesību aktos nav nodalīti klaiņojošu un bezsaimnieka dzīvnieku jēdzieni, kaut arī šīm dzīvnieku grupām paredzēta atšķirīga kārtība to populācijas kontrolei: klaiņojošie dzīvnieki ir izķerami un nogādājami dzīvnieku patversmē; bezsaimnieka dzīvnieki – sterilizējami un

nogādājami atpakaļ to mītnes vietā. Tā kā bezsaimnieka dzīvnieki faktiski ir tikai viena suga – kaķi, tiesiskajā regulējumā lietojams nepārprotami skaidrs jēdziens: bezsaimnieka sterilizēts kaķis. Būtiski ir terminoloģiju lietot tādējādi, lai nerastos pārpratumi, kurš sterilizēts kaķis ir īpašnieka dzīvnieks, kurš tiek turēts ārā apstākļos, un kurš sterilizēts kaķis ir bezsaimnieka dzīvnieks. MK noteikumi Nr.678 “Klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanas kārtība” gan pēc nosaukuma, gan pēc noteikumu mērķa attiecināmi uz klaiņojošiem dzīvniekiem. Tai pat laikā šie MK noteikumi satur normas par bezsaimnieka kaķiem (20. un 21.punkts). Lai nodalītu rīcību ar klaiņojošiem dzīvniekiem un rīcību ar bezsaimnieka kaķiem, izstrādājami jauni MK noteikumi.

Priekšlikums Nr.11

11.1. DzAL 8.panta pirmo daļu izteikt šādā redakcijā:

“8.pants. (1) Bez pajumtes un īpašnieka aprūpes vai uzraudzības palicis mājas (istabas) dzīvnieks uzskatāms par klaiņojošu dzīvnieku vai bezsaimnieka dzīvnieku. Par bezsaimnieka dzīvnieku uzskatāms sterilizēts kaķis, kas uzturas pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā un kam nav īpašnieka. Par klaiņojošu vai bezsaimnieka dzīvnieku nav uzskatāms sterilizēts īpašnieka kaķis, kas uzturas pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā.”

11.2. DzAL 10.panta 20.punktu izteikt šādā redakcijā:

“10.pants. Ministru kabinets nosaka:

20) kārtību klaiņojošo un bezsaimnieka dzīvnieku izķeršanai un turpmākai rīcībai ar tiem, dzīvnieku ķērāja pienākumus, apmācības programmu, apmācības un reģistrācijas kārtību, samaksu par dzīvnieku ķērāja apmācību un apliecības izgatavošanu un izsniegšanu, kā arī dzīvnieku ķērāja apliecību izsniegšanas un anulēšanas kārtību;”

11.3. Izstrādāt jaunus MK noteikumus “Kārtība klaiņojošo un bezsaimnieka dzīvnieku izķeršanai un turpmākai rīcībai ar tiem”, ar kuriem aizstāt MK noteikumus Nr.678 “Klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanas prasības”.

Secinājums Nr.12

Medību likuma 3.panta otrās daļas 3.punkts ir pretrunā Eiropas konvencijas 12.pantā noteiktajam, ka klaiņojošu dzīvnieku skaita samazināšanai valsts veic atbilstošus “juridiskus un/vai administratīvus pasākumus”, nevis klaiņojošu dzīvnieku nošaušanu. Tā kā vienīgais iemesls, kādēļ mājas (istabas) dzīvniekiem nav jāatrodas medību platībā, ir to tiešs apdraudējums savvaļas dzīvniekiem, tad medību tiesību reglamentējošos aktos atļauja nošaut

sunī vai kaķī medību platībā pieļaujama tikai gadījumā, kad šāds tiešs apdraudējums savvaļas dzīvniekam notiek.

Priekšlikums Nr.12

12.1. Medību likuma 3.panta otrās daļas 3.punktu izteikt šādā redakcijā:

“3.pants. (2) Medībām pielīdzināma:

3) klaiņojošu mājas (istabas) dzīvnieku nonāvēšana medību platībās, izmantojot medību šaujamo ierocius medību noteikumos noteiktajā kārtībā.

12.2. MK noteikumu Nr.421 Medību noteikumi 5.punktu izteikt šādā redakcijā:

“5. Klaiņojošu mājas (istabas) dzīvnieku nonāvēšana medību platībās, izmantojot medību šaujamo ierocius atļauta visu gadu un pieļaujama, ja klaiņojošs mājas (istabas) dzīvnieks tieši apdraud vai uzbrūk savvaļas dzīvniekam.”

Secinājums Nr.13

Tiesiskajā regulējumā nav atrunāta kārtība, kā ierobežot turamo mājas (istabas) dzīvnieku skaitu. Liela skaita mājas (istabas) dzīvnieku turēšana ir riska faktors dzīvnieku labturības prasību pārkāpumiem. Pirms DzAL spēkā stāšanās pašvaldībām bija tiesības ierobežot turēto dzīvnieku skaitu mājāsaimniecībā, piemēram, ja persona nespēj nodrošināt dzīvnieku turēšanas un labturības apstākļus lielam skaitam dzīvnieku, kā arī ja ir objektīvi apsvērumi, kad personas individuālo īpatnību dēļ (t.s., “dzīvnieku vācēji”) pilnībā aizliegt dzīvnieku turēšanu nav nepieciešams, bet ierobežot turamo dzīvnieku skaitu nepieciešams obligāti.

Priekšlikums Nr.13

DzAL 8.pantu papildināt ar jaunu – 3¹ daļu šādā redakcijā:

“(3¹) Saskaņā ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem vietējā pašvaldība var ierobežot vienā mājāsaimniecībā turamo mājas (istabas) dzīvnieku skaitu, ja dzīvnieku turēšanā noteiktajā mājāsaimniecībā netiek nodrošinātas labturības prasības, par konkrēto mājāsaimniecību saņemtas sūdzības par dzīvnieku turēšanas vai labturības pārkāpumiem vai dzīvnieku turēšana konkrētā mājāsaimniecībā ir pretrunā sabiedriskās kārtības normām.”

Secinājums Nr.14

Tā saukto “bīstamo suņu” problēmas risinājumi ir: 1) aizliegto šķirņu saraksts (kas pasaulē atzīts kā neefektīvs kontroles mehānisms); 2) suņu turēšanas atbildības pastiprināšana (obligātās apmācības suņu īpašniekiem; suņa atzišanas par bīstamu kārtības saglabāšana gadījumos, kad suns uzbrucis cilvēkam vai dzīvniekam; pašvaldības nodevas par suņu turēšanu

paaugstināšana par sabiedrībai potenciāli bīstamu suņu turēšanu; par bīstamu atzīta suņa speciāla apmācība, īpaša turēšanas kārtība, lai novērstu atkārtotu uzbrukumu).

Priekšlikums Nr.14

MK noteikumos Nr.428 “Kārtība, kādā suni atzīst par bīstamu, un prasības bīstama suņa turēšanai”:

14.1. 20.1.punktu papildināt ar obligātu nosacījumu suņa apmācībai. Šī punkta redakcija izsakāma šādi:

“20. Dienests var noteikt šādu turpmāko rīcību ar bīstamo suni:

20.1. suņa sterilizāciju un suņa obligātu apmācību šajos noteikumos III¹ nodaļā noteiktajā kārtībā.”

14.2. iekļaut jaunu – III¹ nodaļu. Bīstama suņa apmācība*.

* Šajā nodaļā iekļaujami noteikumi par speciālu apmācības programmu suņiem, kuri atzīti par bīstamiem, un šādu suņu īpašniekiem. Autore piedāvā bīstamo suņu apmācību veikšanu deleģēt valsts pārvaldes iestādēm, kuras nodarbojas ar dienesta suņu apmācību (VP koledžas Kinoloģijas nodaļa; Valsts robežsardzes koledžas Kinoloģijas centrs), tādējādi novēršot nekontrolējamu un nekvalitatīvu pakalpojumu no komerciālajiem suņu treneriem. Nodaļā iekļaujamās normas ir izstrādājamās speciālā darba grupā, piesaistot valsts pārvaldes kinoloģijas ekspertus. Autore nav kompetenta šajā priekšlikumā iekļaut šīs nodaļas pilnu saturu.

Secinājums Nr.15

Spēkā esošie tiesību akti neparedz DzAO pārstāvības tiesību cietušam dzīvniekam, ja pārkāpuma vai noziedzīga nodarījuma rezultātā dzīvnieku nepieciešams aizsargāt no tā īpašnieka (turētāja) vai ja cietis bezsaimnieka dzīvnieks. KPL paredz, ka pārstāvību nepilngadīgām personām var īstenot bērnu tiesību aizsardzības institūcijas vai tādas nevalstiskas organizācijas pārstāvis, kura veic bērnu tiesību aizsardzības funkciju. Autore saskata analogiju, ka līdzīgi pārstāvību var noregulēt cietušam dzīvniekam un administratīvā pārkāpuma procesā un kriminālprocesā dzīvnieka intereses var pārstāvēt dzīvnieku aizsardzības organizācija.

Priekšlikums Nr.15

15.1. AAL:

15.1.1. 54.pantu papildināt ar jaunu – 2.¹ daļu, to izsakot šādā redakcijā:

“54.pants. Pārstāvis

(2.¹) Ja administratīvā pārkāpuma rezultātā cietis dzīvnieks un tā pārstāvību nevar īstenot dzīvnieka īpašnieks, par pārstāvi atzīst dzīvnieku aizsardzības organizācijas, kura uzņemas pārstāvību, pārstāvi.”

15.1.2. 166.panta pirmajā daļā papildināt ar dzīvnieku aizsardzības organizācijas tiesībām pārsūdzēt administratīvā pārkāpuma lietā pieņemto lēmumu, izsakot šādā redakcijā:

“166.pants. Tiesības pārsūdzēt administratīvā pārkāpuma lietā pieņemto lēmumu

(1) Administratīvā pārkāpuma lietā pieņemto lēmumu var pārsūdzēt augstākai amatpersonai persona, kurai piemērots administratīvais sods, dzīvnieku aizsardzības organizācija, kas atzīta par pārstāvi administratīvā pārkāpuma lietā, kā arī cietušais, bet daļā par rīcību ar mantu — arī aizskartais mantas īpašnieks.

15.2. KPL:

15.2.1. 369.panta otro daļu papildināt ar jaunu punktu:

“369.pants. Kriminālprocesa uzsākšanas iemesli

(2) Šā panta pirmajā daļā minētās ziņas var iesniegt:

7) dzīvnieku aizsardzības organizācijas – kā iesniegumu par dzīvnieka interešu aizskārumu, kuru cēlonis varētu būt noziedzīgs nodarījums;”

15.2.2. 373.panta piekto daļu papildināt ar atsauci uz KPL 369.panta otrās daļas 7.punktu, izsakot šādā redakcijā:

“373.pants. Atteikšanās uzsākt procesu

(5) Lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu šā likuma 369.panta otrās daļas 1., 2., 4. un 7.punktā minētās personas 10 dienu laikā pēc paziņojuma saņemšanas var pārsūdzēt prokuroram, ja lēmumu pieņēmis izmeklētājs, vai amatā augstākam prokuroram, ja lēmumu pieņēmis prokurors.”

Secinājums Nr.16

Mājas (istabas) dzīvnieku audzēšanas tiesiskajā regulējumā nav noteikts būtisks regulējuma priekšmets: tiešie mājas (istabas) dzīvnieku audzētāji, mājas (istabas) dzīvnieku audzētavas, to reģistrācijas un uzraudzības kārtība, mājas (istabas) dzīvnieku labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku audzētavās.

Priekšlikums Nr.16

Atbilstoši DzAL 10.pantā dotajam deleģējumam (priekšlikums Nr.4) izstrādāt MK noteikumus par dzīvnieku labturības prasībām mājas (istabas) dzīvnieku audzētavās un mājas (istabas) dzīvnieku audzētavas reģistrācijas kārtību, kuros reglamentēta:

- 1) mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju un mājas (istabas) dzīvnieku audzētavu reģistrācijas kārtība;
- 2) valsts nodeva par mājas (istabas) dzīvnieka audzētāja vai mājas (istabas) dzīvnieku audzētavas reģistrēšanu;
- 3) labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku audzētavās;
- 4) mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju apmācību programmu un kārtību;
- 5) dzīvnieku atsavināšanas prasības u.c.

Secinājums Nr.17

Attiecībā uz divām mājas (istabas) dzīvnieku sugām – suņi un kaži (kuru turēšanas pārkāpumu dēļ pašvaldībām ir pienākumi un izdevumi klaiņojošo un bezsaimnieka dzīvnieku populācijas kontroles jomā) – nav noteikta pienākuma obligātai apmācībai par dzīvnieku turēšanas un labturības prasībām to potenciālajiem īpašniekiem pirms dzīvnieka iegādes. Attiecībā uz suņiem kā potenciāli sabiedriski bīstamiem dzīvniekiem nav reglamentētas apmācības ne dzīvnieka īpašniekam, ne sunim – obligātais vispārējais kurss suņa paklausībai, bet attiecībā uz suņiem, kas atzīti par bīstamiem – speciālais kurss suņa uzvedības regulēšanai, lai novērstu atkārtotus uzbrukumus cilvēkiem vai dzīvniekiem.

Priekšlikums Nr.17

17.1. DzAL papildināt ar jaunu – 18.² pantu šādā redakcijā:

“18.² pants. (1) Pirms mājas (istabas) dzīvnieka – suņa vai kaža – iegādes persona saņēmusi apliecinājumu par apmācībām atbilstoši kārtībai, kādā veicama apmācība dzīvnieku labturības jautājumos.

(2) Pirms savvaļas sugas mājas (istabas) dzīvnieka iegādes persona saņēmusi apliecinājumu par konkrētās sugas dzīvnieka labturības prasību apguvi.”

17.2. DzAL Pārejas noteikumus papildināt ar jaunu punktu:

“23. Šā likuma 18.² pants stājas spēkā 2025.gada 1.janvārī.”

17.3. MK noteikumu Nr.266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai” VII.nodaļu. Prasības suņa apmācībai. papildināt ar jaunu punktu šādā redakcijā:

“48.¹ Suņa īpašniekam kopā ar suni gada laikā kopš suņa iegādes brīža ir pienākums apmeklēt suņu vispārējās paklausības kursu un saņemt apliecinājumu par šī kursa sekmīgu pabeigšanu.”

Secinājums Nr.18

Medības reglamentējošie tiesību akti paredz, ka medībās izmantojami tikai šķirnes medību suņi, nosakāma kārtība šķirnes medību suņu apmācībai un izmantošanai medībās, bet neviens ārējs tiesību akts nenosauc, kuru šķirņu suņi Latvijā atzīstami kā šķirnes medību suņi.

Priekšlikums Nr.18

18.1. MK noteikumu Nr.421 Medību noteikumi 95.punktu izteikt šādā redakcijā:

“95. Medībās atļauts izmantot tikai šo noteikumu 5.pielikumā nosaukto šķirnes medību suņus, kas ir vakcinēti un apzīmēti saskaņā ar normatīvajiem aktiem par suņu reģistrācijas un turēšanas kārtību.”

18.2. MK noteikumus Nr.421 Medību noteikumi papildināt ar jaunu – 5.pielikumu, kurā iekļauts Latvijā atzīto medību suņu šķirņu saraksts.*

* Medībās izmantojamo šķirņu saraksts iegūstams no mednieku kinoloģiskām organizācijām. Autorei zināmās ir: Latvijas Mednieku kinoloģiskā apvienība un Latvijas Mintauta Kalniņa mednieku kinoloģiskā asociācija.

Secinājums Nr.19

DzAL preambulā noteikti augsti ētiski principi. To ieviešana sabiedriskajā apziņā nav iedomājama bez atbilstošas izglītošanas par dzīvnieku aizsardzības un labturības pamatprincipiem. Vides aizsardzības likums paredz vides izglītību, kas iekļaujama visās izglītības pakāpēs. DzAL šobrīd nereglamentē izglītošanas būtisko nozīmi dzīvnieku aizsardzības un labturības prasību ievērošanai. Augstskolās tiesību zinātņu studentiem atsevišķs kurss: “Dzīvnieku tiesiskā aizsardzība” būtiski paaugstinātu gan tiesiskā regulējuma kvalitāti, gan uzlabotu normu piemērošanas praksi. Būtiska problēma Latvijā ir vājas juridiskas zināšanas par dzīvnieku aizsardzības un labturības tiesiskā regulējuma sistēmu un pamatprincipiem, kā rezultātā netiek piemērotas esošās tiesību normas un nav jēgas pastāvīgiem tiesību normu uzlabojumiem.

Priekšlikums Nr.19

DzAL 2.pantu papildināt ar otro daļu šādā redakcijā:

“2.pants. (1) Šis likums nosaka personas tiesības un pienākumus dzīvnieku aizsardzības un labturības jomā.

(2) Dzīvnieku aizsardzības un labturības jautājumi iekļaujami mācību priekšmetu vai kursu obligātajā mācību saturā atbilstoši mācību priekšmeta specifikai, saskaņojot un nodrošinot pēctecību visās izglītības pakāpēs. Izglītības ietvaros tiek nodrošināts, ka izglītojamie iegūst zināšanas un izpratni par dzīvniekiem, to aizsardzības, labturības un turēšanas noteikumiem, kā arī tiek attīstīta atbildīga attieksme pret dzīvniekiem.”

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

LITERATŪRA

1. Ādminis, Sandris (30.06.2021) "Adoptējamu dzīvnieku eitanāzija nav "labā nāve"" // <https://satori.lv/article/adoptejamu-dzivnieku-eitanazija-nav-laba-nave>.
2. Ādminis, Sandris (2023) "Dzīvnieku tiesības: pelēkā zona starp lietas un personas statusu". *Jurista Vārds*, 21.03.2023., Nr. 12 (1278), 12.-17.lpp.
3. Agafoničevs, Vladimirs (2006) "Dzīvniekterapija. Mūsu zāles – ūsas, ķepas un aste", Rīga, Tapals, 245 lpp.
4. *Animal rights: current debates and new directions*. (2004) Edited by Cass R. Sunstein and Martha C. Nussbaum. Oxford: Oxford University Press, 352 Pages.
5. Antuāns de Sent-Ekziperī (2006, 2015, 2017) "Mazais princis", Apgāds Zvaigzne ABC, Rīga, ISBN 978-9984-37-452-9, 93 lpp.
6. Apsīte, Anete (2023) "Dzīvnieka tiesiskais statuss: vēsturiskie un salīdzināmo tiesību aspekti". *Jurista Vārds*, 21.03.2023., Nr. 12 (1278), 23.-27.lpp.
7. Auffret van der Kemp Thierry (2019) "To which animals does animal welfare apply in law and why?" In: Hild S. & Schweitzer L. (Eds), *Animal Welfare: From Science to Law*, pp.47-56.
8. Bāra, Inese (2006) „Īpašuma priekšmets – dzīvnieks, ar to saistītās problēmas”, BAT 7.Starpptautiskā zinātniskā konference, publicēts Rakstu krājumā „Īpašums, tā apgrūtinājumi: problēmas, risinājumi, iespējas”, Rīga, 86.-94.lpp.
9. Bāra, Inese (19.05.2009) "Dzīvnieku turēšanas noteikumu pārkāpums Krimināllikuma izpratnē. Komentārs par Senāta Krimināllietu departamenta lēmumu lietā Nr. SKK-377/08" // "Jurista Vārds", Nr.20 (573), 22.-26.lpp.
10. Bāra, Inese (2023) "Dzīvnieka statusa ietekme uz tiesisko regulējumu". *Jurista Vārds*, 21.03.2023., Nr. 12 (1278), 17.-22.lpp.
11. Bāra, Inese (19.04.2023) "Kaķis – tiesiskā regulējuma izaicinājumi šī dzīvnieka tiesiskā statusa noteikšanā", referāts, BAT XXIV starptautiski zinātniskā konference "Pārmaiņas – ilgtspējīgas sabiedrības pamats", 13 lpp.
12. Bāra, Inese; Liepa, Andis (23.02.2023) "Dzīvnieku domestikācija un de-domestikācija mūsdienu realitātē", ziņojums LU 81.starptautiskā zinātniskā konferencē Sekcija "Daba: starpdisciplinārā perspektīva".
13. Bāra I., Krodere I. "Vai grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā mainīs dzīvnieku aizsardzības likteni". *Jurista Vārds*, 07.11.2023., Nr. 45 (1311), 5.-8.lpp.
14. Bentham, Jeremy (1781) "An Introduction to the Principles of Morals and Legislation", Batoche Books, Kitchener, 2000, 248 p.
15. Bierande, Rūta (20.01.2010) "Vai konvencija mainīs sabiedrības attieksmi?", LV portāls // <https://lvportals.lv/skaidrojumi/203864-vai-konvencija-mainis-sabiedribas-attieksmi-2010> [iegūts: 23.09.2019.].
16. Bolen, Patricia A. (2005) "Lost and Found: Humane Societies' Rights and Obligations Regarding Companion Animal Ownership", Michigan State University College of Law, 2005, Primary Citation: Animal Legal & Historical Center // <https://www.animallaw.info/article/lost-and-found-humane-societies-rights-and-obligations-regarding-companion-animal-ownership#s1>.
17. Boone JD. Better trap-neuter-return for free-roaming cats: Using models and monitoring to improve population management. *J Feline Med Surg*. 2015 Sep;17(9):800-7. doi: 10.1177/1098612X15594995. PMID: 26323805.
18. Boļšakovs, Ilja Marija (06.10.2020) "Mazais brālis Francisks" // <https://satori.lv/article/mazais-bralis-francisks>.

19. Brels, Sabine (2019.) "Animal Law: Towards a Global Definition?". *Global Journal of Animal Law*, [S.l.], v. 7, aug. ISSN 2341-8168 // iegūts 23.09.2019. no: <https://ojs.abo.fi/ojs/index.php/gjal/article/view/1669>.
20. Brophy, Brigid (1965) "The Rights of Animals", *Animal Defence & Anti-Vivisection Society*, 7 p.
21. Cohen, Carl (October 1986) "The Case for the Use of Animals in Biomedical Research", *New England Journal of Medicine*, vol.315, issue 14, pp.865-870.
22. Contina, Andrea, et al. (2021) "Domesticating the Exotic? An Online Survey of Attitudes towards the International Wildlife Pet Trade." *Conservation & Society*, vol. 19, no. 3, pp. 184–89. *JSTOR*, <https://www.jstor.org/stable/27081499>.
23. Corcoran, Simon (2013) "The Gregorianus and Hermogenianus assembled and shattered" // <https://journals.openedition.org/mefra/1772>.
24. Čilvere, Kristīne (Chilver Christine) "Dzīvnieki un Cilvēks" ("Animals and Man"), Rīga, Mācību apgāds NT, 1999, 95 lpp.
25. Daija, Gunārs (1967) "Par cilvēka un dzīvnieku attiecībām", 51.-53.lpp.
26. Danovskis, E. (2015) Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme un piemērošanas problēmas Latvijā Rīga : Latvijas Vēstnesis, 288 lpp.
27. Ezera, Regīna (1975) "Cilvēkam vajag suni", Apgāds Zvaigzne ABC, Rīga, 92 lpp.
28. Favre, David (2010) "Living property: a new status for animals within the legal system", *Marquette Law Review*, Volume 93, Issue 3, Article 3, 1021.-1070.p.
29. Favre, David S. (2011) *Animal law: welfare, interests, and rights*. New York: Wolters Kluwer Law and Business, 487 pages.
30. Fennela, Džena (2000) "Saruna suņu valodā. Kā saprasties ar savu labāko draugu", Rīga, Apgāds Zvaigzne ABC, 224 lpp.
31. Foley P, Foley JE, Levy JK, Paik T. Analysis of the impact of trap-neuter-return programs on populations of feral cats. *J Am Vet Med Assoc*. 2005 Dec 1;227(11):1775-81. doi: 10.2460/javma.2005.227.1775. PMID: 16342526.
32. Francione, Gary L. (2000) "Introduction to Animal Rights: Your Child or the Dog?", Philadelphia, Temple University Press.
33. Francione, Gary L. (2004) "Animals—Property or Persons?", *Rutgers Law School (Newark) Faculty Papers*, 45 p. // iegūts 03.02.2019 no: <https://core.ac.uk/download/pdf/76622908.pdf>.
34. Francione, Gary L. (2007) "Reflections on "Animals, Property, and the Law" and "Rain without Thunder.""
Law and Contemporary Problems, 70 (1), 9–57. p. <http://www.jstor.org/stable/27592164>.
35. Grendina, Templa; Džonsone Ketrina (2008) "Kā saprast dzīvniekus" Autisma noslēpumu izmantošana dzīvnieku uzvedības atšifrēšanā, Apgāds Zvaigzne ABC, 407 lpp.
36. Grūtups, Andris, Kalniņš, Erlens (2002) "Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums", 2.pap.izdevums, Tiesu nama aģentūra, Rīga, ISBN-9984-671-30-5, 353 lpp.
37. Handy, Morgan Chandler (2018). The "De-Chattelization" of Companion Animals through Family Law Legislation: How Alaska's H.R. 147 Has Dismantled the Traditional Property Law View of Pets. *Family Law Quarterly*, 52(1), 169–182. <https://www.jstor.org/stable/27007800>.
38. Hauser, Marc D. (2006) "Moral minds: How nature designed our universal sense of right and wrong". Ecco/HarperCollins Publishers, 528 p.
39. Hefe, O. (2009) "Taisnīgums. Filosofisks ievads", Zvaigzne ABC, Rīga, 168 lpp.
40. Hess, Laurie, et al. (2011) "Exotic Animals: Appropriately Owned Pets or Inappropriately Kept Problems?" *Journal of Avian Medicine and Surgery*, vol. 25, no. 1, pp. 50–56. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/41318156>.
41. Hessler, Katherine, and Tanith Balaban (2009) "Exotic animals as pets." *GPSolo*, vol. 26, no. 5, pp. 42–47. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/23673614>.

42. Hewson C.J. (2003) What is animal welfare? Common definitions and their practical consequences // The Canadian Veterinary Journal. № 44. P. 496-499.
43. Holbe, Rainers (2003) "Līdzgaitnieki", Rīga, Avots, 206 lpp.
44. "Ievads tiesību zinātnē. Pēc lekcijām lasītām Latvijas Universitātē", "Augstskola Mājā" Populāri zinātniskas lekcijas tiesību un tautsaimniecības zinātnēs, 223 lpp.
45. Ikstena, Nora, Vilipsōns (2019) "Suņa dzīve. Stāsti un suneti", Apgāds Zvaigzne ABC, Rīga, 95 lpp.
46. Jelāgins, Juris (1999) "Normatīvo tiesību aktu hierarhija", zinātnisko rakstu krājums tiesību teorijā un vēsturē "Tiesību spogulis" Dr.iur. S.Osipovas zin.red., Rīga, BAT, 59.-67.lpp.
47. Kalniņš, Arv., Tauriņš, E. (1958) "Medniecība un dabas aizsardzība" (161.-174.lpp.), red.A.Feldhūne "Saudzējiet un mīliet dabu", Dabas aizsardzības komisija, Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, Rīgā, 198 lpp.
48. Kalniņš, Harijs (2013) "Evolūcija vai eksperiments. Dzīvās dabas dīvainības un cilvēka loma evolūcijas ceļā", Rīga, Avots, 160 lpp.
49. Kiley-Worthington, M. (1989). Ecological, ethological, and ethically sound environments for animals: Toward symbiosis. Journal of Agricultural and Environmental Ethics 2 (4):323-347.
50. Kimantaite, Brigita (11.04.2018.) Ziņojums "Lietuva – viena no valstīm, kas seko Pozitīvā saraksta piemēram"; starptautiskā seminārā "Ceļā uz Pozitīvā saraksta ieviešanu Latvijā"; Lietuvas dzīvnieku aizsardzības biedrības "Dzīvnieku labturības dienests „PIFAS” pārstāve.
51. Korens, Stenlijs (2000) "Kā saprasties ar suni", 2.izdevums (2002, 2015), Avots, Rīga, 396 lpp.
52. Krastiņš, Lidija, zv.advokāta palīgs (1937) "Dzīvnieku aizsardzība", Rīga, Grāmatspiestuves A/S "ROTA", 28 lpp.
53. Krauze, Rolands, Gencs, Zigmants (1997) "Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības", Rīga, Mans Īpašums, 392 lpp.
54. Kristapone, Krista Kristiāna. (16.03.2021.) Ziņojums "“Dzīvnieku, ne tikai cilvēku dēļ”: Rīgas lopu patversmes dāmu komitejas darbība 19./20.gs. mijā". Tiešsaistes zinātniskie lasījumi "Dzīvnieku brīvība: Aspasia@Animalium", organizē Memoriālo muzeju apvienība.
55. Krodere, Ineta (2023) "Dzīvnieku aizsardzības likums nevis glābs, bet kaitēs dzīvniekiem", Jurista Vārds, 19.09.2023. // <https://juristavards.lv/eseja/283909-dzivnieku-aizsardzibas-likums-nevis-glabs-bet-kaites-dzivniekiem/>.
56. Krūzkopa, Signe (14.04.2020) "Dzīvnieks nav manta! Likums aizliedz pret to izturēties cietsirdīgi", LV Portāls.
57. Laganovskis, Guntars (23.01.2015.) "Ja uzbrūk suns. Cik tālu sniedzas tavas tiesības aizstāvēties?", LV portāls.
58. Latviešu konversācijas vārdnīca, 23.burnīca (1928-1929), 26.burnīca (1929-1930), 93.burnīca (1935), 99.burnīca (1936), A.Gulbja apgādībā, Rīgā, 168 burnīcas, 43008 slejas.
59. Latvijas Kriminālkodekss un komentāri pie atsevišķiem Latvijas Kriminālkodeksa pantiem (Dr.jur.A.Niedre), Valsts SIA "TIC", 1997.g., 303 lpp.
60. Lerner, Pablo (August, 2022) "Animals are not objects but ar not yet subjects: developments in the proprietary status of animals". Animal & Natural Resoruce Law Review. Vol.XVIII. 267.-302.p.
61. Lewis, Philip (2021) Animal Welfare (Sentience) Bill [HL] // <https://lordslibrary.parliament.uk/animal-welfare-sentience-bill-hl/>.
62. Liberte, Vita (21.09.2023) "Aizsargāt neaizsargātos: dzīvnieku tiesiskā statusa problēma" // <https://satori.lv/article/aizsargat-neaizsargatos-dzivnieku-tiesiska-statusa-problema>.

63. Liepa, Lauris (2015. marts) “Lielo pērtiķu tiesību rītausmā” // <https://www.rigaslaiks.lv/zurnals/lielo-pertiku-tiesibu-ritaasma-14517>.
64. Liholaja, Valentija “Cietsirdība pret dzīvnieku un atbildība par to”. Jurista Vārds, 15.08.2023., Nr. 33 (1299), 8.-15.lpp.
65. Lockwood, Randall (December 2016) “Ethology, ecology and epidemiology of canine aggression”, DOI:10.1017/9781139161800.009, In book: The Domestic Dog (pp.160-181) https://www.researchgate.net/publication/325793602_Ethology_ecology_and_epidemiology_of_canine_aggression.
66. Lorencs, Konrāds (1973) “Viņš runāja ar zvēriem, putniem un zivīm”, Rīga, izdevniecība “Zinātne”, izdots saskaņā ar Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Redakciju un izdevumu padomes lēmumu, 158 lpp.
67. Lorencs, Konrāds (1976) “Cilvēks atklāj suni”, Rīga, izdevniecība “Zinātne”, izdots saskaņā ar Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Redakciju un izdevumu padomes lēmumu, 181 lpp.
68. McCarthy, Niall “America's Most Dangerous Dog Breeds [Infographic]”, Sep 13, 2018 // <https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2018/09/13/americas-most-dangerous-dog-breeds-infographic/?sh=63aedf1f62f8>.
69. Makurina Jekaterina (2013.gada 5.septembris) “Pēdējās gribas rīkojumu – testamentu – aprobežojumi”, LV portāls, <https://lvportals.lv/skaidrojumi/257583-pedejas-gribas-rikojumu-testamentu-aprobezojumi-2013> [iegūts 14.08.2019.].
70. Matule S. Dzīvnieku pasaulē "Jēkabpils gadījums" notiek katru dienu. Jurista Vārds, 13.06.2023., Nr. 24 (1290), 2.lpp.
71. Medlin, Jamey (2007) “Pit Bull Bans and the Human Factors Affecting Canine Behavior”, DePaul University, DePaul Law Review. Primary Citation: 56 DePaul L. Rev. 1285 // <https://www.animallaw.info/article/pit-bull-bans-and-human-factors-affecting-canine-behavior#FNF356332859501>.
72. Megna, Michelle (2023) Pet Ownership Statistics 2023 // <https://www.forbes.com/advisor/pet-insurance/pet-ownership-statistics/>.
73. Meļķis, Edgars (1999) “Likuma burts, likuma gars, Satversmes tiesa”, zinātnisko rakstu krājums tiesību teorijā un vēsturē “Tiesību spogulis” Dr.iur. S.Osipovas zin.red., Rīga, BAT, 49.-58.lpp.
74. Meļķis, Edgars (2000) “Attīstības tendences dažos tiesību teorijas un prakses jautājumos”, 2.pap.izd., LU Juridiskā fakultāte Tiesību teorijas un politikas zinātnes katedra, Rīga, LU, 60 lpp.
75. Michel, Margot, Schneider Kayasseh, Eveline (2011) “The Legal Situation of Animals in Switzerland: Two Steps Forward, One Step Back – Many Steps to go”, Journal of Animal Law, Vol.VII, 42 p.
76. Middleton, Martha (2015) “Out with the Wild: Association joins the call for stricter laws regulating private possession of dangerous animals”. *ABA Journal*, 101 (11), 62–63.p. <http://www.jstor.org/stable/24806741>.
77. Müllerová, Hana (February 2012) “Animals Finally above Objects and Stricter Criminalization of Cruelty: Some Insights in Czech Animal Legislation” written for Derecho Animal web center // <https://core.ac.uk/download/pdf/159133164.pdf>.
78. Načisčionis, Jānis (2003) “Administratīvās tiesības”, Rīga, Latvijas Vēstnesis, 288 lpp.
79. Načisčionis, Jānis (2018) “Administratīvās tiesības”, SIA Biznesa augstskola Turība, 518 lpp.
80. Naglis, Rihards (25.06.2013.) “Kriminālatbildības piemērošanas problēmas par dzīvnieku atstāšanu bez aprūpes”, Jurista Vārds, Nr.25 (776).
81. Neimanis, Jānis (2004) “Ievads tiesībās”, Rīga: zv.adv. J.Neimanis, 214 lpp.
82. Ņikona, Linda (12.11.2019) “Kā pārvadāt mājdzīvnieku – auto, sabiedriskajā transportā, uz kuģa un lidmašīnā”, LV Portāls.

83. Nīkona, Linda (30.06.2020) "Svarīgākais, kas jāzina par jauno Administratīvās atbildības likumu", LV portāls.
84. Orvels, Džordžs (1945) "Dzīvnieku ferma", Apgāds Zvaigzne ABC, Rīga, 111 lpp.
85. Plotnieks, Andris (2009) "Tiesību teorija & juridiskā metode", Rīga, SIA "Izglītības solī", 312 lpp.
86. Regan, Tom (1983, 1985, 2004) "The Case for Animal Rights", updated with a new preface, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, 425 p.
87. Rjabiņins, Boriss (1980) "Paša audzināts draugs", Rīga, "Liesma", 215 lpp.
88. Rjabiņins, Boriss (1989) "Uzticamais draugs", Rīga, izdevniecība "Liesma", 206 lpp.
89. Sacks, Jeffrey J., MD, MPH; Sinclair, Leslie, DVM; Gilchrist, Julie, MD; Golab, Gail C., PhD, DVM, Lockwood, Randall, PhD (September 15, 2000) "Breeds of Dogs Involved in Fatal Human Attacks in the United States Between 1979 and 1998", Journal of the American Veterinary Medical Association (JAVMA), Vol 217, No.6, 836.-839.p. https://www.researchgate.net/publication/12326397_Breeds_of_dogs_involved_in_fatal_human_attacks_in_the_United_States_between_1979_and_1998.
90. Shaw, Jacquelyn A. "Brief Summary of Dangerous Dogs in the Laws of Canada", Michigan State University College of Law, 2009 // <https://www.animallaw.info/article/brief-summary-dangerous-dogs-laws-canada>.
91. Shaw, Jacquelyn A. (2009) "Dangerous Dogs in Canadian Law", Michigan State University College of Law // <https://www.animallaw.info/article/dangerous-dogs-canadian-law>.
92. Siliņš, A. (1982) "Medību suņu audzēšana un apmācība", Rīga, Avots, 150 lpp.
93. Di Silvestre, I., van der Hoeven S. (2016). The implementation of the Positive List for mammal pets in Belgium: a success story. Report by Eurogroup for Animals, Brussels, Belgium, 20 pp.
94. Singer, Peter (1975, 1990, 1995) "Animal Liberation", Second edition with a New Preface by the Author, PIMLICO, London, 320 p.
95. Skidmore, J. (2001). Duties to animals: The failure of Kant's moral theory. Journal of Value Inquiry 35 (4):541-559.
96. Slater MR. (2007) The Welfare Of Feral Cats. The Welfare Of Cats; 3:141–175. doi: 10.1007/978-1-4020-3227-1_6. PMID: 17122712.
97. Smedlija, Dženija (2011) "Dzīvnieks Tavš Sargeņģelis", Jumava, Rīga, 199 lpp.
98. Sparkes AH, Bessant C, Cope K, Ellis SL, Finka L, Halls V, Hiestand K, Horsford K, Laurence C, MacFarlaine I, Neville PF, Stavisky J, Yeates J; ISFM. ISFM guidelines on population management and welfare of unowned domestic cats (*Felis catus*). J Feline Med Surg. 2013 Sep;15(9):811-817. doi: 10.1177/1098612X13500431. PMID: 23966006.
99. Strautmanis, Jānis (1996) "Latvijas Republikas vides tiesiskās aizsardzības režīms un atbildība par tā pārkāpumiem", Rīga, LU Ekoloģiskā centra apgāds "Vide", 38 lpp.
100. Strautmanis, Jānis (1997) "Ekoloģisko tiesību pamati. Dabasvides tiesiskā aizsardzība", cikls "Tiesību zinības", Rīga, apgāds Zvaigzne ABC, 222 lpp.
101. Stucka, Artis (2006) "Administratīvās tiesības", Rīga, Juridiskā koledža, 209 lpp.
102. Svece, Artis (2015) "Dzīvnieku ētiskais statuss un antropomorfizācijas problēma", prom.darbs filozofijas nozarē, ētikas apakšnozarē; Darba vadītāja: Prof. Māra Rubene, Rīga, LU Vēstures un filozofijas fakultāte, 204 lpp. // https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/31318/298-51283-Svece_Artis_as09003.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
103. Svece, Artis (2015) Tiešsaistes lekciju kurss "Dzīvnieku un vides ētika", 8 lekcijas // <https://www.youtube.com/playlist?list=PLSSRofRfIj0ov059uvlriFM9VhdHYSHd>.
104. Svece, Artis (18.03.2016) "Vai mūsu kultūra ir labvēlīga dzīvniekiem?" // <https://satori.lv/article/vai-musu-kultura-ir-labveliga-dzivniekiem>.

105. Svece, Artis (21.11.2023) "Nedēļu domāt par dzīvniekiem" // <https://satori.lv/article/nedelu-domat-par-dzivniekiem?s=03>
106. Terzin, Vladimir (September 2011) A strategy to solve the problem of ownerless dogs and cats in the Belgrade Metropolitan area, 43 p., https://www.researchgate.net/publication/262013174_a_strategy_to_solve_the_problem_of_ownerless_dogs_and_cats_in_the_belgrade_metropolitan_area.
107. Timiřazevs, K.A. (1946) "Čarlzs Darvins un viņa mācība" ar akadēmiķa V.L.Komarova priekšvārdu, Grāmatu apgāds, Rīga, 330 lpp.
108. Toth, Zoltan J. (2012). Animal Protection and Animal 'Rights' in Hungary. *Jogelméleti Szemle/ Journal of Legal Theory*, 4, 166-175.
109. Turner, W. G. (1998) "Euthanasia of the companion animal: understanding the pet owner's experience" [Doctoral dissertation, Ohio State University]. OhioLINK Electronic Theses and Dissertations Center // http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=osu1300985931.
110. Vedins, Ivans (2000) "Loģika. Mācību grāmata augstskolām", Rīga, Avots, 519 lpp.
111. Veugels, Elke (11.04.2018.) Ziņojums "Kā un kāpēc Beļģijas Pozitīvais saraksts tika ieviests un mācības, iegūtas no tā ieviešanas"; starptautiskā seminārā "Ceļā uz Pozitīvā saraksta ieviešanu Latvijā"; Flāmu valdības labklājības departamenta pārstāve.
112. Vilcāne, Vineta (24.07.2014.) "Kā rīkoties, ja uzbrucis suns", LV portāls.
113. Vojtkovská Veronika, Voslášová Eva, Večerek Vladimír (2019) "Comparison of Outcome Data for Shelter Dogs and Cats in the Czech Republic", *Sep*; 9(9): 595., Published online 2019 Aug 22. doi: 10.3390/ani9090595, Department of Animal Protection, Welfare and Behavior, Faculty of Veterinary Hygiene and Ecology, University of Veterinary and Pharmaceutical Sciences Brno; 612 42 Brno, Czech Republic, PMID: PMC6770312, PMID: 31443442.
114. De Volder, Sofie; McLennan, Staci; Schmit, Veronique (2013) Analysis of national legislation related to the keeping and sale of exotic pets in Europe, Eurogroup for animals, 89 p. // <https://www.eurogroupforanimals.org/files/eurogroupforanimals/2020-03/Eurogroup-for-Animals-Exotic-Pet-Report-FINAL.pdf> [iegūts 07.05.2023].
115. Walden, Charlotte (2015) "Brief Overview of Dangerous Dog Laws", Michigan State University College of Law // <https://www.animallaw.info/article/brief-overview-dangerous-dog-laws>.
116. Warwick, Clifford (11.04.2018.) Ziņojums "Pozitīvais saraksts no zinātniskā skatu punkta; dzīvnieku un cilvēku veselības un labturības aspekti"; starptautiskā seminārā "Ceļā uz Pozitīvā saraksta ieviešanu Latvijā"; "Oksfordas Dzīvnieku Ētikas centrs" bioloģi, PGDip (MedSci), PhD, CBiol, CSci, EurProBiol, FRSB.
117. Zālītis, Jānis. (16.03.2021.) Ziņojums "Aspazija: no vivisekcijas līdz dzīvnieku aizsardzības biedrībai". Tiešsaistes zinātniskie lasījumi "Dzīvnieku brīvība: Aspasia@Animalium", organizē Memoriālo muzeju apvienība, Raiņa un Aspazijas māja // ieraksts: <https://www.facebook.com/events/351316339415338> [skatīts 16.03.2021.g.].
118. Безобразов П.В. (1903) О правах животных / М. : Печатня А. И. Снегиревой, 220 с.
119. Под об.ред. Ф.Л.Гончарова, составитель К.Б.Глиер (1970) "Твой друг. Сборник по служебному собаководству", издательство ДОСААФ, Москва, 215 с.
120. Зубченко Н. И. (2014) К вопросу о соотношении понятий "благополучие животных" и "защита животных от жестокого обращения" в международном праве // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць / НУ "ОЮА" ; Південноукр. центр гендерних досліджень; / Голов. ред. доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік АПН України С. В. Ківалов. – Одеса, Вип. 52. – С. 135-145.
121. Лоренц, Конрад "Агрессия (так называемое "зло")", Москва, Век книги, 2004, 124 с.
122. Ругос, Тюринд (2008) "Диалог с собаками: сигналы примирения", Dogfriend Publishers, Wien, 76 с.

123. Рудзис, М. (2015) «Право собственности на домашних животных», Faculty of Law and Administration Adam Mickiewicz University, 8 с. // <https://core.ac.uk/reader/143653130> [iegūts 03.02.2019.].
124. Флуранс, Пьер Мари Жан (1900) Об инстинкте и об уме животных [*De L'instinct et de L'intelligence des animaux, 1841*], пер. с фр. Н. Федоровой, Санкт-Петербург, типография И. М. Комелова, 151 с.

TIESĪBU AKTI

Eiropas Savienības tiesību akti un starptautiski līgumi

125. Eiropas konvencija Par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību, Pieņemta Strasbūrā, 13.11.1987. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 21.09.2010. 149 (4341).
126. Vašingtonas konvencija par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām, Pieņemta: 03.03.1973. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, ¾, 07.01.1997. Pēdējie grozījumi: 14.06.2006.
127. Explanatory Report to the European Convention for the Protection of Pet Animals”, Strasbourg, 13.XI.1987, pieejams: <https://rm.coe.int/16800ca43a> [iegūts 14.10.2019.].
128. Eiropas Parlamenta 2020.gada 12.februāra rezolūcija par ES iekšējā tirgus un patērētāju tiesību aizsardzību pret nelegālās lolojumdzīvnieku tirdzniecības negatīvajām sekām (2019/2814(RSP)) P9_TA-PROV(2020)0035, 9 lpp. // pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0035_LV.pdf.
129. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/429 (2016.gada 9.marts) par pārnēsājamām dzīvnieku slimībām un ar ko groza un atceļ konkrētus aktus dzīvnieku veselības jomā (“Dzīvnieku veselības tiesību akts”) 31.3.2016, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 84/1.
130. Eiropas Parlamenta 2016.gada 25.februāra rezolūcija par saderīgu sistēmu ieviešanu lolojumdzīvnieku reģistrēšanai dalībvalstīs (2016/2540(RSP)) OJ C 35, 31.1.2018, p.139–141.
131. Komisijas Īstenošanas regula (ES) Nr.577/2013 (2013.gada 28.jūnijs) par identifikācijas dokumentu paraugiem suņu, kaķu un mājas sesku nekomerciālai pārvietošanai, teritoriju un trešo valstu saraksta izveidošanu un par deklarāciju formas, izkārtojuma un valodas prasībām atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr.576/2013 paredzētajiem konkrētiem nosacījumiem. Publicēta: ES Oficiālais Vēstnesis L 178/109, 28.06.2013., 109./148. lpp.
132. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr.576/2013 (2013.gada 12.jūnijs) par lolojumdzīvnieku nekomerciālu pārvietošanu un par Regulas (EK) Nr.998/2003 atcelšanu. Publicēta: ES Oficiālais Vēstnesis L 178/1, 28.06.2013., 1./26. lpp.
133. 06.06.2011, Written Declaration on dog population management in the European Union, 0026/2011 // https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/DCL-7-2011-0026_EN.pdf?redirect // pieņemta 13.10.2011, parakstījuši 400 EP deputāti, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2011-0444_LV.html [skatīts 06.03.2021.g.].
134. Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK) Nr.998/2003 (2003.gada 26.maijs) par dzīvnieku veselības prasībām, kas piemērojamas lolojumdzīvnieku nekomerciālai pārvietošanai, un ar kuru groza Padomes Direktīvu 92/65/EEK // ES Oficiālais Vēstnesis L 146, 13/06/2003 Lpp. 0001 - 0009, *Nav spēkā*.
135. Multilateral consultation of parties to the European Convention for the protection of pet animals (ETS 125), Strasbourg, 10 March 1995, Resolution on the keeping of wild animals as pet animals // <https://rm.coe.int/168008c37d> [skatīts 07.05.2023].

Spēkā esoši Latvijas tiesību akti

136. Latvijas Republikas Satversme. Pieņemts 15.02.1922. Publicēts: Latvijas Vēstnesis 01.07.1993. Nr.43.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994., Valdības Vēstnesis, 30.06.1922. Nr.141.; Diena, 81, 29.04.1993. Pēdējie grozījumi: 04.10.2018.
137. Pašvaldību likums. Pieņemts: 20.10.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 04.11.2022., Nr.215, OP numurs: 2022/215.1. Grozījumu nav.
138. Grozījumi Krimināllikumā. Pieņemts: 07.04.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.04.2022., Nr.76. OP numurs: 2022/76.4.
139. Grozījumi Veterinārmedicīnas likumā. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 246, 21.12.2021. OP numurs: 2021/246.12.
140. Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums. Pieņemts: 10.06.2020., Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 22.06.2020., Nr.119C, OP numurs 2020/119C.1. Pēdējie grozījumi: 19.05.2022.
141. Grozījumi Veterinārmedicīnas likumā. Pieņemts: 28.11.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 248A, 10.12.2019, OP numurs: 2019/248A.21.
142. Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemts: 21.11.2019, stājas spēkā 24.12.2019, publicēts: Latvijas Vēstnesis, 248A, 10.12.2019, OP numurs: 2019/248A.7.
143. Administratīvās atbildības likums. Pieņemts 25.10.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 14.11.2018 Nr.225, OP numurs 2018/225.1. Pēdējie grozījumi: 12.12.2019.
144. Dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba likums. Pieņemts 11.10.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24.10.2018. Nr.210 (6296). Pēdējie grozījumi: nav.
145. Grozījumi likumā "Par nodokļiem un nodevām". Pieņemts: 16.11.2017. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.11.2017. Nr.236., OP numurs: 2017/236.4.
146. Brīvprātīgā darba likums. Pieņemts: 18.06.2015. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 127, 02.07.2015. OP numurs: 2015.127.1. Pēdējie grozījumi: 12.10.2017.
147. Grozījumi Medību likumā. Pieņemts 20.06.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.07.2013. Nr.133.
148. Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likums. Pieņemts: 31.05.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 96, 20.06.2012. Pēdējie grozījumi: 24.11.2020.
149. Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemts: 08.03.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.03.2012. Nr.50 (4653).
150. Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemti 31.03.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.04.2010., Nr.62.
151. Likums "Par Eiropas konvenciju par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību". Pieņemts 02.09.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 21.09.2010. Nr.149 (4341). Pēdējie grozījumi: nav.
152. Grozījumi Krimināllikumā. Pieņemts: 21.05.2009. Publicēts: LV, 10.06.2009., Nr.90.
153. Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemts: 14.04.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 05.05.2005., Nr.70; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 10, 26.05.2005.
154. Vides aizsardzības likums. Pieņemts: 02.11.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 183, 15.11.2006.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 24, 28.12.2006. Pēdējie grozījumi: 11.06.2020.
155. Kriminālprocesa likums. Pieņemts: 21.04.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 09.06.2005. Pēdējie grozījumi: 06.10.2022.
156. Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā. Pieņemts 08.07.2003. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 107, 23.07.2003.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 16, 28.08.2003.

157. Medību likums. Pieņemts 08.07.2003. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 23.07.2003. Nr.107 (2872). Pēdējie grozījumi: 11.11.2021.
158. Grozījumi Krimināllikumā. Pieņemts 25.04.2002. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 69, 09.05.2002.
159. Veterinārmedicīnas likums. Pieņemts 26.04.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.05.2001. Nr.75 (2462). Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 07.06.2001. Pēdējie grozījumi: 09.12.2021.
160. Administratīvā procesa likums. Pieņemts: 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi: 11.11.2021.
161. Sugu un biotopu aizsardzības likums. Pieņemts 16.03.2000. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 05.04.2000. Nr.121/122 (2032/2033). Pēdējie grozījumi 25.11.2021.
162. Dzīvnieku aizsardzības likums. Pieņemts: 09.12.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.1999. Nr.444/445 (1904/1905). Pēdējie grozījumi 22.09.2022.
163. Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998. Nr.199/200 (1260/1261). Pēdējie grozījumi: 20.04.2023.
164. Likums "Par nodokļiem un nodevām". Pieņemts 02.02.1995. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 18.02.1995. Nr.26 (309). Pēdējie grozījumi: 22.12.2022.
165. Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 20.02.1937. Nr.41. Pēdējie grozījumi: 13.10.2022.
166. MK noteikumi Nr.359 "Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība". Pieņemti: 21.06.2022. Publicēts: LV, 28.06.2022., Nr.122, OP numurs: 2022/122.4. Pēdējie grozījumi: nav.
167. MK noteikumi Nr.212 "Grozījumi Ministru kabineta 2011.gada 27.decembra noteikumos Nr.1025 "Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu". Pieņemti: 05.04.2022. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 07.04.2022., Nr.69, OP numurs: 2022/69.17.
168. MK noteikumi Nr.25 "Grozījumi Ministru kabineta 2006.gada 16.maija noteikumos Nr.407 "Noteikumi par dzīvnieku labturības prasībām dzīvnieku patversmēs un dzīvnieku viesnīcās, kārtību, kādā dzīvnieku nodod dzīvnieku patversmē vai dzīvnieku viesnīcā, kā arī dzīvnieku patversmju un dzīvnieku viesnīcu reģistrācijas kārtību". Pieņemti: 11.01.2022. Publicēts: LV, 14.01.2022., Nr.10, OP numurs: 2022/10.3.
169. MK noteikumi Nr.859 "Grozījumi Ministru kabineta 2013.gada 10.septembra noteikumos Nr.768 "Prasības veterinārmedicīniskās prakses iestādēm un veterinārmedicīniskā pakalpojuma sniedzējiem, to reģistrācijas un reģistrācijas anulēšanas kārtība". Pieņemti: 21.12.2021. Publicēts: LV, 23.12.2021., Nr.248, OP numurs: 2021/248.19.
170. MK noteikumi Nr.606 "Grozījumi Ministru kabineta 2019. gada 8. janvāra noteikumos Nr. 10 "Šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizācijas reģistrēšanas un atzīšanas kārtība, kā arī šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku ciltsgrāmatas kārtošanas, ciltsrakstu izsniegšanas un audzēšanas programmas apstiprināšanas kārtība". Pieņemti: 29.09.2020. Publicēts: Latvijas Vēstnesis 01.10.2020. Nr.190, OP numurs: 2020/190.6. Pēdējie grozījumi: nav.
171. MK noteikumi Nr. 309 "Grozījumi Ministru kabineta 2013. gada 17. septembra noteikumos Nr. 880 "Lauksaimniecības datu centra publisko maksas pakalpojumu cenrādis". Pieņemti: 19.05.2020. Publicēts : Latvijas Vēstnesis 21.05.2020. Nr.97. OP numurs: 2020/97.10.
172. MK noteikumi Nr.187 "Zemkopības ministrijas nolikums". Pieņemti: 30.04.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis 20.05.2019. Nr.99 (6438). Pēdējie grozījumi: 17.01.2023.
173. MK noteikumi Nr.10 "Šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizācijas reģistrēšanas un atzīšanas kārtība, kā arī šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku ciltsgrāmatas kārtošanas, ciltsrakstu izsniegšanas un audzēšanas programmas apstiprināšanas kārtība".

- Pieņemti: 08.01.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis 10.01.2019. Nr.7 (6346). Pēdējie grozījumi: nav.
- 174.MK noteikumi Nr.1 "Zinātniskiem mērķiem izmantojamo dzīvnieku aizsardzības noteikumi". Pieņemti: 08.01.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 8, 11.01.2019. OP numurs: 2019/8.4. Pēdējie grozījumi: 05.10.2021.
- 175.MK noteikumi Nr.75 "Reģistrēto dzīvnieku datubāzēs esošās informācijas izmantošanas kārtība". Pieņemti: 06.02.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis 08.02.2018. Nr.28. Pēdējie grozījumi: nav.
- 176.Grozījumi likumā "Par nodokļiem un nodevām". Pieņemts: 16.11.2017. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.11.2017. Nr.236.
- 177.MK noteikumi Nr.264 "Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām". Pieņemti: 23.05.2017. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 104, 29.05.2017. Pēdējie grozījumi: 04.02.2021.
- 178.MK noteikumi Nr.421 "Medību noteikumi". Pieņemti: 22.07.2014. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 01.08.2014. Nr.150 (5210). Pēdējie grozījumi: 12.04.2022.
- 179.MK noteikumi Nr.1354 "Kārtība, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ieņēmumu ieskaitīšana valsts budžetā". Pieņemti: 26.11.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.11.2013. Nr.233, OP numurs: 2013/233.14. Pēdējie grozījumi: 07.09.2021.
- 180.MK noteikumi Nr.880 "Lauksaimniecības datu centra publisko maksas pakalpojumu cenrādis". Pieņemti: 17.09.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.09.2013., Nr.184, OP numurs: 2013/184.30. Pēdējie grozījumi: 17.01.2023.
- 181.MK noteikumi Nr.768 "Prasības veterinārmedicīniskās prakses iestādēm un veterinārmedicīniskā pakalpojuma sniedzējiem, to reģistrācijas un reģistrācijas anulēšanas kārtība". Pieņemti: 10.09.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 12.09.2013., Nr.178. Pēdējie grozījumi: 21.12.2021.
- 182.MK noteikumi Nr.322 "Dzīvnieku pārvadāšanas noteikumi". Pieņemti: 18.06.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.06.2013. Nr.118 (4924). Pēdējie grozījumi: 02.09.2014.
- 183.MK noteikumi Nr.678 "Klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanas prasības". Pieņemti: 02.10.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 05.10.2012. Nr.158 (4761). Pēdējie grozījumi: nav.
- 184.MK noteikumi Nr.428 "Kārtība, kādā suni atzīst par bīstamu, un prasības bīstama suņa turēšanai". Pieņemti: 19.06.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.06.2012. Nr.102 (4705). Pēdējie grozījumi: nav.
- 185.MK noteikumi Nr.287 "Grozījumi Ministru kabineta 2006.gada 4.aprīļa noteikumos Nr.266 "Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai". Pieņemti: 24.04.2012. Publicēts: LV, 27.04.2012., Nr.66.
- 186.MK noteikumi Nr.1025 "Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu". Pieņemti: 27.12.2011. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 205, 30.12.2011. Pēdējie grozījumi: 05.04.2022.
- 187.MK noteikumi Nr.1146 "Savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietu reģistrācijas kārtība". Pieņemti: 21.12.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.12.2010. Nr.204. Pēdējie grozījumi: 06.08.2013.
- 188.MK noteikumi Nr.1147 "Noteikumi par valsts nodevu par savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietas reģistrāciju". Pieņemti: 21.12.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.12.2010. Nr.204. Pēdējie grozījumi: 09.08.2013.
- 189.MK noteikumi Nr.1033 "Prasības savvaļas sugu dzīvnieku turēšanai zooloģiskajā dārzā un prasības zooloģiskā dārza izveidošanai un reģistrācijai". Pieņemti: 09.11.2010. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 12.11.2010., Nr.180. Pēdējie grozījumi: 13.08.2019.

190. MK noteikumi Nr.413 "Noteikumi par rīcību ar administratīvo pārkāpumu lietās izņemto mantu un dokumentiem". Pieņemti: 30.06.2020. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 124A, 01.07.2020. OP numurs: 2020/124A.1. Pēdējie grozījumi: nav.
191. MK noteikumi Nr.178 "Trakumsērgas profilakses un apkarošanas kārtība". Pieņemti 23.02.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 26.02.2010. Nr.33 (4225). Pēdējie grozījumi: 02.07.2019.
192. MK noteikumi Nr.669 "Grozījumi MK 2006.gada 4.aprīļa noteikumos Nr.266 "Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai, pārvadāšanai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai". Pieņemti: 30.06.2009. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 07.07.2009. Nr.105 (4091).
193. MK noteikumi Nr.1108 "Noteikumi par valsts nodevas apmēru un samaksas kārtību par dzīvnieka pārvadātāja apliecības izsniegšanu". Pieņemti: 22.12.2008. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.12.2008. Nr.202. Pēdējie grozījumi: 13.08.2013.
194. MK noteikumi Nr.742 "Noteikumi par valsts nodevu par atļaujas izsniegšanu transportlīdzeklim dzīvnieku pārvadāšanai". Pieņemti: 06.11.2007. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 09.11.2007. Nr.181. Pēdējie grozījumi: 06.08.2013.
195. MK noteikumi Nr.588 "Noteikumi par valsts nodevu par tāda suņa reģistrāciju, kurš apmācīts uzbrukt cilvēkam". Pieņemti: 28.08.2007. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 31.08.2007. Nr.141. Pēdējie grozījumi: 06.08.2013.
196. MK noteikumi Nr.407 "Noteikumi par dzīvnieku labturības prasībām dzīvnieku patversmēs un dzīvnieku viesnīcās, kārtību, kādā dzīvnieku nodod dzīvnieku patversmē vai dzīvnieku viesnīcā, kā arī dzīvnieku patversmju un dzīvnieku viesnīcu reģistrācijas kārtību". Pieņemti: 16.05.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.05.2006. Nr.83 (3451). Pēdējie grozījumi: 11.01.2022.
197. MK noteikumi Nr.266 "Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai". Pieņemti: 04.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012.
198. MK noteikumu Nr.959 "Labturības prasības sporta, darba un atrakciju dzīvnieku turēšanai, apmācībai un izmantošanai sacensībās, darbā vai atrakcijās". Pieņemti: 20.12.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 206, 23.12.2005. Pēdējie grozījumi: 24.09.2019.
199. MK noteikumi Nr.480 "Noteikumi par kārtību, kādā pašvaldības var uzlikt pašvaldību nodevas". Pieņemti: 28.06.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis 01.07.2005. Nr.102 (3260). Pēdējie grozījumi: 20.04.2021.
200. Dobeles novada domes saistošie noteikumi Nr.7 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Dobeles novada administratīvajā teritorijā". Pieņemti: 27.04.2023. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 89, 11.05.2023. OP numurs: 2023/89.13. Pēdējie grozījumi: nav.
201. Ludzas novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr.6/2023 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Ludzas novadā". Pieņemti: 29.03.2023. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 94, 18.05.2023. OP numurs: 2023/94.18. Pēdējie grozījumi: nav.
202. Dienvidkurzemes novada domes saistošie noteikumi Nr.2022/43 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Dienvidkurzemes novadā". Pieņemti: 24.11.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 247, 21.12.2022. OP numurs: 2022/247.12 Pēdējie grozījumi: nav.
203. Krāslavas novada domes saistošie noteikumi Nr.2022/25 "Par mājdzīvnieku turēšanu Krāslavas novadā". Pieņemti: 29.09.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 245, 19.12.2022. OP numurs: 2022/245.31 Pēdējie grozījumi: nav.
204. Bauskas novada domes saistošie noteikumi Nr.22 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Bauskas novadā". Pieņemti: 28.07.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 170, 02.09.2022. OP numurs: 2022/170.14. Pēdējie grozījumi: nav.

205. Cēsu novada domes saistošie noteikumi Nr.20 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Cēsu novadā". Pieņemti: 16.06.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 206, 24.10.2022. OP numurs: 2022/206.21. Pēdējie grozījumi: nav.
206. Aizkraukles novada domes saistošie noteikumi Nr.2022/17 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Aizkraukles novadā". Pieņemti: 16.06.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 174, 08.09.2022. OP numurs: 2022/174.23. Pēdējie grozījumi: nav.
207. Kuldīgas novada domes saistošie noteikumi Nr. KNP/2022/16 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Kuldīgas novadā". Pieņemti: 26.05.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 129, 07.07.2022. OP numurs: 2022/129.35. Pēdējie grozījumi: nav.
208. Tukuma novada domes saistošie noteikumi Nr.41 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Tukuma novadā". Pieņemti: 25.05.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 146, 01.08.2022. OP numurs: 2022/146.11. Pēdējie grozījumi: 15.08.2022.
209. Ādažu novada pašvaldības domes noteikumi Nr.46/2022 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Ādažu novadā". Pieņemti: 25.05.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 123, 29.06.2022. OP numurs: 2022/123.26. Pēdējie grozījumi: nav.
210. Jēkabpils novada domes saistošie noteikumi Nr.12 "Saistošie noteikumi par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Jēkabpils novadā". Pieņemti: 28.04.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 129, 07.07.2022. OP numurs: 2022/129.32. Pēdējie grozījumi: nav.
211. Ropažu novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr.11/22 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Ropažu novadā". Pieņemti: 23.03.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 92, 13.05.2022. OP numurs: 2022/92.16. Pēdējie grozījumi: nav.
212. Siguldas novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr.10 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Siguldas novadā". Pieņemti: 24.02.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 235, 05.12.2022. OP numurs: 2022/235.14. Pēdējie grozījumi: nav.
213. Valmieras novada pašvaldības saistošie noteikumi Nr.38 "Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas, turēšanas un izķeršanas kārtība Valmieras novadā". Pieņemti: 24.02.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 96, 19.05.2022. OP numurs: 2022/96.25. Pēdējie grozījumi: nav.
214. Preiļu novada pašvaldības saistošie noteikumi Nr.2022/8 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Preiļu novadā". Pieņemti: 24.02.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 110, 08.06.2022. OP numurs: 2022/110.22. Pēdējie grozījumi: nav.
215. Rēzeknes novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr.31 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Rēzeknes novadā". Pieņemti: 03.02.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 61, 28.03.2022. OP numurs: 2022/61.5. Pēdējie grozījumi: 05.05.2022.
216. Saulkrastu novada domes saistošie noteikumi Nr.SN2/2022 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Saulkrastu novadā". Pieņemti: 26.01.2022. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 59, 24.03.2022. OP numurs: 2022/59.33. Pēdējie grozījumi: nav.
217. Saldus novada domes saistošie noteikumi Nr.74 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas saistošie noteikumi Saldus novadā". Pieņemti: 23.12.2021. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 12, 18.01.2022. OP numurs: 2022/12.15. Pēdējie grozījumi: nav.
218. Talsu novada domes saistošie noteikumi Nr.40 "Saistošie noteikumi par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Talsu novadā". Pieņemti: 25.11.2021. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 245, 20.12.2021. OP numurs: 2021/245.27. Pēdējie grozījumi: nav.
219. Mārupes novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr.24/2021 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Mārupes novadā". Pieņemti: 24.11.2021. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 249, 27.12.2021. OP numurs: 2021/249.49. Pēdējie grozījumi: nav.
220. Ķekavas novada domes saistošie noteikumi Nr.17/2021 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Ķekavas novadā". Pieņemti: 21.07.2021. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 162, 24.08.2021. OP numurs: 2021/162.7. Pēdējie grozījumi: nav.

221. Liepājas pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.15 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Liepājas pilsētā". Pieņemti: 12.07.2018. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 142, 19.07.2018. OP numurs: 2018/142.35. Pēdējie grozījumi: 21.05.2020.
222. Rīgas domes saistošie noteikumi Nr.237 "Par pašvaldības nodevu par suņa turēšanu Rīgā un suņa reģistrācijas kārtības uzraudzību un kontroli". Pieņemti: 20.12.2016. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 9, 10.01.2017. OP numurs: 2017/9.9. Pēdējie grozījumi: 07.07.2021.
223. Jelgavas pilsētas pašvaldības saistošie noteikumi Nr.16-12 "Par mājdzīvnieku turēšanu Jelgavas pilsētā". Pieņemti 28.04.2016. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 97, 20.05.2016. OP numurs: 2016/97.9. Pēdējie grozījumi: 30.04.2020.
224. Alūksnes novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr.6/2016 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Alūksnes novadā". Pieņemti: 24.03.2016. Publicēti: Alūksnes Novada Vēstis, 4 (77), 03.05.2016. Pēdējie grozījumi: 28.07.2022.
225. Jūrmalas pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.7 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Jūrmalas valstspilsētā". Pieņemti: 10.03.2016. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 78, 22.04.2016. OP numurs: 2016/78.11. Pēdējie grozījumi: 26.05.2022.
226. Rēzeknes pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.67 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Rēzeknes pilsētā". Pieņemti: 20.12.2013. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 252, 28.12.2013. OP numurs: 2013/252.64. Pēdējie grozījumi: 04.06.2020.
227. Gulbenes novada domes saistošie noteikumi Nr.27 "Par dzīvnieku turēšanas noteikumiem Gulbenes pilsētā". Pieņemti: 27.12.2012. Publicēti: Gulbenes Novada Ziņas, 2(43), 19.02.2013. Pēdējie grozījumi: 29.05.2014.
228. Ventspils pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.6 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Ventspils pilsētā". Pieņemti: 03.02.2012. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 50, 28.03.2012. Pēdējie grozījumi: 06.12.2019.
229. Daugavpils pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.15 "Mājdzīvnieku turēšanas noteikumi Daugavpils valstspilsētā". Pieņemti: 28.04.2011. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 75, 17.05.2011. Pēdējie grozījumi: 27.01.2022.
230. RD saistošie noteikumi Nr.80 "Sabiedriskās kārtības noteikumi Rīgā". Pieņemti: 19.06.2007.g. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 119, 25.07.2007. Pēdējie grozījumi: 18.12.2019.

Spēku zaudējuši tiesību akti

231. Ciltsdarba un dzīvnieku audzēšanas likums. Pieņemts: 20.01.2011. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.02.2011., Nr.21, *Nav spēkā*.
232. Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums. Pieņemts: 28.10.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 17.11.2010., Nr.183, *Nav spēkā*.
233. Likums "Par pašvaldībām". Pieņemts: 19.05.1994. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24.05.1994., Nr.61; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.11, 16.06.1994. *Nav spēkā*.
234. Likums "Par veterinārmedicīnu". Pieņemts: 30.06.1992. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 29/31, 30.07.1992.; Diena, 132, 21.07.1992. *Nav spēkā*.
235. MK noteikumi Nr.491 "Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība". Pieņemti: 21.06.2011. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.06.2011. Nr.100 (4498). *Nav spēkā*.
236. MK noteikumi Nr.473 "Šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizāciju reģistrēšanas, šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku ciltsgrāmatas kārtošanas un ciltsrakstu izsniegšanas kārtība". Pieņemti: 21.06.2011. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.06.2011., Nr.99. *Nav spēkā*.

- 237.MK noteikumi Nr.1192 "Klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanas kārtība". Pieņemti: 28.12.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.12.2010. Nr.206 (4398). *Nav spēkā.*
- 238.MK noteikumi Nr.1098 "Noteikumi par rīcību ar administratīvo pārkāpumu lietās izņemto mantu un dokumentiem". Pieņemti: 07.12.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 196, 10.12.2010. *Nav spēkā.*
- 239.MK noteikumi Nr.461 "Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un Profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību". Pieņemti: 18.05.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 84, 28.05.2010. *Nav spēkā.*
- 240.MK noteikumi Nr.411 "Noteikumi par valsts nodevas apmēru un samaksas kārtību par atļaujas izsniegšanu komersantam tirdzniecībai ar mājas (istabas) dzīvniekiem". Pieņemti: 05.05.2010. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 07.05.2010. Nr.72, *Nav spēkā.*
- 241.MK noteikumi Nr.1079 "Dzīvnieku pārvadāšanas noteikumi". Pieņemti: 22.12.2008. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29.12.2008. Nr.201 (3985). *Nav spēkā.*
- 242.MK noteikumi Nr.721 "Grozījumi Ministru kabineta 2005.gada 27.septembra noteikumos Nr.726 "Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu". Pieņemti: 08.09.2008. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 143, 16.09.2008. *Nav spēkā.*
- 243.MK noteikumi Nr.277 "Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība". Pieņemti: 15.04.2008. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 18.04.2008. Nr.61 (3845). *Nav spēkā.*
- 244.MK noteikumi Nr.606 "Klaiņojošu suņu un kaķu izķeršanas noteikumi". Pieņemti: 04.09.2007. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 14.09.2007. Nr.149 (3725), *Nav spēkā.*
- 245.MK noteikumi Nr.125 "Noteikumi par profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību". Pieņemti: 13.02.2007. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29, 19.02.2007. *Nav spēkā.*
- 246.MK noteikumi Nr.580 "Noteikumi par rīcību ar administratīvo pārkāpumu lietās izņemto mantu un dokumentiem". Pieņemti: 11.07.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 129, 15.08.2006. *Nav spēkā.*
- 247.MK noteikumi Nr.306 "Noteikumi par profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību". Pieņemti: 18.04.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 70, 08.05.2006., *Nav spēkā.*
- 248.MK noteikumi Nr.109 "Noteikumi par kritērijiem un kārtību, kādā suni atzīst par bīstamu un nosaka turpmāko rīcību ar to, kā arī par prasībām bīstama suņa turēšanai". Pieņemti: 07.02.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 10.02.2006. Nr.25 (3393). *Nav spēkā.*
- 249.MK noteikumi Nr.726 "Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu". Pieņemti: 27.09.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 29, 29.09.2005. *Nav spēkā.*
- 250.MK noteikumi Nr.599 "Prasības dzīvnieku veterinārmedicīniskās aprūpes prakses darba vietām". Pieņemti: 13.07.2004. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.07.2004. Nr.112, *Nav spēkā.*
- 251.MK noteikumi Nr.760 "Medību noteikumi". Pieņemti: 23.12.2003. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.12.2003. Nr.183, *Nav spēkā.*
- 252.MK noteikumi Nr.713 "Dzīvnieku pārvadāšanas noteikumi". Pieņemti: 16.12.2003. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 19.12.2003. Nr.180 (2945), *Nav spēkā.*
- 253.MK noteikumi Nr.349 "Grozījumi Ministru kabineta 1995.gada 3.oktobra noteikumos Nr.291 "Suņu un kaķu turēšanas noteikumi". Pieņemti: 31.07.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 17.08.2001. Nr.119 (2506), *Nav spēkā.*
- 254.MK noteikumi Nr. 309 "Dzīvnieku pārvadāšanas noteikumi". Pieņemti: 05.09.2000. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.09.2000. Nr.313/315 (2224/2226), *Nav spēkā.*

255. Profesiju klasifikators, Apstiprināts ar Labklājības ministrijas 1998.gada 9.oktobra rīkojumu nr.246. Izstrādāts saskaņā ar International Standard Classification of Occupations (ISCO), ILO, 1988 // Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 299/304, 21.10.1998., *Nav spēkā*.
256. MK noteikumi Nr.291 „Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”. Pieņemti: 03.10.1995. Publicēts: „Latvijas Vēstnesis”, 10.10.1995. Nr.155 (438), *Nav spēkā*.
257. MK noteikumi Nr.84 “Par Latvijas Republikas profesiju klasifikatoru”. Pieņemti: 12.04.1994. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 49, 26.04.1994., *Nav spēkā*.
258. Likums “Par veterinārmedicīnu”. Pieņemts: 30.06.1992. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 29/31, 30.07.1992.; Diena, 132, 21.07.1992. *Nav spēkā*.
259. PSRS Valsts standartu komitejas 1986.gada 27. augusta lēmums Nr.016 ar ko apstiprināts «Vissavienības strādnieku profesiju un kalpotāju amatu klasifikators un tarifu kategorijas» *Nav spēkā*.
260. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. Pieņemts 07.12.1984. Publicēts: LPSR Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 20.12.1984. Nr.51. Pēdējie grozījumi: 21.06.2018. *Nav spēkā*.
261. “Noteikumi neproduktīvo mājdzīvnieku turēšanai Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā”, apstiprināti ar Latvijas PSR Ministru Padomes 1983.gada 28.jūlija lēmumu Nr.440, Rīgas Balss, 1984.g.15.martā, 7.lpp. *Nav spēkā*.
262. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālkodekss, Rīga, 1961, LPSR Augstākās Padomes un Valdības Ziņotāja” pielikums, 92 lpp. *Nav spēkā*.
263. „Obligatoriošie noteikumi dzīvnieku aizsardzībai”. Pieņemti: 06.02.1936. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.35, 1936.g. 12.februārī, 1.lpp. *Nav spēkā*.
264. Rīkojums skolu priekšniekiem A-2454. Pieņemts: 23.09.1935. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.217, 1935.g. 24.septembrī, 1.lpp.
265. Soda likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Pieņemts: 24.04.1933. Sastādījuši: P.Mincs, H.Ehlerss, P.Jakobi, J.Lauva, Rīgā, 1934.g., 289 lpp., <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/1283> *Nav spēkā*.
266. Valmieras aprinča priekšnieka Rīkojums Nr.3841/I. Pieņemts: 06.08.1927. Valkā. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.174, 1927.g. 9.augustā, 1.lpp. *Nav spēkā*.
267. Valdības rīkojums Nr.1430 „Rīkojums prefektiem un aprinču priekšniekiem”. Pieņemts: 01.07.1927. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.142, 1927.g. 2.jūlijā, 1.lpp. *Nav spēkā*.
268. „Obligatoriošie noteikumi lopu aizsargāšanai no mocīšanas un bargas apiešanās, izdoti uz Krievijas lik.krāj. II sēj. 1.d. 421.p.p. pamata”. Pieņemti: 03.12.1923. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.271, 1923.g. 5.decembrī *Nav spēkā*.
269. Rīkojums Nr.126 „Par pagaidu tarifa un noteikumu preču pārvadāšanai papildināšanu attiecībā uz dzīvnieku pārvadāšanu”. Pieņemts: 25.05.1923. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.110, 1923.g. *Nav spēkā*.
270. 1922.g. 16.novembra papildinājumi “Nodoklis (1923.g.) no zirgiem, govīm, cūkām un suņiem Rīgā” // Publicēts: “Valdības Vēstnesis”, Nr.287, 1922.g. 20.decembrī, 3.lpp. *Nav spēkā*.
271. Rīgas pilsētas veselības nodaļas vadītāja, pilsētas valdes locekļa Dr.med. Grūnsteina Aizrādījums // „Valdības Vēstnesis”, Nr.179, 1922.g. 14.augustā, 3.lpp.
272. Rīgas domes „Noteikumi par nodokli no zirgiem Rīgā”. Pieņemti: 30.01.1922. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.40, 1922.g. 18.februārī, 2.lpp. *Nav spēkā*.
273. Rīgas domes „Noteikumi par nodokli no govīm un cūkām Rīgā”. Pieņemti: 30.01.1922. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.40, 1922.g. 18.februārī, 2.-3.lpp. *Nav spēkā*.
274. Rīgas domes „Noteikumi par nodokli no suņiem Rīgā”. Pieņemti: 30.01.1922. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.40, 1922.g. 18.februārī, 3.lpp. *Nav spēkā*.
275. „Noteikumi par medīšanu”. Pieņemti: 14.01.1922. Publicēts: „Valdības Vēstnesis”, Nr.12, 1922.g. 16.janvārī, 31.-33.lpp. *Nav spēkā*.

- 276.Sodu likumi. Pieņemti: 22.03.1903. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Trešais izdevums. Rīgā, 1930.g., 196 lpp. *Nav spēkā.*
- 277.Sodu likumi par krimināliem un pārmācīšanas sodiem, 1894.g., Rīga. 671 lpp. <https://dom.lndb.lv/data/obj/416897.html> *Nav spēkā.*

Tiesību aktu projekti, saistītie dokumenti

- 278.Pilsoniskā iniciatīva “Reālu cietumsodu dzīvnieku spīdzinātājiem un slepkavām” // <https://manabalss.lv/realu-cietumsodu-dzivnieku-slepkavam/show>.
- 279.MK noteikumu projekts “Prasības mājas (istabas) dzīvnieka atsavināšanai un sludinājumam” (22-TA-1261), Izstrādes stadija: publiskā apspriešana 24.05.2023.-07.06.2023. // https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/716311ab-f576-49d3-a93f-b7959c301bf4.
- 280.MK noteikumu projekts “Mājas (istabas) dzīvnieku labturības un aizsardzības noteikumi” (22-TA-842), Izstrādes stadija: publiskā apspriešana 24.05.2023.-07.06.2023. // https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/24239fea-0334-4ff2-8043-cf92a39f90d2.
- 281.08.05.2023.g. MK rīkojums Nr.239 “Par konceptuālo ziņojumu “Par tiesiskā regulējuma problēmjaudājumiem saistībā ar mantas piekritību valstij un valstij piekritīgu mantu”. Publicēts “Latvijas Vēstnesis”, 10.05.2023., Nr.88, OP numurs: 2023/88.13. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/op/2023/88.13>.
- 282.Likumprojekts “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (Nr.148/Lp14). 14.Saeima, likumprojektu datubāze: <https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttcategory=148/Lp14>.
- 283.Likumprojekts “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (22-TA-3009). Virzības stadija: Izstrāde (Sabiedrības līdzdalība) // https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/b38f9e73-333a-4123-9c7e-47578b2acbcf.
- 284.Par 11 158 Latvijas pilsoņu kolektīvā iesnieguma “Bargākus sodus par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvniekiem” turpmāko virzību (Nr.558/Lm13), 13.Saeima, likumprojektu datubāze: https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs_imp.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttcategory=558/Lm13.
- 285.Saeimas 04.02.2021.g. Paziņojums. 13.Saeima, likumprojektu datubāze: https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs_imp.nsf/0/BE7D280EA77F8C84C22586720058DA58?OpenDocument.
- 286.ZM likumprojekts “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā”, 2021.g. maijs/jūnijs, izstrādes stadija: sabiedriskā apspriešana // Likumprojekts un tā anotācija vairs nav pieejami ZM mājas lapā.
- 287.Likumprojekts “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (Nr.507/Lp13). 13.Saeima, likumprojektu datubāze: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/webSasaiste?OpenView&count=1000&restricttcategory=507/Lp13>.
- 288.Likumprojekta “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (reģ.Nr.507/Lp13) Dzīvnieku aizsardzības biedrības “Nursa” vēstulē 2.lpp. dota atsauce uz PVD atbildi Nr.1.-13/198 no 06.02.2012. par bezsaimnieka kaķu piederību // <http://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/1B37E0B30F04120CC225851B00338297?OpenDocument> [skatīts 28.02.2021.g.].
- 289.ZM likumprojekta “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (Reģ.nr.146/Lp13) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija) //

- <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/FDA5CF70BECFBF68C225835B0052A94E?OpenDocument>.
290. MK noteikumu projekta “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija), 16.06.2011.g. // pieejams pie MK noteikumiem Nr.491: <https://likumi.lv/ta/id/232354-majas-istabas-dzivnieku-registracijas-kartiba>.
291. Projekts, Latvijas Republikas likums „Par dzīvnieku aizsardzību”, 07.04.1997. Nav publicēts.

Ārvalstu nacionālie tiesību akti (alfabētiskā secībā)

292. Austrijas Civillikums: Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB), JGS Nr. 946, vom 1. Juni 1811, zuletzt geändert durch 31.07.2019 // <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>.
293. Austrija. Dzīvnieku statuss: Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, Ausgegeben am 31. März 1988, 179. Bundesgesetz: Rechtsstellung von Tieren (NR: GP XVII IA 130/A AB 497 S. 53. BR: AB 3447 S. 498.) // https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1988_179_0/1988_179_0.pdf.
294. Bīstamo suņu akts: Dangerous Dogs Act 1991, 1991 Chapter 65, Act wholly in force at 12.8.1991 // <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1991/65/contents>.
295. Bulgārija, mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība: Animal Protection Act, Promulgated, SG No. 13/8.02.2008, effective 31.01.2008, amended, SG No. 80/9.10.2009, SG No. 8/25.01.2011, effective 25.01.2011, amended and supplemented, SG No. 92/22.11.2011, amended, SG No. 53/27.06.2014, amended and supplemented, SG No. 34/3.05.2016 // http://eea.government.bg/bg/legislation/biodiversity/zzjan_03.05.2016.pdf.
296. Bundesgesetz über den Schutz der Tiere (Tierschutzgesetz – TSchG), Kennzeichnung und Registrierung von Hunden und Zuchtkatzen, § 24a., § 31. [mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība Austrijā] // <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20003541>.
297. Čehijas Civilkodekss: Zákon občanský zákoník, § 494, Zákon č. 89/2012 Sb., Částka: 33/2012. Platnost od: 22.03.2012. Účinnost od: 01.01.2014. // <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89> [skatīts 30.09.2022.].
298. Čehijas likums Par dzīvnieku aizsardzību pret cietsirdību: 246/1992 Coll. ACT of the Czech National Council of 15 April 1992 on the Protection of Animals Against Cruelty // <http://eagri.cz/public/web/mze/ochrana-zvirat/legislativa/legislativa-cr/zakon-na-ochranu-zvirat-v-anglictine/>.
299. Dānija, mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība: Bekendtgørelse om mærkning og registrering af hunde, den 20. december 2004 [Marking and registration of dogs] BEK nr 1500 af 20/12/2004 // <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2004/1500>.
300. Dzīvnieku veselības un aizsardzības likums Kanādas provincē Ņūfaundlenda un Labradorā “Animal health and protection act”, SNL2010 Chapter A-9.1, Newfoundland and Labrador, Canada, Amended: 2013 c1 (Assented to June 24, 2010) // <https://www.assembly.nl.ca/legislation/sr/statutes/a09-1.htm>.
301. Electronic identification of dogs regulations, 20th May, 2011 Legal notice 199 of 2011. Subsidiary legislation 437.101 [Malta] // <http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=11664&l=1>.

302. Francijas Civilkodekss: Code civil, Article 515-14, Version en vigueur depuis le 18 février 2015 // https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/2022-09-28/.
303. Horvātija, mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība: Zakon o veterinarstvu, c) Označavanje pasa, mačaka i pitomih vretica, Članak 45. (OG 115/18) pročišćeni tekst zakona NN 82/13, 148/13, 115/18 na snazi od 01.01.2019. // <https://www.zakon.hr/z/468/Zakon-o-veterinarstvu>.
304. Igaunijas Dzīvnieku aizsardzības likums: Animal Protection Act, Passed 13 December 2000 (RT¹ I 2001, 3, 4; consolidated text RT I 2002, 13, 78), entered into force 1 July 2001 // <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/517012019002/consolide>.
305. Itālija, mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība: Ordinanza contingibile ed urgente concernente misure per l'identificazione e la registrazione della popolazione canina (G.U. Serie Generale, n. 194 del 20 agosto 2008), Ordinanza 06 agosto 2008 // <http://www.trovanorme.salute.gov.it/norme/dettaglioAtto?id=26145&completo=true>.
306. Law number. 4039/2012 (Government Gazette A 15) For home pets and stray pets and to protect animals from exploitation or use for profit, Article 5, LAW 4235/2014 - Government Gazette 32 - 2014/02/11 [Grieķija] // <https://digihome.eu/law-number-40392012-government-gazette-a-15-for-home-pets-and-stray-pets-and-to-protect-animals-from-exploitation-or-use-for-profit/>.
307. Law on veterinary medical activity, Section VI. Pets and dogs for business, hunting and other purposes (Title amended, SG No. 84/2007) Art. 172., 173., 174, Effective from 02.05.2006, [Bulgārija] // <https://lex.bg/laws/ldoc/2135512300>.
308. Lietuvas Republikas Dzīvnieku aizsardzības un labturības likums: Lietuvos Respublikos Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas, 1997 m. lapkričio 6 d. Nr. VIII-500, Suvestinė redakcija nuo 2016-07-05 // <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424/YTWcRBgbwM>.
309. Luksemburgas Konstitūcija (zaudējusi spēku): Constitution du Grand-Duché du Luxembourg, Texte de la Constitution du Grand-Duche de Luxembourg, du 17 octobre 1868, Constitution of Luxembourg (in French) // <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/recueil/constitution/20191214>.
310. Luksemburgas Konstitūcija (spēkā ar 01.07.2023): Version consolidée applicable au 01/07/2023: Constitution du Grand-Duche de Luxembourg, Art.41. Publication: 19/01/2023 // <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/constitution/1868/10/17/n1/consolide/20230701>.
311. Luksemburga, mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība: Règlement sur les chiens // <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/rc/2000/10/23/n1/jo>; Loi du 9 mai 2008 relative aux chiens // <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2008/05/09/n2/jo>.
312. Microchipping of Dogs Regulations 2015. S.I. No. 63/2015, *Notice of the making of this Statutory Instrument was published in "Iris Oifigiúil" of 27th February, 2015.* [Īrija] // <http://www.irishstatutebook.ie/eli/2015/si/63/made/en/print?q=dogs>.
313. Nīderlandes, mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība: Besluit identificatie en registratie van dieren Zichtdatum 14-05-2020 Geldend van 18-12-2014 t/m 31-12-2014 // <https://wetten.overheid.nl/BWBR0009019/2014-12-18>.
314. Owning Pet Animals in France, Identification and Registration, // <https://www.angloinfo.com/how-to/france/family/pets-animals>; Questionnaire // <http://www.carodog.eu/wp-content/uploads/2014/06/Carocat-France.pdf>.
315. Pet Register LLR, nationwide pet register of pets in Estonia [Igaunija] // <https://www.eesti.ee/en/family/pet/#informationandregistrationofapetinthevetregister2>.
316. Portugāle, mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība: Regulamento de registo, classificacao e licenciamento de caes e gatos, Portaria n.º 421/2004, de 24 de Abril // http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=340&tabela=leis.

317. The Dog Law of 2002, issued by publication in the Official Journal of the Republic in accordance with Article 52 of the Constitution. Number 184 (I) 2002 Annex one official journal of the republic, No. 3646 of 25 October 2002 Law part I [mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība Kiprā] // <http://animalpartyprus.com/wp-content/uploads/2016/10/Dog-Law.pdf>.
318. The Microchipping of Dogs (England) Regulations 2015 *published on 28th October 2014* (ISBN 978-0-11-112250-1) [mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība Lielbritānijā] // <http://www.legislation.gov.uk/uksi/2015/108/contents/made>.
319. Šveices Civillikums: Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907. Eingefügt durch Ziff. I des BG vom 4. Okt. 2002 (Grundsatzartikel Tiere), in Kraft seit 1. April 2003 (AS 2003 463 466; BBl 2002 4164 5806) // http://www.gesetze.ch/sr/210/210_076.htm#2.
320. Vācijas Pamatlikums: Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, vom 23. Mai 1949 (BGBl. S.1), zuletzt geändert durch Artikel 1 des Gesetzes zur Änderung des Grundgesetzes (Artikel 82) vom 19. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2478). Pieejams: <https://www.bundestag.de/parlament/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz>.
321. Vācijas Civillikums: Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), Ausfertigungsdatum: 18.08.1896, zuletzt geändert durch Art. 7 G v. 31.1.2019 I 54 // <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html>.
322. Baškortostanas likums „Par mājdzīvniekiem”: "О домашних животных", Закон Республики Башкортостан от 22 апреля 1997 года N 88-з, (с изменениями на: 02.11.2015) // <http://docs.cntd.ru/document/935101754>.
323. KF federālais likums Par atbildīgu attieksmi pret dzīvniekiem: РФ Федеральный закон “Об ответственном обращении с животными и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации”, 27 декабря 2018 года, № 498-ФЗ, Принят Государственной Думой 19 декабря 2018 года, Одобрен Советом Федерации 21 декабря 2018 года // <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102498094&intelsearch=498-%F4%E7>.
324. KF Civilkodekss. Pirmā daļa: Гражданский кодекс Российской Федерации, Часть первая, Принят Государственной Думой, 21 октября 1994 года, в редакции федеральных законов от 18.03.2019 № 34-ФЗ // <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102528600&backlink=1&nd=102033239>.
325. KF Civilkodekss. Trešā daļa: Гражданский кодекс Российской Федерации, Часть третья, Принят Государственной Думой 1 ноября 2001 года, Одобрен Советом Федерации 14 ноября 2001 года, в редакции федеральных законов от 18.03.2019 № 34-ФЗ // <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102073578>.
326. Krievijas Federācijas likumprojekts “Par dzīvnieku aizsardzību no cietsirdīgas izturēšanās”: Закон РФ "О защите животных от жестокого обращения", (проект № 97802163-2), <https://sozd.duma.gov.ru/bill/97802163-2>.
327. KF Prezidenta skaidrojums par likumprojekta noraidīšanu: Письмо Президента Российской Федерации В.Путина от 3 января 2000 г. № Пр-6, pieejams dokumentu sarakstā: <https://sozd.duma.gov.ru/bill/97802163-2>.

TIESU PRAKSE

328. Rīgas pilsētas tiesa. Spriedums 26.01.2023. lietā Nr.12031000522, Arhīva Nr.K77-1182-23/115.
329. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departaments. Lēmums 15.11.2018. lietā Nr.11280015717 (SKK-584/2018).
330. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departaments. Lēmums 15.11.2018. lietā Nr.11210081616 (SKK-417/2018).

- 331.State of New York Court of Appeals. (May 8, 2018), Motion No. 2018-268, In the Matter of Nonhuman Rights Project, Inc., on Behalf of Tommy, Appellant, v. Patrick C. Lavery, &c., et al., Respondents; In the Matter of Nonhuman Rights Project, Inc., on Behalf of Kiko, Appellant, v. Carmen Presti et al., Respondents // <https://www.nycourts.gov/ctapps/Decisions/2018/May18/M2018-268opn18-Decision.pdf>.
- 332.Limbažu rajona tiesa. Spriedums 04.08.2017. lietā Nr.11280029416 (lietas arhīva Nr.K21-0069-17/2).
- 333.Rīgas rajona tiesa. Spriedums 08.06.2015. lietā Nr.11355028113 (lietas arhīva Nr.K35-0062-15/17).
- 334.Latvijas Republikas Administratīvā apgabaltiesa. Spriedums. 24.05.2013. lietā Nr.142131711 (lietas arhīva Nr.143/AA43-0610-13/10).
- 335.Administratīvā rajona tiesa Liepājas tiesu nams. Spriedums. 30.01.2013. lietā Nr.A420377112, A42-00954-13/40.
- 336.Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments. Lēmums. 08.05.2012. lietā Nr. SKK - 157/2012, Krimināllikuma 230.1.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts.
- 337.Latvijas Republikas Administratīvā rajona tiesa. Spriedums 22.03.2011. lietā Nr.A420616010.
- 338.Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments. Lēmums lietā Nr.SKK-377/08. Pieņemts: 02.07.2008. Nav publicēts.
339. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments. Lēmums lietā SKK–J–2 (679) (krimināllieta Nr.11100007904). Pieņemts: 04.01.2005. Publicēts: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2005>.
- 340.Latvijas Republikas Satversmes tiesa. Spriedums Lietā Nr.2002-01-03 “Par Ministru kabineta 2001.gada 31.jūlija noteikumu Nr.349 "Grozījumi Ministru kabineta 1995.gada 3.oktobra noteikumos Nr.291 "Suņu un kaķu turēšanas noteikumi"" atbilstību Satversmes 105.pantam un Ministru kabineta iekārtas likuma 14.panta 3.punktam”. Pieņemts 20.05.2002. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 75 (2650), 21.05.2002.

PRAKSES MATERIĀLI

- 341.Animalia domestica. „Latviešu konversācijas vārdnīca”, galv.redaktori: A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers, 23.burtnīca, A.Gulbja apgādībā, Rīgā, 5733.sleja.
- 342.Animal Rights. (2007) "*Encyclopædia Britannica*" // <http://www.britannica.com/eb/article-9007642/animal-rights>.
- 343.“Animals & Society Institute Finances and Impact Report” (2022) // <https://www.animalsandsociety.org/about-asi/finances-and-impact-report/>.
- 344.Animal welfare. Collins English Dictionary. Copyright © HarperCollins Publishers // <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/animal-welfare>.
- 345.Bāra,I. (11.04.2018) Ziņojums “Normatīvais regulējums eksotisko mājdzīvnieku labturībā” starptautiskā seminārā “Ceļā uz Pozitīvā saraksta ieviešanu Latvijā”, nav publicēts.
- 346.I.Bāra (19.11.2008) “Valsts pārvaldes akts un administratīvais akts salīdzinošā analīze” (analizējamie akti: 1) PVD 20.04.2007.g. rīkojums Nr.133 „Par komisijas izveidošanu suņa bīstamības izvērtēšanai” – valsts pārvaldes akts; 2) PVD Bīstamu suņu izvērtēšanas komisijas 10.10.2008.g. lēmums Nr.11 „Par suņa bīstamības izvērtēšanu” – administratīvais akts), 8 lapas // nav publicēts.

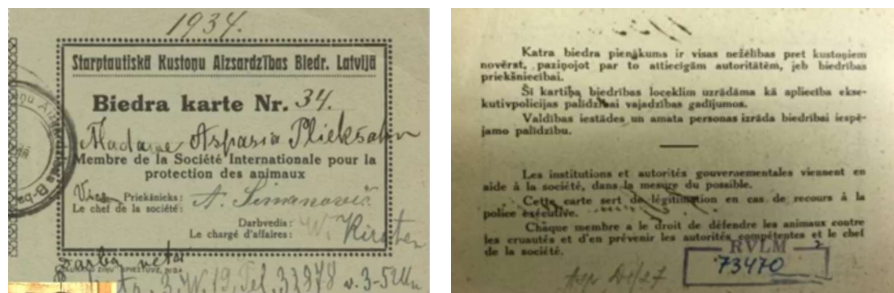
347. Barkāns, E. (2010.gada 13.janvāris) “Kaķēnu “sūtīšana jūrskolā” var izmaksāt tūkstošus” // <https://jauns.lv/raksts/zinas/221947-kakenu-sutisana-jurskola-var-izmaksat-tukstosus> [iegūts 23.09.2019.].
348. “Bērnu slimnīcā bieži nonāk bērni, kurus sakoduši suņi”, 28.09.2017 // <https://www.bkus.lv/lv/content/bernu-slimnica-biezi-nonak-berni-kurus-sakodusi-suni> [skatīts 27.04.2021].
349. Bez autora (2010.gada 13.janvāris) “Kaķēni negrib “jūrskolā”. Ir varianti?”, “Kurzemes Vārds” // <https://www.liepajniekiem.lv/zinas/sabiedriba/kakeni-negrib-jurskola-ir-varianti-36818> [iegūts 23.09.2019.].
350. Bierande, Rūta (2011.gada 13.jūlijs) “Šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizācijām ir jāreģistrējas”, LV portāls, iegūts: 17.02.2021. no: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/232997-skirnes-majas-istabas-dzivnieku-audzetaju-organizacijam-ir-jaregistrejas-2011>.
351. Brinkmane, I. (2010.gada 9.janvāris) “Kā slīcināja kaķēnus, tā slīcinās arī turpmāk”, “Diena” // <https://www.diena.lv/raksts/sodien-laikraksta/ka-slicinaja-kakenus-ta-slicinas-ari-turpmak-712686> [iegūts: 23.09.2019.].
352. Cilvēks (1982) Latvijas Padomju Enciklopēdija, 2. sēj. Rīga: Galv. enciklopēdiju redakcija, 280.lpp.
353. Cruelty to animals. // <https://www.britannica.com/science/cruelty-to-animals>; Cruelty to animals (redirected from *Animal protection*) - <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/Animal+protection>, Copyright © 1981-2005 by Gerald N. Hill and Kathleen T. Hill.
354. EU Dog&Cat Alliance pārskats “The welfare of dogs and cats involved in commercial practices: a review of the legislation across EU countries” (2014/2015), 116 pages // <https://esvce.org/wp-content/uploads/2021/04/welfare-of-DC.pdf>.
355. European Society of Dog and Animal Welfare (ESDAW) - “The Stray Dogs in Europe” // <http://www.esdaw-eu.eu/the-stray-dogs-in-europe.html> [skatīts 05.03.2021.g.].
356. EuroPetNet dalībvalstis: <https://www.europetnet.com/member-organisations.html>.
357. Facts & Figures About Dog Attacks, UPMC Children’s Hospital of Pittsburgh // <https://www.chp.edu/injury-prevention/safety/home-and-yard/dog-bites/facts-and-figures>.
358. FEDIAF European Pet Food Facts & Figures, 2021, 12 p. // <https://europeanpetfood.org/about/statistics/> [skatīts 23.04.2023].
359. “Feral Cats: Regulation of free-roaming cats”, Model Laws, // <http://www.animallaw.com/Model-Law-TNR.cfm> [skatīts 03.03.2021.g.].
360. Informatīvais ziņojums par suņu apzīmēšanu un reģistrēšanu Latvijā 2012-2017, sagatavoja: nodibinājums “dzīvniekupolicija.lv”, Rīga, 2017.g., 70 lpp. // pieejams: [http://info.dzivniekupolicija.lv/tl_files/dokumenti/Majas%20\(istabas\)%20dzivnieku%20registracija/ZINOJUMS%2020.02.2017..compressed.pdf](http://info.dzivniekupolicija.lv/tl_files/dokumenti/Majas%20(istabas)%20dzivnieku%20registracija/ZINOJUMS%2020.02.2017..compressed.pdf).
361. Izvilkums no ZM audita ziņojuma “Suņa bīstamības atzīšanas process”, 19.12.2019.g. Dzīvnieku aizsardzības un labturības padomes sēdes, 1.darba kārtības jautājuma materiāls // nav publicēts.
362. Konceptuāls ziņojums Par valsts pārvaldes iestāžu un Nacionālo bruņoto spēku kinologu apmācības sistēmas pilnveidošanu, MK 2017.gada 1.marta rīkojums Nr. 101. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 47, 03.03.2017. OP numurs: 2017/47.4. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/289136-par-konceptualo-zinojumu-par-valsts-parvaldes-iestazu-un-nacionalo-brunoto-speku-kinologu-apmacibas-sistemas-pilnveidosanu>.
363. Latvijas dienesta suņkopības un sabiedrisko organizāciju konferences „Latvijas suņkopības attīstībai – 100” materiāli (I.Pavlovskis „Latvijas suņkopības attīstības vēsturiskais apskats”). 04.11.2007. Nav publicēts.
364. Latvijas Valsts vēstures arhīvs: arhivi.gov.lv [iegūts 04.03.2019].

365. Leaflet for buyers, What to check before buying a dog, especially online? // informācija no ZM par aktuālajām diskusijām ES līmenī saistībā ar mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecību internetā, 09.06.2020.g. ZM darba grupas materiāls // <https://kb.rspca.org.au/knowledge-base/what-is-a-puppy-farm/>; <https://www.rspcapuppyguide.com.au/>.
366. List of banned dog breeds by countries, 26/01/2023 // <https://petolog.com/m/banned-dogs/> [skatīts 02.05.2023].
367. LKF informācija par organizācijas sastāvā esošiem suņu šķirņu audzētājiem: <http://www.dogs.lv/lv/klubi-un-audzetas/audzetavas/>.
368. OSP Latvijas oficiālā statistika: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaitis/247-iedzivotaju-skaitis-un-ta-izmainas>.
369. Pozitīvais saraksts. Beļģija. 42 zīdītāju sugas, kuras atļauts turēt kā mājas (istabas) dzīvniekus: Positieve lijst zoogdieren // <https://www.huisdierinfo.be/positieve-lijst-zoogdieren> [iegūts 23.05.2023.].
370. PVD pārbaudes. Cik bieži ierodas PVD inspektors. Veterinārā uzraudzība // <https://www.pvd.gov.lv/lv/media/1161/download>.
371. PVD uzraudzībai pakļauto uzņēmumu reģistrs, Darbības veidi: 62. reģistrētas dzīvnieku turēšanas vietas: 62.1. viesnīca; 62.2. patversme; 62.5. savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vieta; 81. mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecības vieta; 81.2. specializēta tirdzniecības vieta (mazumtirdzniecība) // <https://registri.pvd.gov.lv/ur>.
372. Rīgas pilsētas pašvaldības publiskais pakalpojums “Bezsaimnieka kaķu sterilizācija, ja kaķus uz veterināro klīniku nogādā iedzīvotāji” // <https://latvija.lv/lv/PPK/maja-un-vide/majdzivnieki/p5610/ProcesaApraksts> [skatīts 28.02.2021.g.].
373. Rīgas pilsētas veselības nodaļas vadītāja, pilsētas valdes locekļa Dr.med. Grūnsteina Aizrādījums, „Valdības Vēstnesis”, Nr.179, 1922.g. 14.augustā, 3.lpp.
374. Rožāne, Keita (01.03.2021.) “Kinologs: Ja suns uzbrūk bērnam, vainīgs saimnieks”, LTV raidījums “Ķēpa uz sirds” // <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vide-un-dzivnieki/kinologs-ja-suns-uzbruk-bernam-vainigs-saimnieks.a392766/>.
375. Saeima konceptuāli atbalsta stingrākas prasības istabas dzīvnieku labturībai un pārdošanai (25.05.2023.) // <https://saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/32294-saeima-konceptuali-atbalsta-stingrakas-prasibas-istabas-dzivnieku-labturibai-un-pardosanai>.
376. Savicka, I. (2010.gada 15.janvāris) “Aizliegs kaķēnus sūtīt “jūrskolā””, “Dzirkstele” // <https://www.dzirkstele.lv/blogi/aizliegs-kakenus-sutit-jurskola-36923> [iegūts: 23.09.2019.].
377. “Šķirnes mīldzīvnieku iegāde tikai no reģistrētas organizācijas”, 17.02.2020.g., ZM preses relīze // <https://lvportals.lv/dienaskartiba/313248-skirnes-mildzivnieku-iegade-tikai-no-registretas-organizācijas-2020>.
378. Statistika no LDC mājas lapas: http://pub ldc.gov.lv/pub_istabas_dz/pub_istabas_dz.php.
379. Sudare, I. (2010.gada 11.janvāris) ““Jūrskolas” aizliegums”, “Staburags” // <http://www.staburags.lv/citas-zinas/viedokli/jurskolas-aizliegums-17565> [iegūts: 23.09.2019.].
380. Štāle, I. „Puņķiem un asarām te nav vietas!” // „Astes”, 2008.g. augusts, Nr.8, 22.lpp.
381. “The Tauros Programme” // <https://rewilding-europe.com/rewilding-in-action/wildlife-comeback/tauros/>.
382. <https://tezaurs.lv/>: dzīvnieks; īpašnieks; kinoloģija; kinologs // Interneta lapas avots: Latviešu literārās valodas vārdnīca. 1.–8. Rīga, Zinātne, 1972.–1996. [skatīts 25.03.2021.].
383. Vadlīnijas bezsaimnieka kaķu sterilizācijas kārtībai, izmantojot pašvaldību piešķirto finansējumu, apstiprināts: Dzīvnieku aizsardzības ētikas padomes 2008.gada 3.decembra sēdē, prot. Nr.45, 7 lpp. // nav publicēts.
384. Vadlīnijas saistošo noteikumu izstrādei par mājdzīvnieku uzturēšanu, 2.punkts, aktualizētas 31.03.2023., pieejamas <https://www.varam.gov.lv/lv/vadlinijas-saistoso-noteikumu-izstradei-2021> [iegūts 21.05.2023.].

- 385.ZM prezentācija “Dzīvnieku tirdzniecība interneta vietnēs”, Dzīvnieku aizsardzības un labturības konsultatīvās padomes sēdē 18.12.2020.g., darba kārtības 2.jautājums. Ziņotājs: Zemkopības ministrijas Veterinārā un pārtikas departamenta Dzīvnieku tirdzniecības, labturības un barības nodaļa // https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/Dzivnieku_tirdznieciba_interneta_18_12_2020.pdf
- 386.ZM Veterinārā un pārtikas departamenta Dzīvnieku tirdzniecības, labturības un barības nodaļas vadītājas Z.Mediņas prezentācija “Plānotās izmaiņas Latvijas regulējošajos normatīvajos aktos dzīvnieku aizsardzības un labturības jomā” // <https://www.zm.gov.lv/lv/media/10722/download?attachment> [iegūts 19.05.2023].
- 387.16.01.2023., Zemkopības ministrijas Veterinārais un pārtikas departaments, e-konsultācija “No cik gadu vecuma var reģistrēt mājdzīvnieku” // <https://lvportals.lv/e-konsultacijas/28221-no-cik-gadu-vecuma-var-registret-majdzivnieku-2022> [skatīts 23.04.2023].
- 388.19.12.2019.g. Dzīvnieku aizsardzības un labturības konsultatīvās padomes sēdes protokols Nr.5, darba kārtības jautājums Nr.1, ziņotājs: ZM Iekšējā audita nodaļas vadītāja vietnieks J.Šokele, pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/media/1908/download?attachment> [iegūts 21.05.2023.g.].
- 389.24.03.2022.g. DzALKP sēdes darba kārtības 1.jautājums: Dzīvnieku aizsardzības likums – cietsirdīga izturēšanās pret dzīvniekiem: <https://www.zm.gov.lv/lv/media/1887/download?attachment>; ZM pārstāvja Ģ.Stendera prezentācija “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā (un Krimināllikuma 230.pantā) // <https://www.zm.gov.lv/lv/media/1923/download?attachment>.
- 390.01.03.2022., ZM vēstule Nr. 5-4e/399/2022. // publicēta: <http://info.dzivniekupolicija.lv/lv/projekts/zemkopibas-ministrijas-atbilde-par-planotomajas-istabas-dzivnieku-registracijas-kartibu>.

PIELIKUMI

Biedra kartes dzīvnieku aizsardzības biedrībās: Aspazija⁶⁰³

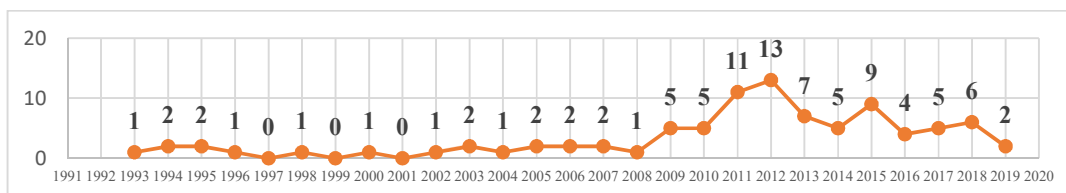

⁶⁰³ Rakstniecības un mūzikas muzeja krājumi, ekrānšāviņš no Jānis Zālītis, ziņojums “Aspazija: no vivisekcijas līdz dzīvnieku aizsardzības biedrībai”. Tiešsaistes zinātniskie lasījumi “Dzīvnieku brīvība: Aspazija@Animalium”, 16.03.2021.g., organizē Memoriālo muzeju apvienība, Raiņa un Aspazijas māja // ieraksts: <https://www.facebook.com/events/351316339415338> [skatīts 16.03.2021.g.].

Dzīvnieku aizsardzības organizācijas un dzīvnieku patversmes Latvijā 1990-2019

Attēls Nr.1

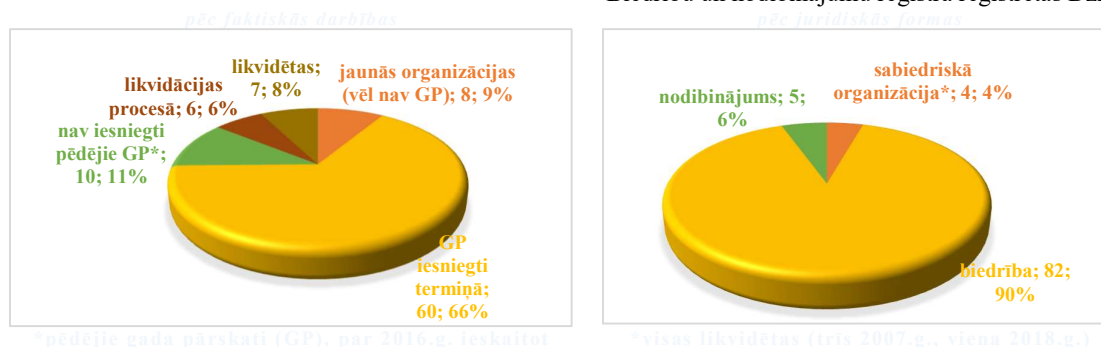
Dzīvnieku aizsardzības organizācijas 1990-2019

Uz 2019.gada februāri atbilstoši Biedrību un nodibinājumu reģistra datiem, Latvijā reģistrēta vismaz 91 DzAO⁶⁰⁴, no kurām 7 ir likvidētas, bet 6 ir likvidācijas procesā (skatīt Attēlu Nr.2). Kā viens no objektīvajiem rādītājiem, vai organizācija ir aktīva, kalpo gada pārskata iesniegšana – atbilstoši šai informācijai kā aktīvi darbojošās organizācijas vērtējamās 68 (60 organizācijas, kas termiņā iesniegušas gada pārskatus, 8 jaunās organizācijas), kas ir 66% no reģistrētajām organizācijām. Pēc juridiskās formas lielākā daļa reģistrēto organizāciju ir biedrības – 90% jeb 82 biedrības; un tikai 6% jeb 5 no reģistrēto dzīvnieku aizsardzības organizāciju skaita ir nodibinājumi. Sabiedriskās organizācijas uz pētījuma brīdi visas ir likvidētas.

Attēls Nr.2

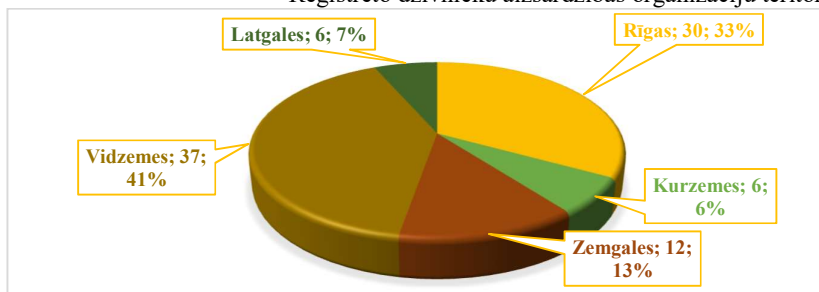
Biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrētās DzAO

Aplūkojot dzīvnieku aizsardzības organizāciju teritoriālo pārklājumu, vērojams, ka pirmskara Latvijā tās darbojušās Rīgā, Vidzemē (Cēsis, Limbaži) un Kurzemē, savukārt kopš 1990.gada dibinātās organizācijas darbojas visā Latvijā (t.i., visos Latvijas reģionos – skatīt Attēlu Nr.3, kā arī organizāciju skaitu pēc teritoriālā sadalījuma Tabulās Nr.1 un Nr.2) – dzīvnieku aizsardzības organizāciju juridiskās adreses reģistrētas 24 pilsētās (t.sk., visās republikas nozīmes pilsētās, izņemot Rēzekni) un 19 novados.

Attēls Nr.3

Reģistrēto dzīvnieku aizsardzības organizāciju teritoriālais sadalījums

⁶⁰⁴ Pētīto organizāciju skaitā netika iekļautas vides aizsardzības organizācijas, mednieku klubi un dzīvnieku audzētāju klubi; atbilstoši organizāciju statūtos noteiktiem mērķiem uzskaitītas tikai DzAO.

Dzīvnieku aizsardzības organizācijas un dzīvnieku patversmes pēc teritoriālā sadalījuma (1990-2019)

Tabula Nr.1

Dzīvnieku aizsardzības organizācijas pēc teritoriālā sadalījuma		
pilsēta/novads	skaits	reģions
Aizkraukle	1	Zemgales
Aloja	1	Rīgas
Alūksne	1	Vidzemes
Auce	2	Zemgales
Baldone	1	Rīgas
Burtnieku novads	1	Vidzemes
Carnikavas novads	1	Rīgas
Daugavpils un novads	4	Latgales
Engures novads	1	Rīgas
Gulbene un novads	3	Vidzemes
Ikšķiles novads	1	Rīgas
Inčukalna novads	1	Rīgas
Jelgava un novads	2	Zemgales
Jēkabpils	1	Zemgales
Jūrmala	1	Rīgas
Kandavas novads	1	Rīgas
Krāslavas novads	1	Latgales
Kuldīgas novads	1	Kurzemes
Ķeguma novads	1	Rīgas
Ķekavas novads	5	Rīgas
Liepāja	3	Kurzemes
Limbaži	1	Rīgas
Līvāni	1	Latgales
Madona un novads	4	Vidzemes
Mārupes novads	1	Rīgas
Ogre	1	Rīgas
Olaine	1	Rīgas
Priekule novads	1	Vidzemes
Rīga	26	Rīgas
Salacgrīva	1	Rīgas
Saldus	2	Kurzemes
Stopiņu novads	2	Rīgas
Talsi	4	Kurzemes
Tukums un novads	3	Rīgas
Valka	1	Vidzemes
Valmiera	2	Vidzemes
Ventspils un novads	6	Kurzemes
	91	

Tabula Nr.2

Dzīvnieku patversmes pēc teritoriālā sadalījuma		
pilsēta/novads	skaits	reģions
Kuldīga	1	Kurzemes
Liepāja	2	Kurzemes
Saldus	1	Kurzemes
Talsi	1	Kurzemes
Ventspils novads	1	Kurzemes
Daugavpils un novads	2	Latgales
Rēzekne	1	Latgales
Aloja	1	Rīgas
Jūrmala	1	Rīgas
Ķekavas novads	1	Rīgas
Ogre	1	Rīgas
Rīga	2	Rīgas
Stopiņu novads	1	Rīgas
Tukums un novads	2	Rīgas
Alūksne	1	Vidzemes
Cēsis	1	Vidzemes
Madonas novads	3	Vidzemes
Valka	1	Vidzemes
Valmiera	1	Vidzemes
Jelgava	1	Zemgales
Jēkabpils	1	Zemgales
Ozolnieku novads	1	Zemgales
	28	

Dzīvnieku aizstāvības filosofisko pieeju ietekme uz tiesībām

<i>Pieeja</i>	<i>Pārstāvis</i>	<i>Filosofiskais uzskats</i>	<i>Atspoguļojums tiesībās</i>
<i>utilitārisma pieeja</i>	Pīters Singers (<i>Peter Singer</i>) ⁶⁰⁵	dzīvnieku izmantošana var būt attaisnojama, ja tiek ņemtas vērā arī dzīvnieka intereses; dzīvnieki savās interesēs ir vienlīdzīgi cilvēkam	dzīvnieku labturības normu izstrāde, uzraudzība un kontrole (attiecībā uz nebrīvīvi turētiem dzīvniekiem) ⁶⁰⁶
<i>tiesību (deontoloģiskā) pieeja</i>	Toms Rīgens (<i>Tom Regan</i>) ⁶⁰⁷	dzīvnieks kā “dzīves pārdzīvojuma subjekts” jeb “dzīves subjekts” (<i>subject of a life</i>), kam ir morālas tiesības un tās nedrīkst ignorēt; cilvēka un dzīvnieka morālais statuss ir vienāds	dzīvnieku izmantošanas aizliegumi, piemēram, aizliegums izmantot dzīvnieku cirkū ⁶⁰⁸ , aizliegums audzēt dzīvniekus kažokādu ieguvei ⁶⁰⁹ , ierobežojumi izmantot dzīvniekus izmēģinājumos un eksperimentos u.t.t.; lielo pērtiķu projekts (<i>Great Ape Project</i>) ⁶¹⁰ – kustība, kas prasa atzīt cilvēkveidīgiem pērtiķiem (orangutaniem, gorillām, šimpanzēm un bonobo) tiesības uz dzīvību, uz personiskās brīvības aizsardzību un aizsardzību no ciešanām.
<i>abolicionisma pieeja</i>	Gerijs Frensione (<i>Gary Francione</i>) ⁶¹¹	visām justspējīgām būtnēm – gan cilvēkiem, gan pārējām sugām – ir vienas tiesības: tiesības nebūt par kāda cita īpašumu ⁶¹²	dzīvnieka civiltiesiskā statusa maiņa no “lietas” uz “just spējīgu būtni” ⁶¹³

⁶⁰⁵ Singer, P. (1975, 1990, 1995) “Animal Liberation”, Second edition with a New Preface by the Author, PIMLICO, London, 320 p.

⁶⁰⁶ Kopš 2000. gada 1. janvāra, kad spēkā stājās Dzīvnieku aizsardzības likums, Latvijā pieņemti un spēkā stājušies daudzskaitlīgi MK noteikumi par lauksaimniecības dzīvnieku (t.sk., atsevišķu dzīvnieku grupu, piemēram, kaušanai paredzēto dzīvnieku, kažokzvēru, vai pēc sugu iedalījuma: teļu, dējējvistu, cūku u.c.), mājas (istabas) dzīvnieku (t.sk., bez aprūpes palikušo dzīvnieku turēšanai dzīvnieku patversmēs), izmēģinājumos un eksperimentos izmantojamo dzīvnieku, sporta un darba dzīvnieku labturības prasībām.

⁶⁰⁷ Regan, T. (1983, 1985, 2004) “The Case for Animal Rights”, updated with a new preface, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, 425 p.

⁶⁰⁸ Ar 15.06.2017. g. grozījumiem Dzīvnieku aizsardzības likumā Latvijā ieviests aizliegums savvaļas dzīvniekus izmantot cirkū: “27.¹ pants. Savvaļas sugas dzīvnieku (gan savvaļā iegūtu, gan nebrīvīvi audzētu) aizliegts apmācīt un izmantot kā atrakciju dzīvnieku un to izrādīt publiski kā atrakciju dzīvnieku.”

⁶⁰⁹ Biedrības “Dzīvnieku brīvība” iniciatīva panākt, ka arī Latvijā tiek aizliegta dzīvnieku turēšana kažokādu ieguvei - <https://www.dzivniekubrīviba.lv/lv/kazoki> – šobrīd tiek izstrādāti priekšlikumi grozījumiem Dzīvnieku aizsardzības likumā.

⁶¹⁰ “Declaration on Great Apes” //

<https://web.archive.org/web/20080820011354/http://www.greatapeproject.org/declaration.php>.

⁶¹¹ G. Frensiones (*G. Francione*) blogs - <https://www.abolitionistapproach.com/>.

⁶¹² Francione, Gary (2000) Introduction to Animal Rights, Your child or the dog?, Philadelphia: Temple University Press, p. xxxi.

⁶¹³ Dzīvnieka civiltiesiskā statusa izmaiņas jau nostiprinājušās Vācijas Civillikumā (*Bürgerliches Gesetzbuch*), Šveices Civillikumā (*Schweizerisches Zivilgesetzbuch*), Austrijas Civillikumā (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*) u.c. Eiropas valstu civiltiesību normās. Diskusijas par šādu izmaiņu nepieciešamību Civillikumā jau aizsākušās arī Latvijā.

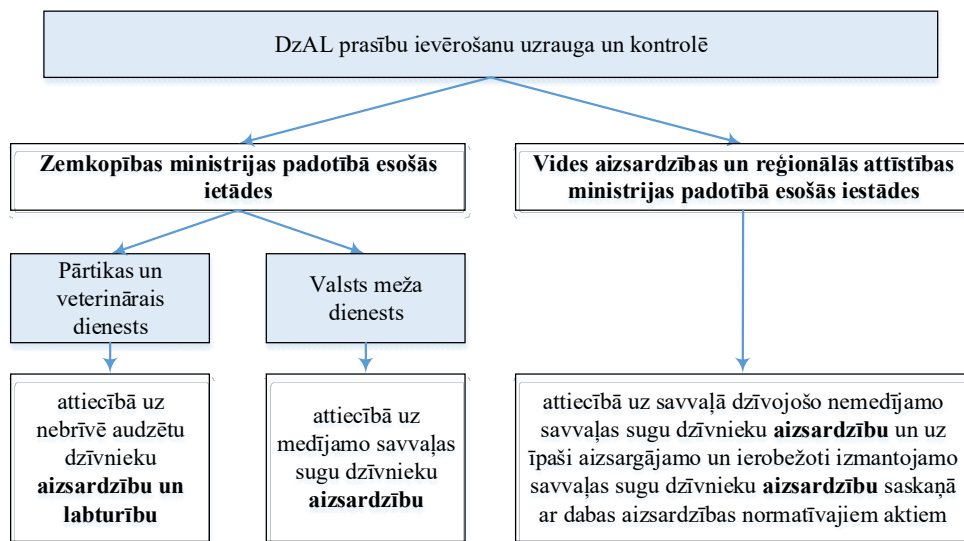
S.Brels sistematizācija⁶¹⁴:

DZĪVNIEKU TIESĪBAS		
← PLĀŠĀ NOZĪMĒ		
		← PRECĪZĀKĀ NOZĪMĒ
SAVVAĻAS DZĪVNIEKU AIZSARDZĪBA (robežojas ar vides tiesībām)	LABTURĪBA (pašreizējo dzīvnieku tiesību aktu pamatā)	TIESĪBAS (nākotnes dzīvnieku tiesību aktu pamats)
SAVVAĻAS SUGAS	JUTĪGAS (JUSTSPĒJĪGAS) BŪTNES	DZĪVNIEKI, KAS NAV CILVĒKI
IZVAIRĪTIES NO SUGU IZMIRŠANAS (saglabāt apdraudētās dzīvnieku sugas)	IZVAIRĪTIES NO NEVAJADZĪGĀM CIEŠANĀM (uzlabot dzīves (un nogalināšanas) apstākļus)	IZVAIRĪTIES NO SUGU DISKRIMINĀCIJAS (apveltīt ar tiesībām, atcelt dzīvnieku izmantošanu)
dabas resursu ILGTSPĒJĪGA ATTĪSTĪBA	DZĪVNIEKU CIEŠANU MAZINĀŠANA (reāla dzīvnieku labsajūta)	VIENLĪDZĪBA LĪDZĪGĀS INTERESĒS

⁶¹⁴ Brels, Sabine “Animal Law: Towards a Global Definition?”. Global Journal of Animal Law, [S.l.], v. 7, aug. 2019. ISSN 2341-8168. Available at: <<https://ojs.abo.fi/ojs/index.php/gjal/article/view/1669>>. ieguīts: 23 sep. 2019.

Dzīvnieku labturība un aizsardzība iestāžu kompetenču sadalījumā

Kompetences sadalījums uz DzAL 9.panta pirmās daļas piemēra:

Izcēlums uz “aizsardzību un labturību” un “aizsardzību”, kas ļauj vizuāli uztvert atšķirību starp nebrīvē turētiem dzīvniekiem un savvaļas dzīvniekiem:

- nebrīvē audzētiem (autore paplašina uz “turētiem”) dzīvniekiem ir gan aizsardzības, gan labturības prasības, kuru ievērošanu jāuzrauga un jākontrolē;
- savvaļas dzīvniekiem – medījamiem un nemedījamiem⁶¹⁵ (t.sk., ierobežoti izmantojamiem) – ir tikai aizsardzības prasības.

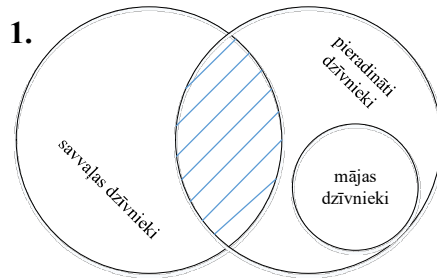
⁶¹⁵ Savvaļas dzīvnieku iedalījums pēc to izmantošanas veida medījumos un nemedījumos noteikts Dzīvnieku aizsardzības likuma 3.panta otrajā daļā.

Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas, labturības un aizsardzības prasības pēc MK 04.04.2006.g. noteikumiem Nr.266⁶¹⁶

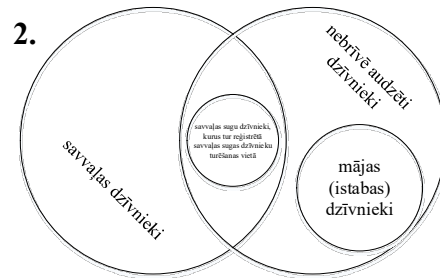
Mājas (istabas) dzīvnieku:			MK 04.04.2006. noteikumi Nr.266
turēšana	pašvaldības	DzAL (adm. atbildība)	<p>10.1. suņa īpašnieks vai turētājs nodrošina pilnīgu attiecīgās teritorijas norobežošanu no publiskai lietošanai paredzētās teritorijas, novēršot iespēju sunim izkļūt no tās;</p> <p>10.2. pie norobežotās teritorijas ieejas ierīko zvanu vai citu ierīci, kas rada iespēju sazināties ar teritorijas īpašnieku vai valdītāju.</p> <p>11. Ja suns atrodas ārpus tā īpašnieka vai turētāja valdījumā vai turējumā esošās teritorijas, sunim jābūt uzliktai kaklasiksnei vai citam aksesuāram, piemēram, iemaucītiem, bet bīstamam sunim jābūt arī sarkanai atšķirības lentei, ar ko apzīmē bīstamu suni.</p> <p>12. Pilsētās un ciemos ārpus norobežotās teritorijas: 12.1. suni ved pavadi; 12.2. sunim ir uzlikti uzpumpis, ja suns ir atzīts par bīstamu saskaņā ar normatīvajiem aktiem par kritērijiem un kārtību, kādā suni atzīst par bīstamu un nosaka turpmāko rīcību ar to, kā arī par prasībām bīstama suņa turēšanai.</p> <p>14. Arpus pilsētām un ciemiem: 14.1. viensētās suni var turēt ārpus telpām nepiesietu, ja tiek nodrošināts, ka tas neapdraud cilvēkus un dzīvniekus; 14.2. ja suns veic sargāšanas uzdevumu, tā uzturēšanās teritorijā norāda ar zīmi "Suns!"; 14.3. ārpus īpašnieka vai turētāja valdījumā vai turējumā esošās teritorijas suns bez pavadas var atrasties pastaigas laikā īpašnieka vai turētāja uzraudzībā un redzeslokā tādi attālumā, kādā īpašnieks vai turētājs spēj kontrolēt dzīvnieka rīcību.</p> <p>15. Suņa īpašnieks vai turētājs sabiedriskās vietās var īslaicīgi atstāt suni vienu, ja suns ir piesiets pavadi, kas nav garāka par metru, un ja tas netraucē personu un transportlīdzekļu kustību un neapdraud cilvēku vai dzīvnieku drošību.</p> <p>21. Kaķis, kas ir vecāks par sešiem mēnešiem, var brīvi uzturēties ārpus tā īpašnieka vai turētāja valdījumā vai turējumā esošās teritorijas, ja kaķis ir sterilizēts.</p> <p>23.5. Ja mājas (istabas) suņš atrodas ārpus tā īpašnieka vai turētāja īpašumā vai lietošanā esošās teritorijas, mājas (istabas) suņš ir uzliktā krūšu siksna un to ved pavadi, lai garantētu tā drošību.</p> <p>52. Mājas (istabas) dzīvnieka īpašniekam vai turētājam ir pienākums:</p> <p>52.1. nodrošināt, lai mājas (istabas) dzīvnieks (smaka, riešana vai gaudošana) netraucētu mājas vai apkārtnes iedzīvotājus;</p> <p>52.2. uzturēt mājas (istabas) dzīvnieka vešanu ārpus īpašnieka vai turētāja valdījumā vai turējumā esošās teritorijas tikai personai, kas spēj kontrolēt un savaldīt dzīvnieku, un nodrošināt, lai mājas (istabas) dzīvnieks neapdraud cilvēkus un dzīvniekus;</p> <p>52.3. apdzīvotu vietu teritorijā savākt suņa mājas (istabas) dzīvnieka ekskrementus;</p> <p>52.4. sasmēķlēt mājas (istabas) dzīvniekam citu īpašnieku, ja dzīvnieka turpmākā turēšana nav iespējama;</p> <p>52.8. glabāt un pēc dienesta vai sabiedriskās kārtības kontroles institūciju pieprasījuma uzglabāt ar mājas (istabas) dzīvnieku saistītos dokumentus (piemēram, mājas (istabas) dzīvnieka pasi, dzīvnieka izceļsmi apliecināšu dokumentu);</p> <p>52.9. ja mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieks vai turētājs pilsētās vai ciema teritorijā vienā adresē tur piecus un vairāk vienas sugas siltasiņu mājas (istabas) dzīvniekus, kas ir vecāki par sešiem mēnešiem, viņš septiņu darbdienu laikā rakstiski informē par to dienesta teritoriālo struktūrvienību, norādot savu vārdu un uzvārdu, mājas (istabas) dzīvnieku sugu, skaitu, turēšanas vietas adresi un tālruna numuru (ja tāds ir).</p> <p>54. Mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieks vai turētājs nav tiesīgs: 54.6. radīt antisemitiskus apstākļus, turot mājas (istabas) dzīvniekus;</p> <p>59. Mājas (istabas) dzīvnieku īpašnieks, kas pavoja tam piederētos sunus un atvasina to pēcniecejus, nodrošina, ka līdz 2012.gada 1. jūlijam tam piederšie suņi ir apzīmēti un reģistrēti atbilstoši normatīvajiem aktiem par mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtību.</p>
		pašvaldību saistošie noteikumi (adm. atbildība)	
labturība	Pārtikas un veterinārais dienests	DzAL (adm. atbildība)	<p>16. Ja suni tur telpās, dzīvnieka īpašnieks vai turētājs nodrošina: 16.1. pilnvērtīgu suņa ēdīšanu ne retāk kā reizi dienā; 16.2. sunim vienmēr brīvi pieejamu svaigu ūdeni; 16.3. suņiem, kuri ir vecāki par trim mēnešiem, - vismaz 30 minūšu ilgu pastaigu ne retāk kā divas reizes dienā. Intervāls starp abām pastaigām reizēm nav mazāks par desmit stundām.</p> <p>17. Ja suni pastāvīgi tur piesietu ārpus telpām, dzīvnieka īpašnieks vai turētājs nodrošina sunim: 17.1. pilnvērtīgu ēdīšanu ne retāk kā reizi dienā; 17.2. vienmēr brīvi pieejamu svaigu ūdeni; 17.3. vismaz 30 minūšu ilgu pastaigu ne retāk kā reizi dienā; 17.4. suņa auguam atbilstošu būdu vai mitni (kas garumā, augstumā un platumā pārsniedz suņa izmērus ne mazāk kā par 30 centimetriem), kur patverties neabslauvējamā laikā apstākļos un kur ir pakaisīti vai cits silts grīdas segums; 17.5. tīrību suņa būdā vai mītnē un laukumā, kas suns uzturas; 17.6. šādas aksesuārus: 17.6.1. vismaz divus centimetrus platu ādas kaklasiksni vai citu suņa ķermenim pieguļošu aksesuāru, kurš sunim nerada ievainojumus, kā arī nepieļauj iespēju sunim patvarīgi atbrīvoties no tā; 17.6.2. vismaz trīs metrus garu ķēdi vai pavadi; 17.6.3. ķēdes vai pavadas savienojumu ar kaklasiksni, izmantojot rotējošu elementu. Ja ķēde šīd pa stiepli, rotējošie elementi ir pie kaklasiksnes un pie stieples.</p> <p>19. Suni atļauts pastāvīgi turēt ārā, ja pēc tā genotipa (organisma iedzimtības faktoru kopuma) vai fenotipa (organisma ārējo un iekšējo pazīmju kopuma) var paredzēt, ka tas piemērots turēšanai ārā apstākļos, nekaitējot suņa veselībai un labajūtam. Suni līdz 10 mēnešu vecumam nedrīkst turēt piesietu.</p> <p>22. Kaķim nodrošina: 22.1. vienmēr brīvi pieejamu svaigu ūdeni; 22.2. pilnvērtīgu barību.</p> <p>23. Ja kaķi tur slēgtā telpā, tam nodrošina: 23.1. kaķa tualeti; 23.2. kontaktēšanos ar cilvēku vismaz reizi divās dienās; 23.3. uzturēšanās platību, kas nav mazāka par pieciem kvadrātmetriem, ja kaķis ir vecāks par sešiem mēnešiem.</p> <p>23.2. Mājas (istabas) suņiem ir nodrošināma pastāvīga pieeja pilnvērtīgai barībai, svaigam ūdenim un tualetei.</p> <p>23.3. Ja mājas (istabas) suņu tur būrī: 23.3.1. izmanto tikai stieplu sprostus, kas neierobežo dzīvnieka fizioloģiskās vajadzības, nerada tam savainojumus un neļauj izkļūt ārpus sprostā; 23.3.2. stieplu sprostā izmērs ir vismaz 60 x 80 x 45 centimetri; 23.3.3. stieplu sprostā ir mīga, kur dzīvnieks var paslēpties un apņēties; 23.3.4. sprostā grīda ir no vienlaudu materiāla; 23.3.5. dzīvniekam katru dienu nodrošina vismaz trīs stundas ilgu fizisku aktivitāti ārpus būra. 23.4. Ja vienā būrī tur vairākus mājas (istabas) suņus, būra platība vienam dzīvniekam ir vismaz 0,35 kvadrātmetri un mīga ir tik liela, lai tajā vienlaikus var novietoties visi dzīvnieki.</p> <p>24. Mājas (istabas) putnu tur būros vai telpās. Būra izmērs un aprīkojums (laktiņa, piemērota smalkuma grants) atbilst putnu šķirnei.</p> <p>25. Baložveidīgos putnus tur ēkas bēniņos vai īpaši izbūvētā baložu novietnē, kur ir laktas un ligzdošanas plaukti.</p> <p>26. Rāpuļus un abiniekus tur terārijos un akvārijos vai īpaši aprīkotās telpās, nodrošinot to sugai atbilstošu temperatūru, mitrumu un sugas fizioloģiskajām vajadzībām atbilstošu pilnvērtīgu barību.</p> <p>27. Trusis, šinšillas un citus sīkos zīdītājus tur būros. Būri ir tā aprīkoti, lai dzīvnieki pēc vēlēšanās varētu paslēpties.</p> <p>28. Turēt jābūt zīdītājus, ievērojot šādas prasības: 28.1. būri ir vismaz reizi nedēļā; 28.2. telpu, kur dzīvnieks tiek turēts, nodrošina pret caurēju, vibrāciju un troksni.</p> <p>29. Zivis tur speciāli aprīkotos akvārijos, kuros uztur attiecīgajai zivju sugai atbilstošu ūdens temperatūru, aerāciju, apgaismojumu un apdzīvotības blīvumu.</p> <p>30. Akvāriju ūdenī vismaz reizi divās nedēļās, ja tajā nav ierīkotas automātiskās filtrācijas sistēmas.</p> <p>41. Izstādes laikā mājas (istabas) dzīvniekiem nodrošina to fizioloģijai un labturībai atbilstošus apstākļus.</p> <p>46. Kaķus izstādes laikā nodrošina ar tīrību un higiēnu, kuru platība atbilst kaķu fizioloģiskajām un etoloģiskajām vajadzībām. Kaķu būra trīs sienas ir aprīkotas ar izolējošiem aizkaniem, un būra grīda klāta ar segumu. Būri pastāvīgi atrodas traucis ar dzeramo ūdeni, un kaķu īpašnieks vai turētājs periodiski būri ievieto traucis dzīvnieka dabisko vajadzību nokārtošanai.</p> <p>52. Mājas (istabas) dzīvnieka īpašniekam vai turētājam ir pienākums: 52.5. vakcinēt mājas (istabas) dzīvnieku Veterinārmedicīnas likumā noteiktajā kārtībā;</p> <p>52.1. Mājas (istabas) dzīvniekus pavairo, nekaitējot dzīvnieka veselībai un atbilstoši tā etoloģijai.</p> <p>54. Mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieks vai turētājs nav tiesīgs: 54.1. izmantot vairošanai slimus mājas (istabas) dzīvniekus, dzīvniekus ar iedzimtām patoloģijām, kā arī fizioloģiski un ģenētiski nesaderīgus dzīvniekus; 54.2. izmantot vairošanai mājas (istabas) dzīvnieku, ja tas apdraud šī dzīvnieka veselību; 54.3. izmītāt mājas (istabas) dzīvnieku uz mājas balkona vai lodžijas; 54.4. turēt mājas (istabas) dzīvnieku antisemitiskus apstākļos; 54.5. lietot mājas (istabas) dzīvnieka apzīmēšanai līdzekļus, kas kaitē tā veselībai;</p>
		KL un DzAL (krim. l. un adm. atbildība)	
aizsardzība	policija	KL un DzAL (krim. l. un adm. atbildība)	<p>48. Mācīt suni, aizliegts izmantot fizisku spēku vai ierīces, kas sunim var izraisīt sāpes vai ciešanas.</p> <p>54. Mājas (istabas) dzīvnieka īpašnieks vai turētājs nav tiesīgs: 54.7. radīt mājas (istabas) dzīvniekam sāpes un ciešanas.</p>

⁶¹⁶ MK noteikumi Nr.266 "Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai". Pieņemti: 04.04.2006. Publicēti: Latvijas Vēstnesis, 11.04.2006. Nr.58 (3426). Pēdējie grozījumi: 24.04.2012.

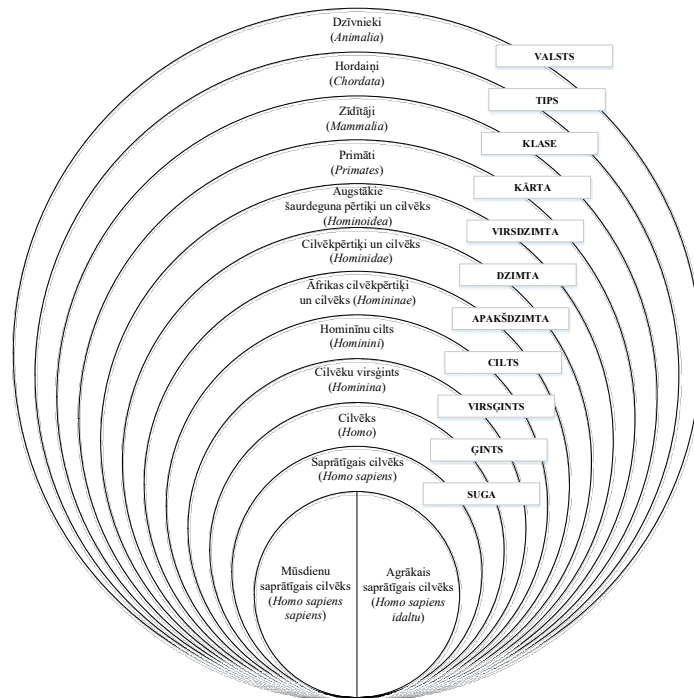
Attēls Nr.1

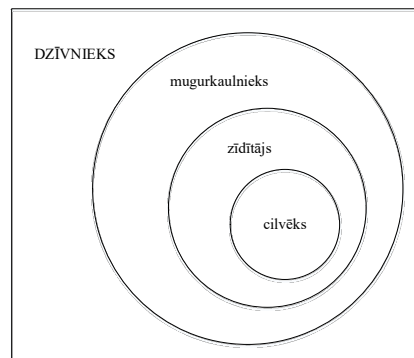
Attēls Nr.2

Attēls Nr.3
Cilvēks – dzīvnieks
bioloģiskā
klasifikācija

Attēls Nr.4
Universālā klase –
Dzīvnieks

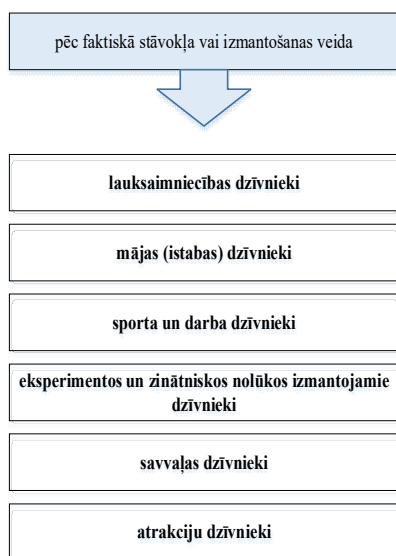

Dzīvnieku iedalījums pēc to faktiskā stāvokļa un izmantošanas veida (DzAL)

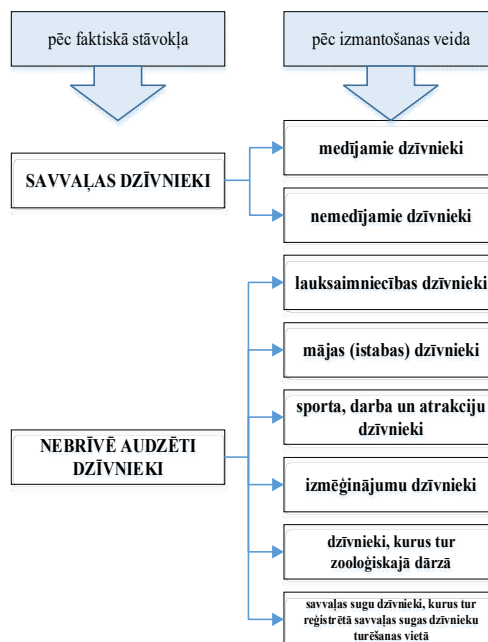
Dzīvnieku aizsardzības likuma 3.panta salīdzinošā tabula

Dzīvnieku aizsardzības likuma 3.pants pamata redakcijā	Dzīvnieku aizsardzības likuma 3.pants 31.03.2010. likuma redakcijā
<p>3.pants. Dzīvniekus iedala pēc to faktiskā stāvokļa vai izmantošanas veida šādi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) lauksaimniecības dzīvnieki; 2) mājas (istabas) dzīvnieki; 3) sporta un darba dzīvnieki; 4) eksperimentos un zinātniskos nolūkos izmantojamie dzīvnieki; 5) savvaļas dzīvnieki; 6) atrakciju dzīvnieki. 	<p>3.pants. (1) Dzīvniekus pēc to faktiskā stāvokļa iedala šādi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) savvaļas dzīvnieki; 2) nebrīvē audzēti dzīvnieki. <p>(2) Savvaļas dzīvniekus pēc to izmantošanas veida iedala šādi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) medījамie dzīvnieki; 2) nemedījамie dzīvnieki. <p>(3) Nebrīvē audzētus dzīvniekus pēc to izmantošanas veida iedala šādi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) lauksaimniecības dzīvnieki; 2) mājas (istabas) dzīvnieki; 3) sporta, darba un atrakciju dzīvnieki; 4) izmēģinājumu dzīvnieki; 5) dzīvnieki, kurus tur zooloģiskajā dārzā; 6) savvaļas sugu dzīvnieki, kurus tur reģistrētā savvaļas sugas dzīvnieku turēšanas vietā.

Attēls Nr.1
Dzīvnieku iedalījums
01.01.2000-04.05.2010

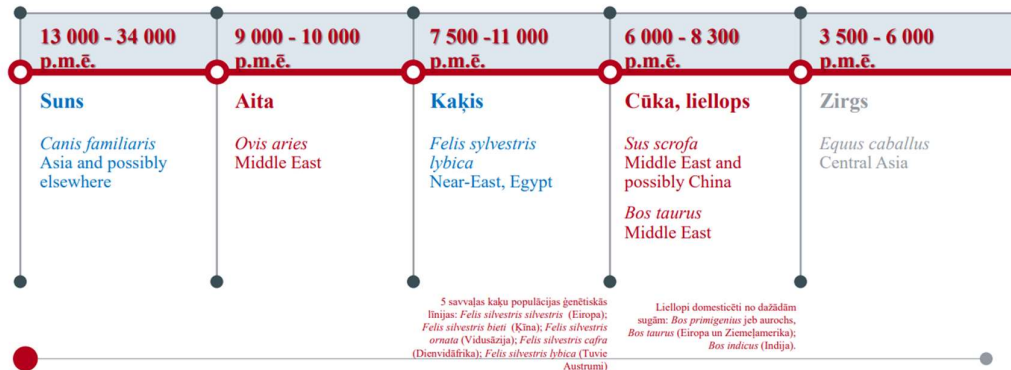
Attēls Nr.2
Dzīvnieku iedalījums no 04.05.2010

Domestikācijas laika josla

Domesticēto dzīvnieku kategorijas: *mīldzīvnieki*; *lauksaimniecības* un *darba dzīvnieki*

Domestikācijas mērķi: *darbam* un *patēriņam* (produktīvie dzīvnieki)

* uz DNS analīžu datiem balstītas liecības, ka cilvēki pieradinājuši suņus jau krietni senāk, nekā līdz šim uzskatījuši zinātnieki. Pieļaujams, ka suņi kā mājdzīvnieki turēti pat pirms 100 000 gadiem. Tas paver ceļu jauniem uzskatiem par suņu un cilvēku evolūciju.⁶¹⁷

Attēls veidots pēc datiem no:

<https://www.amnh.org/exhibitions/horse/domesticating-horses/domestication-timeline>

<https://www.visualcapitalist.com/the-domestication-of-animals/>

⁶¹⁷ Korens, S. (2000) "Kā saprasties ar suni", 2.izdevums (2002, 2015), Avots, Rīga, 38.lpp.

Mājas (istabas) dzīvnieku tiesiskā regulējuma sistematizācija

A3 formātā...

Pievienoti atsevišķi – 2 dokumenti: PielikumsNr.10.pdf un PielikumsNr.10-1.pdf

LAPK normas nozaru likumos: DzAL un VetL

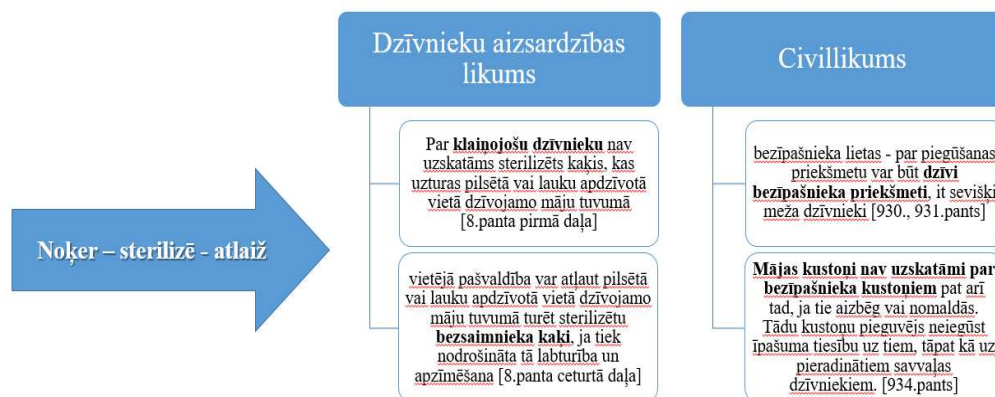
LAPK norma ⁶¹⁸	pārcelta uz:
105. ¹ pants – Ciltsdarba un dzīvnieku audzēšanas noteikumu pārkāpšana	
105. ⁵ pants - Dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas un dzīvnieku apzīmēšanas noteikumu pārkāpšana	
106.pants – Dzīvnieku turēšanas, labturības, izmantošanas un pārvadāšanas prasību pārkāpšana	DzAL 54.panta pirmā daļa – dzīvnieku pārvadāšana bez izsniegtas dzīvnieku pārvadātāja atļaujas, kvalifikācijas sertifikāta par dzīvnieku labturību pārvadāšanas laikā vai transportlīdzekļa atbilstības sertifikāta DzAL 54.panta otrā daļa – mājas (istabas) dzīvnieku pārvadāšanas sabiedriskajā transportlīdzeklī prasību pārkāpumi DzAL 57.pants – dzīvnieku labturības prasību pārkāpumi DzAL 58.pants – dzīvnieku turēšanas noteikumu pārkāpšana, ar ko citam dzīvniekam nodarīts fizisks kaitējums vai cilvēkam nodarīts fizisks vai materiāls kaitējums
106. ¹ pants - Cietsirdīga izturēšanās pret dzīvniekiem un dzīvnieku nogalināšanas prasību pārkāpšana	DzAL 59.pants – cietsirdīga izturēšanās pret dzīvnieku
106. ³ pants – Mājas (istabas) dzīvnieku pārdošanas un dāvināšanas prasību pārkāpšana	DzAL 53.panta pirmā daļa – mājas (istabas) dzīvnieku atsavināšanas noteikumu pārkāpšana
107.pants - Dzīvnieku slēpšana, neregistrēšana, neidentificēšana (nemarkēšana) un izvairīšanās no to uzskaites	VetL 72.pants – dzīvnieka neuzrādīšana PVD inspektoram gadījumos, kad normatīvajos aktos noteikts šāds pienākums
108.pants – Valsts uzraudzībā esošo dzīvnieku infekcijas slimību (izņemot epizootijas) profilakses un apkarošanas prasību pārkāpšana	VetL 67.pants – neziņošana PVD, ja radušās aizdomas par dzīvnieka saslimšanu ar valsts uzraudzībā esošo dzīvnieku infekcijas slimību [subjekts = praktizējošs veterinārārsts, autores piezīme] 71.pants – prasības dzīvnieku turēt slēgtā telpā neievērošana valsts uzraudzībā esošo dzīvnieku infekcijas slimību apkarošanas pasākumu īstenošanas laikā
Jaunas/precizētas normas	
	DzAL 53.panta otrā daļa – tādu mājas (istabas) dzīvnieku piedalīšanās sacensībās, tirgos un izsolēs, kā arī demonstrēšana publiskās izstādēs, kuriem izdarīta izskatu pārveidojoša operācija DzAL 56.panta pirmā daļa – normatīvo aktu pārkāpšana, kuri regulē savvaļas sugu dzīvnieku ieguvī, iegādi, turēšanu nebrīvē, atsavināšanu vai turēšanu pārdošanai vai apmaiņai un piedāvāšanu tirdzniecībā

⁶¹⁸ ZM likumprojekta “Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā” (Reģ.nr.146/Lp13) anotācijā norādījusi uz šādiem LAPK pantiem.

Pašvaldību saistošie noteikumi par mājas (istabas) dzīvniekiem, kas izdoti saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 43.panta pirmās daļas 10.punktu

1.	Dienvidkurzemes novada domes saistošie noteikumi Nr.2022/43 “Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Dienvidkurzemes novadā”. Pieņemti: 24.11.2022.
2.	Krāslavas novada domes saistošie noteikumi Nr.2022/25 “Par mājdzīvnieku turēšanu Krāslavas novadā”. Pieņemti: 29.09.2022.
3.	Bauskas novada domes saistošie noteikumi Nr.22 “Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Bauskas novadā”. Pieņemti: 28.07.2022.
4.	Cēsu novada domes saistošie noteikumi Nr.20 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Cēsu novadā”. Pieņemti: 16.06.2022.
5.	Aizkraukles novada domes saistošie noteikumi Nr.2022/17 “Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Aizkraukles novadā”. Pieņemti: 16.06.2022.
6.	Kuldīgas novada domes saistošie noteikumi Nr. KNP/2022/16 “Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Kuldīgas novadā”. Pieņemti: 26.05.2022.
7.	Tukuma novada domes saistošie noteikumi Nr.41 “Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Tukuma novadā”. Pieņemti: 25.05.2022.
8.	Ādažu novada pašvaldības domes noteikumi Nr.46/2022 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Ādažu novadā”. Pieņemti: 25.05.2022.
9.	Jēkabpils novada domes saistošie noteikumi Nr.12 “Saistošie noteikumi par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Jēkabpils novadā”. Pieņemti: 28.04.2022.
10.	Ludzas novada pašvaldības domes 31.03.2022.g. saistošie noteikumi Nr.15/2022 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Ludzas novadā” <i>zaudējis spēku</i> Ludzas novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr.6/2023 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Ludzas novadā”. Pieņemti: 29.03.2023.
11.	Ropažu novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr.11/22 “Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Ropažu novadā”. Pieņemti: 23.03.2022.
12.	Siguldas novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr.10 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Siguldas novadā”. Pieņemti: 24.02.2022.
13.	Valmieras novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr.38 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas, turēšanas un izķeršanas kārtība Valmieras novadā”. Pieņemti: 24.02.2022.
14.	Preiļu novada pašvaldības saistošie noteikumi Nr.2022/8 “Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Preiļu novadā”. Pieņemti: 24.02.2022.
15.	Rēzeknes novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr.31 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Rēzeknes novadā”. Pieņemti: 03.02.2022.
16.	Saulkrastu novada domes saistošie noteikumi Nr.SN2/2022 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Saulkrastu novadā”. Pieņemti: 26.01.2022.
17.	Saldus novada domes saistošie noteikumi Nr.74 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas saistošie noteikumi Saldus novadā”. Pieņemti: 23.12.2021.
18.	Talsu novada domes saistošie noteikumi Nr.40 “Saistošie noteikumi par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Talsu novadā”. Pieņemti: 25.11.2021.
19.	Mārupes novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr.24/2021 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Mārupes novadā”. Pieņemti: 24.11.2021.
20.	Ķekavas novada domes saistošie noteikumi Nr.17/2021 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Ķekavas novadā”. Pieņemti: 21.07.2021.
21.	Liepājas pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.15 “Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Liepājas pilsētā”. Pieņemti: 12.07.2018.
22.	Jelgavas pilsētas pašvaldības saistošie noteikumi Nr.16-12 “Par mājdzīvnieku turēšanu Jelgavas pilsētā”. Pieņemti: 28.04.2016.
23.	Alūksnes novada pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr.6/2016 “Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Alūksnes novadā”. Pieņemti: 24.03.2016.
24.	Jūrmalas pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.7 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Jūrmalas valstspilsētā”. Pieņemti: 10.03.2016.
25.	Rēzeknes pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.67 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Rēzeknes pilsētā”. Pieņemti: 20.12.2013.
26.	Tērvetes novada domes saistošie noteikumi Nr.14 “Mājdzīvnieku uzturēšanas noteikumi”. Pieņemti: 15.08.2013. Publicēti: Laikam līdzī, 10, 09.10.2013. <i>Zaudē spēku: 01.01.2023.</i>
27.	Gulbenes novada domes saistošie noteikumi Nr.27 “Par dzīvnieku turēšanas noteikumiem Gulbenes pilsētā”. Pieņemti: 27.12.2012.
28.	Ventspils pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.6 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Ventspils pilsētā”. Pieņemti: 03.02.2012.
29.	Daugavpils pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.15 “Mājdzīvnieku turēšanas noteikumi Daugavpils valstspilsētā”. Pieņemti: 28.04.2011.

* Tikai 2 pašvaldībām (Dobeles un Ludzas novads) saistošie noteikumi izdoti/atjaunoti pēc 01.01.2023.g., kad spēkā stājas Pašvaldību likums.

Normas par bezsaimnieka kaķiem spēkā esošajos pašvaldību saistošajos noteikumos

Nr.	Saistošie noteikumi*	Normas par bezsaimnieka kaķiem
1	Dobeles novada domes 27.04.2023. saistošie noteikumi Nr.7 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Dobeles novada administratīvajā teritorijā"	<p>9. Pilsētās vai lauku apdzīvotās vietās dzīvojamo māju tuvumā atļauts turēt sterilizētu bezsaimnieka kaķi, ja tiek nodrošināta tā labturība un iezīmēšana, nogriežot auss galiņu.</p> <p>8. Klaiņojošu kaķu barošana daudzdzīvokļu dzīvojamo māju pieguļošajā teritorijā ir atļauta tikai gadījumos, ja ir saņemta daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas dzīvokļu īpašnieku kopsapulces piekrišana klaiņojošu kaķu barošanai daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas pieguļošajā teritorijā un iekārtota speciāla klaiņojošu kaķu barošanas vieta. Personai, kas baro klaiņojošos kaķus daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas pieguļošajā teritorijā, ir jāuztur iekārtotā barošanas vieta tīrībā un kārtībā.</p>
2	Ludzas novada pašvaldības domes 29.03.2023. saistošie noteikumi Nr.6/2023 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Ludzas novadā"	<p>5. Nekustamā īpašuma īpašnieki, valdītāji, lietotāji vai apsaimniekotāji savā teritorijā nepieļauj klaiņojošu Mājdzīvnieku uzturēšanos, kā arī to barošanu, izņemot īpaši ierīkotās un apzīmētās vietās.</p> <p>6. Mājdzīvniekiem paredzētā ēdiena novietošana koplietošanas telpās vai sabiedriskā vietā ir aizliegta, izņemot tam speciāli paredzētās un apzīmētās vietās. Personām, kas speciāli paredzētās un apzīmētās vietās baro Mājdzīvniekus, jānodrošina barošanas vietas sakopšana.</p> <p>7. Dzīvojamo māju tuvumā drīkst turēt sterilizētus bezsaimnieka kaķus, ja ir nodrošināta to labturība un apzīmēšana.</p> <p>20. Par šo noteikumu 6. un 7.*punktā noteikto prasību neievērošanu piemēro brīdinājumu vai naudas sodu līdz desmit naudas soda vienībām.</p> <p>* Noteikumu 20. punkts paredz sodu par nesterilizētu bezsaimnieka kaķu turēšanu dzīvojamo māju tuvumā.</p>
3	Dienvidkurzemes novada domes 24.11.2022. saistošie noteikumi Nr.2022/43 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Dienvidkurzemes novadā"	<p>3. Dzīvojamo māju tuvumā drīkst turēt sterilizētu bezsaimnieka kaķi, ja tiek nodrošināta tā labturība un apzīmēšana, un sakopta teritorija, kurā dzīvnieks tiek barots un uzturas.</p> <p>8. Par nepieciešamību sterilizēt klaiņojošus bezsaimnieku kaķus jāziņo attiecīgās teritorijas pilsētas, pagasta vai pagastu apvienības pārvaldes vadītājam, kurš organizē to noķeršanu, nogādāšanu veterinārajā klīnikā un pēc tam atgriešanu vidē.</p>
4	Krāslavas novada domes 29.09.2022. saistošie noteikumi Nr.2022/25 "Par mājdzīvnieku turēšanu Krāslavas novadā"	<p>8. Pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā var tikt turēti sterilizēti bezsaimnieka kaķi ar nosacījumu, ja tiek nodrošināta to labturība un apzīmēšana.</p> <p>13. Par nepieciešamību sterilizēt klaiņojošus bezsaimnieku kaķus jāziņo Krāslavas novada pašvaldības policijai, kas organizē to noķeršanu, nogādāšanu veterinārajā klīnikā un pēc tam atgriež vidē vai kaķis paliek veterinārajā klīnika līdz jaunā saimnieka atrašanai.</p>
5	Bauskas novada domes 28.07.2022. saistošie noteikumi Nr.22 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Bauskas novadā"	7. Dzīvojamo māju tuvumā atļauts izmitināt bezsaimnieka sterilizētu kaķi, ja tiek nodrošināta tā labturība un apzīmēšana.
6	Cēsu novada domes 16.06.2022. saistošie noteikumi Nr.20 "Mājas (istabas)	6. Cēsu novada nekustamā īpašuma īpašnieki vai valdītāji savā teritorijā nepieļauj klaiņojošu dzīvnieku uzturēšanos,

	dzīvnieku turēšanas noteikumi Cēsu novadā”	kā arī to barošanu, izņemot īpaši ierīkotās un apzīmētās vietās, par kurām informē Cēsu novada pašvaldības policiju. Nekustamā īpašuma īpašnieks vai valdītājs ir atbildīgs par normatīvo aktu ievērošanu attiecībā uz Mājdzīvnieku turēšanu un labturību, nodrošinot bezsaimnieku Mājdzīvnieku sterilizāciju un vakcināciju pret trakumsērgu, kā arī ir atbildīgs par Mājdzīvnieku nekontrolētu vairošanos. 7. Mājdzīvniekam paredzētā ēdiena novietošana koplietošanas telpās ir aizliegta, izņemot tam speciāli paredzētās un apzīmētās vietās. Personām, kas šajās vietās baro Mājdzīvniekus, jānodrošina barošanas vietas sakopšana. 8. Dzīvojamo māju tuvumā drīkst turēt sterilizētus bezsaimnieka kaķus, ja ir nodrošināta to labturība un atbilstoša apzīmēšana. Tie nav uzskatāmi par klaiņojošiem dzīvniekiem.
7	Aizkraukles novada domes 16.06.2022. saistošie noteikumi Nr.2022/17 “Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Aizkraukles novadā”	7. Pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā atļauts turēt sterilizētu bezsaimnieka kaķi, ja tiek nodrošināta tā labturība un apzīmēšana.
8	Kuldīgas novada domes 26.05.2022. saistošie noteikumi Nr. KNP/2022/16 “Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Kuldīgas novadā”	8. Daudzdzīvokļu dzīvojamo māju īpašumā esošajā piegulošajā teritorijā var tikt turēti sterilizēti bezsaimnieka kaķi ar nosacījumu, ja atbilstoši īpašnieku noteiktajai kārtībai ir saņemts dzīvokļu īpašnieku kopības lēmums. 13. Par nepieciešamību sterilizēt klaiņojošus bezsaimnieku kaķus jāziņo Kuldīgas novada pašvaldības vides speciālistam, kurš organizē to noķeršanu, nogādāšanu veterinārās klīnikās un pēc tam atgriež vidē.
9	Tukuma novada domes 25.05.2022. saistošie noteikumi Nr.41 “Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Tukuma novadā”	2. Noteikumos lietotie termini: 2.1. bezsaimnieka kaķis – sterilizēts kaķis, kas uzturas dzīvojamo māju tuvumā, tiek barots un kam tiek nodrošināta labturība; 6. Bezsaimnieka kaķi atļauts turēt pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā, ja tiek nodrošināta tā labturība un apzīmēšana. 7. Personai, kas baro mājas dzīvnieku sabiedriskā vietā, jānodrošina barošanas vietas sakopšana.
10	Ādažu novada pašvaldības domes 25.05.2022. noteikumi Nr.46/2022 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Ādažu novadā”	5. Nekustamā īpašuma īpašnieki, valdītāji, lietotāji vai apsaimniekotāji nepieļauj klaiņojošu Mājdzīvnieku uzturēšanos savā teritorijā un barošanu, izņemot īpaši ierīkotās un apzīmētās vietās, par kurām informē Ādažu novada pašvaldības policiju. 6. Mājdzīvniekiem paredzētā ēdiena novietošana koplietošanas telpās vai sabiedriskā vietā ir aizliegta, izņemot tam speciāli paredzētās un apzīmētās vietās. Lēmumu par ēdiena novietošanu koplietošanas telpās pieņem dzīvokļu īpašnieku kopība. Saskaņojumu ēdiena novietošanai sabiedriskā vietā sniedz Ādažu novada būvvalde. Personām, kas baro Mājdzīvniekus šajās vietās, jānodrošina barošanas vietas sakopšana. 7. Dzīvojamo māju tuvumā drīkst turēt sterilizētus bezsaimnieka kaķus, ja tiek nodrošināta kaķu labturība un apzīmēšana.
11	Jēkabpils novada domes 28.04.2022. saistošie noteikumi Nr.12 “Saistošie noteikumi par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Jēkabpils novadā”	8. Personām, kas baro mājas (istabas) dzīvnieku sabiedriskā vietā (pie kaķu mājām), jānodrošina barošanas vietas sakopšana. 9. Bezsaimnieka sterilizētus kaķus var izmitināt un aprūpēt pilsētā vai lauku apdzīvotā vietā dzīvojamo māju tuvumā, nodrošinot tā labturību un apzīmēšanu.

12	Ropažu novada pašvaldības domes 23.03.2022. saistošie noteikumi Nr.11/22 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Ropažu novadā"	<p>8. Personām, kas baro mājas (istabas) dzīvnieku publiskā vietā (piemēram, pie kaķu mājām), jānodrošina barošanas vietas sakopšana.</p> <p>9. Aizliegts turēt un barot dzīvniekus daudzdzīvokļu dzīvojamo māju koplietošanas telpās un šādai mājai piegulošajā teritorijā (zemes gabalā), kas atrodas visu mājas dzīvokļu īpašnieku kopīpašumā, ja 50 % kopīpašuma īpašnieki pret to iebilst.</p> <p>10. Daudzdzīvokļu dzīvojamo māju tuvumā vai speciāli tam norobežotajās dzīvojamo māju iekštelpās var tikt turēti sterilizēti bezsaimnieku kaķi ar nosacījumu, ja tiek nodrošināta to apzīmēšana un labturība (tiek veikti nepieciešamie fizioloģiskie un etoloģiskie vajadzību nodrošināšanas pasākumi).</p>
13	Siguldas novada pašvaldības domes 24.02.2022. saistošie noteikumi Nr.10 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Siguldas novadā"	
14	Valmieras novada pašvaldības domes 24.02.2022. saistošie noteikumi Nr.38 "Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas, turēšanas un izķeršanas kārtība Valmieras novadā"	<p>8. Valmieras novada administratīvajā teritorijā, nodrošinot labturību un apzīmēšanu (aplikta kakla siksnā vai kupēts auss galiņš), sterilizētu bezsaimnieka kaķi atļauts izmitināt daudzdzīvokļu dzīvojamo māju koplietošanas telpās un tām piegulošajās teritorijās, ja par to ir lēmusi Dzīvokļa īpašuma likumā noteiktā kārtībā daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas dzīvokļu īpašnieku kopība un ir saņemts rakstisks saskaņojums no daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas pārvaldnieka.</p> <p>9. Daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas vai zemes vienības, kurā tiek barots bezsaimnieka Mājas dzīvnieks, īpašnieks vai tā pilnvarotā persona īpašuma robežās ir atbildīgs savā apsaimniekotajā teritorijā par normatīvo aktu ievērošanu attiecībā uz bezsaimnieka Mājas dzīvnieku turēšanu un labturību, tai skaitā nodrošinot šādu dzīvnieku sterilizāciju, vakcināciju pret trakumsērgu un veterinārmedicīnisko aprūpi.</p> <p>14. Visus izdevumus, kas saistīti ar klaiņojošu un bezpalīdzības stāvoklī nonākušo Mājas dzīvnieku noķeršanu, transportēšanu, uzturēšanu un aprūpi Patversmē, saskaņā ar Operatora cenrādi sedz tā īpašnieks (turētājs), vai bezsaimnieka dzīvniekiem sedz pašvaldība, no kuras administratīvās teritorijas dzīvnieks ir atvests.</p>
15	Preiļu novada pašvaldības 24.02.2022. saistošie noteikumi Nr.2022/8 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Preiļu novadā"	
16	Rēzeknes novada pašvaldības domes 03.02.2022. saistošie noteikumi Nr.31 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Rēzeknes novadā"	<p>10. Daudzdzīvokļu dzīvojamo māju īpašumā esošajā piegulošajā teritorijā vai nekustamā īpašuma īpašniekam piederošajā teritorijā var tikt turēti sterilizēti bezsaimnieka kaķi ar nosacījumu, ja:</p> <p>10.1. atbilstoši īpašnieku noteiktajai kārtībai, ir saņemts dzīvokļu īpašnieku kopības lēmums;</p> <p>10.2. tas netraucē apkārtējo īpašumu īpašniekus;</p> <p>10.3. tiek nodrošināta kaķu labturība un apzīmēšana;</p> <p>10.4. personas, kuras veic bezsaimnieka kaķu barošanu, nodrošina barošanas vietas sakopšanu.</p> <p>14. Par nepieciešamību sterilizēt klaiņojošus bezsaimnieku kaķus jāziņo pašvaldības vides speciālistam, kurš organizē to noķeršanu, nogādāšanu veterinārās klīnikās un pēc tam atgriež vidē.</p>
17	Saulkrastu novada domes 26.01.2022. saistošie noteikumi Nr.SN2/2022 "Mājas	6. Dzīvojamo māju īpašumā esošajā piegulošajā teritorijā var tikt turēti sterilizēti bezsaimnieka kaķi ar nosacījumu,

	(istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Saulkrastu novadā”	ja atbilstoši īpašnieku noteiktajai kārtībai ir saņemts dzīvokļu īpašnieku kopības lēmums, tiek nodrošināta to labturība un apzīmēšana un personas, kuras veic bezsaimnieka kaķu barošanu, nodrošina barošanas vietas sakopšanu.
18	Saldus novada domes 23.12.2021. saistošie noteikumi Nr.74 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas saistošie noteikumi Saldus novadā”	5. Atļauts dzīvojamo māju tuvumā turēt sterilizētu bezsaimnieka kaķi, ja tiek nodrošināta tā labturība un apzīmēšana, un, ja tiek sakopta teritorija, kurā dzīvnieks tiek barots un uzturas.
19	Talsu novada domes 25.11.2021. saistošie noteikumi Nr.40 “Saistošie noteikumi par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Talsu novadā”	5. Sterilizētus bezsaimnieka kaķus atļauts turēt un aprūpēt dzīvojamo māju koplietošanas telpās un ēkai piesaistītajā zemesgabālā tikai tad, ja ir saņemts dzīvokļu īpašnieku kopības lēmums vai pārvaldnieka rakstiska atļauja, ar nosacījumu, ka tas nerada antisemitiskus apstākļus sabiedriskās vietās un teritorija tiek sakopta pēc dzīvnieku barošanas. 6. Personām, kas baro Mājas dzīvnieku sabiedriskā vietā, nekavējoties jānodrošina barošanas vietas sakopšana. 9. Par nepieciešamību sterilizēt klaiņojošus bezsaimnieku kaķus jāziņo Talsu novada pašvaldības Īpašumu un vides aizsardzības nodaļai, kura organizē to noķeršanu un nogādāšanu veterinārā klīnikā.
20	Mārupes novada pašvaldības domes 24.11.2021. saistošie noteikumi Nr.24/2021 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Mārupes novadā”	5. Nekustamā īpašuma īpašnieki, valdītāji, lietotāji vai apsaimniekotāji savā teritorijā nepieļauj klaiņojošu Mājdzīvnieku uzturēšanos, kā arī to barošanu, izņemot īpaši ierīkotās un apzīmētās vietās. 6. Mājdzīvniekiem paredzētā ēdiena novietošana koplietošanas telpās vai sabiedriskā vietā ir aizliegta, izņemot tam speciāli paredzētās un apzīmētās vietās. Personām, kas šajās vietās baro Mājdzīvniekus, jānodrošina barošanas vietas sakopšana. 7. Dzīvojamo māju tuvumā drīkst turēt sterilizētus bezsaimnieka kaķus, ja ir nodrošināta to labturība un apzīmēšana.
21	Ķekavas novada domes 21.07.2021. saistošie noteikumi Nr.17/2021 “Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Ķekavas novadā”	V. Bezsaimnieku kaķu aprūpe un uzturēšana 13. Bezsaimnieku kaķu kolonijas reģistrē un uzskaita Ķekavas novada pašvaldības lauksaimniecības speciālists. 14. Ķekavas novada administratīvajā teritorijā dzīvojamo māju tuvumā drīkst turēt sterilizētu bezsaimnieka kaķi, ja ir nodrošināta tā labturība, apzīmēšana un barošanas vietas sakopšana. 15. Mājas dzīvniekiem paredzētā ēdiena novietošana koplietošanas telpās vai sabiedriskajās vietās, izņemot speciāli tam paredzētās un apzīmētās vietās, kā arī tuvāk par 15 metriem no sabiedriskām ēkām un daudzdzīvokļu dzīvojamām mājām, ir aizliegta. Personām, kas baro Mājas dzīvniekus, jānodrošina barošanas vietas sakopšana.
22	Liepājas pilsētas domes 12.07.2018. saistošie noteikumi Nr.15 “Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Liepājas pilsētā”	9. Dzīvojamo māju īpašumā esošajā piegulošajā teritorijā var tikt turēti sterilizēti bezsaimnieka kaķi ar nosacījumu, ja: 9.1. atbilstoši īpašnieku noteiktajai kārtībai ir saņemts dzīvokļu īpašnieku kopības lēmums; 9.2. tiek nodrošināta to labturība un apzīmēšana; 9.3. personas, kuras veic bezsaimnieka kaķu barošanu, nodrošina barošanas vietas sakopšanu.

23	Jelgavas pilsētas pašvaldības 28.04.2016. saistošie noteikumi Nr.16-12 "Par mājdzīvnieku turēšanu Jelgavas pilsētā"	6. Bezsaimnieka sterilizētu kaķi atļauts izmitināt daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas dzīvokļu īpašnieku kopīpašumā esošajā vai nomātajā zemes gabalā, saskaņā ar dzīvokļu īpašnieku kopības lēmumu, norādot atbildīgo personu, kura nodrošinās kaķa aprūpi un labturību atbilstoši normatīvo aktu prasībām.
24	Alūksnes novada pašvaldības domes 24.03.2016. saistošie noteikumi Nr.6/2016 "Par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu Alūksnes novadā"	13. Pieļaujama sterilizēta bezsaimnieka kaķa turēšana daudzdzīvokļu māju piegulošā teritorijā, ja tiek nodrošināta tā labturība un apzīmēšana.
25	Jūrmalas pilsētas domes 10.03.2016. saistošie noteikumi Nr.7 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Jūrmalas valstspilsētā"	13. Klaiņojošo dzīvnieku barošana ir pieļaujama vietās, kuras ir saskaņotas ar īpašuma īpašnieku, nodrošinot barošanas vietas sakopšanu. 15. Daudzdzīvokļu dzīvojamo māju tuvumā vai speciāli tam norobežotajās dzīvojamo māju iekštelpās var tikt turēti sterilizēti bezsaimnieku kaķi ar nosacījumu, ja tas netraucē apkārtējo īpašumu īpašniekus un ja tiek nodrošināta to labturība.
26	Rēzeknes pilsētas domes 20.12.2013. saistošie noteikumi Nr.67 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Rēzeknes pilsētā"	7. Personām ir pienākums uzturēt tīrībā un kārtībā vietu, kur tiek baroti sterilizēti bezsaimnieka kaķi.
27	Gulbenes novada domes 27.12.2012. saistošie noteikumi Nr.27 "Par dzīvnieku turēšanas noteikumiem Gulbenes pilsētā"	5. Pilsētas pārvalde organizē un nodrošina klaiņojošu un bezsaimnieka mājas dzīvnieku izķeršanu. 10. Līdzekļi, kas tiek iegūti no ikgadējās nodevas par dzīvnieku turēšanu, tiek izlietoti klaiņojošu un bezsaimnieka mājas dzīvnieku izķeršanas organizēšanai un nodrošināšanai.
28	Ventspils pilsētas domes 03.02.2012. saistošie noteikumi Nr.6 "Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas noteikumi Ventspils pilsētā"	
29	Daugavpils pilsētas domes 28.04.2011. saistošie noteikumi Nr.15 "Mājdzīvnieku turēšanas noteikumi Daugavpils valstspilsētā"	1. Noteikumi nosaka suņu vešanas pastaigā, bezsaimnieka kaķu un produktīvo mājdzīvnieku turēšanas un klaiņojošo mājdzīvnieku izķeršanas kārtību Daugavpils valstspilsētas administratīvajā teritorijā. 6. Personām ir pienākums uzturēt tīrībā un kārtībā vietu, kur tiek baroti sterilizēti bezsaimnieka kaķi. 10. Daugavpils valstspilsētā dzīvojamo māju tuvumā atļauts turēt tikai sterilizētu bezsaimnieka kaķi, nodrošinot tā labturību un apzīmēšanu. Sterilizētu bezsaimnieka kaķu turēšana dzīvojamo māju tuvumā saskaņojama ar PSIA "Labiekārtošana-D".

No **29** uz 29.05.2023.g. spēkā esošiem pašvaldību saistošiem noteikumiem, normas par bezsaimnieka kaķiem iekļautas **26** noteikumos (**3** pašvaldību – Siguldas un Preiļu novads, Ventspils – saistošos noteikumos nav normu par bezsaimnieka kaķiem).

Galvenokārt pašvaldību saistošajos noteikumos atkārtota DzAL 8.panta ceturtās daļas norma – par atļauju dzīvojamo māju tuvumā turēt bezsaimnieka kaķus. Lielā daļā pašvaldību noteikumu noteiktas sabiedriskās kārtības normas – uzturēt kaķu barošanas vietas kārtība. Atsevišķas pašvaldības noteikušas atbildību (atbildīgo personu) par bezsaimnieka kaķu uzturēšanu.

Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas ieviešanas hronoloģija

* Attēls no: Informatīvais ziņojums par suņu apzīmēšanu un reģistrēšanu Latvijā 2012-2017, sagatavoja: nodibinājums “dzīvniekupolicija.lv”, Rīga, 2017.g., 67.lpp. // pieejams: [http://info.dzivniekupolicija.lv/tl_files/dokumenti/Majas%20\(istabas\)%20dzivnieku%20registracija/ZINOJUMS%2020.02.2017..compressed.pdf](http://info.dzivniekupolicija.lv/tl_files/dokumenti/Majas%20(istabas)%20dzivnieku%20registracija/ZINOJUMS%2020.02.2017..compressed.pdf)

Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas normatīvo aktu salīdzinošā tabula

	MK 1995.gada 3.oktobra noteikumi Nr.291 „Suņu un kaķu turēšanas noteikumi”	Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība*
<i>Pēc dzīvnieku sugām</i>	Reģistrē tikai suņus, kaķiem paredzēta cita kārtība – uzskaitē, citu dzīvnieku sugu reģistrācija netiek reglamentēta	Reģistrēt paredzēts suņus (obligāti no 01.01.2017.), kaķus un mājas (istabas) seskus pēc brīvprātības principa
<i>Pēc apzīmēšanas veida</i>	Apzīmēšana ar žetoniem	Apzīmēšana ar mikroshēmām
<i>Pēc reģistra piederības</i>	Pašvaldību reģistri	Vienots valsts reģistrs

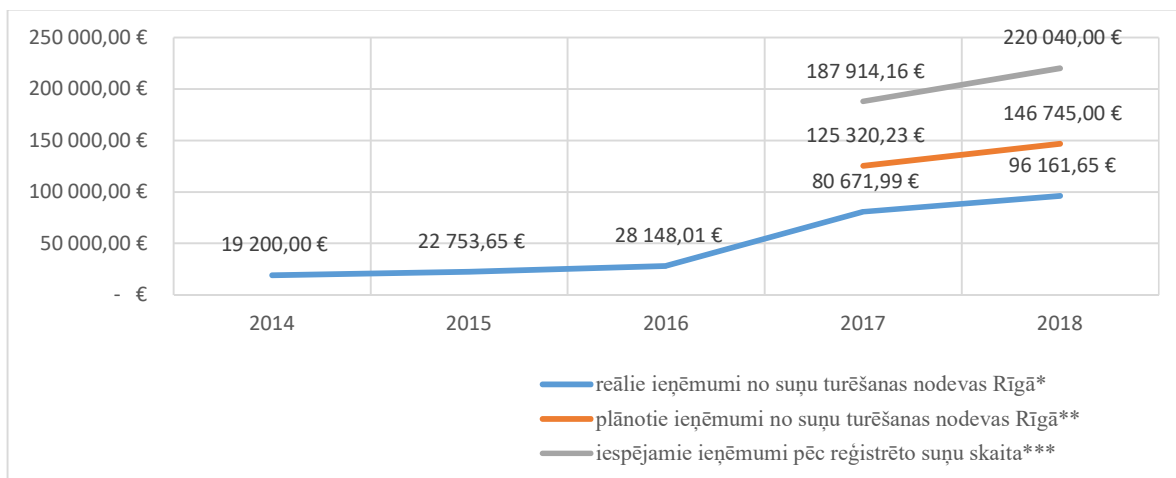
* MK noteikumi:

- 1) MK 2008.gada 15.aprīļa noteikumi Nr.277 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 18.04.2008. Nr.61 (3845), *Nav spēkā*;
- 2) MK 2011.gada 21.jūnija noteikumi Nr.491 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”. Publicēts LV, 100, 30.06.2022. *Nav spēkā*;
- 3) MK 2022.gada 21.jūnija noteikumi Nr.359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”.

Pašvaldības nodeva par suņu turēšanu Rīgā

Saistošo noteikumu anotācijā aprēķināti plānotie ienākumi uz 2017.g. un 2018.g., nodeva 2017.g. – 8,54 eiro, bet 2018.g. – 10,00 eiro. Tā kā anotācijas dati balstīti uz 21.10.2016.g. LDC datubāzē reģistrēto suņu skaita (kas tobrīd bija 15 111 dzīvi suņi, reģistrēti Rīgas teritorijā, no tiem 873 sterilizēti, par kuriem nodeva maksājama 50% apmērā), tad salīdzinājumam aprēķināti plānotie ienākumi pašvaldību nodevās par suņu turēšanu uz aktuāliem – 01.02.2017.g. LDC datiem par reģistrēto suņu skaitu Rīgas teritorijā, tai skaitā sterilizēto suņu skaits: Rīgā reģistrēti 22 831 dzīvs suns, no kuriem 1654 reģistrēti kā sterilizēti, attiecīgi 100% nodeva maksājama par 21 177 suņiem (skatīt Attēlu Nr.1):

Attēls Nr.1

Esošie, plānotie, iespējamie ieņēmumi pašvaldības nodevās par suņu turēšanu Rīgā

* Rīgas domes MVD Vides pārvaldes Dzīvās dabas resursu nodaļas dati

** dati pēc LDC reģistra stāvokļa uz 21.10.2016

*** dati pēc LDC reģistra stāvokļa uz 01.02.2017

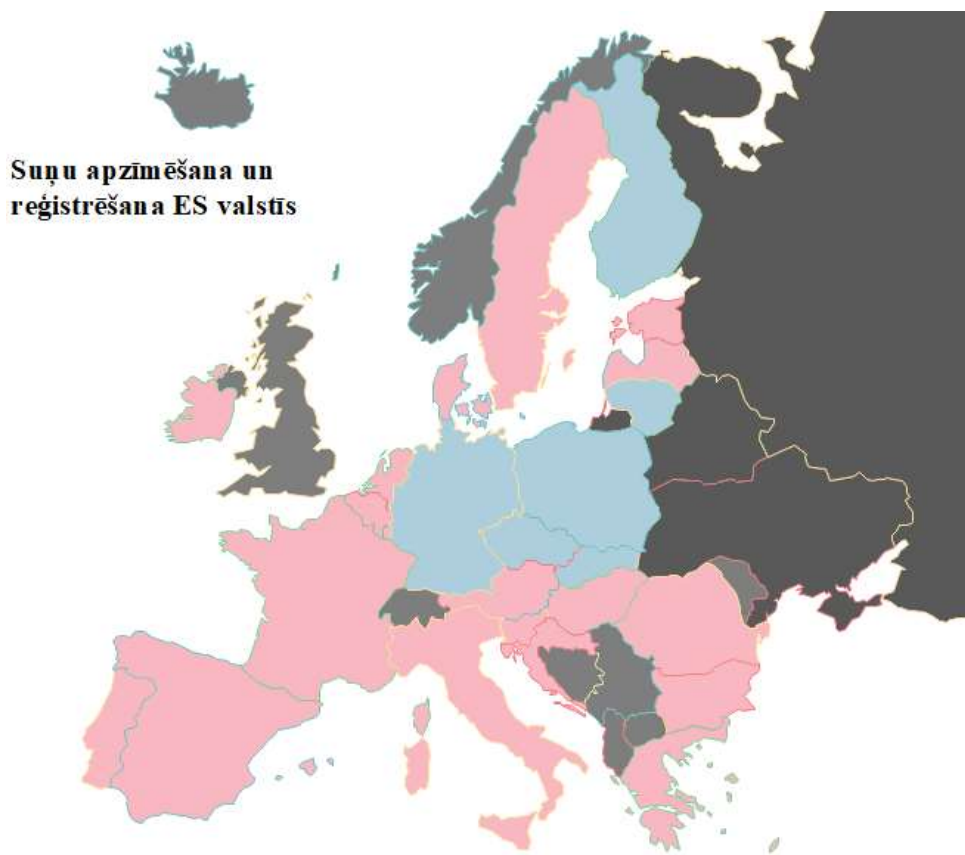
Atbilstoši Attēlam Nr.1 ir acīmredzami, ka nodevas iekasēšana ar LDC datubāzi saistīta tikai ieņēmumu plānošanas stadijā, bet ne nodevas iekasēšanā. Ja pašvaldība izmantotu LDC datubāzē esošo informāciju par dzīvnieka īpašnieku un izsūtītu ikgadējo nodevas nomaksas rēķinu (vai vismaz atgādinājumu par nodevas nomaksu), tad ieņēmumi būtu divas un pat trīs reizes augstāki. Pilnvērtīga nodevu iekasēšana ļautu pašvaldībai izvērtēt izdevumus, kas rodas mājas (istabas) dzīvnieku uzturēšanas jomā – attiecīgi vai nu samazinot vai paaugstinot ikgadējo nodevu, vai vispār atsakoties no nodevas iekasēšanas.

Autoresprāt, šāda plānveidīga un racionāla nodevu plānošana un iekasēšana paaugstinātu suņu īpašnieku uzticēšanos pašvaldības lēmumiem, tādejādi veicinātu nodevu nomaksu.

Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācija ES valstīs

Veicot salīdzinošo analīzi pēc ES valstu normatīvo aktu prasībām⁶¹⁹, Attēlā Nr.1 autore sagrupējusi ES valstis pēc noteikumiem suņu apzīmēšanā un reģistrācijā – ar rozā iezīmētas valstis, kurās suņu apzīmēšana ar mikroshēmu un reģistrācija valsts datubāzē (vai atsevišķās valstīs reģionālās datubāzēs) ir obligāta, ar zilu – valstis, kurās nav obligātas prasības apzīmēt un reģistrēt suni. Pilna salīdzinošā tabula par suņu un kaķu apzīmēšanu un reģistrēšanu ES valstīs skatāma Tabulā Nr.1.

Attēls Nr.1

Suņu apzīmēšana un reģistrēšana ES valstīs

Attēlā Nr.1 uzskatāmi redzami būtiskākie riski, proti, suņu tirdzniecība – Latvija austrumos un dienvidos robežojas ar valstīm, kurās nav obligātas prasības apzīmēt un reģistrēt suņus: Krievija, Baltkrievija, Lietuva, Polija – tās ir valstis, no kurām Latvijā tiek ievesti un tirgoti neregistrēti suņi ar nenosakāmu izcelsmi. Tas rada būtiskus riskus, ne tikai dzīvnieku, bet arī sabiedrības veselībai, kā arī apdraud patērētāju tiesības.

⁶¹⁹ Datu apkopojums veikts pēc: EU Dog&Cat Alliance pārskata “The welfare of dogs and cats involved in commercial practices: a review of the legislation across EU countries” (2014/2015), pārbaudot pirmavotus – šo valstu tiesību aktus par mājas (istabas) dzīvnieku reģistrāciju.

Tā kā šis, autoresprāt, mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzībā ir būtiskākais tiesiskais un administratīvais pasākums, autore izpētīja 27 ES dalībvalstu (Austrija⁶²⁰, Beļģija⁶²¹, Bulgārija⁶²², Čehija, Dānija⁶²³, Francija⁶²⁴, Grieķija⁶²⁵, Horvātija⁶²⁶, Igaunija⁶²⁷, Itālija⁶²⁸, Īrija⁶²⁹, Kipra⁶³⁰, Latvija, Lietuva, Luksemburga⁶³¹, Malta⁶³², Nīderlandes⁶³³, Polija, Portugāle⁶³⁴, Rumānija, Slovākija, Slovēnija, Somija, Spānija, Ungārija, Vācija, Zviedrija) un Lielbritānijas⁶³⁵ normatīvos aktus vai oficiālo informāciju par mājas (istabas) dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu. Pētāmie jautājumi:

- vai ir obligāta suņu un/vai kaķu apzīmēšana;
- vai ir obligāta suņu un/vai kaķu reģistrēšana;
- kādā vecumā dzīvnieks ir apzīmējams, reģistrējams;
- datubāze/-es (nacionāla vai reģionāla);
- vai valsts (t.sk. reģionālā) datubāze ir savietota ar Euorpetnet.

Secināts, ka valstīs, kurās ir obligāta apzīmēšana, ir arī obligāta dzīvnieka reģistrēšana – proti, 21 valstī ir obligāta suņu apzīmēšana un reģistrēšana; 4 valstīs obligāta kaķu apzīmēšana un reģistrēšana. Ir valstis, kur kaķu reģistrēšana ir obligāta pie kāda nosacījuma, piemēram, šķirnes kaķi (Bulgārijā), sterilizēti bezsaimnieka kaķi (Itālijā), kaķi, kas tiek pārdoti (Itālijā, Maltā). Divās valstīs obligāta suņu un/vai kaķu reģistrācija ir pašvaldību līmenī, ne visā valstī kopumā (Vācijas federālajās zemēs, Igaunijā, Spānijā). Apzīmēšanas un reģistrēšanas vecumu

⁶²⁰ Bundesgesetz über den Schutz der Tiere (Tierschutzgesetz – TSchG), Kennzeichnung und Registrierung von Hunden und Zuchtkatzen, § 24a., § 31. // <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20003541>.

⁶²¹ DogID is the official dog registration platform. DogID is financed by the three Belgian regions (Flanders, Wallonia, and Brussels) // <https://www.dogid.be/en/professional>.

⁶²² Animal Protection Act, Article 37, 38, 39, 45, 59, // http://eea.government.bg/bg/legislation/biodiversity/zzjan_03.05.2016.pdf.

Law on veterinary medical activity, Section VI. Pets and dogs for business, hunting and other purposes Art. 172., 173., 174, // <https://lex.bg/laws/ldoc/2135512300>.

⁶²³ Bekendtgørelse om mærkning og registrering af hunde // <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2004/1500>.

⁶²⁴ Owning Pet Animals in France, Identification and Registration, // <https://www.angloinfo.com/how-to/france/family/pets-animals; Questionnaire> // <http://www.carodog.eu/wp-content/uploads/2014/06/Carocat-France.pdf>.

⁶²⁵ Law number. 4039/2012 For home pets and stray pets and to protect animals from exploitation or use for profit, Article 5 // <https://digihome.eu/law-number-40392012-government-gazette-a-15-for-home-pets-and-stray-pets-and-to-protect-animals-from-exploitation-or-use-for-profit/>.

⁶²⁶ Zakon o veterinarstvu, c) Označavanje pasa, mačaka i pitomih vretica, Članak 45. // <https://www.zakon.hr/z/468/Zakon-o-veterinarstvu>.

⁶²⁷ Pet Register LLR, nationwide pet register of pets in Estonia // <https://www.eesti.ee/en/family/pet/#informationandregistrationofapetinthevetregister2>.

⁶²⁸ Ordinanza contingibile ed urgente concernente misure per l'identificazione e la registrazione della popolazione canina // <http://www.trovanorme.salute.gov.it/norme/dettaglioAtto?id=26145&completo=true>.

⁶²⁹ Microchipping of Dogs Regulations 2015. S.I. No. 63/2015 // <http://www.irishstatutebook.ie/eli/2015/si/63/made/en/print?q=dogs>.

⁶³⁰ The Dog Law of 2002, issued by publication in the Official Journal of the Republic in accordance with Article 52 of the Constitution // <http://animalpartyprus.com/wp-content/uploads/2016/10/Dog-Law.pdf>.

⁶³¹ Règlement sur les chiens // <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/rc/2000/10/23/n1/jo>
Loi du 9 mai 2008 relative aux chiens // <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2008/05/09/n2/jo>.

⁶³² Electronic identification of dogs regulations, 20th May, 2011 // <http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=11664&l=1>.

⁶³³ Besluit identificatie en registratie van dieren // <https://wetten.overheid.nl/BWBR0009019/2014-12-18>
Wet dieren // https://wetten.overheid.nl/BWBR0030250/2014-12-18/#Hoofdstuk4_Artikel4.1.

⁶³⁴ Regulamento de registo, classificacao e licenciamento de caes e gatos, Portaria n.º 421/2004, de 24 de Abril // http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=340&tabela=leis.

⁶³⁵ The Microchipping of Dogs (England) Regulations 2015 // <http://www.legislation.gov.uk/uksi/2015/108/contents/made>.

autore pētīja tikai suņiem, kas bija saistīts ar grozījumiem Veterinārmedicīnas likumā⁶³⁶, kad Latvijā tika mainīts suņu reģistrēšanas vecums – secināts, ka 2 mēnešu vecumā suni apzīmē un reģistrē 5 valstīs, 3 mēnešu vecumā – 8 valstīs, bet 4 mēnešu vecumā – 7 valstīs (par 1 valsti nav ziņu).

Attiecībā uz datubāzēm, lielākoties ir valsts datubāzes – 18 valstīs un tikai 3 valstīs ir pašvaldību datubāzes. Atšķirīga pieeja ir datubāžu daudzumā – tā var būt viena datubāze visā valstī vai arī vairākas datubāzes, kuru dati savietojami vienā, vai arī vienkārši vairākas datubāzes, piemēram, valstīs, kur obligātā apzīmēšana un reģistrēšana ir pašvaldību līmenī. Tā, piemēram, Spānijā ir 17 pašvaldības un 17 datubāzes. Tāpat tās var būt valsts, pašvaldību un privātas datubāzes. Tā kā ES ietvaros aktuāla ir mājas (istabas) dzīvnieku ceļošana kopā ar to īpašniekiem (kā arī mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecība), autorei likās būtiski izpētīt, vai visas ES dalībvalstu datubāzes ir pievienojušās Europetnet⁶³⁷ tīklam. Konstatēts, ka tikai 9 no 21 (kur obligāta suņu reģistrācija) dalībvalstīm ir Europtnet datubāzē.

Atsevišķi no ES valstīm skatot Lielbritāniju – suņu apzīmēšana un reģistrācija, kad suns sasniedzis 8 nedēļu vecumu, ir obligāta kopš 2016.gada 6.aprīļa. Reģistrāciju nodrošina 13 datubāzes, kas atbilst valsts noteiktam standartam, nodrošina informācijas savietojamību vienotā meklētājā. Lielbritānija atsevišķi tika pētīta gan tādēļ, ka tajā suņu apzīmēšanu var veikt apmācītas personas, nevis tikai veterinārārsti, gan arī tādēļ, ka obligātās reģistrācijas ieviešanas laiks ir līdzīgs kā Latvijā (pusgada starpība: Latvijai tas ir no 2017.gada 1.janvāra).

⁶³⁶ Grozījumi Veterinārmedicīnas likumā [19.pants: papildināt 59.pantu ar 17.punktu]. Publicēts LV 248A, 10.12.2019. OP numurs: 2019/248A.21 // <https://likumi.lv/ta/id/311254-grozijumi-veterinarmedicinas-likuma>

⁶³⁷ <https://www.europetnet.com/>.

Tabula Nr.1
Suņu un kaķu apzīmēšana un reģistrēšana ES valstīs

		obligāta apzīmēšana*		obligāta reģistrēšana		datubāze		datubāze savietojama ar Europetnet
		suņi	kaķi	suņi	kaķi	nacionāla	reģionālas	
1	Austrija	kopš 2008.gada 30.jūnija, līdz sasniedz 3 mēnešu vecumu	nav obligāta	mēneša laikā pēc apzīmēšanas	nav obligāta	3 datubāzes, sūta datus uz nac.datubāzi		plānots savietot
2	Beļģija	līdz sasniedz 8 nedēļu vecumu	kopš 2017.gada, līdz sasniedz 12 nedēļu vecumu	jā	jā	centrāla datubāze		jā
3	Bulgārija	no 4 līdz 6 nedēļu vecumam (vai 7 dienu laikā pēc iegādes)	apzīmēt un reģistrēt kaķus, kurus pārdod audzētāji	jā	šķirnes kaķi	nacionāla		pēta pievienošanās iespējas (2014/2015)
4	Čehija	nav obligāta	nav obligāta	nav obligāta	nav obligāta		vairākas datubāzes	tikai viena ir Europetnet
5	Dānija	līdz sasniedz 8 nedēļu vecumu	var apzīmēt pēc īpašnieka gribas	jā	var reģistrēt, ir 2 datubāzes	suņiem 1 nacionāla, kaķiem 2 nacionālas datubāzes		visas 3 datubāzes ir Europetnet
6	Francija	kopš 1999.gada, līdz 4 mēnešu vecumam	kopš 2012.gada 1.janvāra, līdz 7 mēnešu vecumam	jā	jā	nacionāla, uztur Lauksaimniecības m-ja		jā
7	Griekija	kopš 2004.gada 1.jūnija, ASAP pēc dzimšanas	kopš 2012.gada, obligāta	jā	jā	centrāla datubāze		nav
8	Horvātija	līdz sasniedz 90 dienu vecumu	var apzīmēt pēc īpašnieka gribas	jā	pēc īpašnieka gribas	nacionāla		nav
9	Igaunija	jā	var apzīmēt pēc īpašnieka gribas	jā	pēc īpašnieka gribas; atsevišķos reģionos ir obligāta	nacionāla		jā
10	Itālija	jā	kaķi, kuri tiek pārdoti, bezsaimnieka kaķi, kas dzīvo kolonijās	jā	kaķi, kuri tiek pārdoti, bezsaimnieka kaķi, kas dzīvo kolonijās	reģionālās (20) datubāzēs, kas savienotas nacionālā datubāzē		nav
11	Īrija	kopš 2016.gada aprīļa, obligāta	nav obligāta	jā	nav obligāta	4 datubāzes		jā
12	Kipra	kopš 2004.gada, obligāta	var apzīmēt pēc īpašnieka gribas	kopš 2004.gada	var reģistrēt privātā datubāzē	centrāla datubāze, plus privāta datubāze		centrālā datubāze nav Europetnet
13	Latvija	kopš 2017.gada 1.janvāra, līdz sasniedz 4 mēnešu vecumu	var apzīmēt pēc īpašnieka gribas	jā	nav obligāta	centrāla datubāze		jā
14	Lietuva	nav obligāta	nav obligāta	ja šķērso robežu vai maina īpašnieku	ja šķērso robežu vai maina īpašnieku		vairākas datubāzes	jā
15	Luksemburga	līdz sasniedz 4 mēnešu vecumu	nav obligāta	jā	nav obligāta	2 datubāzes		jā
16	Malta	kopš 2012.gada aprīļa, līdz sasniedz 4 mēnešus	nav obligāta, izņemot, kad kaķis tiek pārdots zooveikalā	jā	nav obligāta	atsevišķas datubāzes suņiem un kaķiem		nav
17	Nīderlandes	visi suņi, kuri dzimuši pēc 2013.gada 1.aprīļa, apzīmējami, līdz tie sasniedz 7 nedēļas	nav obligāta	visi suņi, kuri dzimuši pēc 2013.gada 1.aprīļa, reģistrējami, līdz tie sasniedz 8 nedēļas	nav obligāta	vairākas datubāzes, bet visi dati pārsūtās uz centrālo datubāzi		3 no datubāzēm ir Europetnet
18	Polija	nav obligāta	nav obligāta	nav obligāta	nav obligāta	3 organizāciju veidotas datubāzes		jā
19	Portugāle	visi suņi, kuri dzimuši pēc 2008.gada 1.jūlija	nav obligāta, bet plāno ieviest	jā	nav obligāta, bet plāno ieviest (reģistrēt kaķus, kas ceļo ES un kas ir apzīmēti)	pašvaldību datubāzes, kas pārsūta datus uz centrālo datubāzi		centrālā datubāze nav Europetnet, bet ir 1 privāta

20	Rumānija	90 dienu laikā no dzimšanas (kopš 2015.gada 1.janvāra arī visiem pieaugušajiem suņiem)	nav obligāta	jā	nav obligāta	nacionālā datubāze		nav
21	Slovākija	līdz 2014.gada 1.janvārim bija obligāta, vairs nav	līdz 2014.gada 1.janvārim bija obligāta, vairs nav	līdz 2014.gada 1.janvārim bija obligāta, vairs nav	līdz 2014.gada 1.janvārim bija obligāta, vairs nav	centrālā datubāze		nav
22	Slovēnija	līdz tie sasniedz 3 mēnešu vecumu	nav obligāta	jā		centrālā datubāze suņiem; kaķiem atsevišķa datubāze		nav
23	Somija	nav obligāta	var apzīmēt pēc īpašnieka gribas	nav obligāta, var reģistrēt pēc īpašnieka gribas	pēc īpašnieka gribas			nav
24	Spānija	līdz tie sasniedz 3 mēnešu vecumu (1 vai 4 mēnešu vecumu 2 pašvaldībās)	7 pašvaldībās (no 17) obligāta, pārējās nē	jā	7 pašvaldībās (no 17) obligāta, pārējās nē		17 pašvaldību datubāzes	jā
25	Ungārija	līdz 3 mēnešu vecumam	nav obligāta	jā	nav obligāta	vairākas datubāzes (dati sinhronizējas uz vienu)		jā
26	Vācija	var apzīmēt pēc īpašnieka vēlmes	nav obligāta	var reģistrēt; dažās fed.zemēs obligāta	nav obligāta	vairākas datubāzes		tikai TASSO ir Europetnet
27	Zviedrija	līdz tie sasniedz 4 mēnešu vecumu (ar mikroshēmu vai tetovējumu) vai 4 mēnešus pēc to iegādes, ja nav bijuši apzīmēti	nav obligāta	jā	nav obligāta	centrālais suņu reģistrs		nav

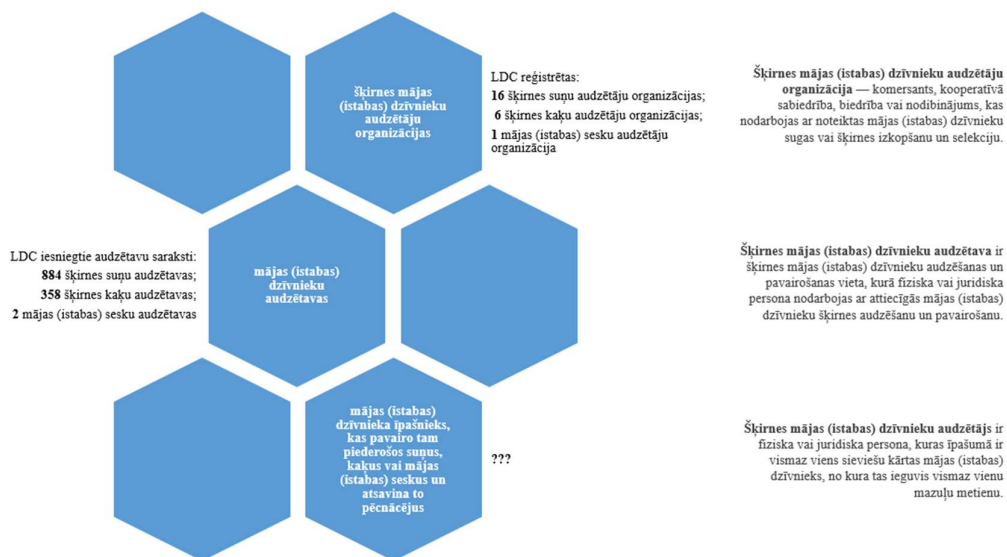
* apzīmēšana ar mikroshēmu

** Europetnet dalīborganizācijas pēc <https://www.europetnet.com/member-organisations.html> datiem [dati uz 08.04.2020]

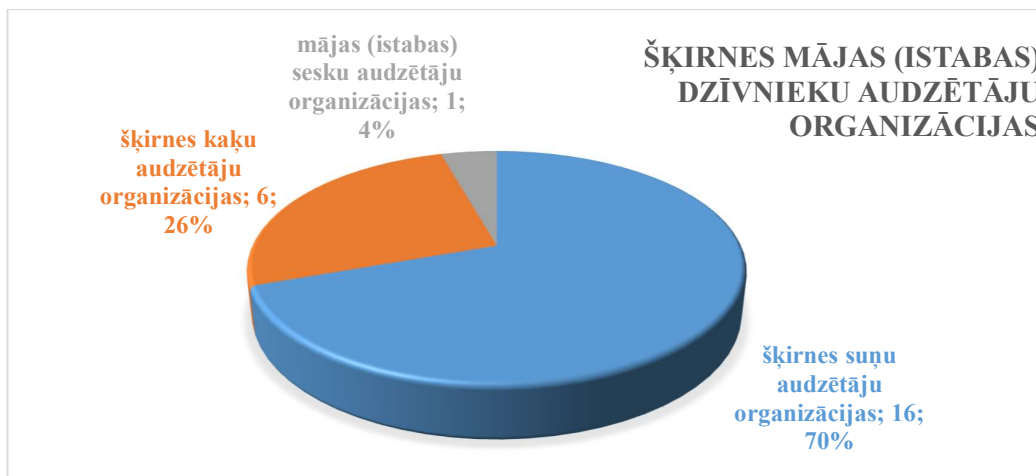
Mājas (istabas) dzīvnieku audzēšanas tiesiskā regulējuma objekti

Attēls Nr.1

Mājas (istabas) dzīvnieku audzēšanas tiesiskā regulējuma objekti

Attēls Nr.2

LDC reģistrētās šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētāju organizācijas⁶³⁸

⁶³⁸ Mājdzīvnieku organizācijas un audzētavas: <https://www ldc gov lv/lv/majdzivnieku-organizacijas-un-audzetas> [dati uz 2023.gada 25.aprīli].

Tabula Nr.1
LDC iesniegto šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku audzētavu skaits

Šķirnes suņu audzētāju organizācijas		audzētavas
1	Latvijas kinologu klubs "Kanis - A"	15
2	International Union of Canine breeders	17
3	Latvijas Kinoloģiskā Federācija	650
4	Kinoloģiskais klubs "DZĪVNIEKU PASAULE"	4
5	Latvijas Kinoloģisko biedrību asociācija	47
6	LATVIJAS DZINĒJSUŅU KLUBS	9
7	International Dog Breeders Club from Baltics - "Smilgas",	64
8	Baltijas Kinoloģiskā Federācija	4
9	EUROPEAN KENNEL GROUP	52
10	Biedrība „SMURFS”	4
11	Latvijas Suņu Audzētāju Apvienība	3
12	Latvijas Mednieku Kinoloģiskā Apvienība	2
13	Latvijas Mintauta Kalniņa Mednieku Kinoloģiskā asociācija	0
14	SIA 10 DĀLDERI	1
15	Kinoloģiskais klubs Dzintara suns	5
16	DIAMOND DOG'S HOUSE	7

884

Šķirnes kaķu audzētāju organizācijas		audzētavas
1	Skotu nokareno ausu kaķu mīļotāju klubs BESTFOLD	1
2	Latvijas Felinoloģijas asociācija "Felimurs"	109
3	Kaķu mīļotāju klubu asociācija "CFCA"	58
4	Kaķu mīļotāju klubs "Kaķīša dzirnaviņas"	0
5	Kaķu mīļotāju klubs "Cat's Meow"	77
6	Latvijas kaķu mīļotāju asociācija "MOONCAT"	113

358

Mājas (istabas) sesku audzētāju organizācija		audzētavas
1	Biedrība "Klubs "Seskumīlis"	2

2

Praktisks pētījums – šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecība

Sludinājumu portāla ss.com monitorings par šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku piedāvājumu

Pētījuma laiks:

- 05.03.2019.g. – kopējais sludinājumu skaits uz konkrēto dienu, šķirnes un bezšķirnes dzīvnieku piedāvājuma īpatsvars; sadalījums pa cenu kategorijām;
- 11.03.2019.g. – šķirnes suņu/kucēnu piedāvājuma cenu izpēte uz konkrēto dienu.

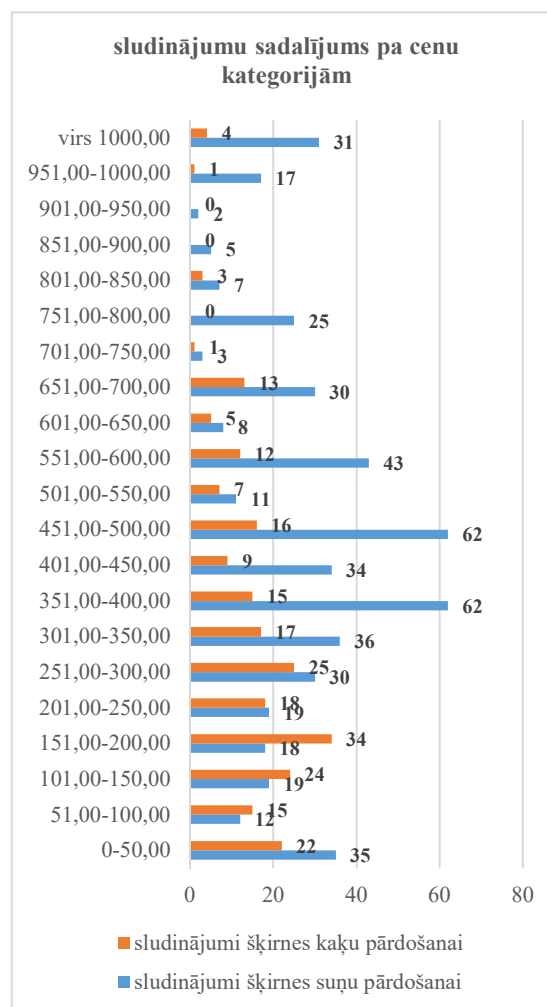
Pētījuma objekts: mājas (istabas) dzīvnieku pārdošanas sludinājumi⁶³⁹

SS.COM šķirnes suņu un šķirnes kaķu pārdošanas sludinājumu sadalījums pa cenu kategorijām (informācija uz 05.03.2019)

cenās šķirnes kaķiem no 2,00 līdz 1500,00 EUR

cenās šķirnes suņiem no 0,50 līdz 1799,00 EUR

cenās EUR	sludinājumi šķirnes suņu pārdošanai	sludinājumi šķirnes kaķu pārdošanai
0-50,00	35	22
51,00-100,00	12	15
101,00-150,00	19	24
151,00-200,00	18	34
201,00-250,00	19	18
251,00-300,00	30	25
301,00-350,00	36	17
351,00-400,00	62	15
401,00-450,00	34	9
451,00-500,00	62	16
501,00-550,00	11	7
551,00-600,00	43	12
601,00-650,00	8	5
651,00-700,00	30	13
701,00-750,00	3	1
751,00-800,00	25	0
801,00-850,00	7	3
851,00-900,00	5	0
901,00-950,00	2	0
951,00-1000,00	17	1
virs 1000,00	31	4
	509	241

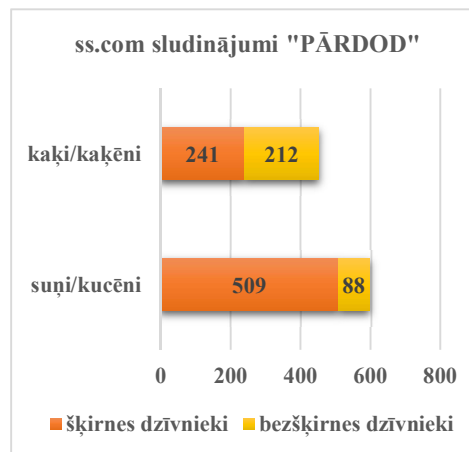

⁶³⁹ Par šķirnes mājas (istabas) dzīvnieku piedāvājumu tirgū veikts vienas dienas monitorings populārājā sludinājumu portālā ss.com: 1) 05.03.2019.g. – kopējais sludinājumu skaits uz konkrēto dienu, šķirnes un bezšķirnes dzīvnieku piedāvājuma īpatsvars; sadalījums pa cenu kategorijām; 2) 11.03.2019.g. – šķirnes suņu/kucēnu piedāvājuma cenu izpēte uz konkrēto dienu.

SS.COM sludinājumi par mājas (istabas) dzīvnieku pārdošanu, šķirnes un bezšķirnes dzīvnieku piedāvājuma īpatsvars (informācija uz 05.03.2019)

PĀRDOD: suņi, kucēni = **597** sludinājumi
(no tiem **509** par šķirnes suņiem, kucēniem)
PĀRDOD: kaķi, kaķēni = **457** sludinājumi
(no tiem **245** par šķirnes kaķiem, kaķēniem)

ss.com sludinājumi PĀRDOD			
	šķirnes dzīvnieki	bezšķirnes dzīvnieki	visi dzīvnieki
suņi/kucēni	509	88	597
kaķi/kaķēni	241	212	453

Šķirnes suņu/kucēnu cenas SS.COM portāla sludinājumos (informācija uz 11.03.2019)

Piezīmes

Ja sludinājumā dzīvnieki nosaukti daudzskaitlī, bet nav norādīts to skaits:

a) skaitīti kā 2 (pēc principa – minimālais suņu/kucēnu skaits, kas ir vairāk par 1)

b) cik uz foto var izskatīt ar manāmām atšķirības pazīmēm vai skaits no kopbildes

c) norādīti kā 3 (ja, piem., minēts, ka ir puika un meitenes)

Dažos sludinājumos norādītas divas cenas (tad abas ir tabulā) – t.s. "perspektīvie" ir dārgāki, vai arī mātītes dārgākas par tēviņiem

Suņi cenās līdz 100,00 EUR pārsvarā jaukti (norādīti kā VAS, taksis, cita šķirne...)

Cena noskaidrojama telefoniski

cenas šķirnes suņiem/kucēniem				
	šķirne	cena	gab	kopā
1	Velsas korgijs pembroks	€ 750,00	1	€ 750,00
2	Jorkšīras terjers	€ 123,00	4	€ 492,00
3	Velsas korgijs kardigans	€ 500,00	2	€ 1 000,00
4	Pundršpics	€ 550,00	1	€ 550,00
5	Vācu aitu suns	€ 90,00	1	€ 90,00
6	Vācu aitu suns	€ 500,00	1	€ 500,00
7	Čihua-hua	€ 350,00	4	€ 1 400,00
8	Jorkšīras terjers	€ 265,00	1	€ 265,00
9	Angļu kokerspaniels	€ 300,00	1	€ 300,00
10	Pundršpics	€ 500,00	1	€ 500,00
11	Pomerānijas špics	€ 600,00	2	€ 1 200,00
12	Pundršpics	€ 350,00	1	€ 350,00
13	Kaukāza aitu suns	€ 300,00	1	€ 300,00
14	Pundršpics	€ 400,00	1	€ 400,00
15	Velsas springerspaniels	€ 400,00	2	€ 800,00
16	Ķīnas cekulainais suns	€ 400,00	2	€ 800,00
17	Labradors retrivers	€ 600,00	10	€ 6 000,00
18	Džeka Rasela terjers	€ 350,00	6	€ 2 100,00
19	Vācu aitu suns	€ 20,00	5	€ 100,00
20	Vācu aitu suns	€ 600,00	6	€ 3 600,00
21	Jorkšīras terjers	€ 285,00	2	€ 570,00
22	Šarpejs	€ 250,00	2	€ 500,00
23	Maskavas sargsuns	€ 285,00	3	€ 855,00
24	Džeka Rasela terjers	€ 100,00	1	€ 100,00
25	Džeka Rasela terjers	€ 450,00	5	€ 2 250,00
26	Šarpejs	€ 350,00	1	€ 350,00
27	Levrette	€ 1 000,00	1	€ 1 000,00
28	Krievu-Eiropas laika	€ 5,00	1	€ 5,00
29	Pomerānijas špics	€ 850,00	1	€ 850,00
30	Kane korso	€ 1 100,00	7	€ 7 700,00
31	Franču buldogs	€ 300,00	2	€ 600,00

32	Brabantas grifons	€ 700,00	2	€ 1 400,00
33	Bernes ganu suns	€ 450,00	3	€ 1 350,00
34	Papilons	€ 800,00	1	€ 800,00
35	Kane korso	€ 1 000,00	1	€ 1 000,00
36	Pundršpics	€ 370,00	2	€ 740,00
37	Bernes ganu suns	€ 500,00	2	€ 1 000,00
38	Vācu aitu suns	€ 40,00	3	€ 120,00
39	Labradors retrivers	€ 650,00	1	€ 650,00
		€ 480,00	1	€ 480,00
40	Sibirijas haskijs	€ 100,00	2	€ 200,00
41	Samojeds	€ 550,00	1	€ 550,00
42	Jorkširas terjers	€ 350,00	2	€ 700,00
43	Labradors retrivers	€ 300,00	2	€ 600,00
44	Īsspalvainais miniatūrais taksis	€ 400,00	1	€ 400,00
45	Vācu aitu suns	€ 250,00	2	€ 500,00
46	Vācu aitu suns	€ 450,00	2	€ 900,00
47	Maltas sunītis	€ 480,00	1	€ 480,00
48	Pundurpūdelis	€ 400,00	1	€ 400,00
49	Vācu aitu suns	€ 550,00	2	€ 1 100,00
50	Krievu spaniels	€ 250,00	1	€ 250,00
51	Vācu aitu suns	€ 390,00	2	€ 780,00
52	Franču buldogs	€ 330,00	2	€ 660,00
53	Toipūdelis	€ 900,00	1	€ 900,00
54	Vācu aitu suns	€ 0,50	1	€ 0,50
55	Labradors retrivers	€ 650,00	1	€ 650,00
56	Vācu aitu suns	€ 40,00	5	€ 200,00
57	Krievu toiterjers	€ 350,00	3	€ 1 050,00
58	Džeka Rasela terjers	€ 500,00	6	€ 3 000,00
59	Bokseris	€ 800,00	7	€ 5 600,00
60	Asspalvainais foksterjers	€ 350,00	4	€ 1 400,00
61	Krievu toiterjers	€ 600,00	4	€ 2 400,00
62	Velsas korgijs pembroks	€ 1 000,00	6	€ 6 000,00
63	Džeka Rasela terjers	€ 220,00	1	€ 220,00
64	Vācu aitu suns	€ 550,00	2	€ 1 100,00
65	Latvijas dzinējs	€ 20,00	2	€ 40,00
66	Vidusāzijas aitu suns	€ 150,00	4	€ 600,00
67	Maltas sunītis	€ 500,00	1	€ 500,00
68	Jorkširas terjers	€ 700,00	1	€ 700,00
69	Šeltijs	€ 500,00	4	€ 2 000,00
70	Vidusāzijas aitu suns	€ 300,00	3	€ 900,00
71	Mopsis	€ 390,00	3	€ 1 170,00
72	Labradors retrivers	€ 600,00	4	€ 2 400,00
73	Labradors retrivers	€ 600,00	3	€ 1 800,00
74	Čihua-hua	€ 300,00	3	€ 900,00
75	Franču buldogs	€ 1 000,00	3	€ 3 000,00
76	Jorkširas terjers	€ 270,00	7	€ 1 890,00
77	Bivera jorkširas terjers	€ 380,00	1	€ 380,00
78	Vācu aitu suns	€ 70,00	3	€ 210,00
79	Īsspalvainais taksis	€ 150,00	3	€ 450,00
80	Jorkširas terjers	€ 700,00	3	€ 2 100,00
81	Jorkširas terjers	€ 500,00	2	€ 1 000,00
82	Jorkširas terjers	€ 350,00	2	€ 700,00
83	Punduršpics	€ 600,00	3	€ 1 800,00
84	Džeka Rasela terjers	€ 500,00	3	€ 1 500,00
85	Džeka Rasela terjers	€ 250,00	4	€ 1 000,00
86	Ķīnas cekulainais suns	€ 400,00	2	€ 800,00
87	Franču buldogs	€ 700,00	3	€ 2 100,00
88	Kaukāza aitu suns	€ 120,00	2	€ 240,00
89	Mopsis	€ 450,00	2	€ 900,00
90	Lielais Šveices ganu suns	€ 1 000,00	6	€ 6 000,00
91	Punduršpics	€ 370,00	2	€ 740,00
92	Sanbernārs	€ 250,00	2	€ 500,00
93	Džeka Rasela terjers	€ 400,00	2	€ 800,00
94	Mopsis	€ 400,00	2	€ 800,00
95	Kane korso	€ 1 000,00	1	€ 1 000,00
96	Basenži	€ 100,00	1	€ 100,00
97	Bivera jorkširas terjers	€ 700,00	1	€ 700,00
98	Labradors retrivers	€ 270,00	2	€ 540,00
99	Vācu aitu suns	€ 550,00	2	€ 1 100,00
100	Bostonas terjers	€ 1 000,00	3	€ 3 000,00
101	Kane korso	€ 200,00	1	€ 200,00
102	Brabantas grifons	€ 500,00	1	€ 500,00
103	Vācu aitu suns	€ 50,00	2	€ 100,00

104	Velsas korgijs pembroks	€ 700,00	6	€ 4 200,00
105	Vācu aitu suns	€ 390,00	2	€ 780,00
106	Angļu buldogs	€ 1 500,00	2	€ 3 000,00
107	Angļu buldogs	€ 700,00	1	€ 700,00
108	Vācu dogs	€ 800,00	8	€ 6 400,00
109	Ši-tcu	€ 450,00	1	€ 450,00
110	Franču buldogs	€ 800,00	2	€ 1 600,00
		€ 1 200,00	1	€ 1 200,00
111	Mopsis	€ 400,00	1	€ 400,00
112	Čihua-hua	€ 350,00	1	€ 350,00
113	Krievu toiterjers	€ 450,00	1	€ 450,00
114	Jorkšīras terjers	€ 350,00	2	€ 700,00
115	Labradors retrivers	€ 600,00	7	€ 4 200,00
116	Vācu aitu suns	€ 135,00	2	€ 270,00
117	Krievu toiterjers	€ 300,00	1	€ 300,00
118	Džeka Rasela terjers	€ 200,00	1	€ 200,00
119	Labradors retrivers	€ 550,00	1	€ 550,00
120	Jorkšīras terjers	€ 380,00	3	€ 1 140,00
121	Pundurpūdelis	€ 400,00	1	€ 400,00
122	Bernes ganu suns	€ 400,00	2	€ 800,00
123	Čihua-hua	€ 500,00	1	€ 500,00
124	Jorkšīras terjers	€ 300,00	4	€ 1 200,00
125	Velsas korgijs pembroks	€ 600,00	2	€ 1 200,00
126	Labradors retrivers	€ 800,00	8	€ 6 400,00
127	Franču buldogs	€ 800,00	1	€ 800,00
128	Franču buldogs	€ 1 200,00	1	€ 1 200,00
129	Franču buldogs	€ 1 500,00	1	€ 1 500,00
130	Vidusāzijas aitu suns	€ 500,00	6	€ 3 000,00
131	Vidusāzijas aitu suns	€ 500,00	4	€ 2 000,00
132	Zeltaīnais retrivers	€ 500,00	1	€ 500,00
133	Vācu aitu suns	€ 500,00	7	€ 3 500,00
134	Džeka Rasela terjers	€ 450,00	1	€ 450,00
135	Samojeds	€ 350,00	2	€ 700,00
136	Bernes ganu suns	€ 400,00	1	€ 400,00
137	Miniatūrais šnaucers	€ 850,00	2	€ 1 700,00
138	Sanbernārs	€ 400,00	1	€ 400,00
139	Pomerānijas špics	€ 400,00	1	€ 400,00
140	Mopsis	€ 420,00	2	€ 840,00
141	Tibetas mastifs	€ 1 000,00	1	€ 1 000,00
		€ 1 200,00	1	€ 1 200,00
142	Mopsis	€ 500,00	1	€ 500,00
143	Bišons frise	€ 600,00	4	€ 2 400,00
144	Akita-īnu	€ 1 400,00	1	€ 1 400,00
145	Mopsis	€ 700,00	1	€ 700,00
146	Velsas korgijs kardigans	€ 500,00	3	€ 1 500,00
		€ 750,00	3	€ 2 250,00
147	Džeka Rasela terjers	€ 450,00	1	€ 450,00
148	Čihua-hua	€ 350,00	3	€ 1 050,00
149	Čihua-hua	€ 300,00	4	€ 1 200,00
150	Pomerānijas špics	€ 350,00	1	€ 350,00
151	Pundurpūdelis	€ 750,00	2	€ 1 500,00
152	Jorkšīras terjers	€ 360,00	5	€ 1 800,00
153	Velsas korgijs pembroks	€ 800,00	8	€ 6 400,00
154	Papilons	€ 500,00	1	€ 500,00
155	Krievu toiterjers	€ 350,00	1	€ 350,00
156	Džeka Rasela terjers	€ 500,00	2	€ 1 000,00
157	Pomerānijas špics	€ 500,00	4	€ 2 000,00
158	Labradors retrivers	€ 1 200,00	1	€ 1 200,00
159	Jorkšīras terjers	€ 700,00	2	€ 1 400,00
160	Jorkšīras terjers	€ 650,00	6	€ 3 900,00
161	Pundurpūdelis	€ 1 000,00	1	€ 1 000,00
		€ 1 300,00	1	€ 1 300,00
162	Pundurpinčers	€ 600,00	1	€ 600,00
163	Džeka Rasela terjers	€ 150,00	3	€ 450,00
164	Vācu aitu suns	€ 70,00	1	€ 70,00
165	Džeka Rasela terjers	€ 150,00	5	€ 750,00
166	Pomerānijas špics	€ 600,00	2	€ 1 200,00
167	Vācu aitu suns	€ 80,00	6	€ 480,00
168	Punduršpics	€ 500,00	3	€ 1 500,00
169	Vācu mazais špics	€ 300,00	1	€ 300,00
170	Džeka Rasela terjers	€ 250,00	4	€ 1 000,00
171	Čihua-hua	€ 350,00	1	€ 350,00
172	Kavaliera Kinga Čarlza spaniels	€ 400,00	1	€ 400,00

173	Pundurpūdelis	€ 850,00	1	€ 850,00
174	Beļģijas aitu suns (Malinua)	€ 800,00	3	€ 2 400,00
175	Akita-īnu	€ 1 200,00	9	€ 10 800,00
176	Vācu aitu suns	€ 20,00	1	€ 20,00
177	Jorkšīras terjers	€ 500,00	2	€ 1 000,00
178	Punduršpics	€ 450,00	2	€ 900,00
179	Akita-īnu	€ 600,00	4	€ 2 400,00
180	Kavaliera Kinga Čarlza spaniels	€ 1 400,00	2	€ 2 800,00
181	Labradors retrivers	€ 600,00	2	€ 1 200,00
182	Džeka Rasela terjers	€ 500,00	2	€ 1 000,00
183	Pekiniētis	€ 500,00	5	€ 2 500,00
184	Vācu aitu suns	€ 20,00	2	€ 40,00
185	Skotu terjers	€ 700,00	4	€ 2 800,00
186	Krievu toiterjers	€ 180,00	2	€ 360,00
187	Toipūdelis	€ 700,00	3	€ 2 100,00
188	Pekiniētis	€ 160,00	2	€ 320,00
189	Aļaskas malamuts	€ 450,00	2	€ 900,00
190	Papilons	€ 400,00	1	€ 400,00
191	Samojeds	€ 350,00	1	€ 350,00
192	Pundurpinčers	€ 500,00	2	€ 1 000,00
193	Amerikāņu stafordšīras terjers	€ 300,00	6	€ 1 800,00
194	Rotveilers	€ 800,00	2	€ 1 600,00
195	Vācu aitu suns	€ 220,00	1	€ 220,00
196	Īsspalvainais taksis	€ 120,00	8	€ 960,00
197	Franču buldogs	€ 450,00	7	€ 3 150,00
198	Jorkšīras terjers	€ 380,00	3	€ 1 140,00
199	Mopsis	€ 450,00	2	€ 900,00
200	Basenži	€ 800,00	5	€ 4 000,00
201	Džeka Rasela terjers	€ 320,00	4	€ 1 280,00
202	Vācu aitu suns	€ 250,00	5	€ 1 250,00
203	Bordo dogs	€ 800,00	2	€ 1 600,00
204	Vidusāzijas aitu suns	€ 500,00	2	€ 1 000,00
205	Amerikāņu stafordšīras terjers	€ 600,00	7	€ 4 200,00
206	Vidusāzijas aitu suns	€ 300,00	5	€ 1 500,00
207	Jorkšīras terjers	€ 250,00	2	€ 500,00
208	Krievu toiterjers	€ 150,00	1	€ 150,00
209	Krievu-Eiropas laika	€ 1,00	7	€ 7,00
210	Polijas Podhales aitu suns	€ 500,00	1	€ 500,00
211	Akita-īnu	€ 200,00	4	€ 800,00
212	Ķīnas cekulainais suns	€ 600,00	2	€ 1 200,00
213	Punduršpics	€ 700,00	3	€ 2 100,00
214	Franču buldogs	€ 700,00	4	€ 2 800,00
215	Pundurpinčers	€ 250,00	8	€ 2 000,00
216	Ši-tcu	€ 350,00	4	€ 1 400,00
217	Jorkšīras terjers	€ 350,00	2	€ 700,00
218	Čihua-hua	€ 300,00	2	€ 600,00
219	Punduršpics	€ 680,00	3	€ 2 040,00
220	Krievu-Eiropas laika	€ 5,00	4	€ 20,00
221	Vidusāzijas aitu suns	€ 300,00	5	€ 1 500,00
222	Zeltainais retrivers	€ 600,00	6	€ 3 600,00
223	Krievu toiterjers	€ 600,00	3	€ 1 800,00
224	Sanbernārs	€ 150,00	1	€ 150,00
		€ 250,00	1	€ 250,00
225	Dobermanis	€ 550,00	3	€ 1 650,00
226	Basenži	€ 1 200,00	1	€ 1 200,00
227	Pomerānijas špics	€ 1 500,00	10	€ 15 000,00
228	Kaukāza aitu suns	€ 600,00	4	€ 2 400,00
229	Milzu šnaucers	€ 1 000,00	6	€ 6 000,00
230	Labradors retrivers	€ 800,00	8	€ 6 400,00
231	Jorkšīras terjers	€ 700,00	1	€ 700,00
232	Vācu aitu suns	€ 10,00	4	€ 40,00
233	Tibetas mastifs	€ 600,00	4	€ 2 400,00
234	Krievu toiterjers	€ 170,00	3	€ 510,00
235	Labradors retrivers	€ 650,00	4	€ 2 600,00
236	Pundurpūdelis	€ 600,00	1	€ 600,00
237	Toipūdelis	€ 700,00	1	€ 700,00
238	Aļaskas malamuts	€ 110,00	1	€ 110,00
239	Franču buldogs	€ 370,00	1	€ 370,00
240	Čihua-hua	€ 800,00	1	€ 800,00
241	Īsspalvainais taksis	€ 40,00	4	€ 160,00
242	Franču buldogs	€ 700,00	2	€ 1 400,00
243	Labradors retrivers	€ 600,00	4	€ 2 400,00
244	Vācu dogs	€ 650,00	1	€ 650,00

245	Īsspalvainais taksis	€ 25,00	1	€ 25,00
246	Čihua-hua	€ 200,00	3	€ 600,00
247	Labradors retrivers	€ 400,00	2	€ 800,00
248	Džeka Rasela terjers	€ 450,00	1	€ 450,00
249	Čihua-hua	€ 300,00	1	€ 300,00
250	Sanbernārs	€ 500,00	7	€ 3 500,00
251	Bivera jorkšīras terjers	€ 700,00	1	€ 700,00
252	Brabantas grifons	€ 550,00	1	€ 550,00
253	Papilons	€ 500,00	1	€ 500,00
254	Jorkšīras terjers	€ 250,00	3	€ 750,00
255	Melnais terjers	€ 600,00	2	€ 1 200,00
256	Pundurpinčers	€ 700,00	2	€ 1 400,00
257	Mopsis	€ 400,00	3	€ 1 200,00
258	Mopsis	€ 370,00	3	€ 1 110,00
259	Franču buldogs	€ 450,00	2	€ 900,00
260	Vidusāzijas aitu suns	€ 400,00	4	€ 1 600,00
261	Labradors retrivers	€ 350,00	6	€ 2 100,00
262	Džeka Rasela terjers	€ 400,00	1	€ 400,00
263	Bernes ganu suns	€ 500,00	2	€ 1 000,00
264	Amerikāņu akita	€ 220,00	1	€ 220,00
265	Bernes ganu suns	€ 350,00	3	€ 1 050,00
266	Čihua-hua	€ 350,00	1	€ 350,00
267	Franču buldogs	€ 350,00	3	€ 1 050,00
268	Kaukāza aitu suns	€ 600,00	3	€ 1 800,00
269	Kaukāza aitu suns	€ 300,00	1	€ 300,00
270	Papilons	€ 500,00	1	€ 500,00
271	Vācu aitu suns	€ 500,00	6	€ 3 000,00
272	Krievu toiterjers	€ 400,00	1	€ 400,00
273	Jorkšīras terjers	€ 1 200,00	1	€ 1 200,00
274	Vidusāzijas aitu suns	€ 300,00	4	€ 1 200,00
275	Franču buldogs	€ 520,00	1	€ 520,00
276	Jorkšīras terjers	€ 380,00	1	€ 380,00
277	Krievu toiterjers	€ 700,00	1	€ 700,00
278	Krievu toiterjers	€ 500,00	1	€ 500,00
279	Īsspalvainais taksis	€ 20,00	1	€ 20,00
280	Pomerānijas špics	€ 600,00	2	€ 1 200,00
281	Kanārijas dogs	€ 10,00	1	€ 10,00
282	Franču buldogs	€ 900,00	1	€ 900,00
283	Borderkollījs	€ 500,00	1	€ 500,00
284	Pomerānijas špics	€ 800,00	3	€ 2 400,00
285	Punduršpics	€ 350,00	1	€ 350,00
286	Punduršpics	€ 500,00	5	€ 2 500,00
287	Jorkšīras terjers	€ 800,00	1	€ 800,00
		€ 1 000,00	1	€ 1 000,00
288	Bordo dogs	€ 1 200,00	1	€ 1 200,00
289	Čihua-hua	€ 200,00	3	€ 600,00
290	Bivera jorkšīras terjers	€ 400,00	2	€ 800,00
291	Toipūdelis	€ 400,00	2	€ 800,00
292	Jorkšīras terjers	€ 300,00	2	€ 600,00
293	Vācu aitu suns	€ 90,00	7	€ 630,00
294	Toipūdelis	€ 600,00	6	€ 3 600,00
295	Bīgls	€ 600,00	5	€ 3 000,00
296	Franču buldogs	€ 450,00	5	€ 2 250,00
297	Austrumeiropas aitu suns	€ 200,00	2	€ 400,00
298	Labradors retrivers	€ 800,00	4	€ 3 200,00
299	Jorkšīras terjers	€ 200,00	1	€ 200,00
300	Pundurpinčers	€ 500,00	4	€ 2 000,00
301	Vācu aitu suns	€ 30,00	3	€ 90,00
302	Bivera jorkšīras terjers	€ 80,00	1	€ 80,00
303	Džeka Rasela terjers	€ 400,00	1	€ 400,00
304	Kane korso	€ 1 500,00	4	€ 6 000,00
305	Īsspalvainais taksis	€ 40,00	2	€ 80,00
306	Jorkšīras terjers	€ 300,00	1	€ 300,00
307	Rodēzijas ridžbeks	€ 50,00	1	€ 50,00
308	Papilons	€ 450,00	1	€ 450,00
309	Austrumeiropas aitu suns	€ 220,00	2	€ 440,00
310	Punduršpics	€ 500,00	1	€ 500,00
311	Basenži	€ 900,00	2	€ 1 800,00
312	Pomerānijas špics	€ 350,00	1	€ 350,00
313	Akita-inu	€ 330,00	1	€ 330,00
314	Ši-tcu	€ 350,00	4	€ 1 400,00
315	Vidusāzijas aitu suns	€ 500,00	3	€ 1 500,00
316	Džeka Rasela terjers	€ 400,00	6	€ 2 400,00

317	Angļu buldogs	€ 700,00	1	€ 700,00
318	Kaukāza aitu suns	€ 600,00	1	€ 600,00
319	Jorkšīras terjers	€ 350,00	2	€ 700,00
320	Franču buldogs	€ 100,00	1	€ 100,00
321	Čihua-hua	€ 350,00	1	€ 350,00
322	Pekīnietis	€ 600,00	1	€ 600,00
323	Bernes ganu suns	€ 450,00	8	€ 3 600,00
324	Mopsis	€ 450,00	5	€ 2 250,00
325	Labradors retrivers	€ 600,00	6	€ 3 600,00
326	Īsspalvainais miniatūrais taksis	€ 500,00	1	€ 500,00
327	Mopsis	€ 400,00	2	€ 800,00
328	Džeka Rasela terjers	€ 150,00	1	€ 150,00
329	Akita-inu	€ 300,00	1	€ 300,00
330	Mopsis	€ 400,00	1	€ 400,00
331	Asspalvainais foksterjers	€ 400,00	4	€ 1 600,00
332	Čihua-hua	€ 700,00	1	€ 700,00
333	Punduršpics	€ 800,00	3	€ 2 400,00
334	Bavārijas asinspēdu dzinējsuns	€ 600,00	1	€ 600,00
335	Labradors retrivers	€ 150,00	1	€ 150,00
336	Punduršpics	€ 700,00	3	€ 2 100,00
337	Biģls	€ 500,00	1	€ 500,00
338	Īsspalvainais miniatūrais taksis	€ 185,00	1	€ 185,00
339	Punduršpics	€ 390,00	3	€ 1 170,00
340	Gludspalvainais foksterjers	€ 150,00	1	€ 150,00
341	Akita-inu	€ 500,00	3	€ 1 500,00
		€ 600,00	2	€ 1 200,00
342	Čihua-hua	€ 500,00	1	€ 500,00
343	Zeltaņķīrs retrivers	€ 500,00	4	€ 2 000,00
344	Franču buldogs	€ 450,00	1	€ 450,00
		€ 700,00	1	€ 700,00
345	Vācu aitu suns	€ 500,00	2	€ 1 000,00
346	Pundurpinčers	€ 600,00	1	€ 600,00
347	Čihua-hua	€ 400,00	2	€ 800,00
348	Dobermanis	€ 350,00	3	€ 1 050,00
349	Mopsis	€ 400,00	2	€ 800,00
350	Mopsis	€ 400,00	6	€ 2 400,00
351	Basenži	€ 800,00	6	€ 4 800,00
352	Punduršpics	€ 650,00	4	€ 2 600,00
353	Jorkšīras terjers	€ 380,00	2	€ 760,00
354	Franču buldogs	€ 550,00	1	€ 550,00
355	Punduršpics	€ 600,00	1	€ 600,00
356	Franču buldogs	€ 950,00	1	€ 950,00
357	Angļu buldogs	€ 700,00	1	€ 700,00
358	Biģls	€ 370,00	4	€ 1 480,00
359	Vācu aitu suns	€ 100,00	1	€ 100,00
360	Rotveilers	€ 370,00	2	€ 740,00
361	Leonbergers	€ 900,00	2	€ 1 800,00
362	Garspalvainais kollijs	€ 360,00	3	€ 1 080,00
363	Austrumeiropas aitu suns	€ 150,00	1	€ 150,00
364	Punduršpics	€ 350,00	1	€ 350,00
365	Vācu aitu suns	€ 550,00	2	€ 1 100,00
366	Dobermanis	€ 450,00	1	€ 450,00
367	Amerikāņu pitbulterjers	€ 500,00	8	€ 4 000,00
368	Čihua-hua	€ 350,00	2	€ 700,00
369	Vācu aitu suns	€ 150,00	1	€ 150,00
370	Angļu buldogs	€ 600,00	1	€ 600,00
371	Jorkšīras terjers	€ 400,00	1	€ 400,00
372	Jorkšīras terjers	€ 500,00	1	€ 500,00
373	Punduršpics	€ 1 000,00	1	€ 1 000,00
374	Garspalvainais kollijs	€ 600,00	6	€ 3 600,00
375	Vācu aitu suns	€ 250,00	4	€ 1 000,00
376	Kavaliera Kinga Čarlza spaniels	€ 1 000,00	1	€ 1 000,00
377	Akita-inu	€ 700,00	2	€ 1 400,00
378	Biģls	€ 450,00	2	€ 900,00
379	Mopsis	€ 650,00	2	€ 1 300,00
380	Bulmastifs	€ 500,00	1	€ 500,00
381	Bokseris	€ 500,00	4	€ 2 000,00
382	Garspalvainais kollijs	€ 700,00	1	€ 700,00
383	Punduršpics	€ 400,00	2	€ 800,00
384	Punduršpics	€ 300,00	2	€ 600,00
385	Basenži	€ 1 000,00	1	€ 1 000,00
386	Mopsis	€ 450,00	3	€ 1 350,00
387	Tibetas mastifs	€ 400,00	1	€ 400,00

388	Zeltainais retrīvers	€ 700,00	3	€ 2 100,00
389	Vācu aitu suns	€ 550,00	6	€ 3 300,00
390	Rietumsibīrijas laika	€ 100,00	5	€ 500,00
391	Šeltijs	€ 400,00	1	€ 400,00
392	Velsas korgijs kardigans	€ 1 300,00	1	€ 1 300,00
393	Pomerānijas špics	€ 1 234,00	3	€ 3 702,00
394	Briseles grifons	€ 600,00	1	€ 600,00
		€ 400,00	2	€ 800,00
395	Bordo dogs	€ 800,00	3	€ 2 400,00
396	Pekiniētis	€ 200,00	2	€ 400,00
397	Ši-tcu	€ 350,00	3	€ 1 050,00
398	Amerikāņu akita	€ 700,00	1	€ 700,00
399	Sibīrijas haskijs	€ 200,00	6	€ 1 200,00
400	Velsas korgijs pembroks	€ 800,00	2	€ 1 600,00
401	Vācu dogs	€ 800,00	8	€ 6 400,00
402	Čihua-hua	€ 280,00	3	€ 840,00
403	Vācu aitu suns	€ 450,00	2	€ 900,00
404	Pomerānijas špics	€ 700,00	4	€ 2 800,00
405	Garspalvainais kollijs	€ 600,00	4	€ 2 400,00
406	Franču buldogs	€ 650,00	3	€ 1 950,00
407	Krievu toiterjers	€ 400,00	1	€ 400,00
408	Alaskas malamuts	€ 400,00	4	€ 1 600,00
409	Alaskas malamuts	€ 450,00	2	€ 900,00
410	Franču buldogs	€ 430,00	1	€ 430,00
411	Krievu toiterjers	€ 500,00	1	€ 500,00
412	Jorkšīras terjers	€ 600,00	1	€ 600,00
413	Džeka Rasela terjers	€ 300,00	3	€ 900,00
414	Punduršpics	€ 380,00	1	€ 380,00
415	Amerikāņu stafordšīras terjers	€ 700,00	1	€ 700,00
416	Pomerānijas špics	€ 1 799,00	1	€ 1 799,00
417	Amerikāņu stafordšīras terjers	€ 1 000,00	1	€ 1 000,00
418	Pomerānijas špics	€ 500,00	1	€ 500,00
419	Akita-īnu	€ 600,00	2	€ 1 200,00
420	Vidusāzijas aitu suns	€ 500,00	4	€ 2 000,00
421	Asspalvainais foksterjers	€ 350,00	3	€ 1 050,00
422	Austrumeiropas aitu suns	€ 220,00	3	€ 660,00
423	Franču buldogs	€ 700,00	1	€ 700,00
424	Amerikāņu stafordšīras terjers	€ 250,00	1	€ 250,00
425	Džeka Rasela terjers	€ 300,00	6	€ 1 800,00
426	Kavaliera Kinga Carlza spaniels	€ 800,00	2	€ 1 600,00
427	Kane korso	€ 200,00	3	€ 600,00
428	Alaskas malamuts	€ 800,00	1	€ 800,00
429	Čehoslovākijas vilku suns	€ 800,00	2	€ 1 600,00
430	Rodēzijas ridžbeks	€ 1 500,00	1	€ 1 500,00
431	Bulterjers	€ 850,00	2	€ 1 700,00
432	Asspalvainais foksterjers	€ 400,00	4	€ 1 600,00
433	Sibīrijas haskijs	€ 400,00	4	€ 1 600,00
434	Milzu šnaucers	€ 1 000,00	5	€ 5 000,00
435	Punduršpics	€ 500,00	1	€ 500,00
436	Pireneju kalnu suns	€ 1 000,00	4	€ 4 000,00
437	Amerikāņu kokerspaniels	€ 500,00	1	€ 500,00
438	Ņūfaundlendietis	€ 600,00	1	€ 600,00
439	Asspalvainais taksis	€ 450,00	2	€ 900,00
440	Stafordšīras bulterjers	€ 450,00	2	€ 900,00
441	Bišons frīse	€ 600,00	4	€ 2 400,00
442	Hovavarts	€ 1 200,00	6	€ 7 200,00
443	Polijas Podhales aitu suns	€ 500,00	3	€ 1 500,00
444	Krievu-Eiropas laika	€ 30,00	2	€ 60,00
445	Tibetas mastifs	€ 1 234,00	2	€ 2 468,00
446	Bulterjers	€ 800,00	2	€ 1 600,00
447	Bišons frīse	€ 750,00	1	€ 750,00
448	Bišons frīse	€ 600,00	2	€ 1 200,00
449	Bordo dogs	€ 1 200,00	1	€ 1 200,00
450	Somu špics	€ 350,00	1	€ 350,00
451	Toipūdelis	€ 600,00	1	€ 600,00
452	Pundurpūdelis	€ 600,00	1	€ 600,00
453	Beļģijas aitu suns (Malinua)	€ 50,00	2	€ 100,00
454	Stafordšīras bulterjers	€ 1 000,00	2	€ 2 000,00
455	Japāņu mastifs (Tosa-īnu)	€ 850,00	10	€ 8 500,00
456	Bedlingtonterjers	€ 700,00	2	€ 1 400,00
457	Veimārietis	€ 1 000,00	2	€ 2 000,00
458	Kanārijas dogs	€ 1 500,00	2	€ 3 000,00
459	Pinčers	€ 900,00	1	€ 900,00

460	Bavārijas asinsspēdu dzinējsuns	€ 700,00	4	€ 2 800,00
461	Miniatūrais šnaucers	€ 350,00	5	€ 1 750,00
462	Levrete	€ 1 000,00	2	€ 2 000,00
463	Vācu medību terjers	€ 220,00	5	€ 1 100,00
464	Velsas korgijs kardigans	€ 800,00	5	€ 4 000,00
465	Rietumsibīrijas laika	€ 300,00	1	€ 300,00
466	Pireneju kalnu suns	€ 1 000,00	6	€ 6 000,00
467	Šeltijs	€ 500,00	1	€ 500,00
468	Vācu medību terjers	€ 150,00	2	€ 300,00
469	Miniatūrais bulterjers	€ 1 500,00	2	€ 3 000,00
470	Vidējais šnaucers	€ 350,00	3	€ 1 050,00
471	Čau-čau	€ 400,00	2	€ 800,00
472	Krievu vēja suns	€ 500,00	1	€ 500,00
473	Šeltijs	€ 500,00	1	€ 500,00
474	Milzu šnaucers	€ 1 000,00	3	€ 3 000,00
475	Nūfaundlendietis	€ 50,00	2	€ 100,00
476	Somu špics	€ 600,00	1	€ 600,00
		€ 250 521,50	1230	€ 643 133,50

Būtiskākie pētījuma rezultāti:

- suņu/kucēnu kategorijā bezšķirnes suņu piedāvājums ir būtiski mazāks, nekā tas ir kaķu/kaķēnu kategorijā – kas izskaidrojams gan ar to, ka suņu/kucēnu pārdevēji patvaļīgi atzīmē dzīvnieku pie kādas no šķirnēm, bet faktiski suns/kucēns nav tīršķirnes dzīvnieks (kas izriet no sludinājuma apraksta daļas), gan arī ar lielo bezsaimnieka kaķu skaitu ielās un pagalmos (klaiņojošus suņus nogādā dzīvnieku patversmēs, bet kaķi paliek to dzīves vietās, tiem piemēro bezsaimnieka kaķu sterilizācijas programmu, lai tie nevairojas) – tāpēc kaķu/kaķēnu kategorijā ir liels bezšķirnes dzīvnieku piedāvājums (faktiski tie netiek pārdoti, bet tiem tiek meklēti jauni saimnieki);

- pēc vienas dienas ss.com portāla monitoringa rezultātiem - pārdošanā tiek piedāvāti: 597 suņi/kucēni, no kuriem 509 tiek pārdoti kā šķirnes dzīvnieki; 453 kaķi/kaķēni, no kuriem 241 tiek pārdots kā šķirnes dzīvnieks;

- kopā portālā ss.com uz 05.03.2019.g. ir 1050 suņu un kaķu pārdošanas sludinājumi, no kuriem 750 sludinājumi ir par šķirnes suņu un kaķu pārdošanu;

- izpētot ss.com šķirnes suņu un kaķu pārdošanas sludinājumu sadalījumu pa cenu kategorijām: 1) cenas šķirnes suņiem/kucēniem ir no 0,50 EUR līdz 1799,00 EUR; bet šķirnes kaķiem/kaķēniem no 2,00 EUR līdz 1500,00 EUR; 2) vislielākais piedāvājums šķirnes suņiem/kucēniem ir cenās no 351,00 EUR līdz 400,00 EUR (62 sludinājumi) un no 451,00 EUR līdz 500,00 EUR (arī 62 sludinājumi); 3) šķirnes suņiem/kucēniem liels piedāvājums ir arī tādās cenu kategorijās kā 301,00 EUR līdz 350,00 EUR; 401,00 EUR līdz 450,00 EUR; 551,00 EUR līdz 600,00 EUR; kā arī virs 1 000,00 EUR; 4) šķirnes suņu/kucēnu piedāvājumā no 0,50 EUR līdz 50,00 EUR lielākoties tiek norādītas tādas šķirnes kā vācu aitu suns; Krievu-Eiropas laika, īsspalvainais taksis; pa vienam sludinājumam šajā cenu kategorijā ir tādas šķirnes kā Latvijas dzinējs, beļģijas aitu suns (Malinua), nūfaundlendietis, Kanārijas dogs, Rodēzijas ridžbeks. Sludinājuma tekstā gan tiek minēts, ka tas ir vai nu konkrētās šķirnes krustojums ar kādu citu šķirni vai bezšķirnes (t.s. “mīlestības kucēni”) vai arī pēc foto redzamā suņa ir kāda līdzība ar norādīto šķirni; 5) vislielākais piedāvājums šķirnes kaķiem/kaķēniem ir cenās no 151,00 EUR līdz 200,00 EUR (34 sludinājumi) un 251,00 EUR līdz 300,00 EUR (25 sludinājumi).

No veiktā pētījuma par šķirnes suņu/kucēnu piedāvājumu sludinājumu portālā ss.com, autore, izskatot 476 sludinājumus⁶⁴⁰, secina, ka:

- vidējo cenu vienam sunim rēķināt nav lietderīgi, jo ir pārāk liela cenu amplitūda: no 0,50 eur līdz 1799,00 eur;

⁶⁴⁰ Tika izskatīti visi sludinājumi, kuros pārdevējs ir norādījis suņa šķirni (neatkarīgi no tā, vai šķirne ir pamatota ar atbilstošiem dokumentiem).

- ja pieņemtu, ka sludinājums ir par 1 suni, tad kopējā summa aktuālajos ss.com sludinājumos uz 11.03.2019.g. ir 250 521,50 eur;
- ne visos sludinājumos norādīts pārdodamo suņu/kucēnu skaits, tāpēc daudzviet skaitīts minimālais, t.i., 2 vai 3 kucēni (atkarībā no teksta un foto) – attiecīgi, kā minimums uz 11.03.2019.g. ss.com portālā pārdošanā ir 1230 suņu/kucēnu par kopējo vērtību 643 133,50 eur;
- no sludinājumu tekstiem, kur pārdod 1-2 kucēnus, izriet, ka tie ir pēdējie no metiena (pārējie jau pārdoti) vai tie ir t.s. alimentu kucēni – patiesais pārdošanā esošo šķirnes suņu/kucēnu skaits nav nosakāms.

Tai pat laikā PVD uzraudzībai pakļauto uzņēmumu reģistrā⁶⁴¹ uz pētījuma brīdi kā mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecības vietas ir tikai 15 ieraksti par tirdzniecību dzīvnieku audzēšanas vietā (no kurām tikai 4 suņu audzētavas, 7 fiziskas personas (neatsifrējot tirgojamo mājas (istabas) dzīvnieku sugu), atlikušie 4 ieraksti: 1 novietne, 1 zooveikals, 1 zivju dīķis, 1 akvakultūras dzīvnieku audzētava). Saliekot kopā datus par ik dienu tikai vienā interneta vietnē piedāvāto sludinājumu skaitu un PVD reģistrēto mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecības vietu skaitu, redzama bīstama tendence, ka mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecība notiek bez reģistrēšanās uzraudzības iestādē.

⁶⁴¹ <https://registri.pvd.gov.lv/ur> - meklējamais darbības veids: 81. mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecības vieta; 81.1. tirdzniecība dzīvnieku audzēšanas vietā.

2021.gada 7.maijā
/audio ieraksta atšifrējums/

Jautājumi:

1. Kā vērtē PVD veidotās komisijas nozīmi suņu vērtēšanā? [9:23 min]
2. Vai šāds suņa bīstamības izvērtējums ietekmē sabiedrības drošību? [12:12 min]
3. Vai metodika suņa izvērtēšanai ir atbilstoša mērķim – suņa bīstamības atpazīšanai (MK noteikumu Nr.428 17., 18.punkts)? [3:55 + 5:46 + 6:58 min]
4. Kāds ir viedoklis par t.s. “bīstamajām šķirnēm”? [12:53 min]
5. Par suņu apmācībām – no pieredzes par padomju periodu un tagadējo – kā tās ir mainījušās? [10:32 min]
6. Vai par bīstamu atzīta suņa īpašniekam būtu vajadzīgas vispārējās vai speciālās apmācības? Vai tā būtu novēršami potenciālie suņa uzbrukuma riski? [10:16 + 27:46 min]

Intervijas laiks: 99:41 minūtes

I.Bāra: Kā Jūs vērtējat PVD veidotās komisijas nozīmi suņu vērtēšanā? Pēc suņa uzbrukuma - vai ir jēga veidot šādu komisiju un vērtēt suni, vai tas ir vienkārši formāls process, kas īsti neatspoguļo suņa faktisko bīstamību, agresiju?

I.Pavlovskis: Es domāju, ka nav vajadzīgs, jo viss balstās uz kinologa pieredzi, spēju modelēt situāciju tuvu notikumam, pēc iepazīšanās ar to. Komisijā praktiski strādā tikai kinologs. Otrs negatīvs aspekts – sabiedriskās organizācijas sāka aktīvi aizstāvēt šos [savu organizāciju] suņus, izdarot spiedienu uz komisijas locekļiem. Komisija zaudē objektivitāti, drosmi vērtēt, tas darbs uzreiz zaudē nozīmi.

I.Bāra: Vai es pareizi saprotu – ka nevajag tādu izvērtēšanu vispār vai tieši PVD komisija nebija īsti laba?

I.Pavlovskis: Ir situācijas, kad vērtēšanu patiešām vajag. Bet ne ar PVD komisiju.

I.Bāra: Ja tādu vērtēšanu veiktu valsts dienestā esoši kinologi, tad efektivitāte būtu sasniedzama?

I.Pavlovskis: Augstāks līmenis būtu. Ja kinologs ir amats, ir izgājis speciālus kursus, tad viņš kā amatpersona var objektīvi vērtēt. Viņam ir vienalga, kuras sabiedriskās organizācijas suns tas ir. Arī te, protams, var spiedienu izdarīt, bet tas ir mazāk iespējams.

Vēl viena lieta – šajā komisijā nedrīkst būt divi-trīs kinologi. Nekādā gadījumā! Ir jābūt vienam, kas izsaka savu pārbaudes rezultātu. Jo katram kinologam ir savs redzējums pēc pieredzes, pēc darba stāža un vienmēr rodas domstarpības: viens uzskata, ka tas ir normāli, otrs nē. Zviedrijā, piemēram, darbu vērtē viens. Bet ir jābūt ne mazāk kā 5 gadu stāžam (5 līdz 10 gadi), kas ir ne vienu vien suni apmācījis, lekcijas lasījis, kas ir pieredzējis. Arī darbā un sportā suni vērtē viens tiesnesis. To var apstrīdēt. Ja kinologa vērtējumu apstrīd, tad ir jābūt komisijai.

I.Bāra: Otrs jautājums arī par suņa bīstamības izvērtējumu, bet kontekstā ar sabiedrības drošību. Vai šāds vērtējums par jau uzbrukušu suņa pastāvīgu vai potenciālu bīstamību ietekmē sabiedrības drošību, piemēram, ka pēc šāda lēmuma varam paļauties, ka nē – suns nav bijis bīstams, vienkārši tā sagadījies situācija jeb tiešām, ka kinologs spēj novērtēt, ka suņa raksturā, uzvedībā ir šī agresija un tas ir potenciāli bīstams un tam ir vajadzīgi speciāli turešanas apstākļi?

I.Pavlovskis: Jā, uz sabiedrības drošību tas ir obligāti jānovērtē, jo suns ar saimnieku ir komanda. Suņa uzvedība mainās no tā, vai viņš ir ar saimnieku vai bez tā. Sunim ir greizsirdība. Viņš aiz greizsirdības var kost. Ir jāskatās abu sadarbība, kā saimnieks spēj rīkoties. To mums šobrīd nemāca. Māca kost. Bet sabiedrībai tas ir bīstami. Nav izstrādātas vienotas mācību programmas, kā audzināt. Ir paņemtas ārzemju (rietumu) apmācības sistēmas, pazaudējot agrāko apmācību mērķi – darboties sabiedrības labā. DOSAAF laikā bija klubi, kuros obligāti bija atskaites, vai ir bijuši agresivitātes gadījumi, tos izskatīja, nepieļāva vaislas darbu. Tagad vaislas darbs turpinās, neskatoties uz suņa agresiju. Maz šodien domā par sabiedrību.

I.Bāra: Vai padomju laikā bija izteiktas problēmas ar suņiem? Kas notika tolaik pēc uzbrukumiem, vai suņus vērtēja?

I.Pavlovskis: Jāņem vērā, ka tolaik vairāk kā 80% bija mācītu suņu. Ņemam kā mēs gribam, vispārējā apmācība bija obligāta. Otrs kurss – sardzes aizsardzības dienests. Līdz 18 mēnešiem sunim bija obligāts vispārējās sagatavotības kurss, tad atļāva pirmo reizi pārot. Suņu tēviņiem vispār bija ļoti stingras prasības. Kucei līdz 3 gadiem bija jāpabeidz otrs kurss, lai varētu otrreiz pārot. Nepāroja bailīgus, nepāroja agresīvus suņus – eksāmenu laikā atzīmēja protokolā, kāds suns ir pēc nervu sistēmas. Tiesnesis ar savu parakstu – viens tiesnesis, vienpersonīgi – noteica suņa raksturu. Suņus vērtēja pakāpēs. Kontrole bija ļoti liela.

I.Bāra: Tas attiecas uz šķirnes dzīvniekiem?

I.Pavlovskis: Jebkurš! Varēja brīvi iet apmācībās jebkurš. Un bija ļoti liela interese uz apmācībām, uz sacensībām, uz pasākumiem – tas bija goda jautājums, ka suns klausu.

Bija komisija, kas novērtēja suņa vērtību – rubļos. Šodien tas nav. Jo suns vecāks, jo summa samazinās pa 50% katru gadu. Vērtēja gan eksterjeru, gan uzvedības normas. Uzraudzība bija pamatu pamats. Bez sabiedrības kontroles neiztika. Visi bija reģistrēti un kāda kluba biedri, arī kranči. Momentā varēja atrast vainīgi, ko šodien vairs nevar.

I.Bāra: Turpinām trešo jautājumu – par metodiku un par bīstamības atpazīšanu. Vai MK noteikumos noteiktā metodika suņa izvērtēšanai ir atbilstoša mērķim, ka pēc šīm metodēm ir atpazīstama suņa bīstamība?

I.Pavlovskis: Es uzskatu, ka tas ir pareizi, ka ir jāskatās suņa pārvaldīšana. Ja nav elementārākā paklausība, ir skaidrs, ka sunim ir visatļautība. Pārbaudīt to vajag. Nerēķinoties ar to, kāds dokuments par suņa apmācību ir izsniegts. Tos tagad var nopirkt, kādus vajag. Pamatā ir jāvērtē pārvaldība, tad var redzēt, kāds ir kontakts ar saimnieku.

Ja ir iesniegti dokumenti, ka ir pabeigti otrie kursi, arī tas ir jāpārbauda. Bieži lietoties īpašnieki iesniedz dokumentus par speciālajām apmācībām, bet pārbaudot konstatējams, ka suns nav pārvaldāms. Tad var sakost cilvēku.

I.Bāra: Tad atkārtojumam: kas tie ir par kursiem? Kas ir pirmais, kas otrais? Kas ir OKD?

I.Pavlovskis: Pirmais ir paklausība – vispārējā paklausība, OKD ir *общий курс дрессировки (ОКД)* no krievu valodas, vispārējās dresūras kurss. Otrs – sardzes-aizsardzības dienests – *защитно-караульная служба (ЗКС)*. Tajās ir komplekss, ko apgūst.

Viss ir atkarīgs no tā, kādu apmācību suns beidzis – trīs iespējas: 1) vispār neko nav beidzis; 2) vispārējo paklausību; 3) speciālo sagatavotību. Katram sunim jāpieiet ar saviem paņēmieniem, kurā ietilpst viss komplekss. Nevar vērtēt vienādi suni, kurš nav mācīts, un suni, kurš izgājis speciālo apmācību.

Pirmais, kas jāsaprot, pie kādiem apstākļiem un kas ir noticis: uzbruka, iekoda, draudēja iekost. Tad es pats centos modelēt – sākot ar elementārāko: vai suns klausu saimnieku. Lielākoties suņi neklausu saimnieku. Tai pašā laikā viņi piestāda dokumentus, ka suns ir apmācīts. Suņa īpašnieks aizbildinās, ka suns uztraucas. Sunim, kas ir apmācīts, ir jāklausu saimnieku jebkuros apstākļos. Tā diemžēl nav.

Pēc tam jau var pārbaudīt niknumu, agresivitāti – ir suņi, kuriem jāattīsta aktivitāti, citam sunim pietiek ar rokas kustību tā saimnieka virzienā. Esmu ievērojis, ka suņi aktīvāki, agresīvāki ir pavasarī. Neesmu pētījis, kāpēc tā ir, bet es savas apmācības vairāk plānoju uz pavasari. Rudenī suņi ir mierīgāki.

I.Bāra: Paklausība un suņa agresija, manuprāt, ir savstarpēji saistīti. Ja īpašnieks nepārvalda suni, tad suņa agresija izpaudīsies pilnā apjomā.

I.Pavlovskis: Jā, tad agresija izpaudīsies pilnā apjomā.

I.Bāra: Bet no tiem punktiem, kas ir MK noteikumos – vai pārbaudes rezultātā ir secināms, ka suns ir tiešām agresīvs vai ir secināms, ka īpašnieks to nepārvalda?

I.Pavlovskis: Te ir divi varianti: kad īpašnieks suni pārvalda un kad nepārvalda. Kad nepārvalda, tur atkal ir divas iespējas: suņa visatļautība vai tiktāl jau aiziets, ka suns ir agresīvs. Bieži saka: mans suns nekož. Bet ja nav pārvaldīšanas, suns var uzbrukt un nekost. Tikai nobaidīt. Ar bērniem arī tas ir traģiski. Tad, aizstāvot bērnu, pieaugušais sāk konfliktēt ar suni un tad jau ir košana. Bet visa pamatā ir nepārvaldīšana pār suni, nespēja to atsaukt.

Pārvaldīt apmācītu suni ir ļoti viegli.

I.Bāra: Kāds ir Jūsu viedoklis par tā saucamajām “bīstamajām šķirnēm”? Vai ar to ir atrisināma suņu agresija tā, lai sabiedrība justos droša – ka, piemēram, likumā iekļaujām noteiktas suņu šķirnes, kas uzskatāmas par bīstamām un tad vai nu aizliedz tādas šķirnes turēt vai konkrētās šķirnes turēšanai ir stingri noteikumi un tā tiku atrisināta bīstamo suņu problēma.

I.Pavlovskis: Pirmām kārtām jebkuru suni var uzskatīt par bīstamu. Jebkuras šķirnes suns var būt bīstams. Tas nav pareizi. Bija sistēma 20.gs. – izveidot šķirni pēc vajadzības: cīņām, darbam, skaistumam. Katram bija sava nozīme. Iemācīt kost var jebkuram sunim. Tad jebkuru šķirni var atzīt par bīstamu.

Aizliegt nevar – kā sāks aizliegt, sāksies pretdarbība. Momentā būs pieprasījums pēc aizliegtajām šķirnēm. Ja valsts atzīst, ka tādas šķirnes suns ir bīstams, tad tieši tādu vajag – man vajag māju apsargāt.

Jebkuru suni var iemācīt, nostabilizēt psihi – vispirms ir audzināšanas process, konsultācijas, paņemot kucēnu. DOSAAF laikos vēl pirms saņemt kucēnu, bija jāiziet tā saucamais tehniskais minimums – audzināšana, ar ko sākt, barošana, uzvedība sabiedriskās vietās, savākt aiz suņa, cienīt sabiedrības likumus.

I.Bāra: Bet par šķirnēm runājot – tās selekcionēja noteiktam mērķim, uzdevumam.

I.Pavlovskis: Jā!

I.Bāra: Šobrīd no aizliegtajām šķirnēm, ko es redzu, tās ir lielākoties šķirnes, kuras radītas suņu cīņām. Tad ir divi pretēji viedokļi – vieni uzskata, ka, ja šī agresija ir selekcionēta, tad to nevar nekādā veidā ietekmēt, tāpēc tā šķirne uzskatāma par bīstamu; otrs viedoklis, ka, kā jau Jūs minējāt, jebkuru suni var pataisīt par bīstamu. Ja selekcijas mērķis ir radīt cīņas suni, vai tiešām tas suns tāpēc ir agresīvs?

I.Pavlovskis: Mana pieredze ar t.s. bīstamajiem cīņās suņiem, kas ir bijuši pie manis apmācībās – viņi visi ir mīluļi, viņi izpilda saimnieka komandas. Audzinātība no kucēna vecuma. Mans novērojums – ar apmācībām tiek bremzēti niknuma instinkti, trešajā paaudzē jau nav agresijas. Suns uzņem mācības. Manā praksē ir bijis tā, ka trešā paaudzē, zinot radurakstus, es kā instruktors jau varēju prognozēt, ar ko būs problēmas sunim. Arī pārmērīga mīlestība pret saimnieku. To visu redz. Tagad instruktori vairāk braukā, ir grūti izsekot un zināt visus suņus. Agrāk instruktora atbildība bija novērtēt suni, ja nepieciešams, noteikt papildus apmācības. Negatīvismu var dzēst no suņa uzvedības. Tāda ir mana pieredze.

I.Bāra: Par suņa apmācībām – vai suņa apmācībām būtu jābūt obligātām un tad tas varētu būt preventīvais pasākums, ka tāda parādība kā suņa agresivitāte tiek noņemta no dienaskārtības? Salīdzinot padomju periodu, kad, iespējams, bija lielākas iespējas ietekmēt suņu saimniekus, ar pašreizējo periodu, kas notiek ar suņu apmācībām? Tās nav obligātas. Kāda vispār ir suņa īpašnieka motivācija iet uz suņa apmācībām?

I.Pavlovskis: Daļu atbildes atradīsi tajā materiālā, ko Tev nokopēju. Viss ir pārvērsts par šovu – apmācības zaudējušas savu jēgu. Rietumu apmācības programmas ir sagrāvušas iepriekšējo kārtību. Suņi nav fiziski sagatavoti. Padomju laikā stingri uzraudzīja, prasīja veterinārārsta izziņu, ka suns ir klīniski vesels. Es prasu tikai vakcināciju un čipēšanu. Klīnisko veselību es nevaru prasīt. Daudz ir tādas lietas, kas bija obligātas padomju laikā.

I.Bāra: Obligātas tās bija dokumentāli noteiktas vai uz cilvēku apziņu balstītas? Vai, piemēram, suni varēja iegūt tikai caur DOSAAF un tad DOSAAF varēja noteikt savas prasības?

I.Pavlovskis: Es vairāk domāju, ka tas bija uz cilvēku apziņu balstīts. Apziņa bija pietiekoši augstā līmenī. Cilvēki bija atbildīgi par savu dzīvnieku. Visi par visiem zināja – nevarēja nesodīti izmest suni uz ielas. Tolaik pat nebija čipošanas, bet visi suņi bija zināmi.

Apmācībām bija augsts līmenis, jo bija lepnums, ka suns ir mācīts, eksāmens nokārtots.

Šķirnes dzīvniekus nevarēja pārot bez apmācībām. Uzskatīja, ka psiholoģiski nosvērts ir tikai apmācīts suns. Lielākas problēmas arī tolaik bija ar suņiem, kam bija izcili raduraksti. Vislabāk apmācījās kranči.

Otrs aspekts – apziņa, ka sunim bija jābūt mācītam. Lepnums, ka suns ir apmācīts un paklausīgs.

Trešais – veidojās kārtības sargi ar apmācītiem suņiem. Tad vēlējās apmācīties speciālajā kursā. Patrulēja ar suņiem. Arī apkārtējie savādāk skatījās uz suņiem, ar apbrīnu. Sabiedriskā kārtība daudz efektīvāka bija, ja patrolēja ar suni.

Un vēl – medaļas. Tas bija lepnums, ka sunim uz krūtīm ir medaļas. Tolaik tās nevarēja nopirkt, kā tagad, tās bija uzskaitē, reģistrētas. Ja medaļas bija iegūtas, tad tie patiešām bija sasniegumi. Tagad kausiem un medaļām vairs nav vērtības.

Suņus varēja iegūt arī no patversmēm. Septiņdesmitajos gados paralēli DOSAAF klubiem parādījās patversmes. Ar to sākās šķelšanās starp DOSAAF un sabiedriskajiem dzīvnieku aizstāvjiem, sāka dalīties viedokļi arī par apmācībām.

I.Bāra: Pēdējais jautājums par apmācībām: mans subjektīvs viedoklis, ka rīcība ar bīstamu suni Nr.1, kam vajadzētu būt, ir apmācība. Cits jautājums – kāda veida apmācība tā var būt? Šobrīd rīcība ar bīstamu suni ir suņa sterilizācija vai eitanāzija. Vai tas ir pietiekami, lai novērstu suņa agresiju? Vai tomēr suņa apmācība būtu viens no garantiem, ka suņa agresija tiek mazināta, bīstamība tiek novērsta?

I.Pavlovskis: Sāksim ar to, ka neviens zinātniskais darbs nav par to, kāda ir suņa uzvedība pēc kastrācijas. Var būt dažādas reakcijas. Ja veiktu analīzi pa šķirnēm, svaru, dzimumu – vajadzīgs smalks apraksts – tas ir milzīgs darbs, kas ilgtu gadiem. Jānovēro noteikts laika periods, kāda ir uzvedība, kāda attieksme ģimenē, kāda attieksme sabiedrībā. Man ir bijuši gadījumi, kad tieši pēc kastrācijas parādās agresija. Par sterilizāciju ir grūti pateikt, ja nav zinātnisko darbu. Pluss ir tikai tajā, ka nevar būt pēcnācēju šādam sunim. Es domāju, ka tas [sterilizācija] nav tas galvenais.

Un eitanāzija varētu būt tikai ārkārtas gadījumā, kad suni vairs pārvaldīt nevar. Atņemt dzīvību jau ir ļoti vienkārši.

I.Bāra: Nu jā – problēma atrisināta.

I.Pavlovskis: Jā! Nav suņa, nav problēmas.

I.Bāra: Tomēr nē – suņa nav, bet problēma paliek – paliek cilvēks, kas radīs nākamo agresīvo suni...

I.Pavlovskis: Tur jau tā lieta! Ko esmu ievērojis – ja mājā ir kāds agresīvs no ģimenes, suns paņem to sliktāko. Uz laukuma es redzu suņu saimniekus – saimnieka uzvedība atspoguļojas dzīvniekā.

I.Bāra: Tad otrs jautājums atsevišķi: ja pieņemam, ka paliek tāda sistēma kā suņa izvērtēšana un ir jālemj par rīcību ar suni, tad, pirmajā daļā jau runājām, ka esošā rīcība – sterilizācija un eitanāzija – pēc būtības problēmu nerisina, kā otrs variants, ja šādiem suņiem kā rīcību nosaka obligātu apmācību – vai tas ir vajadzīgs vai nē, pirmais jautājums? Otrs, ja ir šāda apmācība, tad kāda veida tā ir: vispārējā paklausība vai tomēr šiem suņiem jāgatavo kāda atsevišķa programma?

I.Pavlovskis: Mans viedoklis, ka vajadzīgs vispārējās apmācības kurss. Bet par bīstamiem atzītiem suņiem vēl papildus tos novirzīt uz fizisko-psiholoģisko sagatavotību, kas ir šķēršļu josla un ko mūsdienās ņem ārā no apmācību kursiem. Fiziskā sagatavotība modelē suņa psihi, bremzē suni.

Otrs – atļaut šiem par bīstamiem atzītiem suņiem piedalīties sacensībās, jo tad kad suns ir uz laukuma, viņš ir pavisam citāds. Viņš meklē atbalstu pie saimnieka. Viņam ir disciplīna. Viņam nav jāskraida pa stadionu, meklējot, kam iekost. Suns kļūst pārvaldāms. Sunim ir kur izlikt savu aktivitāti. Suņiem patīk fiziskās aktivitātes.

Tātad obligāti ir vispārējās paklausības kurss. Bet tam ir jābūt ne rietumu sistēmas, bet DOSAAF apmācības kursam. Nevis tāpēc, ka man tā patīk, bet gan tāpēc, ka DOSAAF programma ir daudz sarežģītāka un prasa kopēju sagatavotību [saimniekam ar suni]. Jaunās apmācības programmas ir vērstas tikai uz suņiem, nav kopīgās sadarbības. Nav fiziskās aktivitātes.

I.Bāra: Tātad, rezumējot, ja suns ir atzīts par bīstamu, tam pietiktu pat ar vispārējo paklausības apmācību?

I.Pavlovskis: Pilnīgi pietiktu!

I.Bāra: Bet vai var iet pie jebkura instruktora uz vispārējo apmācību? Kā minējāt, ka var nebūt fiziskā sagatavotība iekļauta – vai šādam sunim pietiek ar parasto sēdi-stāvi-guli komandu apguvi?

I.Pavlovskis: Nē, ar to nepietiek!

I.Bāra: Tad kā var norobežot? Ir jābūt instruktoriem, kuri ir ar tādu uzticamību, ka tāds jau bīstams suns netiek padarīts vēl bīstamāks? Kā noregulēt šo kārtību, lai apmācībai būtu jēga nevis nejēga, jo mēs zinām, ka suni var padarīt vēl bīstamāku?

I.Pavlovskis: Pirmām kārtām, šajā jautājumā esmu piedāvājis divus variantus: 1) visiem mācību laukumiem ir jābūt uzskaitē, obligāti!; 2) jābūt LDC datubāzē instruktoru uzskaitē: kāda viņam ir kvalifikācija, kādas apmācības viņš beidzis; un tajā pašā datubāzē sunim ir jābūt atzīmei par apmācību, norādot instruktoru, kurš šo suni ir mācījis. Ja notiek uzbrukums, uzreiz viss būs redzams, ar kuru instruktoru ir problēmas. Tad arī instruktori baidīsies izsniegt viltus diplomus.

Otrkārt, instruktora pieredze – šodien jau 22 gadu vecumā var būt starptautiskas kategorijas tiesnesis. Kā?

I.Bāra: Izglītības dokuments tas ir viens, bet, manuprāt, būtiskākais jau ir tieši pieredze.

I.Pavlovskis: Bet protams! Es vēl tagad mācos.

I.Bāra: Vai bez tā, ka laukumi un instruktori ir reģistrēti LDC un suņiem ir atzīmes par apmācībām, ir vēl kas, lai šāda par bīstamu atzītu suņu apmācība būtu ticama un vērtīga?

I.Pavlovskis: Kamēr būs sadrumstalotā sabiedrisko organizāciju apmācību sistēma, konkurence savā starpā, praktiski nav iespējams dotajā brīdī to nodrošināt. DOSAAF laikā bija iespējams pārvaldīt visu, jo bija viena sistēma.

Lai varētu atzīt instruktorus, lai varētu atzīt mācību programmas, tās ir jāizstrādā. Jābūt eksāmeniem un kārtībai, kā kļūt par instruktoru. Obligāta stažēšanās – agrāk, lai varētu kļūt par instruktoru, bija jāpraktizē 5 gadus, jāņem grupas apmācībām, jākārto eksāmeni, jāsaņem raksturojums no tā instruktora, pie kura stažējās. Es arī tam esmu gājis cauri. Lai dabūtu republikas kategorijas tiesnesi, bija jāpaiet 15 gadiem.

Tagad katrs gudrs savās biksēs.

I.Bāra: Liels paldies par sarunu!

Vēsturiskā izpēte: līdz 01.06.2017.g. profesija “kinologs” bijusi 3.pamatgrupas profesija - speciālisti⁶⁴², bet ar ISCO-08 pārnesta citā atsevišķā grupā (5.pamatgrupā) attiecībā pret iepriekšējo starptautisko klasifikāciju ISCO-88 būtiskas ir izmaiņas izglītības prasībās: 5.pamatgrupā tā ir pamata vai vidējās pakāpes profesionālā izglītība, bet 3.pamatgrupā (kurā ir saglabāta profesija “inspektors kinologs (iekšlietu jomā) 3355 18” tā ir augstākā izglītība, atsevišķos gadījumos – vidējā profesionālā izglītība, savukārt, ja tā būtu 2.pamatgrupas profesija, kurā ir iekļauti visi pārējie dabas zinātņu vecākie speciālisti (biologi, botāniķi, zoologi un tiem radniecīgu profesiju vecākie speciālisti, kods 2131), tad prasības uz izglītību un prasmēm ir augstākas: nepieciešams teorētisko un profesionālo zināšanu līmenis inženierzinātnēs, dabas, sociālajās un humanitārajās zinātnēs un nepieciešama prasme risināt teorētiskās problēmas⁶⁴³.

Pēc analogijas ar citu dzīvnieku sugu – zirgiem – profesiju klasifikators paredz divas nošķirtas profesijas: hipologs un zirgu treneris (5164 01). Autoresprāt, tādām pašām dalījuma būtu jābūt arī profesijām, kas darbojas ar suņiem: kinologs un suņu treneris.

PSRS Valsts standartu komitejas 1986.gada 27. augusta lēmums Nr.016 ar ko apstiprināts «Vissavienības strādnieku profesiju un kalpotāju amatu klasifikators un tarifu kategorijas»	
MK 12.04.1994.g. noteikumi Nr.84 “Par Latvijas Republikas profesiju klasifikatoru”	
Profesiju klasifikators, Apstiprināts ar Labklājības ministrijas 1998.gada 9.oktobra rīkojumu nr.246. Izstrādāts saskaņā ar International Standard Classification of Occupations (ISCO), ILO, 1988	2211 Biologi, botāniķi, zoologi un tiem radniecīgu profesiju vecākie speciālisti (nav sīkāk atšifrēts)
MK 22.08.2000.g. noteikumi Nr.296 “Noteikumi par profesionālo un amata pienākumu veikšanai nepieciešamo valsts valodas zināšanu apjomu un valodas prasmes pārbaudes kārtību”	2211 50 KINOLOGS
MK 18.04.2006.g. noteikumi Nr.306 “Noteikumi par profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību”	2211 50 KINOLOGS
MK 13.02.2007.g. noteikumi Nr.125 “Noteikumi par profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību”	3211 39 KINOLOGS
MK 18.05.2010.g. noteikumi Nr.461 “Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un Profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību”	3141 32 KINOLOGS
MK 23.05.2017.g. noteikumi Nr.264 “Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām”	5164 09 KINOLOGS

⁶⁴² Adaptēti no starptautiskās klasifikācijas ISCO-88 (starptautiskā standartizētā profesiju klasifikācija “International Standard Classification of Occupations” (ISCO)).

⁶⁴³ MK 2017.gada 23.maija noteikumu Nr.264 "Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām", 7.3.punkts.

Galvojums par patstāvīgi izstrādātu darbu

Es, šī darba autors(e) _____ ar savu parakstu apliecinu, ka darbu esmu izstrādājis (usi) patstāvīgi un uz izmantotajiem informācijas avotiem ir dotas atsauces.

paraksts

2023. gada ____.